

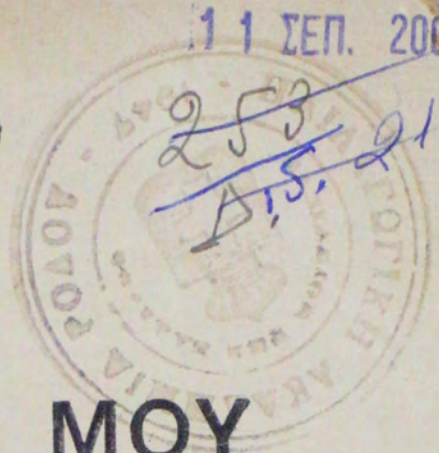
ΑΔΕΙΜΑΝΤΟΣ ΜΟΣΧΟΒΑΚΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΗΣ
ΟΔΟΣ ΑΓ. ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ ΑΡ. 72
ΡΟΔΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΙΔΑΓ. ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
*Αριθ. ~~1965~~
7,367

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΙΔΑΓ. ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
*Αριθ. 2065
7,367

11 ΣΕΠ. 2008

PAUL GEORG MÜNCH

ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΑΞΗ ΜΟΥ

π 520
π 2,160

ΤΡΕΙΣ ΕΒΔΟΜΑΔΕΣ ΠΡΑΞΗ
ΑΠΟ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

~~π 2,159~~

Γ. Ι. ΝΤΕΓΙΑΝΝΗ
ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΑΚΑ
373.19
MUN

152978

ΑΘΗΝΑ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α.Ε.—ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 4

1931

Κάθε αντίτυπο φέρει την υπογραφή του συγγραφέα.

Γ. Ν. Γιάννης

ΑΦΙΕΡΩΣΗ

Στὸ συνάδελφό μου Τζάννο Τσαγκιὰ τὸ ἀφιερῶνω,
γιατὶ μόλις διάβασε τὴ γαλλικὴ βιβλιοκρισίᾳ γιὰ τὸ
γερμανικὸ πρωτότυπο, μὲ παρεκίνησε νὰ τὸ μετα-
φράσω.

Γ.Ι.Ν.

Τί εικόνα παρουσιάζει ἡ τάξη.

Ἀπὸ λόγια γιὰ τὸ νέο σχολεῖο χορτάσαμε μὲ τὸ παραπάνω, ἄς ἰδοῦμε τώρα τὸ δάσκαλό του, πῶς τὰ ἐφαρμόζει στὴν πράξη. Παρακαλῶ, ἂν ἔχετε διάθεση, νὰ μὲ παρακολουθήσετε τρεῖς ἐβδομάδες στὴ διδασκαλία μου.

Καλῶ ὅλους, ὅσοι δὲ βρῆκαν ὡς τώρα τὸν καιρὸ νὰ ἐπισκεφτοῦν μιὰ τάξη. Πιὸ πέρα ἐκείνους, ποὺ ἔχουν κρεοπωλεῖα καὶ κουρεῖα. Καὶ τὶς ἀρχηγίνες, ποὺ ὀργανώνουν ἐσπερίδες καὶ θέλουν νὰ ἐνδιαφεροῦν γιὰ σχολικὰ ζητήματα, τὴν ὥρα, ποὺ πίνουν τὸ τσάι τους. Καὶ τέλος ἐκείνους τοὺς ἐξαιρετικὰ προικισμένους ἀνθρώπους, ποὺ ἔχουν ὠρισμένο ἀκροατήριον καὶ ἐμπρὸς πάντα σ' αὐτὸ κάνουν τὶς διαλέξεις των ἐνάντια στὸ νέο σχολεῖο, χωρὶς νὰ εἶδαν ποτέ τους δάσκαλο τὴν ὥρα, ποὺ δουλεύει στὸ σχολεῖο τῆς νέας ἐποχῆς.

Τὸ βιβλίον μου εἶναι κινηματογραφικὴ ταινία μὲ μερικὰ στιγμιότυπα ἀπὸ διδασκαλίες. Δὲ δίνει πρόγραμμα, παρὰ μόνον ἀπλὸ πρωτόκολλον· δείχνει, πῶς δουλέψαμε ἓνα ὠρισμένο θέμα μέσα σὲ τρεῖς ἐβδομάδες.

Ἄντρες δημιουργικοί, ὅπως εἶναι οἱ παιδαγωγοί, δὲν ἔχουν νὰ ὠφεληθοῦν πολλὰ πράγματα ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦτο. Ὅ,τι καλὸ ἔχει ἢ μεθοδὸ μου δὲν εἶναι νέο, οὔτε καὶ συμφωνοῦνε ὅλοι, πῶς τὸ νέο εἶναι καλόν. Ὅμως ἓνα ἀντέχει στὴν πείρα: Χωρὶς βιβλία αὐτοῦ ἐδῶ τοῦ εἴδους, δὲν προοδεύομε. Μέσα σὲ δέκα συγγράμματα γιὰ τὴν ἀγωγή καὶ τὴ διδασκαλία, σήμερον ἀκόμη, τὰ ἐννιά προορίζονται γιὰ τὴν ἀκαδημαϊκὴν ἔδραν καὶ μόνον τὸ ἓνα γιὰ τὸν πατέρα ἀνάμεσα στὴν οἰκογένειαν.

Ἐννιά εἶναι παραφορτωμένα μὲ φιλοσοφικά, πολλές φορές ψιλολογημένα προβλήματα, καὶ μιλοῦν γιὰ τὴν ἀσύγκριτη σπουδαιότητα ἑνὸς ὁποιοῦδήποτε κύκλου μαθημάτων ἀπέναντι σὲ ἄλλους κλάδους καὶ μόνο ἓνα παρουσιάζει σὲ μορφὴ ἔκθεσης τὴ διδασκαλία μᾶς δυὸ ἐβδομάδων σὰν σπαρταριστὴ καθολικὴ ζήση τοῦ παιδιοῦ. Ἄν ἦταν ἡ σχέση ἀντίστροφη, θὰ ἔκανε καλύτερη φιγούρα τὸ σχολεῖο ἐργασίας στὴν κοινὴ γνώμη.

Δὲν ἐπιμένω στὸν πρόλογο.

Λοιπόν, Κύριοί μου, ὀρίστε !

Τὸ σχολεῖο μου εἶναι στὰ Νότια τῆς Λειψίας. Τραβοῦμε στὴν τάξη παιδιῶν ἑννιά χρονῶν. 32 ζευγάρια μάτια ἀστράφτουν ἀπάνω μας τὴν καλημέρα τους· 32 ζευγάρια χεῖλια μᾶς χαιρετοῦν ἀνάκατα. Ὁ χαιρετισμὸς δὲν ἔρχεται πιά ὀμαδικὸς καὶ σύγχρονος, σὰν πέσιμο πιστόλας. Ἴσως αὐτὸ δυσαρρεστεῖ. Γιατὶ ἦταν ἀσύγκριτα πιὸ ἐντυπωσιακὸς ὁ ἀλλοτινὸς ὀμαδικὸς χαιρετισμὸς. Τῆ στιγμῇ, πού ἔμπαινε ὁ δάσκαλος, τὰ παιδιά τινάζονταν ἀπάνω, φέρνανε τὰ χεῖρια στὴ ὀαφή τοῦ παντελονιοῦ καὶ μούγκριζαν «Κα....λη....μέ....ρα Κύ....ριε δά....σκα....λε!» Ἄχ αὐτὸ χτυποῦσε ὄραϊα ! Κι εἶχαν καὶ γυμναστῆ καιρὸ σ' αὐτό. Κι ὅταν ἀρρωστοῦσε ὁ δάσκαλος καὶ πήγαινε δασκάλα στὴν τάξη τους, τῆς ἔρχόταν βουή : «Καλημέρα, Κύριε δάσκαλε!»

Δὲ μᾶς χρειάζονται πιά χαιρετισμοὶ ἀπὸ τὸ χεῖλι. Θέλομε νὰ χτυπάη γιὰ μᾶς ἡ καρδιά τῆς μικρῆς ὀμάδας τὴν ὄρα, πού θὰ χαιρετήση καί, σὰν χτυπάη, τὸ λένε τὰ μάτια.

«Καλημέρα, μικροί μου !».

«32 μόνο ;» Ἄκούω νὰ μ' ἐρωτοῦν μὲ ἔκπληξη Πρωῶσοι, Σουηβοί, Βαυαροὶ συνάδελφοι. Ναί, ἀπαντῶ. Ἐμεῖς οἱ Σάξωνες, πού εἶναι γνωστό, πὼς εἴμαστε ξυπνοί, ἀνακαλύψαμε δῶ καὶ χρόνια ἓνα μαθηματικὸ μυστικὸ. Ἴδου τί βρήκαμε : Ἄν κάθε δάσκαλος ἔχη λιγώτερα παιδιά στὴν τάξη του, χρειάζονται πιὸ πολλοὶ δασκάλοι στὴ χώρα. Κι ἔτσι δὲν ὑπάρχει στὴ Σαξωνία, στὰ τελευταῖα χρόνια, οὔτ' ἓνας νέος δάσκαλος χωρὶς θέση.

Αὐτὸς ὁ λογαριασμὸς ἔχει γιὰ παρακόλουθο κάποια οἰκονομικὴ ἐπιβάρυνση, μὰ ἐμεῖς οἱ Σάξωνες ἔχομε ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος μεγάλη οἰκονομία, γιὰτὶ καταργήσαμε τὴ μαγκούρα, πὸν τὴ χορηγοῦσε ἄλλοτε τὸ σχολεῖο, σὰν ἀντικείμενο τῆς καθημερινῆς ἀνάγκης. Λογαριάστε: 20.000 Σάξωνες δασκάλοι· καθένας ἤθελε μιὰ μαγκούρα τὸ ἑξάμηνο.

Στὸ πέρασμα μιᾶς δεκαετίας λίγα βαγόνια ἰσπανικῆς εἰσαγωγῆς! Μέσα δασκάλοι κι ἔξω μαγκοῦρες—μάλιστα ἐμεῖς οἱ Σάξωνες!

Οἱ μαθητὲς μου ἔρχονται καὶ κάθονται γύρω μου σὲ θρανία καὶ καρέκλες. Ὅσο νὰ πιάσουν θέση, γίνεται κάποιος θόρυβος, γιὰτὶ τοὺς ἐπιτρέπω ν' ἀλλάζουν θέση κάθε μέρα καὶ νὰ κάθονται μ' ὅποιο συμμαθητὴ τους θέλουν. Αὐτὸ εἶναι ἀπόλυτα στὴ διάθεσή τους. Στὸν καιρὸ, πὸν πῆγαινα ἐγὼ στὸ σχολεῖο, ὑποχρεώθηκα νὰ κάθωμαι, ὀχτὼ χρόνια στὴ σειρά, δίπλα στὸ ἴδιο παιδί. Ὅπως συμβαίνει σὲ παιδιὰ μὲ δύνατὴ θέληση, περᾶσαμε ἑπτὰ χρόνια καυγάδες. Ἦταν λοιπὸν πολὺ εὐχάριστο. Ἄσωτες ἀργολογίες καὶ καταγγελίες. Καθόμασταν μπρὸς ἀριστερά· οἱ συμμαθητὲς μας πίσω δεξιὰ εἶχαν μείνει μίλλια μακρὺά μας.

Οἱ μαθητὲς μου πρέπει νὰ γνωρίσουν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, στὸ διάστημα τῶν τέσσερων χρόνων, πὸν τοὺς ἔχω, καὶ γι' αὐτὸ δὲν τοὺς καρφώνω στὸν ἴδιο τόπο.

Αὐτὸ εἶναι μιὰ μικρολεπτομέρεια, ὅμως ἐγὼ, σὰν παιδαγωγός, μελετᾶω τὶς αἰτίες, πὸν ἐπιβάλλουν τὴν κίνηση γιὰ συχνὸ μετασχηματισμὸ τῶν ομάδων, καὶ κερδίζω συμπεράσματα.

Τὴν ὥρα, πὸν χαλοῦν τὶς συντροφίες καὶ σχηματίζουν ἄλλες ἀνάλογα μὲ τὰ διαφέροντά τους, προβάλλουν οἱ μαθητὲς τοὺς χαρακτῆρες τους ἀνάγλυφους.

Γύρω λοιπὸν κάθονται οἱ μικροὶ μου συνεργάτες κι ἐγὼ στὴ μέση. Περετημένα καὶ παρατημένα, γερὰ ἀπὸ ρίζα καὶ πάντα ἀρρωστιάρικα, τετραπέρατα καὶ παχύδερμα, μαμμόθρεπτα καὶ ὀρφανά, πὸν τάχει μεγαλώσει ὁ κόσμος, παιδιὰ καθηγητῶν καὶ σκουπιδιαρέων, μ' ἓνα λόγο κάθε καρυδιᾶς

καρύδι. Ένα άκροατήριο συνθεμένο από τὸ καλύτερο κοινὸ
θὰ ἦταν γιὰ μᾶς τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Πεσταλότση ἄγωνα
ἐρημιά.

Τὸ πλαίσιο γύρω στὸ κοπαδάκι μου δὲν εἶναι ὅπως τὸ
θέλω. Ἡ αἴθουσά μου εἶναι ρηγμένη μὲ τὸ τετράγωνο ὑπό-
δειγμα κι ἐπιπλωμένη μὲ ἀπελέκητα, ἀπλάνιστα θρανία-κα-
ρασιόλες, ὅπως ἦταν τῆς μόδας δῶ κι ἐνενήντα χρόνια....

Στῆ γωνιὰ στέκεται μιὰ ἔδρα. Αὐτὸ τὸ ἀπολίθωμα, λεί-
ψανο ἀπὸ τὸ παιδαγωγικὸ παρελθόν, δὲν ξαίρει κι αὐτὸ τὸ
ἴδιο καλὰ-καλὰ τί θέλει μέσα στὴν τάξη μου. Θὰ προκα-
λοῦσα τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ξυλουργείου τοῦ ἀσύλου ἀέργων
γι αὐτὸ τὸ ἔπιπλο, μὰ εἶναι ἰδιοκτησία τῆς πόλης. Τὸ χρη-
σιμοποιῶ λοιπὸν κι ἐγὼ γιὰ ἀνθοσιάτη. Σήμερα τοῦ ἔχω
μιὰ ἀνθοδέσμη καλοκαιρινὰ λουλούδια, πὺν κόψαμε ὅπο τίς
βραγιές τοῦ σχολικοῦ κήπου.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ χρήση, πὺν κάνω ἐγὼ, ἡ ἔδρα αὐτὴ δίνει
ἓνα σωρὸ πληροφορίες στὸν ἐρευνητὴ τῆς σχολικῆς ἱστο-
ρίας. Εἶναι καταπιτσιλισμένη μὲ κόκκινες μελανιές. Θυμή-
ματα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ, πὺν τὸ δασκαλίκι ἦταν ἀκόμη αἵμα-
τηρὸ ἐπάγγελμα. Αὐτὲς οἱ ἀναμνήσεις ἀπὸ τὴ μορφωτικὴ
ἐργασία δασκάλων, πὺν πέρασαν, δὲ θέλω νὰ σβήσουν, γιὰτί
θαροῦ πὺν μιὰ ἔδρα πλουμισμένη μὲ ἀνιλίνη ἀνήκει σὲ scho-
λικὸ μουσεῖο, γιὰ νὰ τὴν βλέπουν οἱ ἐρχόμενες γενεές. Τὸ
φαντάζομαι πολὺ ζωηρὰ: Σ' ἓνα δωματιάκι τοῦ μουσείου
μιὰ ἔδρα μὲ καλαμάρι κόκκινο μελάνι, δίπλα ἓνα τετράδιο
ἐκθέσεων κατακοκκινισμένο ἀπὸ τίς διορθώσεις, ἓνα δασκα-
λικὸ παντελόνι μὲ κόκκινους λεκέδες, δύο φύλλα σημειώσεις
γραμμένες μὲ θυμὸ γιὰ τίς ἀνορθογραφίες, ἓνα κόκκινο μαν-
τίλι ἔχοντας κεντημένο ἀπάνω του κάποιον ξορκισμό γιὰ
τὸ συνάχι καί, σὰν καμβάς, ἡ εἰκόνα μιᾶς παιδικῆς καμπούρας
μὲ κόκκινες βιτσιές. Ἐπιγραφή: Γιορτάζει τὸ κόκκινο. Αὐτὸ
τὸ τμῆμα τοῦ μουσείου δὲ θάχη σκοπὸ νὰ γελοιοποιήσῃ τὸ
παλιὸ σχολεῖο. Γιὰτί δὲν ἦταν γελοῖο παρὰ μόνο γέννημα
τῆς ἐποχῆς τοῦ. Σκοπὸς του θᾶναι, πρέπει νᾶναι, νὰ σπρώξῃ
τὸν παρατηρητὴ σὲ στοχασμό, νὰ τὸν διαθέσῃ σὲ σκέψη,

ὅπως τὸ κάνουν οἱ ἱστορικὲς ἐκθέσεις τῶν οἴκων μόδας, ὅπου ἐκθέτουν πανωφόρια μὲ οὐρά, πού σκούπιζε τὴ σκόνη, παντελόνια, πού κολλοῦσαν στὸ κρέας καὶ κότσους μαλλιά, σὰν πύργους. Ὅταν ἐξετάζουμε τὰ παραστρατήματα τοῦ παλιοῦ σκολειοῦ ἀκοῦμε νὰ λένε συχνά: Τὸ παλιὸ σκολειὸ εἶχε καὶ τὰ καλὰ του. Ἐ, βέβαια ἑφτὰ μεσοφόρια εἶχαν ἴσως κι ἐκεῖνα τὰ καλὰ τους. Μά, ἂν εἶναι ἀληθινὰ ἔτσι ποιὸς τὸ ξαίρει; Πίσω μου λοιπὸν ἢ ἔδρα στολισμένη μὲ τὸ ἀνθοδοχεῖο, μπρὸς μου ἢ χαρωπὴ ὀμάδα. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ δέσουν τὰ χέρια, τὰ σταυρώνουν ἀναπαυτικὰ μπρὸς στὸ στῆθος καὶ τὸ κάνουν πολὺ χαριτωμένα. Νὰ τύχαινε σ' ἕναν ἐνήλικο νὰ σταυρώσῃ τὰ χέρια καὶ νὰ συμμαζέψῃ τὰ πόδια σὰ μούμια 50 λεπτὰ τῆς ὥρας; Ἄν τὸ κατώρθωνε ἢ θᾶταν ἄρρωστος ἢ θὰ εἶχε διάθεση γιὰ κανένα βαρελάκι μουρουνόλαδο. Ἄλλὰ, πῶς νὰ ἀναγκάσῃς ἕνα παιδί, πού ξεχειλίζει ἀπὸ μέσα του ἡ ζωὴ, νὰ καθήσῃ μιὰ ὥρα δεμένα τὰ χέρια; Τέσσερες πέντε ὥρες;

Κάτι τέτιο, ἀκατόρθωτο σήμερα, ἦταν μπορετὸ στὸν καιρὸ τῆς μαγκούρας. Μάλιστα, γιὰτὶ ἀλλιῶς πῶς δὲν παρακολούθησε, πρὶν ἀπὸ τριάντα χρόνια, οὔτε ἕνας μονάχα γιαιτρός καὶ μιὰ μόνο ὥρα μιὰ διδασκαλία; Καὶ γιὰτὶ νὰ μὴ βρεθῇ ἕνας μυαλωμένος ἐπιθεωρητῆς νὰ χτυπήσῃ μπρὸς σὲ μιὰ τέτια κατάσταση τῆ γροθιά του καὶ νὰ πῆ: Τὰ χέρια δὲ μᾶς τάδωσε ὁ Θεὸς νὰ τὰ δένουμε. Καὶ τὰ ποδάρια γιὰ νὰ κάνουμε γυμνάσια ὑπομονῆς. Ἐδῶ δὲν εἶναι πανεπιστήμιο γιὰ φακίρηδες, πού νὰ ἀσκοῦνται μὲ σκοπὸ νὰ κατορθώνουν νὰ κάθονται ἀκίνητοι ἐβδομάδες ἀπάνω σ' ἕναν πάσσαλο.

Ὅταν ἐμεῖς, οἱ πρωτοπόροι τῆς μεταρρύθμισης, ἡμασταν ἀκόμη νέοι, ἐπιχειροῦσαμε κάποτε νὰ βοηθήσωμε νὰ ἐπικρατήσῃ τὸ λογικὸ καὶ νὰ καλυτερέψουν οἱ συνθῆκες—ἔτσι πετύχαμε τὴ μέθοδο, πού βελτίωνε τὴν κατάσταση. Τὶ θὰ γινόταν τότε ἢ πειθαρχία, ἂν ἤθελε κάθε παιδί νὰ φτιάνῃ μὲ τὰ χέρια του ὅ,τι τοῦ ἄρεσε;

Ὅσο περνοῦν οἱ ἐβδομάδες τῆς διδασκαλίας μας θὰ βλέπουμε, πῶς μποροῦμε νὰ κάνουμε καὶ χωρὶς «πειθαρχία», ἐν-

νοῶ, χωρὶς τὸν καταναγκασμὸ ἐκεῖνο, ποὺ ἔχομε μεταφέρει
ἀπ' τὸ στρατῶνα στὴ χώρα τοῦ παιδιοῦ. Πειθαρχία εἶναι ἡ
ὀλόπρωτη ἀπαίτηση γιὰ μιὰ καρποφόρα διδασκαλία. Χωρὶς
αὐστηρὴ πειθαρχία δὲ φτάνομε πουθενά. Μὰ ἡ πειθαρχία
δὲν πρέπει νὰ κόβη, νὰ σπαθίζει, νὰ χτυπάη, πρέπει νὰ φυ-
τρώνη μέσα ἀπ' τὴ δουλειά, ἀπὸ τὴ θέληση νὰ αὐτοῦποτα-
χτῆ καθένας, γιὰ νὰ πάη ἔτσι καλύτερα μπροστά.)

2.

«Κοιμηθήκατε καλά;»

Τὸ πρῶτο, πὸν ρωτάω τοὺς μικροὺς, σὰν μαζεύονται γύρω μου:

«Κοιμηθήκατε καλά ἀπόψε;»

Ἐνας ἐπιθεωρητῆς τοῦ παλιοῦ καιροῦ θὰ μὲ τραβοῦσε στὸ θέμα:

«Μὴν τρῶτε τὴν ὥρα σὲ κουβεντολοῖ, πὸν ταιριάζει νὰ τὸ κάνουν οἱ θειάδες τῶν παιδιῶν· μπᾶτε ἴσια στὸ μάθημά σας!»

Ὡστόσο τὸ ρῶτημα γιὰ τὴν καλὴ διάθεση τῶν παιδιῶν δὲν εἶναι κουβεντολόι, παρὰ κάτι ἀπόλυτα ζωτικὸ γιὰ τὴ διδασκαλία. Ὄταν ἓνα παιδὶ κυλιόταν ὅλη νύχτα στὸ κρεβάτι, γιὰτὶ πονοῦσε τὸ δόντι του, φυσικὰ πρέπει νὰ κρίνωμε σήμερα τὰ ἀποτελέσματα, πὸν μᾶς ἔδωσε ἀλλιώτικα ἀπὸ πρὶν. Ὁ δάσκαλος ὁ ἀλλοτινὸς ἔμπαινε βέβαια πρῶι-πρῶι στὴν τάξη, ἀνέβαινε στὸν καθηδρικό του θρόνο καὶ ρωτοῦσε ποῦ μείναμε χτές.

Σήμερα δὲ σταματοῦμε πρῶτα στὴν ὕλη παρὰ στὰ παιδιά. Ὅποιος θέλει νὰ δουλέψη μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ σχολείου ἐργασίας, πρέπει νὰ ἔχη μπροστά του παιδιά, πὸν κοιμηθήκανε καὶ φάγανε καλά.

Τὸ σωματικὸ μέρος τοῦ παιδιοῦ ὀνομάζεται φύση καὶ οἱ ἐπιστήμονες, πὸν διδάσκουν νὰ προσέχωμε τὸ σῶμα τοῦ παιδιοῦ εἶναι οἱ φυσιολόγοι. Ἄν κάθε δάσκαλος γινόταν πέντε λεπτά, κάθε πρῶι, φυσιολόγος, θὰ ἔλειπαν πολλὲς σκληρὲς κρίσεις γιὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐργασίας τούτου καὶ ἐκείνου τοῦ παιδιοῦ.

Μιά μέρα μου παρουσιάζεται ένα παιδί χλωμό και κίτρινο.

«Τί έχεις Φραγκίσκο;»

«Ἡ ἀδερφή μου ἔσκουζε ὅλη τὴ νύχτα, τῆς πονοῦσαν τὰ δόντια της. Καὶ ὁ Φέλιξ μας ἔβγανε ἰλαρά, ἔχει τέτιο πυρετό».

Ἐξι ἄνθρωποι κοιμοῦνται στὸ δωμάτιο τοῦ Φραγκίσκου, σὲ τέσσερα κρεβάτια. Τὰ νεῦρα του λοιπὸν εἶναι εὐκολοερέθιστα, τὸν τραβοῦν καὶ τὸν παίρνουν πάντα ἀπὸ τὸ ἀντικείμενο, πὺ θέλει νὰ συγκεντρωθῆ. Συγχωρεῖ ὅποιος νιώθει.

Στὸν ἐπιθεωρητῆ, πὺ μαλώνει τὸ δάσκαλο καὶ τοῦ λέει πὺς ἔπρεπε νὰ ἀναγκάζη τὰ ἀπρόσεχτα παιδιὰ νὰ κάθωνται ἤσυχα καὶ νὰ προσέχουν, θὰ μπορούσε πολλές φορές νὰ ἀντιλέξη ὁ δάσκαλος: Πρῶτα πρέπει νὰ δώσωμε ἐμεῖς σὲ τοῦτο καὶ σὲ κεῖνο τὸ παιδί μιὰ εὐκαιρία νὰ καθῆση.

Τὸ κοινωνικὸ μέρος τῆς σχολικῆς μας ἐργασίας εἶναι κάποτε πολὺ πὺ σπυδαῖο ἀπὸ τὸ παιδαγωγικὸ. Εὐγνωμονῶ τὴν ἀδελφὴ ἐπισκέπτρια, πὺ μᾶς βοηθάει νὰ δημιουργήσωμε ἓνα ὑλικὸ ἀπὸ παιδιὰ καλοκοιμισμένα καὶ καλοταϊσμένα. Ὅταν παραπονιέται ἓνα παιδί συχνά, πὺς τοῦ λείπει ἡ νυχτερινὴ ἤσυχία τὴν παρακαλῶ νὰ δῆ μὲ πολὺ τὰκτ στὸ σπίτι τῶν γονιῶν τί φταίει κι ἂν μπορῆ νὰ διορθωθῆ. Τὴν ἔλλειψη βέβαια τῆς κατοικίας δὲ μπορεῖ νὰ τὴν ἀναπληρώση, ὡστόσο μπορεῖ νὰ παραστήση τὸ σοβαρὸ κίνδυνο, στὰ γραφεῖα κατοικίας κι ἴσως καὶ νὰ πετύχη νὰ διαθέσουν ἐδῶ κι ἐκεῖ μερικὲς ἀπ' τὶς λεγόμενες Καλὲς Κάμαρες, πὺ ἐκεῖ μέσα κάτω ἀπὸ καλλιτεχνικὸ στόλισμα μὲ φοινικοειδῆ, τὰ παιδάκια ρεμβάζουν εὐχάριστα, ἐνῶ στὸν κοιτῶνα στριμώνονται τέσσερα κρεβάτια κι ἔξι ἄνθρωποι.

Ἡ συζήτηση ἐπάνω στὸ «κοιμηθήκατε καλά», φαινομενικὰ ἀσήμαντη καὶ περίσσια, φέρνει ἀνεχτίμητο κέρδος στὸν κάθε δάσκαλο, πὺ δὲν ἀποβλέπει στὴ διδασκαλία θεμάτων, παρὰ μορφώνει παιδιὰ. Ὅταν χτυπάη στίς ὄχτῶ τὸ κουδούνι γιὰ τὸ μάθημα καὶ στίς ὄχτῶ καὶ ἓνα λεπτὸ κυλάη ἀπ' τὰ σκαριὰ τὸ πρῶτο θέμα, μπορούμε νὰ ποῦμε σχεδὸν μὲ

βεβαιότητα, πὼς δὲν τὸν ἐμπνέει τὸ δάσκαλο τὸ πνεῦμα τοῦ Πεσταλότη. Πέρασε πιά ὁ καιρός, πού εἶχαμε μπρός μας μιὰ τάξη. Σήμερα ἔχομε τὸ Γιαννάκη καὶ τὸ Φραγκίσκο καὶ τὴ Λίζα, δηλαδή ἓναν ἀριθμὸ ἀπὸ ἀτομικότητες καὶ ἐπιδιώκομε νὰ βοηθήσωμε τὸ κάθε ἄτομο νὰ τελειοποιήση, ὅσο μπορεῖ περισσότερο, τὶς ἱκανότητες, πού κρύβει μέσα του. Ἀτομικεύομε. Αὐτὸ σημαίνει: προσέχομε πολὺ τὸ Γιαννάκη καὶ τὸ Φραγκίσκο καὶ τὴ Λίζα· πρῶτα - πρῶτα τὸ ἐξωτερικό τους καὶ τὶς ἐπιδράσεις, πού ἀφήνουν οἱ ζήσεις τοῦ σπιτιοῦ, ὅσο περνοῦν τὰ παιδιὰ στὸ σπίτι.

Θέλομε νὰ ξαίρωμε ἂν τὸ παιδί εἶναι φρέσκο, ἂν κοιμήθηκε κι ἂν εἶναι ἀπὸ κάθε ἀποψη ἕτοιμο γιὰ δουλειά.

* * *

Σήμερα μποροῦμε νὰ βεβαιώσωμε μὲ χαρά, πὼς ὑπάρχουν ὅλες οἱ προϋποθέσεις γιὰ μιὰ καρποφόρα διδασκαλία. Δὲν ἔρχεται σκολειὸ κανένα παιδί χωρὶς πρόγευμα καὶ ὅλοι οἱ μικροὶ νιώθουν τὸν ἑαυτό τους καλά. Μπορεῖ ν' ἀρχίσῃ τὸ μάθημα.

Μ' ἀκούω νὰ μὲ ρωτοῦν:

«Δὲ γίνεται προσευχὴ στὴν τάξη σας, γιατί μπαίνετε ἀμέσως στὸ μάθημα;».

Ἡ κοινὴ προσευχὴ ἔξω ἀπὸ τὶς ὥρες διδασκαλίας τῶν θρησκευτικῶν ἦταν στὴ Σαξωνία γιὰ κάμποσο καιρὸ ἀπαγορευμένη σὲ κάθε περίπτωση. Τώρα ἰσχύει καὶ γιὰ μᾶς, σχετικὰ μὲ τὸ πρόβλημα τῆς προσευχῆς, ἡ διάταξη τοῦ Συντάγματος, πού ἀπαγορεύει νὰ πληγώνεται τὸ αἶσθημα ἑτεροδόξων.

Ἄς πάρωμε τὴν περίπτωση, πού ὅλα τὰ παιδιὰ μιᾶς τάξης εἶναι συνηθισμένα ἀπὸ τὸ σπίτι νὰ προσεύχωνται πρῶι καὶ βράδυ κι ἀλήθεια ὄχι μόνο μὲ τὰ χεῖλια παρὰ μὲ τὴν καρδιά τους.

Ἄς δεχτοῦμε πὶὸ πέρα, πὼς οἱ γονεῖς ὄλων αὐτῶν τῶν παιδιῶν τὸ θέλουν εἰλικρινὰ ν' ἀρχίζῃ καὶ νὰ τελειώνῃ τὸ

μάθημα μὲ προσευχή. Τώρα εἶναι στὸ δάσκαλο. Ἐάν νιώθῃ, πὼς εἶναι σὲ κατάστασι νὰ δημιουργῇ πρωὶ καὶ βράδυ, τὴν ἴδια πάντα ὥρα, τὴν κατάλληλην ἀτμόσφαιρα γιὰ προσευχή, εἶναι ὀλότελα αὐτονόητο, πὼς μπορεῖ νὰ ψάλλῃ μὲ τὰ παιδιὰ καὶ νὰ προσεύχεται. Ἡ ἐτοιμότητά του κατασταίνει δυνατὸ νὰ συνεχίζεται μιὰ συνήθεια τοῦ σπιτιοῦ καὶ δὲν ὑπάρχει κανεὶς, ποὺ θέλει νὰ βάνῃ τὸ λόγο του στὴ συνήθεια αὐτὴ τῆς τάξης.

Στὴν πραγματικότητα ὡστόσο ἡ περίπτωσι αὐτὴ εἶναι σπάνια. Γιατὶ στὶς πιὸ πολλὰς σχολικὰς περιφέρειαι φοιτοῦν σὲ κάθε τάξι παιδιὰ, ποὺ οἱ γονιοὶ τους εἶναι τῆς γνώμης, πὼς ἡ κοινὴ προσευχὴ ἀνήκει στὴν ἐκκλησίαν καὶ ὄχι στὸ σχολεῖο καὶ, πὼς σπουδαιότερη ἀπὸ τὴν ὁμαδικὴν προσευχὴν, εἶναι ἡ ἀτομικὴ μέσα στὴν ἡσυχία τοῦ δωματίου. Μπορεῖ καὶ ἀποθρησκευτικότητι νὰ ἀποκρούουν οἱ γονιοὶ αὐτὴ τὴν ὁμαδικὴν προσευχὴν νομίζοντας, πὼς τέτιος τρόπος δὲν ἐγγίξει τὸ τελικὸ νόημα τῆς προσευχῆς.

Σύμφωνα λοιπὸν μὲ τὸ Σύνταγμα, γιὰ νὰ μὴ χωρίσωμε τὴν τάξι σὲ προσευχόμενους καὶ μὴ, ποὺ καὶ τῶν δευτέρων οἱ γονιοὶ ἐπιθυμοῦν νὰ κάμουν καλὰ παιδιὰ καὶ χρήσιμους ἀνθρώπους, καὶ γιὰ νὰ μὴ μπάσωμε τὸ ἀνήκουστο, ἄλλοι νὰ προσεύχωνται μέσα καὶ ἄλλοι ν' ἀκοῦν ἔξω ἀπὸ τὶς πόρτες, εἶναι πιὸ σωστὸ ν' ἀφήσωμε τὴν προσευχὴν γιὰ τὸ σπίτι καὶ τὴν ἐκκλησίαν.

Κι ἀρχίζομε φρέσκοι καὶ δροσάτοι τὸ μάθημά μας.

3.

Προαπόλαυση.

Θὰ μιλήσω μὲ τοὺς μικροὺς μου, ὡς τρεῖς ἑβδομάδες γιὰ τὸ ξενοδοχεῖο.

Καὶ γιατί αὐτὸ τὸ θέμα; Μήπως γιατί μοῦ κατέβηκε τὴν ὥρα ποῦχα πάρει τὸ δρόμο γιὰ τὸ σχολεῖο; Δὲν εἶναι δὰ τόσο ἀπλὸ τὸ πράμα. Εἶναι ἀλήθεια, πὼς ἡ χημεία κερδίζει ἓνα σωρὸ ὠφέλιμα πράματα ἀπὸ τὸν ἀέρα. Ὡστόσο ἡ Παιδαγωγικὴ ἀναζητώντας θέματα κάνει καλά, πὺ δὲν παίρνει αὐτὸ τὸ δρόμο. Νὰ μὴν τὸ ἔχω θέμα, τὸ ξενοδοχεῖο, γιατί μοῦ τὸ ζητεῖ τὸ ἐπίσημο πρόγραμμα, νὰ τὸ διδάξω αὐτὴ τὴν ἑβδομάδα; Τέτιες ἀστεῖες ὑποχρεώσεις ἦταν γιὰ μιὰ φορὰ.

Σ' ὅλη τὴν περιφέρεια τοῦ Ἐπιθεωρητῆ ἔπρεπε νὰ μιλήσουν γιὰ τὸ ἴδιο θέμα, τὴν ἴδια ἑβδομάδα σ' ὅλα τὰ σχολεῖα. Ἡ Ἀρχὴ δὲ γνώριζε βέβαια κανένα ἀπ' τὰ παιδιά μου κι ἔτσι κι οὔτε καὶ τὰ θέματα, πὺ εἶχαν ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τὴν τάξη μου, ὡστόσο ὡς τὸ τέλος τοῦ δέκατου ἑνατου αἰῶνα ἦταν σὲ κοινὴ χρῆση τὸ γενικὸ καταναγκαστικὸ φιλτράρισμα.

Σήμερα δὲν εἶναι πιά ὁ δύσκαλος σκλάβος σ' ἓνα πρόγραμμα, πὺ τοῦ ἐπιβάλλει καὶ τίς πιὸ ἀσήμαντες λεπτομερεῖές του. Ἡ διδασκαλία εἶναι σύνθετη ἐργασία, γι αὐτὸ ἀποκρούομε τὸ κομμάτιασμα τῆς σὲ ὑποδείγματα.

Κι ἔπειτα: Τὸ θέμα «στὸ ξενοδοχεῖο» δὲ βρίσκεται φυσικὰ σὲ κανένα ἀπ' τὰ ἐπίσημα προγράμματα, γιατί τὸ ξενοδοχεῖο, πὺ μπαίνουν τὰ παιδιά τὴν Κυριακὴ ὕστερα ἀπὸ

πεζοπορία μὲ τοὺς γονιούς των, τραβάει ὅπωςδήποτε τὸ ἐνδιαφέρον τῶν παιδιῶν. Ἀντὶς γι αὐτὸ ἀνάγραφε κάθε πρόγραμμα, μὰ καθένα, τὸ θέμα «ἡ ἀλεπού» γιατί μέσα σὲ ἑκατὸ παιδιά εἶχε ἰδῆ κάποτε ἓνα μιὰ ζωντανὴ ἀλεπού.

Φυσικὰ λοιπὸν εἶναι κάποιες ἀναγκαιότητες, ποὺ μοῦ ἐπιβάλλουν νὰ μιλῶ τόσον καιρὸ γιὰ τὸ ξενοδοχεῖο. Πρῶτα — πρῶτα ἓνα ἐξωτερικὸ παρόρημα: Στὴν τελευταία μας ἐκδρομὴ μπήκαμε στὴν αὐλὴ ἐνὸς ἐξοχικοῦ ξενοδοχείου, εἶδαμε ἐκεῖ τὴ ζωὴ καὶ τὶς ἀσχολίες καὶ πρόβαλλαν ἀπὸ μέσα μας μεγαλόφωνα ἐρωτήματα γιὰ τὸν ξενοδόχο καὶ τὸ γκαρσόνι καὶ πρέπει νὰ ξεδιαλυθοῦν. Ἀπὸ τὰ ἐσωτερικὰ αἴτια, ποὺ μὲ σπρώχνουν στὸ θέμα αὐτὸ ἀναφέρνω μόνο ἓνα: στὴν ἀριθμητικὴ ἔχομε προχωρήσει ὡς ἐκεῖ, ποὺ πρέπει νὰ μάθουμε καὶ νὰ γράφουμε μάρκα καὶ πφέννιχ μὲ κόμμα καὶ νὰ ἀθροίζουμε σύνολα μὲ τὸ δεκαδικὸ σύστημα, ποὺ χωρὶς αὐτὸ οὔτε ἔμπορας οὔτε γκαρσόνι γίνεται. Ἀντὶς ν' ἀνοίξω πολυλογία, πὼς μπορεῖ κανεὶς νὰ γράψῃ τὸ ἓνα μάρκο καὶ τὰ 7 πφέννιχ: μάρκ. 1,07 καί, πὼς εἶναι πολὺ πιὸ βολικὸ, νὰ λογαριάζουμε μὲ τὸ κοντύλι, ἀντὶς μὲ τὸ νοῦ, θέλω νὰ φέρω τοὺς μαθητὲς μου σὲ θέση, ποὺ νὰ λιμάζουν κυριολεκτικὰ γιὰ ἓνα πρακτικὸ τρόπο πρόσθεσης. Θέλω νὰ τοὺς ἀφήσω στὴν πρώτη ὥρα, ποὺ μᾶς ἔρχεται, νὰ εἶναι γκαρσόνια.

Χαίρομαι ἀπὸ τώρα γιὰ τὶς λαμπρὲς σκηνές: Θὰ κρατοῦν ὅλοι τὸ μπλόκ τοῦ γκαρσονιοῦ στὸ χέρι, μὲ τὴν πετσέτα κάτω ἀπ' τὴ μασχάλη θὰ περετᾶνε τοὺς ξένους καὶ θὰ προσθέτουν ξεχωριστὰ νὰ βγαίνουν τὰ ἀθροίσματα, ποὺ κάνουν τὸ λογαριασμὸ τοῦ καθενός· κάμποσοι εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ κάνουν τὸ λογαριασμὸ ἀπ' ἔξω, ἄλλοι μὲ τὴ μέθοδο τοῦ γκαρσονιοῦ.

Οἱ καημένοι οἱ πρῶτοι σπάζουν τὸ κεφάλι τους!

Αὐτὸ θὰ εἶναι ὠραῖο.

Μὰ θέλομε ἀκόμη πολλὰ γιὰ νὰ φτάσουμε ὡς ἐκεῖ.

* * *

«Σήμερα, παιδιά, θὰ ποῦμε γιὰ τὸ ξενοδοχεῖο!»

«Νὰ κάμωμε τὴν αἴθουσά μας ξενοδοχεῖο!» πετάχτηκε ἕνας. Τέτια διαρρῦθμιση εἶναι γι' αὐτοὺς κάτι ὀλότελα αὐτονόητο. Ἡ αἴθουσά μας ἔχει γίνει ἀγορά, ἐμποροπανήγυρη, ταχυδρομεῖο, αἴθουσα, πὺ ἀναμένουν ταξιδιωτὲς, ἢ καὶ παράξενο λιβάδι παραμυθιοῦ. Ὅταν φτάνωμε σ' ἕνα νέο κύκλο πραγμάτων κάνομε πάντα κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ὅλη τὴν ἐργασία, πὺ χρειάζεται γιὰ νὰ τὰ ζωντανεύωμε.

«Μὰ πῶς πρέπει νὰ τὸ λέμε;» ρωτᾷ ἕνας.

«Καλὰ λέει, γι' αὐτὸ πρέπει νὰ σκεφτῆτε τώρα!»

32 ξενοδόχοι ψάχνουν γιὰ ἕνα ὄνομα.

Ἕνας προτείνει : Νὰ τὸ ὀνομάσωμε ξενοδοχεῖο «ἢ συμφιλίωση», ἢ νὰ γράψωμε «στὴ συμφιλίωση» – ἔτσι λένε ἕνα καπηλειὸ δίπλα στὸ Πρωτοδικεῖο. Μὰ βλέπομε, πὺς δὲν ταιριάζει, γιὰτὶ θὰ φαντάζονταν, ὅσοι τὸ διαβάζουν, πὺς ἔχομε καυγάδες μετὰξὺ μας. Πρέπει νὰναι κανεῖς πολὺ προσεχτικός, ὅταν βαφτίζη τὸ ξενοδοχεῖο, γιὰτὶ στὴ σχολικὴ μας περιφέρεια ἔμεινε κάποτε ἕνας ξενοδόχος μόνο μὲ τοῦτο ἀλησμόνητος, ἐπειδὴ ὠνόμασε τὸ καπηλειό του, στὴν ὁδὸ πεύκου: «Στὸ πράσινο πεῦκο».

«Ἴσως σὰς ἔρθουν αὔριο στὸ νοῦ ταιριασμένα ὀνόματα, περιμένω ὡς τὸ πρῶνι προτάσεις. Πὺς θ' ἀρχίσωμε τώρα νὰ διαρρῦθμίσωμε τὴν αἴθουσά μας σὲ ξενοδοχεῖο;»

Τώρα μπορῶ νὰ καθήσω ἡσυχος. Τώρα ἔχουν τὸ λόγο τὰ παιδιά καὶ τὰ μάτια τους πετᾶνε φωτιές.

«Ἐγὼ φέρνω πιάτα!»

«Τὸ γραφεῖο μου κάνει γιὰ τραπέζι στὸ ξενοδοχεῖο!»

«Ἐγὼ φέρνω μαχαιροπήρουνά!»

«Ἐγὼ τραπεζομάντιλο!»

Ποτήρια, φλυτζάνια, ἀνθοδέσμες, ἀλατιέρες, γραμμόφωνα καὶ ξυλαράκια γιὰ τὰ δόντια ἀπλώθησαν μπροστά μου σὰ σὲ δανειστήριο.

«Ἐγὼ νὰ εἶμαι τὸ γκαρσόνι!»

«Ἐγὼ ὁ προϊστάμενος στὰ γκαρσόνια!»

«Ἐμεῖς οἱ τρεῖς παίζουμε μουσικὴ!»

«Εγὼ πουλάω ἑφημερίδες!»

«Εγὼ εἶμαι ὁ ψωμᾶς!»

«Φίνα, εἴμαστε ἑξοχικὸ ξενοδοχεῖο· δὲ μᾶς χρειάζονται τραπεζομάντιλα κι ὁ ξενοδόχος γυρίζει μὲ βγαλμένο σακκάκι!»

Τὰ παιδιὰ δὲν ἀραδιάζουν μονάχα ὅλα αὐτὰ, ποὺ θὰ φέρουν κι ὅλα, ποὺ θέλουν νὰ παραστήσουν, παρὰ αἰτιολογοῦν καὶ γιατί τοῦτο εἶναι ἐκτάκτως σπουδαῖο καὶ κεῖνο ἀπαραίτητο. Τοὺς κατεβαίνουν καθελογῆς ιδέες καὶ σκέψεις καὶ χρειάζεται μόνο νὰ προσέχω ποιὲς παραστάσεις εἶναι ἀκόμη σκοτεινὲς καὶ ποιὲς ἔννοιες μπερδεμένες. Αὐτὸ τὸ μέρος τῆς διδασκαλίας, τὴν εἰσαγωγή, τὴν ὀνομάζουν ἀνάλυση· αὐτὸ σημαίνει ἀνάπλαση γνώσεων, ποὺ τὶς εἶχαμε.

Τ' ἀφήνω λοιπόν, νὰ κουβεντιάζουν τὰ παιδιὰ καὶ κρατῶ μ' ἐπιμέλεια σημειώσεις, νὰ δοῦμε σὲ ποῖο μέρος τοῦ λόγου πρέπει νὰ γίνῃ κριτικὸς διαφωτισμὸς κατὰ τὶς ἐρχόμενες ἡμέρες. Ὅταν τ' ἀφήνωμε τὰ παιδιὰ νὰ μιλοῦν μεταξύ τους ἐλεύθερα ἐπάνω σ' ἓνα θέμα, ζοῦμε πάντα καὶ νέα θαύματα συνδυασμοῦ τῶν παιδικῶν σκέψεων καὶ μᾶς προβάλλονται καὶ ἐρωτήσεις, ποὺ δυσκολευόμαστε ν' ἀπαντήσωμε: Γιατί οἱ κύριοι, ὅταν παντρεύονται ντύνονται σὰν γκαρσόνια; Ἡ: Τί νὰ σκέφτεται τὸ γκαρσόφι τὴν ὥρα ποὺ σερβίρει τὸ καλὸ φαΐ;

«Κύριε Münch, μοῦ ἐπιτρέπετε νὰ φέρω τὸ θεῖο μου στὸ σχολεῖο; Εἶναι ξενοδόχος!»

«Φυσικά, μπορεῖ νὰ μᾶς διηγηθῇ κάτι ἀπ' ὅσα ἔχει περασμένα στὸ ξενοδοχεῖο! Πές μου μόνο πότε θὰ ἔρθῃ».

Μᾶς ἔχουν ἐπισκεφτῆ ὡς τώρα, ὁ δασονόμος, ὁ κυνηγός, ὁ γραμματοκομιστῆς καὶ διαφόρων ἐπαγγελματίων χειροτέχνες. Ὅταν μπορῶ νὰ δέχωμαι εἰδικοὺς γιὰ νὰ μιλήσουν μὲ τὰ παιδιὰ μου ἀφήνω κατὰ μέρος τὴ δασκάλικη σοφία καὶ δὲν ἀνακατεύομαι καθόλου. Πολλὲς ἐκθέσεις, ποὺ ἔκαμαν γονιοὶ τῶν παιδιῶν ἀπὸ τὴν πεῖρα τοῦ ἐπαγγελματικοῦ τους κύκλου μᾶς ἔχουν μείνῃ ἀλησμόνητες.

Πιὸ πέρα τὰ παιδιὰ μὲ πνίγουν μ' ἓνα σωρὸ προτάσεις, πῶς μπορούμε μὲ ἀπλούστατα μέσα νὰ μεταβάλωμε τὴν αἰ-

θουσά μας σὲ πρώτης τάξεως ξενοδοχεῖο. Καὶ τί δὲ θέλουν νὰ κουβαλήσουν! Ἐλπίζω νὰ μὴ λησμονήσουν τίποτε αὐριο.

* * *

Ἔτσι φάγαμε τὴν πρώτη ὥρα καὶ «δὲν κάμαμε τίποτε». Ἀλήθεια, φαινομενικὰ ἔτσι εἶναι. Ἡ συζήτηση, ποὺ κάμαμε ὡς τώρα δὲν εἶχε οὔτε τὸ ἐλάχιστο ἀπὸ σκολειό. Ἀλλοτε τὸ ἴδιο θέμα τὸ διαπραγματευόταν ὁ δάσκαλος πολὺ ἀκριβέστερα.

Σύμφωνα μὲ ὑποδείγματα, ποὺ σώθηκαν ντουζίνες ὡς τὶς ἡμέρες μας, ἓνα μάθημα γιὰ τὸ ξενοδοχεῖο θὰ ἔπαιρνε τὴν ἀκόλουθη πορεία.

«Τί βλέπομε στὸ ξενοδοχεῖο;»

«Ἐνα γκαρσόνι».

«Ὁχι, πέστο μὲ ὄλα τὰ λόγια!»

«Στὸ ξενοδοχεῖο βλέπομε ἓνα γκαρσόνι!»

«Δὲν εἶναι ὅμως ἀπαραίτητο νὰ εἶναι ἓνα. Μπορεῖ νᾶναι καί:»

«Ἐξι».

«Λέγε μου ὀλόκληρες προτάσεις!»

«Μπορεῖ νᾶναι καὶ ἔξι γκαρσόνια!»

Καὶ ποιὸν ἄλλο βλέπομε;»

«Βλέπομε καὶ τὸν ξενοδόχο!»

Καὶ βλέπομε, πὼς αὐτὸς ὁ τρόπος τῶν ἐρωταποκρίσεων καταντοῦσε νὰ τὰ βγαίνει μὲ τὰ τσιγκέλια. Αὐτὸ τὸ σφυροκόπημα, ἢ προσπάθεια νὰ βγάλωμε μὲ τὸ στανιὸ κάτι ζουμερὸ κι αὐτὰ ὄλα ὄρες μὲ σταυρωμένα χέρια—μαρτύριο γιὰ δάσκαλο καὶ γιὰ παιδί. Ἄν ἡ μητέρα φύση δὲν ἔστελνε πότε-πότε ἓνα εὐεργετικὸ ὑπνάκι, θὰ ἦταν ἀτράβηχτο βάσανο τέτια μέθοδος γιὰ παιδιὰ γερὰ καὶ εὐθυμα.

Θέλομε νὰ διαρρυθμίσωμε τὴν αἴθουσά μας σὲ ξενοδοχεῖο—δὲν ἔχει οὔτε: «προσοχή!» «τὰ μάτια ἐδῶ!» οὔτε: «Μὴν κοιμᾶστε!» «κουνῆστε τὸ μυαλό σας!» Ἐδῶ χρειάζεται μόνο νὰ ἐμποδίζω, ὅσο μοῦ εἶναι δυνατό, νὰ μὴ μιλοῦν καὶ τὰ 32 μαζύ.

Εἶναι δύσκολο νὰ ἱστορήσω τὴν προαπόλαυση τῶν παιδιῶν κατὰ τὴν προετοιμασία μιᾶς νέας διδαχτικῆς ἐνότητος, πρέπει νὰ τύχη κανεὶς κατὰ πάνω. Κι ὁ πιὸ φτωχὸς πνευματικὰ βάνει κι αὐτὸς μὲ χαρὰ τὸν ὀβολό του. Γιατὶ κάθε παιδί βάνει τὰ δυνατά του, σὰν σχεδιάζει κάτι. "Ὅποιος θέλει νὰ βοηθήσῃ τὰ παιδιά νὰ περάσουν μιὰ εὐχάριστη καὶ δημιουργικὴ ὥρα δὲν ἔχει παρὰ νὰ συνδέσῃ τὸ διδαχτικὸ διάλογο μ' ἓνα γινόμενον ἔργο, νὰ χύσῃ τὴ σκέψη τῶν παιδιῶν μέσα σὲ κάτι, πὺν βρίσκεται σὲ γένεση. Αὐτὴ τὴ διδαχτικὴ μέθοδος τὴν ἀφουγκράστηκαν ἀπὸ τὴν πορεία τοῦ παιδικοῦ παιγνιδιοῦ. Ἡ ὠραιότερη χαρὰ, πὺν νιώθει τὸ παιδί στὸ παιχνίδι εἶναι ἡ προαπόλαυση." Ἄν τ' ἀφήσωμε νὰ παίξουν μιὰ ὥρα «ληστὲς καὶ χωροφύλακες» τὸν πιὸ πολὺ καιρὸ θὰ τὸν φᾶνε μετρώντας, ταχτοποιώντας, δίνοντας καὶ παίρνοντας διαταγές, ἀκολουθώντας ἄξαφνα νέες παρορμήσεις, νέα σχέδια, νέες ἐμπνεύσεις. Τὸ παιχνίδι τὸ ἴδιο δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ κρίκος, πὺν τὰ δένει μὲ τὶς προετοιμασίες.

* * *

Ἦταν παραγωγικὴ αὐτὴ ἡ ὥρα τῆς διδασκαλίας; Σήμερον ἔχομε ἄλλα κριτήρια γιὰ νὰ ἐκτιμήσωμε τὴ διδασκαλία. Σήμερον δὲν ἀποβλέπομε νὰ γράψῃ τὸ παιδί στὸ τετράδιό του στὸ τέλος τοῦ μαθήματος μερικὲς καλοβαλμένες ἐπιγραφές, παρὰ σκοπὸς εἶναι νὰ τὰ παρακολουθήσῃ τὰ παιδιά τὸ θέμα καὶ νὰ τὰ κρατῇ σὲ διέγερση.

Ὅταν ἓνα θέμα τελειώνῃ γιὰ τὰ παιδιά μὲ τὸ χτύπημα τοῦ κουδουνιοῦ, τότε δὲν ἀξίζει νὰ γίνεταί λόγος γι' αὐτό.

Πολὺ ὁμορφο ἦταν, πὺν δάρθησαν δύο, γιατί καθένας ἤθελε, αὐτὸς νὰ φέρῃ τὸ κουδοῦνι γιὰ τὸ γκαρσόνι. Καί, πὺν χύθησαν στὸ διάλειμμα οἱ τρεῖς ὑποψήφιοι μουσικοὶ ἀπάνω σ' ἓνα παιδί, ἐπειδὴ ἔκαμε λόγο γιὰ ραδιοσυσκευὴ—τότε δὲ μᾶς χρειάζονταν καθόλου μουσικοί!—τὴ βρῆκα ὀλότελα δικαιολογημένη τὴν ἐπανάσταση. Νόστιμη ἦταν καὶ

ἡ ἰδέα ἐνὸς παιδιοῦ, πὺ πλησιάζοντας στὸ δίσλειμμα ἕναν ἀπ' τοὺς συναδέλφους μου, πὺ μὲ ἀντικαθιστοῦσαν κάποτε, τοῦκαμε τὴν ἀκόλουθη παράκληση: «Κύριε Κ. Μιλήσαμε γιὰ τὸ ξενοδοχεῖο καὶ γυρεύομε ἕνα ὄνομα. Δὲν ξαίρετε νὰ μᾶς πῆτε ἐσεῖς κανένα;».

Ὁ συνάδελφος τὰ συμβούλεψε: σὰν παιδιὰ τοῦ Münch ἔπρεπε νὰ τὸ ὀνομάσουν «ξενοδοχεῖο τῶν παιδιῶν τοῦ Münch». Ζήτω, τώρα μπορούσαμε νὰ βάνωμε ἀπάνω στὴν πόρτα τοῦ σχολείου τὴν καινούργια μας ἐπιγραφή.

Αὔριο ἀνοίγει τὸ ξενοδοχεῖο «Στὰ παιδιὰ τοῦ Münch».

4.

Ὁρθογραφία.

Τὰ παιδιὰ κράτησαν τὸ λόγο τους· ἀπὸ νωρὶς κουβάλησαν τὸ πιὸ πολὺ νοικοκυριό. Σήμερα τὸ σχολεῖο μου ἔχει τὴν ὄψη ἐμποροπανήγυρης. Μὲ τὰ μαχαίρια, τὰ κουτάλια, τὰ πηρούνια, τὰ φλυτζάνια, τὰ ποτήρια, μὲ τὸ ξύδι, τὸ λάδι καὶ τὴ μoustάρδα θὰ μποροῦσα ν' ἀνοίξω ἓνα παιδαγωγικὸ μαγέρικο. Ἐνας ἔφερε καὶ ποτηράκια τοῦ λικέρ καὶ μιὰ μποτίλια πιωτό. Τὸ σωστὸ ξενοδοχεῖο ἔχει καὶ τὸ ρακί του· ἔτσι τοῦ εἶπε ὁ πατέρας του. Τὴν ἔδωσα στὸ θερμαστήμας νὰ τὴ φυλάξῃ καὶ μέσα σὲ τρεῖς μέρες τὴ βόλεψε.....

Δράχνω αὐτὴ τὴν ἀφορμὴ, νὰ πῶ δυὸ λόγια γιὰ τὰ σπύρτα καὶ γιὰ τὴν ἔξῃ τῆς γερμανικῆς νεολαίας νὰ τ' ἀποφεύγῃ μὲ τίς ἐκδρομὲς.

Τὴ στιγμὴ, πού ἀκούω ἀπ' τὰ παιδιὰ, τί βλέπουν καὶ τί ἀκοῦνε στὴ γειτονιά, ἀπὸ ἀνθρώπους, πού ἔτυχε νὰ μεθύσουν ἢ ἀπὸ φυσικοὺς μπεκρῆδες, μοῦ ραίζει ἡ καρδιά! Ἄλλὰ γι αὐτὸ θὰ ποῦμε ἄλλη φορὰ.

Φέρομε τὴν ἔδρα ἀπ' τὴ γωνιά, στρώνομε ἓνα ψιλὸ τραπεζομάντιλο ἄσπρο καὶ τοποθετοῦμε τὴν ἀλατιέρα, τὸ κουδοῦνι καὶ τὸ μπουκέτο τὰ λουλούδια. Τὸ τραπέζι στολισμένον περιμένει τοὺς ξένους.

«Μὰ θέλομε κι ἓναν κατάλογο μὲ τὰ φαγιά, εἶπε ἓνας καὶ τὰ μάτια του λάμπανε, σὰν ἐκείνη τὴ φορὰ, πού τοῦπε ὁ πατέρας του μετὴ διάθεση, πού ἔχει κανεὶς στὴ γιορτὴ του: «Ψάξε τὸν κατάλογο νὰ βρῆς τί σοῦ ἀρέσει».

«Πολὺ σωστά, πρέπει νάχωμε καὶ κατάλογο μὲ τὰ φαγιά!»

Αὐτὸς μάλιστα θὰ παίξη μεγάλο ρόλο στὴ διδασκαλία, ποὺ θὰ γίνη μέσα στὶς ἐρχόμενες μέρες. Θέλομε, ὅπως εἶπα, νὰ μάθωμε νὰ λογαριάζωμε σὰν τὰ γκαρσόνια, μὲ τὸ δεκαδικὸ σύστημα.

Τώρα τὰ παιδιὰ μου μὲ τὶς πέννες στὸ χέρι ζοῦν μὲ ὕφος, ποὺ τάζει πολλά, ἀραδιάζουν καλοψημένες λιχουδιές: Μπιζέλια σούπα μὲ γουρουνίσια αὐτιά 20 πφέννιχ. Χήνα ψητὴ παραγομιστὴ 3 μάρκα. Λουκάνικο 1 μάρκο κτλ. κτλ.

Προτοῦ τὰ γράφουν τὰ παιδιό, τοὺς γράφω στὸν πίνακα τὶς δύσκολες λέξεις, τοὺς δίνω ἕνα δυὸ κανόνες καὶ δὲν ἀφήνω νὰ παρασυρθῶ σὲ ἀτέλειωτες ἐτυμολογικὲς διασαφήσεις. Ἀναφέρνω μόνο ἕνα παράδειγμα: Στὴ λέξη Schweizerkäse (Ἑλβετικὸ τυρὶ) δὲν τοὺς διδάσκω πὼς ὕστερα ἀπὸ τὸ εἰ μπαίνει z καὶ ποτὲ tz, γιὰ τὸ σκολειό μας εἶναι κοντὰ στὴν ὁδὸ Zeitzer.

Γιὰ μένα ἡ ὀρθογραφία εἶναι ὑπόθεση ματιοῦ καὶ ἐπίμονης ἀσκήσης. Ἄν ἡ ὀρθογραφία εἶχε νὰ κάνη πολὺ μὲ τὴν ἐτυμολογικὴ σκέψη θάταν νὰ ἀπελπίζεται κανεὶς. Ἀμείβω λοιπούς, λείπει, ἔλιπε, ἀμοιβή. Αὐτὲς τὶς πέντε λέξεις νὰ τὶς μάθῃ τὸ παιδὶ μὲ τὴν ἐτυμολογία τους! Ἐδῶ μᾶς βγάζει πέρα μόνο ἡ ἀσκήση. Γιὰ τὴν καὶ σὲ χίλιους μεγάλους οἱ 999 δὲ θάξαιραν νὰ μοῦ ἀπαντήσουν γιὰ τὴν οἱ πέντε λέξεις γράφονται ἔτσι κι ὄχι ἀλλιῶς.

Ἔτσι λοιπὸν μπήκαμε ὀλοτέλα τυχαῖα (γιὰ τὰ παιδιὰ) σὲ μάθημα ὀρθογραφίας. Οἱ μαθητὲς μου οὔτε τὸ κατάλαβαν, πὼς πρόκειταν γιὰ ὀρθογραφικὲς ὑποδείξεις, γιὰ τὸ μάθημα αὐτὸ μὲ τὸ κακὸ τὸ ὄνομα· αὐτοὶ προσπαθοῦν νὰ γράψουν ἕναν κατάλογο, νὰ δημιουργήσουν κάτι ἐνδιαφέρον, ἔχουν ἕνα σκοπὸ ποὺ τοὺς ξανάβει χαρὰ. Κι ἡ χαρὰ εἶναι σ' ὄλους τοὺς κύκλους ὁ ἄριστος δάσκαλος.

Αὐτὴ τὴ μέθοδο τῶν νεωτέρων χρόνων νὰ ποριζώμαστε τὰ κάθε λογῆς, ποὺ ἔχομε νὰ μάθωμε ξεκινώντας ἀπὸ ἕναν

ώρισμένο κύκλο, νὰ θεωροῦμε τὰ διάφορα μαθήματα ὄχι σὰν ξεχωριστοὺς κλάδους παρὰ σὰν ὀργανικὰ δεμένους κλώνους τοῦ ἴδιου δέντρου, νὰ δίνωμε ἔτσι στὴ διδασκαλία ρίζα καὶ κορμί, τὴν ὀνομάζουν συγκεντρικὴ διδασκαλία, ἀντιθέτοντάς τὴν στὴ διδασκαλία κατὰ μαθήματα.

Ἀπὸ τὶς ἀκόλουθες σκέψεις βγαίνει ὀλοφάνερα, τί παραλογισμὸς εἶναι, νὰ περιφρονοῦμε τὸ διαφέρο τῶν παιδιῶν, νὰ κόβωμε ἀστόχαστα τὶς κλωστές, ποὺ ἀρχίζουν νὰ μᾶς δέχονται μὲ ἓναν κύκλο, γιὰ τὸ θέλει τὸ πρόγραμμα:

Γὰ παιδιὰ μου ἔχουν ριχτῆ μὲ τὰ μοῦτρα τὴν πρώτη προμεσημβρινὴ ὥρα νὰ ἐτοιμάσουν τὶς σκηνὲς τοῦ ξενοδοχείου. Ἀπάνω ἐδῶ χτυπάει τὸ κουδούνι, σημεῖο νὰ μποῦμε σ' ἄλλο μάθημα καὶ τώρα τὸ πρόγραμμα ἔχει ἀξίωση ἀπὸ μένα νὰ σπρώξω ἀξάφνα τὸ διαφέρο τῶν παιδιῶν σὲ ἄλλη τροχιά. Φυσιογνωσία. Σήμερα ἔχομε τὰ μηρυκαστικά. Ὑστερα ἀπὸ 60 λεπτὰ ἄλλο σπρώξιμο τῆς πλάκας ὅπως στὸ σιδηρόδρομο, ποὺ ἀλλάζει γραμμὴ: Πατριδογνωσία. «Ὁ ἀνεμόμυλος». Μὲ τὸ τέταρτο κουδούνι μπάσιμο σὲ τέταρτη τροχιά: Ὁρθογραφία. Σήμερα γγ καὶ γκ. Γράψτε: Ἡ ἐγγύησις ἔγκειται εἰς ἐγγράφην ἔγκαιρον. Ἡ ἐγκατάστασις τῶν ἐγγόνων καὶ ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τῶν ἐγγείων φόρων δὲν ἐγκυμονεῖ κινδύνους. Ἡ ἔγκυος πρέπει νὰ ἔχη ἐχέγγυα συγκείμενα εἰς τὴν ἄρσιν τῆς ἀνάγκης νὰ ἐγκύπτη..... Αὐτὲς δὲν εἶναι ἐκζητημένες προτάσεις. Ἐνα σωρὸ θέματα γιὰ ὑπαγόρευση, ποὺ σώθηκαν ἀπ' τὸν καιρὸ ἐκεῖνο, δὲν εἶναι παρὰ συλλογὲς ἀπὸ ἀστεῖες χαζαμάρες.

Μέσα στὰ ὀγδόντα χρόνια τῆς περασμένης Ἑκατονταετηρίδας, βρέθηκαν μυαλωμένοι δάσκαλοι, ποὺ ἔκαμαν τὴ σκέψη, πὼς ἀσκήση στὴν ὀρθογραφία δὲν πρέπει νὰ εἶναι κάτι ταυτόσημο μὲ τὸν ἐξωφρενικὸ παραλογισμό· καὶ παιδεύτηκαν καὶ γράψανε ἱστοριοῦλες ἢ πραγματεῖες καὶ μέσα σ' αὐτὲς περιλάβανε κάθε ὀρθογραφικὸ, ποὺ ἦταν νὰ μάθουν μὲ ἀσκήση τὰ παιδιὰ. Τὸ γγ καὶ τὸ γκ τὸ μάθαιναν τὰ παιδιὰ μὲ τὴν παρακατινὴ εὐχάριστη ἱστορία:

«Τὸ ἐγγόνι: Ξαίρω μιὰ οἰκογένεια, ποὺ σύγκειται ἀπὸ 5

πρόσωπα. Τὰ πρόσωπα αὐτὰ εἶναι ὁ πατέρας, ἡ μητέρα, ὁ παππούς, ἡ γιαγιά, τὸ μικρό τους τὸ ἐγγόνι, ὁ Ἀγγελῆς. Σκληρὴ ἀνάγκη τοὺς ξεσήκωσε ἀπὸ τὸν τόπο τους. Ἐγκαταστάθηκαν στὴ Μ. Ἦρθαν κατάφτωχοι μὰ δὲ βογγοῦν γι αὐτό, γιατί ἔχουν τὴν ἐγγύηση πὼς ἀσφαλίστηκε ἡ ζωὴ τους» Ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ μὴ τὴν πῶ τὴν ἱστορία αὐτὴ γιὰ τὸ ἐγγόνι ὡς τὸ τέλος.

Ἔστερα ἀπ' τὰ βιβλία αὐτὰ μὲ τις σπασμωδικὰ συγκολλημένες ἱστοριοῦλες, βγῆκαν φυλλάδες μὲ ὀρθογραφικὰ γυμνάσματα, πὺ μέσα σ' αὐτὲς περιλαμβάνονταν λογικώτερες παρατηρήσεις γιὰ τὴν ἀξίνα καὶ τὴ γουστερίτσα, γιὰ τὴ μάγισσα καὶ τὸ ἀχυράκι καὶ συνθέτονταν σὲ εἰκόνες ὑποφερτές. Καὶ πολλὲς ἀπὸ τις φυλλάδες αὐτὲς μπορεῖ νὰ τις μεταχειριστῆ κανεὶς ὠφέλιμα γιὰ νὰ ἀσκήσῃ μὲ ἐπανάληψη καὶ νὰ στερεώσῃ ἔτσι τὸ μαθημένο. Ὅσὸσο διδασκαλία ἀπ' τις φυλλάδες εἶναι ἀκατάλληλη γιὰ τὸ δημοτικὸ σχολεῖο. Αἰτιολογημένη εἶναι μονάχα ἡ διδασκαλία, πὺ πληρώνει τὴν ἀπαίτηση: ἀπ' τὸ παιδί (Vom Kinde aus). Ἐάν φτάσουν σήμερα τὰ παιδιά μου στὸ σημεῖο ν' ἀποτελειώσουν ἓνα σχέδιο, πὺ τὸ καταπιάστηκαν μὲ προθυμία, κι ἂν εἶναι σήμερα στὸν κύκλο τοῦ διαφέροντός των τὸ γράψιμο τοῦ τιμοκαταλόγου, τότε θέλουν αὐτὰ πραγματικὰ νὰ γνωρίσουν, πὼς ἀκριβῶς γράφονται αὐτὲς οἱ λέξεις. Αὐτὴ ἡ χαρωπὴ θέληση ἔχει γιὰ ἀποτέλεσμα, σχεδὸν πάντοτε, σίγουρο ἀπόχτημα ἐκείνου, πὺ ἐπιδιώκομε νὰ μάθωμε.

* * *

Ἄφοῦ εἶδαν τις εἰκόνες τῶν λέξεων, τοὺς βαίνω θέμα νὰ φέρουν τὰ φαγιὰ καὶ τις τιμὲς σὲ φόρμα τιμοκαταλόγου: φαῖ κάτω ἀπὸ φαῖ, τιμὴ κάτω ἀπὸ τιμὴ.

«Ὁ τιμοκατάλογος, πὺ θὰ κάνῃ τὴν πιὸ καλὴ ἐντύπωση θὰ ἐκτεθῆ στὸ ξενοδοχεῖο!».

Μὲ τί ζῆλο γράφουν τώρα! Μὲ τί ἐκνευριστικὴ ἐπιμέλεια προσέχουν τώρα στὴν ὀρθογραφία! Ἐνας ἀπὸ τοὺς τιμο-

καταλόγους είναι τυπωμένος ἐδῶ· δὲ θὰ δίσταζα νὰ τοὺς δημοσιέψω ὅλους. (Τὶς τιμὲς ὅμως δὲν τις γράψαμε ἀκόμη μὲ τὸ δεκαδικὸ σύστημα· αὐτὸς ὁ κατάλογος ποὺ δημοσιεύομε ἐδῶ μὲ τις τιμὲς καταρτίστηκε ἔτσι λίγες μέρες ἀργότερα).

Ἐπιτόμιον
 "Ἐπιτόμιον Μίνιχ"
Τιμοκατάλογος

Μεζέζια σοῦσα μὲ χοιρινὰ ἀνιά	0,20 R.M.
Χίνα παραγεμιστή	3,00 ..
Ψνὸ γουάνιμο	1,00 ..
Αἰγούρια	0,65 ..
2 νομφαλίμα γουάνιμο μὲ σαλάτα σαλάτες	0,80 ..
Φραντζόλα μὲ ἔβελινο ἔρι	0,40 ..
1 Μοιουόλο	0,30 ..
1 Κου	0,25 ..
1 Πουτίτσα σοουζάλα	0,40 ..
1 Ποτήρι γάλα	0,20 ..
1 Λεμονάδα	0,30 ..
1 Τσαμα σοουζάλα	0,45 ..
1 Ψωμάκι ἢ φέλα	0,05 ..
10% σουμπουάρ γιὰ τὸ γκαρόνι	

Σήμερα μάθαμε νὰ γράψωμε μιὰ ὀλόκληρη σειρά ἀπὸ ἀρκετὰ δύσκολες λέξεις. Τὸ σπουδαιότατο, ἡ ἄσκηση σ' αὐτὲς τις λέξεις ἔρχεται κατόπι. Μὰ καὶ ἡ ἄσκηση γίνεται ἔτσι ποὺ τὰ παιδιά δὲν τὴν νομίζουν ἀγαρεία. Ὅταν φᾶνε πρῶτα

ξένοι στὸ ξενοδοχεῖο μας κι ἔρθη ὕστερα ἡ σειρά νὰ κάμουν τὰ γκαρσόνια τοὺς λογαριασμοὺς τότε εἶναι ὥρα γιὰ ἄσκηση.

Ὡστόσο στὶς ὀρθογραφικὲς ἀσκήσεις, ποὺ παρακολουθοῦν τὴ φυσικὴ διάρθρωση τῆς διδασκαλίας, ἀνάγκη εἶναι νὰ προσθέσωμε ἀκόμη καὶ ξεχωριστὲς ἀσκήσεις γιὰ ἐμπέδωση. Ἡ ὀρθογραφία, σὰν (θλιβερό) κριτήριον τῆς μόρφωσης εἶναι τόσο σπουδαία ὥστε νὰ ἀπαιτῆ κάθε ἡμέρα καιρὸ γιὰ ἐπίμονη ἄσκηση, ὁλότελα ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἄλλη διδασκαλία. Γιατὶ ὅ,τι δὲ μαθαίνει ὁ Γιαννάκης, τὸ δυσκολομαθαίνει ὁ Γιάννης. Γιὰ τὴν ἀριθμητικὴ μᾶς παρέχει ἡ ζωὴ εὐκαιρίες νὰ τὴ μάθωμε, γιὰ τὴν ὀρθογραφία μὴ. Τί δημιουργοῦμε ἐμεῖς οἱ δάσκαλοι τοῦ νέου σχολείου, πῶς τὰ μαθαίνωμε τὰ παιδιά νὰ σκέφτωνται, πῶς αὐξάνομε τὸν πνευματικὸ τους θησαυρό, πῶς ἐξευγενίζομε τὴ γλῶσσα τους, πῶς γυμνάζομε τὸ χέρι τους, πῶς τὰ λυτρώνομε ἀπὸ τὸ μνημονικὸ παραφόρτωμα καὶ πῶς μὲ κάθε θυσία προσπαθοῦμε νὰ τοὺς ἀκονίσωμε τὴν κριτικὴ τους δύναμη, αὐτὰ ὅλα δὲν τὰ βλέπει κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀπέξω. Αὐτοὶ βλέπουν μονάχα τὶς προκηρύξεις διαγωνισμῶν, ποὺ καταχωρίζουν πανομοιότυπα οἱ ἐφημερίδες. Καὶ τὸ γεγονός, πῶς μπρὸς στὸ τραπέζι τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς μπορεῖ καθένας νὰ παρουσιάσῃ μὲ θάρρος μόνον τὰ μαῦρα σημάδια, ποὺ ξαίρει ἀπάνω στὸ ἄσπρο χαρτί. Ὁ δάσκαλος ποὺ θὰ παραμελοῦσε κάπως τὴν ὀρθογραφία γιὰ νὰ δώσῃ καιρὸ στὴ δημιουργικὴ διδασκαλία τῶν ἐκθέσεων δὲ θὰ ἦταν μὰ τὴν ἀλήθεια ἀπὸ τοὺς χειρότερους. Τέτιος ὅμως δάσκαλος δὲ θὰ μπορούσε νὰ πῆ, πῶς τὸν ξαίρει τὸν κόσμον.

Δυὸ προτάσεις εἶναι ἀτράνταχτες: Στὴν ὀρθογραφία μαζεύονται ὅλες οἱ χαζαμάρες. Καὶ ἡ ὀρθογραφία εἶναι κριτήριον γιὰ τὴ μόρφωση.

Πῶς νὰ φέρωμε σὲ ἀρμονία τὶς δυὸ αὐτὲς πραγματικότητες; Τὴν ὀρθογραφία πρέπει νὰ τὴ θεωροῦμε γιὰ κεφάλαιο ξεχωριστό.

Ἡ ὀρθογραφία εἶναι ἓνας κύκλος μὲ περιφέρεια μεγάλη

σὲ σημεῖο, πὸν νὰ μᾶς ἐπιβάλλη ν' ἀσκοῦμε τὰ παιδιὰ καὶ στὸ σπίτι. Ὅταν ἐγὼ τοὺς βάνω δουλειὰ γιὰ τὸ σπίτι, νὰ μάθουν τὶς λέξεις, πὸν τοὺς δίδαξα σήμερα, τὴν ἄλλη μέρα τὶς παίζουσι ὅλοι στὰ δάχτυλα! Κι ἐκεῖνος, πὸν ἀποφεύγει τὴ δουλειὰ τὶς μαθαίνει τὸ βραδύτερο ὡς τὴν μεθαυριανή. Στὸ ζήτημα αὐτὸ εἶμαι πολὺ αὐστηρός.

Δὲν εἶναι τίποτε νέο· οἱ παλιοὶ λατινιστὲς δάσκαλοι λέγανε: *Nulla dies sine linea*, αὐτὸ θὰ πῆ: Ὅφειλομε νὰ κάνωμε ἄσκηση τὴν κάθε μέρα δέκα σειρὲς ὀρθογραφία. Καὶ συμπληρώνανε *Fortiter in re, suaviter in modo*, αὐτὸ θὰ πῆ. Στὸ κομμάτι αὐτὸ προχωροῦμε κανονικὰ στὴν ἀνάλυση τοῦ περιεχομένου καὶ δὲν ἀφήνομε νὰ μᾶς ξεφεύγῃ ἡ οὐσία, μὰ ὅταν γίνῃ ὅπωςδήποτε αὐτὴ ἡ ἐργασία πρέπει νὰ γίνουσι μὲ εὐχαρίστηση καὶ οἱ ἀσκήσεις αὐτές.

Ὅταν στὸ τέλος τῆς πρώτης ἐβδομάδας — ἐδῶ προσπερνᾶω τὴ χρονολογικὴ πορεία τῆς διδασκαλίας — ἤμουν βέβαιος, πὸς μποροῦσε κάθε παιδί νὰ γράφῃ τὶς λέξεις τοῦ τιμοκατάλογου, πὸν εἶναι στὴ σελ. 23 καὶ μὲ κλειστὰ τὰ μάτια, ἔστειλα τὶς ὀμάδες σὲ ὅλα τὰ ξενοδοχεῖα, πὸν ἦταν στὴν περιοχὴ μας, καὶ τοὺς εἶπα νὰ βροῦν στὸν κρεμασμένο τιμοκατάλογο κάθε νέο φαί.

Μὲ τὰ ὀνόματα αὐτὰ φτιάσαμε νέον τιμοκατάλογο καὶ κάναμε ἀσκήσεις μὲ τὸ *s*, πὸν εἶχαν οἱ νέες λέξεις.

Ἡ ὀρθογραφικὴ ἄσκηση διαπνέεται φυσικὰ καὶ στὸ νέο τιμοκατάλογο ἀπὸ χαρωπὴ διάθεση.

Τὰ παιδιὰ ἔδειχναν πραγματικὸ διαφέρο γιὰ τὸ «καλλιτεχνικὸ» αὐτὸ ἔργο καὶ δὲ μοῦ χρειάστηκε νὰ ψάχνω στὰ ἐπόμενα μαθήματα γιὰ παραδείγματα μὲ *s* γιὰ νὰ ἐξακολουθήσω, σὰ στὸ παλιὸ σκολεῖο, τὶς ἀσκήσεις μ' αὐτά.

Ὅταν θὰ λείπουν τὰ παραδείγματα, αὐτοὶ οἱ παραλογισμοί, τότε θὰ συντελεστῇ ἡ ἀναγέννηση τῆς διδασκαλίας καὶ στὸ μάθημα τῆς Ὄρθογραφίας.

* * *

Πολύ πιο μεγάλη ανάγκη κι' από τή μεταρρύθμιση τῆς μεθόδου εἶναι βέβαια ἡ μεταρρύθμιση τῆς ἴδιας τῆς ὀρθογραφίας. Ὄταν λογαριάζη κανεῖς, πῶς προσφέρονται σιὰ παιδιά μας οἱ ἑκατοντάδες ὀρθογραφικοὶ κανόνες μὲ τὶς χιλιάδες τὶς ἐξαιρέσεις, νιώθει, πῶς δὲν εἶναι καλά, πῶς κάτι τοῦ φταίει, γιατί ἔχει τὸ βασανιστικὸ συναίσθημα, πῶς ζητοῦμε νὰ πάρουμε μὲ τὸ μέρος μας τὰ παιδιά, σὲ πρᾶμα ποῦνε χίλια κομμάτια καὶ δὲν τὰ δένει μεταξύ τους κανένα νόημα, ἢ, καθὼς λέει ὁ ἔμπορος, νὰ τοὺς πασάρουμε ἕνα ἐμπόρευμα ποὺ δὲν τοὺς κάνει. Τὸ ξαίρομε πολὺ καλά, πῶς ἕνας μεγάλος ἀριθμὸς ἀπὸ τὴν τάξη μας δὲ θὰ μπορέση ποτὲ καὶ ποτὲ νὰ καταλάβῃ πέρα - πέρα τὶς σοφίες τοῦ Duden κι ἀκόμη κι αὐτὰ τὰ πολὺ ἄξια παιδιά θὰ τὰ ὑπηρετούσαμε καλύτερα ἂν χρησιμοποιούσαμε τὸν καιρὸ, ποὺ ξοδεύουν στὶς ὀρθογραφικὰς ἀσκήσεις, γιὰ νὰ βαθύνουμε τὴ μόρφωσή τους πρὸς ἄλλη κατεύθυνση.

Δὲν ὑπάρχει ἐπιταχτικώτερη ἀνάγκη ἀπὸ τὴ μεταρρύθμιση τῆς ὀρθογραφίας. Ἄλλὰ πῶς; Ποιός; Ἀπὸ ποῦ νὰ πιάσῃ; Ποιὲς εἶναι οἱ ἐλάχιστες ἀπαιτήσεις;

.....

"Ἄν ἀναλάβαινε ἡ Ὀμοσπονδία τῶν Γερμανῶν δασκάλων, σὰν σωματεῖο, ποὺ εἶναι σὲ θέση, ἀπὸ τὸ ἐπάγγελμα τῶν μελῶν του, νὰ κρίνῃ σὲ τί φοβερὸ ὀρθογραφικὸ ἀδιέξοδο βρισκόμαστε, ν' ἀγωνιστῇ μὲ ὅλη τῆς τῆ δύναμη γιὰ τὴ μεταρρύθμιση τῆς ὀρθογραφίας, χρόνο μὲ τὸ χρόνο θὰ κατώρθωνε νὰ καταργηθοῦν κάποιοι κανόνες σπάνιοι καὶ ἐξαιρέσεις, ποὺ εἶναι βάσανο.

Ὅσῳτο κι ὕστερα ἀπὸ τέτιο ἐνδεχόμενον θὰ ἐξακολουθῇ ἡ ὀρθογραφία νὰ εἶναι ἕνα δύσκολο κεφάλαιο κι ἡ ριζικὴ τῆς ἀπλοποίηση θ' ἀπαιτῇ σκληροὺς ἀγῶνες, γιατί χρόνια δεῖξαμε ἀδ' ἀφορία στὸ ζήτημα αὐτό. Ὅσο νὰ γίνουν ὅμως αὐτὰ μοναδικὴ διέξοδο βρίσκω σὲ τέσσερα παραγγέλματα: 1) ἄσκηση, 2) ἄσκηση, 3) ἄσκηση καὶ 4) μακριὰ ἀπὸ μᾶς ἡ ἀπελπισία!

5.

Ἐκθεση.

Δὲν εἶναι ὥραϊα νὰ παρακολουθῆς τὴ διαρρύθμιση τῆς σχολικῆς αἵθουσας σὲ ξενοδοχεῖο ; Ὅταν ἀπλώνεται ἀπάνω στὴν ἔδρα τὸ ἄσπρο τραπεζομάντιλο καὶ πιάτα καὶ ποτήρια περιμένουν τοὺς ξένους ; Ἐδῶ θὰ παιχτῆ καὶ κάτι ἄλλο, αὐτὸ τὸ συναισθάνονται ὅλοι, κάτι, ποὺ ξανάβει ἐντελῶς ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον. Τέτια προαπόλαυση κάνει τὸν καθένα νὰ καμαρώνη, νὰ ἐντείνη τὴν προσοχὴ του, νὰ κροστῆ ἄγρυπνες τὶς πνευματικὲς του δυνάμεις.

Συζητώντας τὰ παιδιὰ ἀπάνω στὸ τι γίνεται στὸ ξενοδοχεῖο πρὶν τὸ μεσημέρι, ποὺ δὲν ἔχουν ἀκόμη ἔρθη ξένοι, δὲν κατορθώνουν νὰ συμφωνήσουν σὲ πολλὰ σημεῖα. Τοὺς κάνω τὴν πρόταση : «Τί θὰ βλέπαμε ἂν καθόμασταν ἀπ' τὸ πρῶν ὡς τὸ μεσημέρι ἔξω ἀπ' τὸ ξενοδοχεῖο καὶ παρακολουθούσαμε ὅλα ὅσα συμβαίνουν ἐκεῖ ; Ποιοὶ μπανοβγαίνουν ; Τί φέρνουν καὶ τί παίρνουν ; Χωρὶς ἄλλο πολλὰ θὰ μπορούσαμε νὰ μάθωμε ἐκεῖ χρῆσιμα γιὰ τὸ δικό μας ξενοδοχεῖο ! »

Ὅλοι σηκώνουν χέρι. Μερικοὶ βγοῖνουν τὰ σημειωματάρια τους, ξαίρουν, πὼς τώρα θὰ γράψουν ἔκθεση. Γιατὶ δὲν ἀφήνομε κάθε εὐκαιρία, ποὺ μᾶς παρουσιάζεται, νὰ κρατοῦμε σημειώσεις γιὰ τὶς γνώσεις ἢ γιὰ τὰ προβλήματα, ποὺ μᾶς προβάλλει ἡ ζωὴ. Ὅταν δὲ μπορούμε νὰ νιώσωμε κάτι, πηγαίνομε πάντα στὸν εἰδικό.

Οἱ 32 μαθητὲς μου χωρίστηκαν σὲ δέκα ὀμάδες ἐργασίας. Θὰ μπορούσε νὰ τὰ στείλω αὐτὰ τὰ δέκα γκρουπ σὲ δέκα διάφορα ξενοδοχεῖα καὶ νὰ μοῦ φέρη καθένα στὸ ξενοδοχεῖο

μας τις παρατηρήσεις του. Δεν τόκαμα. Θέλω να οργανώσω ακόμη αποτελεσματικώτερα τὸ ρεπορτάζ μας: Στέλνω κάθε ομάδα να σταθῆ μισή ὥρα ἀπ' ἔξω ἀπ' τὸ ἴδιο ξενοδοχεῖο καὶ να μαζέψῃ ἐντυπώσεις. Πέντε ὀλόκληρες ὥρες θὰ κρατήσωμε τὸ ἴδιο ξενοδοχεῖο κάτω ἀπὸ τὸν ἔλεγχό μας! Οἱ ὠφέλειες ἀπὸ τὸν τέτιο τρόπο τῆς ἐκθεσης θὰ ἀναγνωριστοῦν σὲ λίγο.

Τὸ πρωί, ὄχτῶ περασμένες, ξεκίνησαν οἱ ἀνιχνευτές μου νὰ κάμουν ἀναγνώριση τοῦ ξενοδοχείου, πὺ ἦταν ὀλόκοντα στὸ σχολεῖο. Πήρανε σημειώσεις ἐπὶ τόπου, κι ὅταν τοὺς ἀντικατάστησε στὶς ὄχτώμιση τὸ δεύτερο γκρούπ, περάσανε σὲ μιὰ ἄδεια αἴθουσα κι ἐτοιμάσανε μὲ κοινὴ ἐργασία τὴν ἐκθεσὴ τους. Τὶ χαρά, ὅταν γύρισε τὸ ἀνιχνευτικὸ ἀπόσπασμα πάλι στὴν τάξη καὶ ἐκθεσε:

«Εἶχαμε σταθῆ δυὸ βήματα ἔξω ἀπ' τὸ ξενοδοχεῖο καὶ νὰ ἔνα ἀμάξι, ἀπ' αὐτά, πὺ κουβαλοῦν τὴν μπύρα, ἔρχεται τρεχάτο καὶ στέκεται. Ἦταν φορτωμένο μεγάλα βαρέλια. Ὁ ὀδηγὸς κατέβηκε καὶ τράβηξε μέσα. Ὁ μοιραστής ἔβανε ἕνα προσκέφαλο δίπλα στὸ ἀμάξι. Ἀνοίγει ἕνα παράθυρο κι ἀκούεται ἀπὸ μέσα ὁ ὀδηγός: «Κάρολε, τέσσερα μισὰ καὶ ἔξι τέταρτα!». Ὁ Κ. ἀνεβαίνει στ' ἀμάξι, φτύνει τὰ χέρια του καὶ κυλάει μποῦμ-μποῦμ στὸ προσκέφαλο τέσσερα μεγάλα καὶ ἔξι μικρά. Ἀπὸ κεῖ τοὺς δίνει ἕνα - ἕνα σπρωξιὰ καὶ περνοῦν ἀπ' τὸ παράθυρο στὴν ἀποθήκη. Ἐνα δὲ θέλει γιατί τοῦ ἀρέσει καλύτερα στὸ δρόμο. Τότε κατεβαίνει καὶ τοῦ δίνει μιὰ κλωτσιὰ λέγοντας: «Μαῖμοῦ, ξεμυαλισμένο!» Μπῆκε κι αὐτό».

Αὐτὴ εἶναι ἡ ἐκθεση μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ σημερινοῦ σχολεῖου. Ἐδῶ ἔχομε πρῶτα μιὰ ζήση, τὴ σκηνή, πὺ παρακολουθήσανε τὰ παιδιά, δεύτερο σκέψεις δικές τους, πὺ τις ἀντάμωσαν μὲ τὰ γεγονότα.

Τρίτο στοιχεῖο εἶναι ἡ χαρά: θὰ ἀνακοινώσης κάτι στοὺς συμμαθητές σου, πὺ θὰ τοὺς εὐχαριστήσης. Ἐκεῖ πὺ συζητούσαμε γιὰ τὰ μισὰ καὶ τὰ τέταρτα, γιὰ βαρέλι καὶ μπουκάλι καὶ γιὰ τὸ σκοπὸ τῆς ἀποθήκης, ἔφτασε τὸ δεύ-

τερο γκρουπ με την εργασία του: Σταθήκαμε πολύ ώρα μπροστά στην είσοδο μα δε βλέπαμε τίποτε. Κάποτε ήρθε ένα χασαπόπουλο μ' ένα ζεμπίλι στὸν ὦμο. Τὸ ρωτήσαμε τί ἔχει μέσα. «Τὶ σᾶς μέλει!» μᾶς εἶπε. Μὰ ξεῖχε ἀπ' τὸ ζεμπίλι ἕνα γουρουνίσιο ποδάρι, μπορεῖ νάχουν σήμερα χοιρινὸ πᾶτσά. Ὅταν βγῆκε εἶχε τὸ ζεμπίλι στὴ μασχάλη καὶ κάπνιζε ἕνα τσιγάρο. Θὰ τοῦ τώδωσαν γιὰ τὸν κόπο του».

Οἱ μαθητές μου ξαίρουν, πὼς ἐγὼ δίνω μεγάλη σημασία σὲ τοῦτο: νὰ μὴ γυρίζουν ἀπλῶς ἔξω νὰ χαζέβουν ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπὸ κεῖ καὶ νὰ μοῦ γράφουν κουτουροῦ, παρὰ νὰ ζητοῦν τὸ λόγο, γιὰ τὴν αἰτία νὰ ρωτοῦν, νὰ ρωτοῦν, νὰ ρωτοῦν. Αὐτὴ ἡ ὁμάδα δὲν πέτυχε μὲ τὸ ρώτημά της. Αὐτὸ τώχομε πάθη καὶ ἄλλες φορές, μὰ τέτιες ἀρνήσεις δὲν ἀπελπίζουν τὰ παῖδιά. Ἄλλη φορὰ παίρνουν λογικὴ ἀπάντηση.

Ἡ τρίτη ὁμάδα ἤρθε καὶ ἄπλωσε μπρὸς μας μιὰ πολὺ χαρακτηριστικὴ ἔκθεση, πὺ κατάρτισε ἀπὸ πληροφορίες, πὺ συγκέντρωσε ρωτώντας.

«Πετύχαμε. Πήγαμε τὴν ὥρα, πὺ πῆγε αὐτὸς πὺ μοιράζει πάγο. Στὸ λαιμό του εἶχε κρεμασμένο ἕνα κλειδί· μ' αὐτὸ ἄνοιξε τὸ ἀμάξι. Ἐβγανε μιὰ κολόνα πάγο καὶ τὴν πῆγε στὸν ὦμο μέσα. Φοροῦσε μιὰ πέτσινη ποδιά με λουρίδες, πὺ τοῦ σκέπαζαν τοὺς ὦμους, γιὰ νὰ μὴ βρέχεται καὶ πλευριτώνει, τὰ χέρια τᾶχε τυλιγμένα με λουρίδα πετσί. Τὸν ρωτήσαμε ἂν δὲ μποροῦσε νὰ βαστάξῃ τὸ κρούο στὰ χέρια. Τότε πῆρε τὸ χέρι τοῦ Μύλλερ καὶ τὸ πῆγε ἀπάνω κάτω στὴ γωνιὰ τοῦ πάγου. Ὁ Μύλλερ ἔβανε τὶς φωνές, τόσο κοφτερές ἦταν οἱ γωνιές τῆς κολόνας. Τὸ καταλάβαμε ὅλοι».

Συζητήσαμε καὶ καταλάβαμε ὅλοι τὴ σημασία ἔχει γιὰ τὰ ἐστιατόρια ὁ πάγος. Τὸν πάγο τὸν δουλεύουν ὅσο τὸ διαφέρο εἶναι θερμό.

Ἦρθε ἡ σειρὰ τῆς τέταρτης ὁμάδας.

«Εἶδαμε νὰ μπαίνει ἡ ὑπηρέτρια τοῦ φούρναρη. Κρατοῦσε ἕνα μεγάλο καλάθι φρατζόλες γιὰτὶ με τὰ ζεστὰ λουκάνικα τρῶνε πολλὲς φρατζόλες. Μιὰ γυναῖκα κρατοῦσε στὸ κάθε

χέρι ἀπὸ τρία μπουκάλια τῆς ἄσπρης μπύρας, ἄδεια αὐτή, χωρὶς ἄλλο εἶχε χτὲς πολλὰς ἐπισκέψεις. Ἦρθε κι ἄλλη μιὰ γυναῖκα μὲ μιὰ ὑπηρετρία. Χωρὶς ἄλλο θᾶταν ἡ ξενοδόχισσα. Τὸ κορίτσι βαστοῦσε ἓνα δίχτυ μὲ κοκκινολάχανο καὶ μῆλα. Ἄλλὰ νά! Ἀκοῦστε! Σὲ μιὰ στιγμή φτάνει ἓνας ἀστυνομικὸς καὶ τραβάει μέσα. Τί νὰ θέλη; Μπορεῖ νὰ γυρεύη κανένα λωποδύτη, ποὺ κοιμήθηκε στὸ ξενοδοχεῖο».

Τώρα ἡ προσδοκία εἶναι πολὺ ἔντονη. Ποῦ θὰ βγῆ αὐτὴ ἡ ὑπόθεση μὲ τὸν ἀστυνομικό; Θὰ τὸ ἀκούσωμε ἀπὸ κάποια ἀπ' τὶς ἐπόμενες ομάδες.

Ἡ πέμπτη ομάδα ἔφερε πολὺ ἀκριβολογημένη λύση τοῦ αἰνίγματος.

«Τώρα ἔβγαине ὁ ἀστυνομικός. Μ' ἓνα πακετάκι στὸ χέρι. Μπορεῖ νὰ πῆγε στὴν κουζίνα νὰ πάρη κόκκαλα γιὰ τὸ ἀστυνομικὸ σκυλί, νὰ τὸ δυναμώση, γιὰ νὰ κάνη σάλτους στοὺς κακοποιούς!»

Ἔτσι, τελείωσε ὁλότελα ἀθῶα, ἡ φριχτὴ ἱστορία, ποὺ πέ-
ρασε γιὰ μιὰ στιγμή ἀπὸ τὸ νοῦ μας.

Ἀπ' τὶς παρατηρήσεις τῆς ἑκτῆς ομάδας γεννήθηκε διπλῆ προσδοκία:

«Κατόπι ἦρθε ἓνα ἀμάξι μὲ δυὸ ἄσπρα ἄλογα. Ἦταν ἀπ' αὐτά, ποὺ μετακομίζουν ἐπιπλα. Στὸ πλαιὸν κάθισμα τοῦ ἀμαξῶ καθόνταν τρεῖς ἀχθοφόροι. Ἐνας εἶπε. Τώρα νὰ κολατίσωμε πρῶτα, φίλοι μου. Κατέβηκαν καὶ πῆραν ἀπ' τὸ καλάθι τὸ κολατσιὸ καὶ τὸ βάνανε στὴν τσέπη τῆς μπροστοποδιᾶς. Στὰ ἄλογα κρεμάσανε τὸ σακκὶ καὶ τρώγανε κι ἐκεῖνα. Σὲ μιὰ στιγμή βγῆκε τὸ «παιδί» καὶ γίνηκε ἄφαντο. Ποιὸς ξαίρει τὶ πάει νὰ φέρη».

Πόση ὥρα θὰ βαστάξῃ τὸ κολατσιὸ τους; θὰ μάθωμε σὲ λίγο. Ὄταν παίρνωμε πέντε ὥρες σημειώσεις γιὰ τὸ ξενοδοχεῖο δὲ μπορεῖ νὰ ξεφύγῃ τίποτε ἀπ' τὸ μάτι μας. Δὲν προβάλλει τώρα ὁλοφάνερη ἡ ὠφέλεια, ποὺ μᾶς γίνεται ὅταν στέλνωμε διάφορα γκρούπ, νὰ ζοῦν μιὰ πράξη ἀπάνω στὴ διάρκειά της; Ἡ περιέργεια αὐξάνει καὶ πυρετὸς κυριολεχτικὰ καίει τὰ παιδιὰ γιὰ τὴν ἑκθεση, ποὺ ἔρχεται κατόπι.

Τώρα βλέπει ἡ ἔχτη ομάδα τὸ πιτσιρίκι νὰ γυρίζει. Φέρνει καὶ ἓνα μεγάλο μπουκέτο. «Μπορεῖ νὰ θέλουν νὰ στολίσουν τὸ τραπέζι. Ἡ νᾶναι ἡ γιορτὴ τῆς μαγείρισσας».

Τὸ φεύγωμα ὥστόσο τῶν ἀχθοφόρων τὸ ἔζησε ἡ ὄγδοη ομάδα.

«Οἱ πέντε ἀχθοφόροι βγῆκαν ἔξω καὶ μαλώνανε: Ἐνας ἔρριχνε ἀγριοφωνάρες: «Φραγκίσκο, μὰ γιατί δὲ μαχαίρωσες τὸν παπά;» Ὁ Σμιθ νόμιζε, πὼς πρόκειται γιὰ ἀληθινὲς μαχαιριές. Μὰ αὐτοὶ εἶχαν παίξει χαρτιά. Τὸ ξαίρω, ποιὸς εἶναι ὁ παπάς. Ὁ ρήγας».

Τὸ ἴδιο γκροῦπ κοντὰ σ' αὐτὴ τὴν ἔκθεση μᾶς ἔφερε καὶ μιὰ παρατήρηση, πὺ ξάναψε νέα περιέργεια. Τὰ παιδιά διηγήθηκαν, πὼς πρόβαλε ὁ χοντρος ξενοδόχος κι ἐξέταζε τὸν καιρὸ «γιατὶ ἅμα εἶναι συγνεφιά δὲ διψοῦν οἱ ἄνθρωποι». Παρατήρησαν ἐπίσης, πὼς ὁ ξενοδόχος κολλοῦσε τὸν κατάλογο σ' ἓνα ντουλάπι πὺ ἐκλεινε μπρὸς μὲ πλεχτὸ σύρμα.

«Μὲ χοντροὴ γραμμὴ ὑπογραμμισμένο ἦταν, χοιρινὸ ψητὸ μὲ κοκκινολάχανο» Ἄα! Μερικὰ παιδιά τηράχθηκαν τὸ ἓνα τ' ἄλλο. Μπρὸς στὸ νοῦ τους περνάει τὸ χασαπόπουλο μὲ τὸ ζεμπίλι κι ἡ ὑπηρέτρια μὲ τὸ δίχτυ τὸ κοκκινολάχανο. Μέσα σὲ τέσσερες ὥρες ἐτοιμάστηκαν στὸ μαγερεῖο κάθε λογῆς φαγιά! Βέβαια! Θὰ διαβαστῆ ὥστόσο κι ὁ κρεμασμένος κατάλογος; Θὰ πᾶνε πελάτες;

Ἡ ἀκόλουθη ομάδα, πὺ ἔκαμε τὸν πληροφοριακὸ της γύρο ἀπάνω στὸ μεσημέρι, ἀρχίζει τὴν ἔκθεσή της μὲ μιὰ ἐξιστόρηση τῆς ἐλκυστικῆς δύναμης, πὺ ἔχει ἡ λίστα καὶ χῶνει μέσα στὶς παρατηρήσεις της μιὰ κρίση, πὺ μᾶς ἀφήνει νὰ ρίξωμε ματιὰ στὶς ἀνυπόφορες πολλὲς φορὲς συνθῆκες, πὺ δημιουργοῦνται στὴν κατοικία:

«Μπῆκαν κι ἓνας νεαρὸς κύριος μὲ μιὰ νέα κυρία. Φυσικὰ θέλανε νὰ φᾶνε γιὰ μεσημέρι, γιατί ὁ κύριος διάβασε πρῶτα στὸν κατάλογο, τὶ ἔχει σήμερα. Φαίνεται, πὼς ἡ κυρία δὲν μπόρεσε ἀκόμη ν' ἀρχίσῃ νὰ μαγερεύῃ στὸ σπίτι, ἢ θὰ κάθονταν σὲ σπίτι ἀλλωνῶν, θὰ τσακώθηκαν μὲ τὴ σπιτονοικοκυρὰ καὶ δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ μποῦνε στὴν κουζίνα»(!).

× Ἔτσι κάθε ομάδα ἔφερε καὶ μιὰ μικρὴ παρατήρηση σοβαρὴ ἢ ἀστεία καὶ τὰ περιστατικὰ ποὺ ζήσανε στὴν πόρτα τοῦ ξενοδοχείου μᾶς ἔδιναν νὰ κρίνωμε γιὰ τὰ γεγονότα τῆς κουζίνας ἢ τῆς αἴθουσας τοῦ ἐστιατορίου. Δὲν ἦταν δέκα ξεχωριστὲς ἐκθέσεις, ἦταν δέκα σκηνὲς τοῦ ἴδιου φίλμ, ποὺ ξετυλίγεται μπρὸς στὰ μάτια τῆς τάξης. Σ' ὅσα καταγράψανε τὰ παιδιά αὐτὰ τῶν ἐννιὰ χρόνων νιώθει καθέννας τὴ δημιουργικὴ δύναμη ἐκδηλη. Ἐδῶ τὴν πέννα τὴν ὠδηγοῦσε ἡ χαρά, κανέννας δὲν ἔσπαζε ὦρες τὸ κεφάλι του, πῶς νὰ κάμῃ τὴν ἀρχή. Τὰ παιδάκια ἄφηναν νὰ ξεχειλοῦν ὀλόχαρα τὰ γεγονότα τῆς ζωῆς.

* * *

Ἡ ἱστορία τῆς διδασκαλίας ἐκθέσεων ὅπως τὴν ἐκθέσαμε καθρεφτίζει ὀλοκάθαρα τὴ στροφή, ποὺ ἔγινε στὰ σχολικὰ πράγματα. Πῶς θὰ γραφόταν ἐδῶ καὶ πενήντα χρόνια μιὰ ἐκθεση γιὰ τὸ ξενοδοχεῖο; Ἡ θὰ τὴν ἔγραφε ὁ δάσκαλος στὸν πίνακα καὶ κατόπι θὰ τὴν ἀντίγραφε ἡ τάξη, σὰν νᾶ-ταν πολύγραφος ἢ θὰ ἔδινε χαρακτηριστικὲς λέξεις καὶ τὴν κύρια γραμμὴ, τὰ παλούκια καὶ τὸ σπάγγο γιὰ νὰ προσαρμώσουν ἔπειτα τὰ παιδιά τὶς μεγαλωμένες προτάσεις.

Ἦρθε μιὰ νέα ἐποχὴ. Οἱ δάσκαλοι βγῆκαν μὲ τὰ παιδιά τους ἔξω, τὰ ἄφησαν νὰ βλέπουν καὶ κατόπι νὰ γράφουν. Στὴν περίπτωσιν τὴ δική μας θὰ δινόταν ἴσως τὸ θέμα ἔτσι: «Πῶς περιεργαστήκαμε σήμερον τὸ ξενοδοχεῖο;» Τέτιες ἐργασίες ἦταν τὸ περισσότερο μόνον ὑπόθεσιν λόγων. Γιατὶ τί ἐσωτερικὸ ἐνδιαφέρο ἔχουν τὰ παιδιά νὰ ρίξουν στὸ χαρτὶ κάτι ποὺ μ' αὐτὸ δὲν μποροῦν νὰ κάμουν ἐντύπωση σὲ κανένα; Ἄλλωστε μήπως πῆγαν δάσκαλος καὶ παιδιά μπρὸς στὸ ξενοδοχεῖο; Τὰ ξαίρανε ὅλα ἀπὸ πρῶτα! Μιὰ ἐκθεση λοιπὸν γιὰ τὸν Φρειδερίκο τὸ μεγάλο; Ἐνα πρωτόκολλο, ποὺ γι' αὐτὸ ἐνδιαφερόταν πολὺ μόνον τὸ κόκκινον μελάνιν τοῦ δασκάλου!

Μέσα στὰ τελευταῖα δέκα χρόνια πρωτοκατάλαβαν, πῶς

ἡ ἔκθεσις φέρνει τὸ χαρακτῆρα τῆς ἀνακοίνωσης. Ἐάν προέ-
πη νὰ μὴ μείνη ἡ ἔκθεσις σκέτο γραφτό, θὰ εἶναι ἀνάγκη,
νὰ ἔχη τελικὰ ἓνα νόημα. Τὸ παιδί πρέπει νὰ θέλῃ νὰ ἀνα-
κοινώσῃ μὲ τὸ γραφτό του σὲ κάποιον κάτι. Μὲ κατάλληλη
ὀργάνωσι τῆς διδασκαλίας τῶν ἐκθέσεων μποροῦμε νὰ χα-
ρίσωμε στὰ παιδιά καὶ σὲ κεῖνα, ποὺ δίνουν (γράφουν) καὶ
σὲ κείνα, ποὺ παίρνουν (διαβάζουν), ἡμέρᾳ μὲ τὴν ἡμέρα,
ξεχωριστὰ εὐγενικῆς συγκινήσεις.

* * *

Οἱ παλιοὶ τρόποι διδασκαλίας ἐκθέσεων εἶχανε καταστρο-
φικὰ ἀποτελέσματα. Δὲν πάει πολὺς καιρὸς, ποὺ πῆρα ἓνα
γράμμα ἀπὸ μιὰ μητέρα, ποὺ, σὰν ἀριστοκράτισσα, ἀποφα-
σίζει, νὰ μοῦ γράψῃ ἓνα κατακάθαρο δελτάριο γιὰ νὰ μοῦ
ζητήσῃ συγγνώμη· τὸ ἀντιγράφω ἐδῶ κατὰ λέξιν :

«Συγχωρήσατε, παρὰκαλῶ, τὸν υἱόν μου, ἐπειδὴ μετέβην
εἰς τὸν ἰατρὸν ἐπὶ σκοπῶ ὀδονταλγίας, καὶ παρέλαβον ὁμοίως
καὶ τοῦτον ἐπειδὴ καὶ οὗτος καταγίνεται εἰς τοὺς ὀδόντας»!

Ποιὸς ξαίρει πόσες ἑκατοντάδες «καλῆς ἐκθέσεις» εἶχε
γράψει στὸν καιρὸ τῆς ἡ κυρία!

Μέσα στὸ λαὸ οἱ δουλιῆς μὲ τὴν τέχνη τοῦ στυλ πήγανε
σὲ ἀπίστευτο βαθμὸ ἄσχημα. Στὸ κεφάλαιο αὐτὸ δὲ μπορεῖ
κανεὶς, μὰ τὴν ἀλήθεια, νὰ λήῃ: Τὸ παλιὸ σχολεῖο εἶχε καὶ
τὰ καλά του. Ὅστος ἡ γενιά, ποὺ μεγαλῶνει τώρα, ἀπαλ-
λαγμένη ἀπὸ ἐκθέσεις γιὰ παρὰτὰ, θὰ βρῇ τὸ δρόμο νὰ
δώσῃ ἔκφραση στὶς σκέψεις τῆς.

* * *

Οἱ ἐκθέσεις, ποὺ φέρανε σήμερα σὲ χαρτάκια καὶ σημειω-
ματάρια, κοιτάχτηκαν σὲ κοινὴ ἐργασία, νὰ μὴν ἔχουν γραμ-
ματικὰ καὶ ὀρθογραφικὰ σφάλματα, κρίθησαν ἐδῶ κι ἐκεῖ
καλλιλογικὰ καὶ κατόπι γράφηκαν σὲ ἓνα βιβλίον, ποὺ μπο-
ροῦν καὶ ἐξωτερικὰ νὰ κάνουν φιγούρα. Ἀπάνω στὴ μετα-

φορὰ μᾶς συμβῆκε μιὰ νόστιμη παρανόηση. Ἡ ὀμάδα, ποὺ εἶχε ἐποπτεύσει τοὺς ἀχθοφόρους ἔγραφε:

Ἔτσι ὁ ἀμαξᾶς ἔδωκε τὶς ἀλογόμυγες, ἔσφιξε τὴ γροθιά του κι εἶπε: «Ἀντίχριστες!»

Ἔδωκε στὰ παιδιά νὰ νιώσουν, πὼς εἶναι προτιμότερο, νὰ μὴ μεταχειρίζονται στὴν ἐκθεσὴ τέτια πρόστυχα λόγια. Εἶπα σ' ἕνα:

«Γράψε ἔτσι: «Εἶπε... Ὑστερα κάνεις τρεῖς κοκκίδες καὶ γράφεις: Ἔδω ἀνάφερε κάποιον προστυχόλογο. Ἄμα γράψης ἔτσι, καθέννας νιώθει ἀπάνω-κάτω τί μπορεῖ νὰ εἶπε ὁ ἀμαξᾶς».

Δὲν πίστευα τὰ μάτια μου, ὅταν τὴν ἄλλη μέρα διέβασα τὸ ἀκόλουθο:

«Ὁ ἀχθοφόρος πρόβαλλε τὴ γροθιά του στὶς ἀλογόμυγες. Κατόπι εἶπε... ἔδω ἀναφέρει κάποια πρόστυχη λέξη, δηλαδή ἀντίχριστες».

Ἄν μερικὰ γκρουπ δὲν εἶχαν νὰ παρατηρήσουν τίποτε τὸ ξεχωριστὸ στὴν πόρτα τοῦ ξενοδοχείου παρατηροῦσαν τὸ ἐξωτερικὸ του καὶ κοίταζαν μέσα ἀπ' τὰ παράθυρα. Μιὰ ὀμάδα πρόσεξε ἰδιαίτερα τὶς κάθε λογῆς τοιχοκολλήσεις.

«Πινακίδες πρέπει νὰ κρεμάσουμε κι ἐμεῖς στὸ ξενοδοχεῖο μας!» «Ἀὔριο κιόλας πρέπει νὰ ζωγραφίσουμε τέτιες»: «Σήμερα μπουρέκι». «Ἔδω τρώει κανεὶς σὰν στὸ σπίτι». «Κάθε βράδυ μεγάλο κονσέρτο ἀπὸ καλλιτέχνες». «Προσέχετε τὰ φορέματά σας.»

Ἄι, αὐτὸ εἶναι ὁμορφο. Τὸ πρωὶ τὶς ζωγραφίζουμε, δὲν ὑπάρχει πιά πρόγραμμα, ποὺ νὰ προβάλλη κατσοφιασμένο καὶ νὰ μᾶς ἐμποδίσει νὰ κάμουμε ἐκεῖνο, ποὺ τὸ θερμό μας διαφέρο μᾶς σπρώχνει τώρα νὰ τὸ κάμουμε.

Ζωγραφούσα Ἴχνογραφία.

Σύμφωνα μὲ τὴν ἀπόφαση, ποὺ πήραμε χτές, πρέπει νὰ ζωγραφίσουμε σήμερα κάθε λογῆς πινακίδες, γιὰ νὰ τραβοῦν τοὺς ξένους. Τὶς πιὸ πετυχημένες ἐργασίες θὰ τὶς κρεμά-

Ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖο: Μιὰ ἐνδιαφέρουσα εἰκόνα.

σωμε, στὸ τέλος, στοὺς τοίχους. Τὶ θὰ ζωγραφίσουμε; Τὰ παιδιά μοῦ κάμανε ἓνα σωρὸ προτάσεις. Μέσα ἀπ' αὐτὲς διαλέγω γιὰ πρώτη: «Αὔριο πανηγύρι, σφάζουν τὰ γουρούνια» καὶ τὰ βάνω νὰ τὴν ἐκτελέσουν.

Ἡ εἰκόνα δείχνει μιὰ προσπάθεια ἀνεπηρέαστη ὁλό-τελα ἀπὸ μένα. Χωρὶς ἄλλο εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρουσα σύλ-ληψη. Μὰ ἂν κρέμασα ἀπλῶς καὶ μόνο μιὰ τέτια καρικα-

τούρα, αὐτὸ ἔγινε γιὰ παιγνίδι. Γιατὶ ἐμένα δὲ μοῦ ἀρέσει τὸ σύστημα τῶν σοφῶν ψυχολόγων τῶν καφενειῶν, νὰ κρύβωμε στὶς πρῶτες ἰχνογραφικὲς προσπάθειες κάθε λογῆς μυστικὰ γιὰ νὰ βγαίνωμε κατόπι ἀποκαλύψεις. Δὲν ἐξυπηρετοῦμε καθόλου τὴ μορφωτικὴ ἐργασία, πὺ ἔχει βάθος, σὰν βρίσκομε τὸ κάθε τι καλούτσικο κι ἀστεῖο. Μὲ τοῦτο δὲ θέλομε νὰ ποῦμε, πὺς δὲ λογαριάζομε τὴ δραστηριότητα τοῦ παιδιοῦ. Κάθε ἄλλο· τὴ δραστηριότητα, πὺ δείχνει τὸ παιδὶ στὸ παιχνίδι καὶ ὅλη τὴ χαρωπὴ προσήλωσή του σ' αὐτὸ θὰ τὴ χρησιμοποιοῦμε γιὰ νὰ τὸ μπάσωμε σὲ σοβαρὴ ἐργασία.

Συμφωνοῦμε ὅλοι, πὺς στὴν πινακίδα: «αὔριο πανηγύρι, σφάζουν τὰ γουρούνια» πρέπει νὰ φαίνεται ἓνα γουρούνι. Αὐτὸ τὸ γουρούνι θὰ μάθωμε σήμερα νὰ ζωγραφίζωμε.

* * *

Τὸ μικρὸ παιδὶ ζωγραφίζει μὲ τὴν καρδιά του. Ἄλλοτε δυστυχῶς τὰ πράματα ἦταν τέτια, πὺ τὰ παιδιὰ εἶχαν κέφι, γιὰ ζωγράφισμα καὶ ἰχνογράφηση, μόνο ὅσον καιρὸ βαστοῦσε στὸ σχολεῖο τους ἢ διδασκαλία τῆς ἰχνογραφίας. Κι ὅ,τι γινόταν εἶχε τὰ αἰτιά του. Τότε ἦταν δάσκαλος μὲ τὰ μαλλιά τοῦ καλλιτέχνη κι ἅμα παρουσιαζόταν ὅπως σ' ἐμᾶς ἡ περίπτωσι νὰ ζωγραφίσωμε τὸ γουρούνι, ζωγράφιζε στὸν πίνακα μὲ τὴ μεγαλοφυΐα καὶ τὴ γληγοράδα τοῦ καλλιτέχνη ἓνα θαυμάσιο γουρούνι. Καμιὰ ἀμφιβολία, πὺς τὰ παιδιὰ χαίρονταν γιὰ μιὰ τέτια ἀπομίμησι τῆς δουλειᾶς τοῦ καλλιτέχνη, ὅπως παρουσιάζεται στὴν εἰκόνα 2, μὰ ὡς ἐδῶ ἦτανε. Παιδιὰ μὲ λεπτὸ αἰσθημα, βλέποντας τὶς τεχνικὲς γραμμὲς, καταλάβαιναν τὴν ἀδεξιότητά τους γιὰ τέτιες, κι οὔτε καταπιάνονταν καθόλου μὲ αὐτὲς κι οὔτε μποροῦσε βέβαια νὰ τὰ κατηγορήσῃ κανεὶς γι αὐτό. Γιατὶ λέγανε ἀπὸ μέσα τους: Τέτιο δὲ μπορεῖς νὰ φτιάσῃς ποτὲ καὶ ποτέ!

Ἦταν καὶ παιδιὰ πὺ δὲν εἶχαν τὴν αὐτοσυνείδησι, σὰν τὰ προηγούμενα. Αὐτὰ σκοτώνονταν μέχρι θάνατο τραβῶν-

τας ἐδῶ κι ἐκεῖ γραμμὲς καὶ κατορθώνανε, ὡς ἓνα σημεῖο, νὰ ἀπομιμηθοῦν κάπως τ' αὐτιά τοῦ γουρουνιοῦ, μὰ μὲ τ' αὐτιά συνδέονταν ἄλλα μέρη, πὸν δὲν ἦταν γιὰ τὰ χέρια τους. Τέλος φτάνανε κι αὐτὰ τὰ θαρρετὰ παιδιὰ στὸ σημεῖο νὰ νιώσουν τὴν ἀδυναμία τους καὶ παρατιούνταν ἀπὸ τὸ ἄχαρο παιχνίδι. Ὁ δάσκαλος εἶχε ἀποστάση πολὺ νὰ παρουσιάση στὰ παιδιὰ μὲ μεγαλοφυεῖς καμπύλες κάτι, πὸν νὰ τοὺς κάμη ἐντύπωση, μὰ μέσα ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν τεχνικὴ αὐτὴ τελείωση δειχνόταν ὁ παιδαγωγικὸς σκιντζής. Τὸ ἰχνογράφημα ἦταν ὑπερβολικὰ λεπτομερειακό. Ἦταν ὁλότελα ξένο στὴν παιδικὴ φύση καὶ γι' αὐτὸ ἔμεινε καὶ ξένο στὴν παιδικὴ μέθοδο.

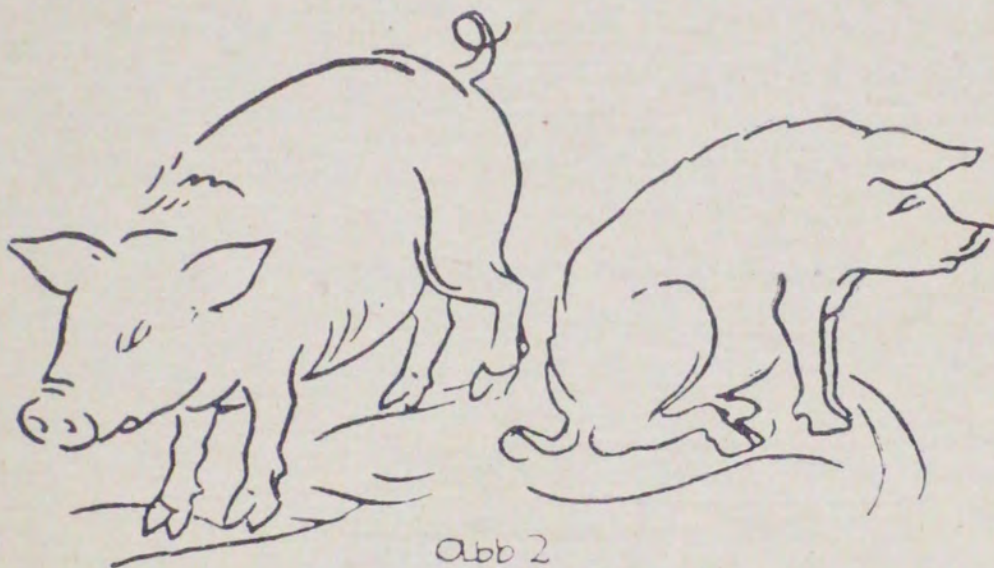

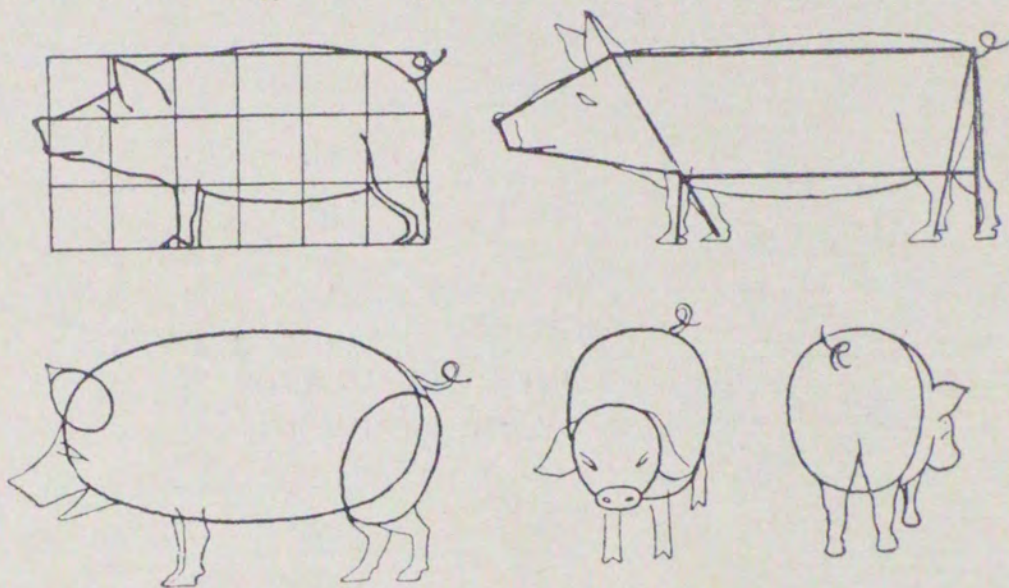
Abb 2

Τὰ γουρουνία τοῦ καλλιτέχνη.

Αὐτὴ τὴν παλιὰ τὴ μέθοδο, πὸν περίμενε καλλιτεχνήματα καὶ καταγινόταν στὴν ἀπομίμηση, τὴ διαδέχτηκε ἡ διδαχτικὴ μέθοδο τῆς γέφυρας τοῦ γαιῶδρου, ἡ μέθοδος ἀπλούστευσης γιὰ τεμπέληδες. Τὸ σχῆμα θριάμβεψε. Ζωγράφιζαν ὀρθογώνια γουρουνία, τραπεζοειδῆ καπριά, γουρουνόπουλα σὰν αὐγὰ καὶ τὰ χωρίζανε σὲ τετράγωνα καὶ τρίγωνα ὅπως δείχνει τὸ σχῆμα. Ἔδιναν τὸ σκελετὸ κι ἔμενε νὰ γεμίση μὲ κρέας καὶ νὰ μπῆ τὸ τομάρι. Δυστυχῶς ὅμως δὲν ὑπάρχει ἓνα ἔνιαῖο τραπέζιο, κάθε παιδὶ ζωγράφιζε ἀλλιῶτικο τετράγωνο, πιὸ μακρὺ καὶ πιὸ στενὸ κι ἀντὶς γιὰ φυσικὰ

γουρούνια γίνονταν προϊστορικά στοιχειά κατάλληλα για γε-
λοιογραφικὸ πανόραμα.

Υπῆρχαν ὡστόσο καὶ παιδιά, ποὺ ἐννοοῦσαν τὴν ἀναλο-
γία, ποὺ εἶχαν μεταξύ τους οἱ γραμμὲς τοῦ σχήματος, καὶ
ἔτσι στατάρωναν στὰ πόδια του ἓνα σωστοφτιασμένο γου-
ρούνι. Μὰ κι αὐτὰ τὰ ἀπειλοῦσε ἄλλος κίνδυνος: ζωγραφί-
ζανε ἓνα χρόνο τὸ γουρούνι τους, ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ κοι-
τάζη οὔτε δεξιὰ οὔτ' ἀριστερά. Αὐτὸ γινόταν κάμποσον καιρὸ,
ὥσπου πρόβαλλε κάποτε ἡ αὐτοκριτικὴ καὶ λέγανε ἀπὸ μέσα
τους: ἀφοῦ δὲ μπορῶ νὰ κάμω κάτι καλύτερο δὲν εἶμαι
παρὰ ἓνας κακοσχεδιαστής. Πολλὰ δὲν πῆραν ἀπὸ τὸ μά-

Τὰ σχῆμα—γουρούνια.

θημα τῆς ἰχνογραφίας τίποτε γιὰ τὴ ζωὴ τους. Τίποτε
ἄλλο παρὰ μόνο τετράδια μὲ ὠραῖο, μὰ ἀλύπητα σπαταλη-
μένο, χαρτὶ ἰχνογραφίας.

Κατόπι ἄρχισε νὰ γίνεται λόγος γιὰ μιὰ νέα κίνηση, ποὺ
σημειώθηκε στὴν περιοχὴ τῆς ἰχνογραφίας. Ριζοσπάστες
νεωτεριστὲς ὑποστηρίζανε: «Δὲν πρέπει νὰ ἰχνογραφοῦμε
ὑποδειγματικὰ τίποτε στὰ παιδιά, γιὰτὶ, ἂν κάναμε κάτι τέ-
τιο, θὰ ἦταν ἀψυχολόγητο! Θὰ ἦταν αὐθαίρετη ἐπέμβαση
στὴν ἔμφυτη καλλιτεχνικὴ ἰκανότητα τοῦ παιδιοῦ!»

Ξεκινώντας ἀπ' αὐτοῦ ἄφηναν τὸ παιδὶ νὰ ζωγραφίζη
ἐλεύθερα καὶ ἐξυμνοῦσαν τὴν κάθε γραμμὴ γιὰ καλλιτε-

χνική ἀποκάλυψη. Δασκάλοι τῆς ἰχνογραφίας μὲ τέτια νοο-
τροπία ἐνίωσαν βέβαια πολὺ καλὰ, πὼς δὲν εἶχαν καμιὰ
ἀξία τὰ φανταχτερὰ ἰχνογραφήματα, ποὺ γίνονταν στὸν πί-
νακα ἀπὸ δασκάλους ἐφωδιασμένους μὲ ἀπομιμητικὴ δεξιό-
τητα, ὥστόσο στάθηκαν στὸ χαλασμὸ καὶ ξέχασαν τὴν ἀνα-
δημιουργία. Ὡς ὅπου λείπη τὸ σοφὸ ὀδηγητικὸ χέρι εἶναι
δύσκολο, ἀδύνατο σχεδόν, νὰ ὑπάρξῃ καλλιτεχνικὸ μέγλωμα.
Κεῖ, ποὺ ἀναγκάζονται τὰ παιδιὰ ὀλοένα νὰ δίνουν χωρὶς
καμιὰ φροντίδα ν' ἀναπληρῶνουν αὐτό, ποὺ ξοδεύουν, ἢ
χρεωκοπία εἶναι ζήτημα χρόνου. Καὶ τὸ κάτω κάτω στὴ δι-
δασκαλία τῆς ἰχνογραφίας σκοπὸς μας εἶναι νὰ διδάξωμε τὸ
χέρι νὰ μιλή. Ἡ γλῶσσα του στὴν ἀρχὴ εἶναι πσεύδισμα
καὶ ἡ ἐξέλιξη τῆς παραστατικῆς δύναμης εἶναι δυνατὴ μόνο
ἂν ἀπαγγέλλῃ κανεὶς πρῶτος, τὸ ἰχνογραφικὸ καλύτερο καὶ
τὸ ἐπαναλαμβάνῃ τὸ χέρι, κι ἂν τὸ πλουτίξῃ τὸ χέρι κάθε
μέρα μὲ νέες λέξεις καὶ τὸ μπάξῃ στὸ πνεῦμα αὐτῆς τῆς
γλώσσας.

Τώρα τελευταῖα ἀνακαλύψανε, πὼς στὸ μάθημα τῆς ἰχνο-
γραφίας δὲν πρέπει νὰ προηγούμεστε παρὰ νὰ συμβαδίζωμε
μὲ τὸ παιδί. Ἀναγνώρισαν, πὼς ἦταν παραλογισμὸς τὸ μά-
θημα τῆς ἰχνογραφίας, ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ δάσκαλο, τράβη-
ξαν τὸ παιδί μέσα στὸ σχολεῖο, ἤρθαν σὲ συνάφεια μὲ τὰ
πρωτόγονα (primitiv) ἰχνογραφήματα τῶν παιδιῶν καὶ προσ-
πάθησαν νὰ τὰ κατατάξουν σύμφωνα μὲ σχέδιο. Ὁ σύχρο-
νος δάσκαλος τῆς ἰχνογραφίας δὲν προσπαθεῖ πιά νὰ τὸ κα-
ταπλήξῃ ἐκ τῶν προτέρων τὸ παιδί μὲ ὑποδείγματα, μὲ πα-
ραμυθένιες γραμμές : Κοιτάξτε τὴ διαβολάνθρωπος εἶμαι!
Ἰδια δὲ μένουν πιά προσκολλημένοι στὴν προκατάρτησι,
πὼς πετυχαίνομε πραγματικὸ, σὰν ἐνθαρρύνωμε πάντα τὸ
παιδί μὲ συμπαθητικὰ λόγια, ποὺ ἀναγνωρίζουν τὴν προσ-
πάθειά του, γιὰ νὰ τὸ σπρώξωμε ἔτσι νὰ δημιουργῇ ὀλοένα
ἀπ' τὸν ἑαυτό του.

Ὁ σημερινὸς δάσκαλος ξεκινάει ἀπὸ τὰ ἀρχικὰ γρατσο-
νίσματα ἰχνογραφήματα τοῦ παιδιοῦ, βαίνει τὸ ἄτελο μικρὸ

ἔργο στὸ κέντρο διδαχτικοῦ διαλόγου καί, δουλεύοντας μαζί μὲ ὅλη τὴν τάξη, καταλήγει σὲ καλύτερη φόρμα.

Στὴ θεωρίᾳ εἶχα βρῆ τὸ σωστὸ δρόμο, μὰ δὲν εἶμαι ἰχνογράφος καὶ γι' αὐτὸ συμπλήρωσα τὴν ἀδέξια τεχνική μου παρακολουθώντας στὴ σχολικὴ του ἐργασία ἓνα δόκιμο δάσκαλο τῆς ἰχνογραφίας. Στριφογυρίζω πάντα τὸ μάτι μου καὶ τὸ ρίχνω εὐχαρίστως σὲ ὅποιον τὸ φτιάνει καλύτερα. Θὰ ἰδοῦμε στὴ διαδρομὴ τῶν τριῶν ἐβδομάδων, πὼς προσπάθησα νὰ φέρω στὴν τάξη μου μιὰ ὀλόκληρη σειρὰ εἰδικούς—ἐξοχότητες στὸν κύκλο τους. Εἶχα διαβάσει τὸ λαμπρὸ βιβλίο ἐνὸς ἄγνωστου ὡς τώρα σ' ἐμένα νέου δασκάλου ἀπὸ ἐδῶ ἀπ' τὴ Λειψία: «Ἰχνογραφικὰ θαύματα». Βρῆκα τὸ συγγραφέα Φ. Βίτβερ καὶ τὸν παρακάλεσα, νὰ μοῦ δείξῃ μιὰ φορὰ στὴν τάξη μου, πὼς θὰ μάθαινε αὐτὸς στὰ παιδιά, νὰ ἰχνογραφοῦν γουρούνια. Ἦρθε, πῆρε ἀπ' τ' αὐτὶ ἓνα ὀποιοδήποτε παιδί—ἔτυχε νὰ εἶναι ἀπ' τὰ πολὺ μέτρια προικισμένα—καὶ τώβανε νὰ ἰχνογραφήσῃ στὸν πίνακα ἓνα γουρούνι. Ἐτσι φτιάχτηκε ἡ σπάνια διασταύρωση ρινόκερω μὲ μάτια ἐλέφαντα, ποὺ φαίνεται στὸ σχῆμα α. Ὁ δάσκαλος ρώτησε τὴν τάξη.

«Τί ἔχετε νὰ πῆτε γι' αὐτὸ τὸ γουρούνι;»

«Τ' αὐτιά του δὲν εἶναι καλά!»

«Πίσω στὰ κάπουλα πρέπει πιὸ πολὺ κρέας!»

«Τὰ ποδάρια πρέπει νὰ ἔχουν γόνατο»

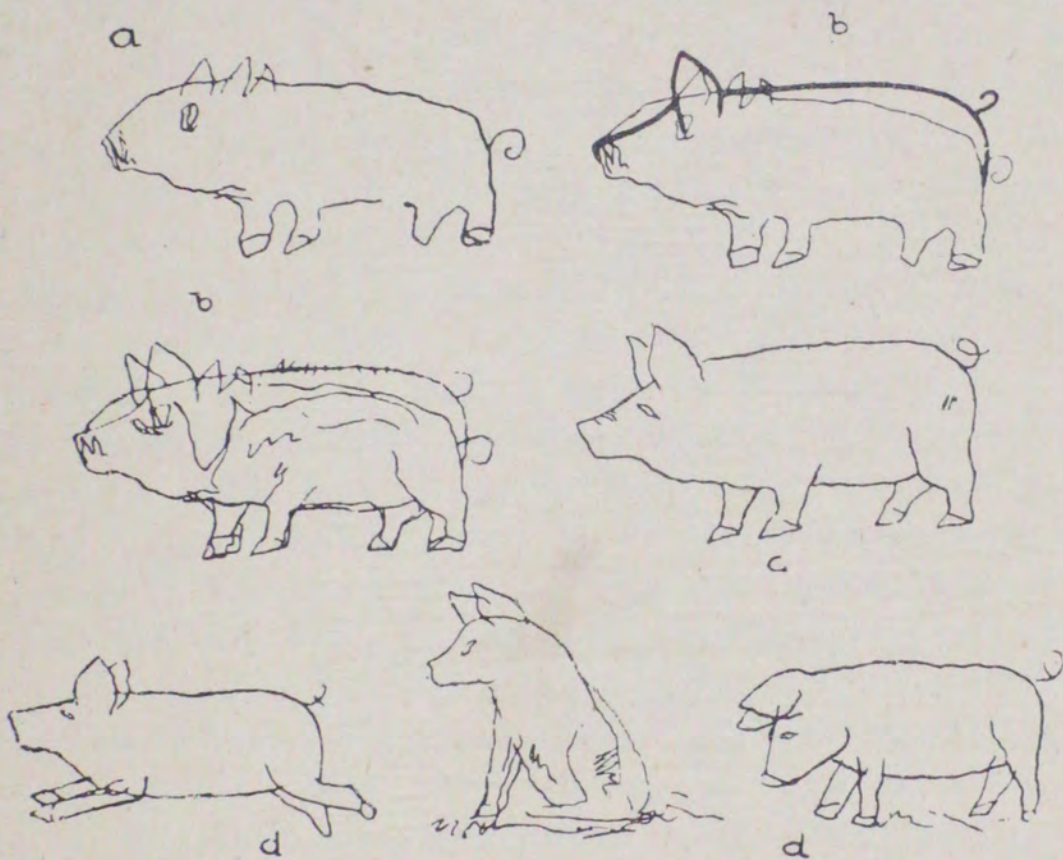
«Τὸ πσινὸ πρέπει νὰ γίνῃ σωστὸ χοιρομέρι!»

Κάθε ἐπικριτὴς ἦταν ὑποχρεωμένος, νὰ διορθώσῃ τὸ γουρούνι μὲ χρωματιστὴ κιμωλία· οἱ φόρμες ἐξετάστηκαν καὶ σ' ἓνα γουρουνάκι ἀπὸ πλαστιλίνη. Ἡ εἰκόνα b δείχνει, πὼς ὁ Φ. Βίτβερ συμπλήρωνε σὲ κοινὴ μὲ τὰ παιδιά ἐργασία τὰ ἀρχικὰ παιδικὰ ἰχνογραφήματα, πὼς δυνάμωνε καὶ ἔσβηνε, ὥσπου τέλος παρουσιάστηκαν δουλεμένα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γουρουνιοῦ καὶ στάθηκε σίγουρα στὰ πόδια του τὸ γουρούνι c!

Τέτια διδασκαλία ἀνοίγει τὰ μάτια τῶν παιδιῶν μὲ βεβαιότητα, ποὺ καταπλήσσει. Μάλιστα, ὅπως τὸ ξαίρομε, τὸ

παιδί δὲν ἰχνογραφεῖ ὅ,τι βλέπει, παρὰ ἐξωτερικεῦει μ' εὐχαρίστηση ὅ,τι γνωρίζει ἀπὸ τὰ πράγματα. Ξαίρει, πὼς ἓνα γουρουνὶ ἔχει τέσσερα ποδάρια, συνεπούμενα θὰ τοῦ ἰχνογραφῆση τέσσερα καὶ στήν περίπτωσιν ἀκόμη, πὺν μπορεῖ τὰ δύο ἢ τὸ ἓνα μόνο νὰ βλέπη. Ἐδῶ δὲν ὠφελοῦν ὑποδείγματα, παρὰ τὰ βοηθοῦμε στή σωστὴ ἀντίληψη, ἂν διορθώνωμε βαθμιαῖα τὰ πρωτόγονα παιδικὰ γρατσουνίσματα, ὁξύνοντας τὸ βλέμμα.

Καὶ τέλος πέτυχε ὁ φιλοξενούμενος παιδαγωγὸς μου νὰ

Ἐξευγενισμὸς τῆς ράτσας μὲ τὸ πνεῦμα τῆς μοντέρνας ἰχνογραφικῆς τέχνης.

φυσήξῃ ζωὴ στὸ κοκκαλωμένο γουρουνὶ. Τὸ γουρουνάκι μας ἄρχισε νὰ πηδάη, νὰ τρώη, νὰ ξαποσταίνῃ, ὅπως δείχνουν τὰ σχήματα d. Κι αὐτὸ ἔγινε χωρὶς ταχυδακτυλουργίες. Μέσα σὲ χαρωπὸ διδαχτικὸ διάλογο, ἀπ' τὸ πρωὶ ὡς τὸ μεσημέρι, βοηθήσαμε τὸ γουρουνὶ μας ν' ἀρχίσῃ σιγὰ-σιγὰ τὰ πηδήματα.

Ὁ μοντέρνος δάσκαλος τῆς ἰχνογραφίας διευθύνει τὸ

βλέμμα του στο μεγάλο σύνολο, στον τελικό σκοπό κάθε διδασκαλίας ή ιχνογραφίας και λείπει από μέσα του :

Για ένα παιδί δεν είναι το ιχνογράφημα αυτό καθ' εαυτό ή ουσία, παρά για το δημοτικό σχολείο, ο πυρήνας της ζωγραφούσης ιχνογραφίας είναι ή διασάφηση της έποπτείας, το ξελαγάρισμα της παράστασης, ή σύλληψη του φευγαλέου, ή γνώση των μερών στο όλο και της οργανικής ενότητας των μελών.

Σήμερα δεν ισχύει πια για ιδανικό, να έχουμε στο τέλος του σχολ. έτους, να εκθέσουμε στην κοινή θέα τελειωμένα ιχνογράφημα των παιδιών, παρά την πρώτη θέση την κατέχει ή απαίτηση να είναι ή ιχνογραφία μέσο για σκοπό: Στο πλαίσιο της συγκεντρικής διδασκαλίας το μολύβι κι ή κιμωλία πρέπει να καταπιάνονται με τη δουλειά τους κεϊ, πού το σχήμα θα βοηθήση ταχύτερα και ασφαλέστερα παρά ο λόγος, στην κατανόηση. Όπως στη διδασκαλία της χειροτεχνίας δεν είναι αυτοσκοπός το κόψιμο χαρτιών, το πλέξιμο με χόρτο και το κόλλημα, παρά μέσο για πορισμό των έποπτειών, έτσι οφείλει κι ή ιχνογραφία να υποτάσσεται στους σκοπούς της συγκεντρικής διδασκαλίας. Κι όπως ο μοδέρνος γυμναστής με το μάτι, πού βλέπει μακριά, δεν θέτει τους σκοπούς του στα ρεκόρ, παρά αντιλαμβάνεται τα σπόρ και τη γυμναστική μονάχα σαν μέσο για να αυξήση τη δύναμη για έργασία, έτσι και στη διδασκαλία της ιχνογραφίας πρόκειται για το ξετύλιγμα της πνευματικής δύναμης κι όχι για να παράγουν «Radiierungen» λίγοι ιδιοφυείς, «καλλιτεχνήματα» με το σκοπό να στολιστή μιὰ έκθεση για ν' ακούσωμε έπιδοκίμασιες.

Πουθενά δεν έχουν φαμπρικαριστή τόσα ορνιθοσκαλίσματα όσα στις αΐθουσες ιχνογραφίας του παλιού σχολειού. Σήμερα σκοπός είναι να αποκτήση κάθε παιδί, μά καθένα, την ικανότητα να εκφράζη μέ, ώς ένα βαθμό, σαφείς γραμμές την ιδιοτυπία, την ένότητα ενός αντικειμένου ή ένος έμφύχου.

Τέσσερες ολόκληρες ώρες ζωγράφισαν σήμερα οί μαθη-

τές μου γουρούνια. Ένας ἐπιθεωρητῆς μὲ τὸ παλιὸ τὸ στυλ
θὰ χτυποῦσε τὸ κεφάλι του : Χοιροκομία ! Οὔτε διαβάσανε,
οὔτε λογαριάσανε, οὔτε γράψανε σήμερα ! Ὅμως τὰ παιδιὰ
μάθανε κάτι γιὰ ὅλη τους τὴ ζωὴ. Κι αὔριο πρωὶ θὰ δια-
λέξωμε τὸ πιὸ πετυχημένο γουρούνι γιὰ νὰ τὸ κρεμάσωμε :
τὴν πινακίδα, ποὺ θὰ παρασταίνη τὸ σφάξιμο τῶν γουρουνιῶν.

Ὁ λογαριασμὸς καὶ τὸ γράψιμο θαρτοῦν μὲ τὴ σειρά
τους. Ὅταν φτάσωμε, ὕστερα ἀπὸ τὶς τρεῖς ἐβδομάδες στὸ
τέλος τῆς διδαχτικῆς μας ἐνότητος θὰ φανῆ, πὼς τὰ παι-
διὰ καταβάλανε σύμμετρες προσπάθειες σὲ ὅλους τοὺς κύ-
κλους. Ὅμως δὲ μᾶς τραβάει πιά ἀπὸ τὴ μύτη τὸ κουδούνι.
Ὁδηγήτρα μας εἶναι ἡ δημιουργικὴ χαρά.

7.

Γραμματική.

“Οποιος παρακολούθησε, ὡς τώρα, τὴ διδασκαλία μου, θὰ τὸ καλοσκεφτῆ, ἂν θάρθη πιὸ πέρα, γιατί σήμερα πρόκειται γιὰ μάθημα πῶχει πάρη τὸ κακὸ ὄνομα: σήμερα ἔχομε **γραμματική**. Ὅσοι πηγαίνανε σκολειὸ ἐδῶ κι εἴκοσι—τριάντα χρόνια θὰ νιώσουν νὰ σηκώνεται ἀλαφρὰ τὸ πεσί τους, μόλις τοὺς ἔρθουν στὸ μυαλὸ τὰ μαθήματα γραμματικῆς τοῦ καιροῦ ἐκείνου.

Μέσα σὲ ἀπομνημονεύματα, πού ἔγραψαν σπουδαῖοι ἄντρες καὶ ξακουστὲς γυναῖκες, ξεχωρίζει πολλὲς φορὲς ἡ ἀξιέπαινη καὶ γεμάτη ἀπὸ σεβασμὸ προσπάθεια, νὰ σπρώξουν ἐκ τῶν ὑστέρων τὸ σκολειὸ τους στὸ φῶς τοῦ πρωينوῦ ἡλίου. Ὅταν ὁμως φτάνουν στὴ γραμματικὴ ἀνεβαίνει στὰ χεῖλια τους μελαγχολικὸ χαμόγελο. Πολλοὶ εἰρωνεύονται, πολλοὶ διηγοῦνται μὲ σαρκασμὸ γιὰ τὶς σχέσεις ποῦχε ἡ γραμματικὴ μὲ τὴ μαγκούρα καὶ μὲ τὰ πλευρὰ τῶν παιδιῶν. Ἀπάνω ἀπ’ τὸ μάθημα τῆς γραμματικῆς χάνει τὴ λάμψη του κι αὐτὸς ὁ χρυσωμένος ἡλιος τῆς ἀνάμνησης.

Ἄς ἦταν ὅσο ἤθελε καλόκαρδος καὶ πρόσχαρος δάσκαλος-καλλιτέχνης ὁ γερο Κάντωρ, ὁ κύριος, πού μᾶς ἔμαθε ἐμᾶς τὰ γράμματα, ἅμα ἐρχόταν στὸ πρόγραμμα γραμματικῆ, ἄλλαζε· μπρὸς μας στεκόταν τότε ἕνας σκουντουφλιασμένος γραμματοδιδάσκαλος. Ἦταν βέβαια σοφὴ ἡ πρόνοιά του, νὰ βάνη τὶς ὥρες τῆς γραμματικῆς 12—1, γιατί ἅμα ἦταν κάψα δὲν κάναμε, ὥστόσο κι ὅταν οἱ μέρες ἦταν δροσερὲς καὶ τότες στὴν ὥρα τῆς γραμματικῆς ἀπλωνόταν ἀποπνιχτικὴ ἀ-

τμόσφαιρα. Δὲν ἔκανε πολλὰ πράματα σ' αὐτὸ τὸ μάθημα. Μὴ νομίσῃ κανεῖς, πὼς τὸ ἀπόφευγε, γιατί τὸ θεωροῦσε περιττὸ—τὸ ἐναντίο, τὸ θεωροῦσε ἀπαραίτητο, γιατί ἀκριβῶς τὰ γραμματικὰ σφάλματα ἦταν ἐκεῖνα, πού τοῦ καθιστοῦσαν τὴ διόρθωση τῶν ἐκθέσεων μαρτύριο—παρὰ ἦταν γενικὴ ἢ ἀποστροφή ἐναντία στὴν παρεμβολὴ ἑνὸς ἀπολιθώματος μέσα στὴ ζωντάνια τῶν ἄλλων μαθημάτων.

Νέοι συνάδελφοι μὲ φουσκωμένα κεφάλια, πού τὸ ἅπαντό τους ἦταν νὰ παρουσιάξουν στίς ἐξετάσεις σειρὰ ἀπὸ γλωσσικὲς φλυαρίες, ἔβαναν τὰ παιδιά νὰ μαθαίνουν τέτιες σχηματικὲς σειρὲς καὶ σὲ πολλῶν τ' αὐτιά, ἀκόμη καὶ σήμερα βέβαια, θὰ χτυποῦν οἱ ἀστεῖοι παραλογισμοί: τὸ ξεφωνητὸ στὸ σπίτι αὐτῶν τῶν χωρὶς νόημα σειρῶν: λήζω, λήξεις, ἔληζον. Μεσ. λήζομαι, ἔληζόμην, ἔλησάμην, ληστής, ληστήριον... , ὡς πού ὁ πατέρας, χάνοντας τὴν ὑπομονή του, χτυποῦσε τὴ γροθιά στὸ τραπέζι: Παράτα πιά τὴ ληστεία. Δὲν τώχομε τὸ σπίτι μας πανεπιστήμιο γιὰ λωποδύτες.

Χωρὶς ἐπίμονη ἀσκηση δὲ γίνεται καὶ στὴ γραμματικὴ τίποτε. Τὸ ζήτημα εἶναι νὰ ἀνταλλάξωμε τὸ καταναγκαστικὸ γύμνασμα τοῦ καιροῦ ἐκεῖνου μὲ μιὰ νέα μορφή ἐργασίας, πού νὰ μᾶς φέρη στὸ ξετύλιγμα τῆς δύναμης καὶ ποτὲ στὴν ἀποβλάκωση. Μπορεῖ καὶ ἡ γραμματικὴ νὰ πάρη τὰ χνάρια τῆς χαρᾶς.

* * *

Στίς κατώτερες καὶ στίς μέσες τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου δὲν ἔχει πέραση πιά σήμερα ἡ γραμματικὴ σὰν ἀνεξάρτητο μάθημα, παρὰ τὴ χώνουν τὴ διδασκαλία τῆς ἀνάμεσα στὴν πραματογνωσία σὲ τρόπο, πού νὰ μὴν ξαίρουν τὰ παιδιά, πὼς κάνουν γραμματικὲς ἀσκήσεις. Τὸ παιδί μὲ τὰ αἰσθητήρια του, πού πεινοῦν πάντα, θέλει ν' ἀνακατεύεται, νὰ σκεδιάζη, νὰ πλάθῃ· ἅμα ὅμως τὸ βάνης νὰ ἀσχολῆται μὲ παρᾶγραφους ἀπ' τὴ γραμματικὴ βαριέται. Γι' αὐτὸ ἔπρεπε νὰ φροντίσω νὰ βρῶ μιὰ εὐκαιρία, πού νὰ ἐπιτρέπη στὰ παιδιά

νά ασκοῦνται σὲ γλωσσικοὺς τύπους κι ὁμως νά μὴ φεύγουν οὔτε στιγμή «ἀπ' τὴ δουλειά τους».

Οἱ μαθητές μου κάτι ξαίρανε ἀπὸ οὐσιαστικά, ἐπίθετα καὶ ρήματα. Σύμφωνα μὲ τὸ πρόγραμμα, ποὺ εἶχα κάμει, γιὰ ἓνα μῆνα στὴ γραμματικὴ ἔπρεπε νά μάθουν τὰ παιδιὰ δυὸ πράγματα: Νά τρέπουν ἐνεργητικὰ ρήματα σὲ παθητικά, καὶ νά παράγουν οὐσιαστικά ἀπὸ ἐπίθετα.

Σήμερα βρήκαμε τὴν πιὸ κατάλληλη εὐκαιρία γιὰ τὴν ἐργασία αὐτή. Διδασκαλία εὐκαιρίας λοιπόν; Ὁραία ἀντίληψη, δὲν εἶναι ἔτσι; Δὲν εἴμαστε μοδέρνοι παιδαγωγοί, ἀφοῦ παρασκευάζομε εὐκαιρίες; Δὲν ἐπιτρέπεται νά ταυτίζομε τὴν εὐκαιρία μὲ τὴν τύχη. (Ἡ εὐκαιρία σοῦ δίνει κάτι ποὺ τὸ γύρευες, ἢ τύχη ὁμως ἀδιαφορεῖ γιὰ τὰ διαφέροντά σου). Μὰ δὲν εἶναι εὐκόλο νά τὸ ἀποφεύγωμε. Νά λυτρωθῆ κανένας ἀπὸ τὸ ὑποχρεωτικό, σύμφωνα μὲ τὸ πρόγραμμα, καὶ ἐπιπόλαιο πήδημα, ἀπ' τὸ ἓνα μάθημα στὸ ἄλλο καὶ νά εἶναι σὲ θέση κατόπι ν' ἀρπάζει τὴν εὐκαιρία ἀπ' τὰ μαλλιά, αὐτὸ ἀποτελεῖ τὰ τρία τέταρτα τῆς ἐπιτυχίας στὴ ζωὴ καὶ στὸ σχολεῖο ἐπίσης. Ὅποιος παρακολούθησε ὡς τώρα τὴ διδαχτικὴ μας ἐργασία ἀπάνω στὸ θέμα «τὸ ξενοδοχεῖο» ἐννοεῖ πόσο ζωηρὸ ἦταν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν παιδιῶν ν' ἀνοίξουν τὸ ξενοδοχεῖο, ν' ἀρχίσουν οἱ δουλειές. Τὸ τραπέζι, ποὺ θὰ κάτσουν οἱ ξένοι εἶναι στρωμένο, οἱ πινακίδες ρεκλαμάρουν τίς γαργαλιστικὲς ἐκπλήξεις τῆς κουζίνας κι εἶναι καιρὸς πιά νά κοιτάξωμε γιὰ ξενοδόχο καὶ γκαρσόνι.

«Μὰ ποιὸς θᾶταν ὁ ξενοδόχος;»

Φυσικά ὁ καθένας. Κι' ὁμως δὲν ἦταν ἔτσι. Ἀρχίσαμε καὶ θυμηθῆκαμε ὅλους τοὺς ξενοδόχους, ποὺ γνωρίζαμε· παρουσιάζονταν στὴ φαντασία μας, ἐξετάζαμε τὸ ἐξωτερικό τους κι ἀπ' τὴν ἐξέταση αὐτὴ εἶδαμε, πὼς οἱ πιὸ πολλοὶ ξενοδόχοι παρουσιάζουν πολὺ χεροπιαστὲς ἀποδείξεις, πὼς τὰ φαγιά, ποὺ κάνει ἡ κουζίνα τους εἶναι θρεπτικά. Τότε ἤρθε στὴ μέση ἡ πρόταση νά διαλέξωμε γιὰ ξενοδόχο τὸν κατάχοντρο. Αὐτὸν καλέσαμε ὁμόφωνα νά διευθύνει τὸ ξενοδοχεῖο «Στὰ παιδιὰ τοῦ Münch».

Όταν ἐγκαταστήσαμε τὸν ξενοδόχο μας στὴ θέση του, τοῦ δώσαμε νὰ καταλάβῃ, πὼς δὲν ἐπιτρέπεται νὰ στέκεται μὲ τὰ χέρια στὶς τσέπες καὶ, πὼς ἕνας καλὸς ξενοδόχος δὲ στέκει καθόλου ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ. Πὼς ἔχει νὰ κάνῃ κάθε λογῆς «ἐνέργειες»! Καὶ τώρα προβάλλουν χωρὶς κανένα γραμματικὸ παραγέμισμα ἕνα σωρὸ ἐνεργητικὰ ρήματα τῆς καθημερινῆς χρήσης:

«Ὁ ξενοδόχος δοκιμάζει τὸ φαΐ» (εἶνε αὐτονόητο πὼς αὐτὸ θεωροῦσαν γιὰ σπουδαιότερη ἀσχολία του). «Ὁ ξενοδόχος πηγαίνει στὴν ἀγορά. Ψωνίζει κρέας καὶ λάχανα. Παραγέλνει λεμονάδες, μπύρα καὶ γάλα. Γράφει τὸν τιμοκατάλογο. Διώχνει τὰ σκυλιά. Καλωσορίζει τοὺς ξένους. Προσκαλεῖ τὴ μουσική».

Αὐτοὺς τοὺς ρηματικοὺς τύπους τοὺς γράψαμε στὸν πίνακα.

«Τώρα θὰ σοῦ ἐπαναλάβωμὲ ἄλλη μιὰ φορὰ ὅλα, ποὺ ἔχεις νὰ κάμῃς σὰν ξενοδόχος!» «Δοκιμάζεις τὸ φαΐ, γράφεις τὸν τιμοκατάλογο, καλωσορίζεις τοὺς ξένους κτλ.». Ἔτσι κερδίσαμε παίζοντας τοὺς τύπους τοῦ δευτέρου προσώπου.

Τώρα ἔπρεπε νὰ μᾶς ἀναπτύξῃ ὁ ἴδιος ὁ ξενοδόχος τὸ πρόγραμμα τῆς ἐργασίας του.

«Θὰ δοκιμάζω..... θὰ γράφω κτλ.». Ἔτσι προβάλανε οἱ τύποι τοῦ πρώτου προσώπου τοῦ μέλλοντος, ὡστόσο γιὰ γραμματικὴ οὔτε λέξη.

Ὡς τώρα καλά. Ἀπὸ ἐδῶ καὶ πέρα τὰ πράματα ἦτανε πιὸ δύσκολα. Ἦθελα νὰ μπάσω τὰ παιδιὰ στὸ μυστικὸ τοῦ παθητικοῦ, νὰ τὰ μάθω τί εἶνε παθητικὸ ρῆμα.

«Μὰ προσέχετε!» εἶπα στοὺς ὑποψήφιους ξενοδόχους. Πολλὲς φορὲς ὁ ξενοδόχος δὲν κάνει τίποτε, ὡστόσο ἄλλοι ἄνθρωποι γύρω του τὸν ἔχουν στὴ μέση καὶ δὲν τὸν ἀφήνουν σὲ ἡσυχία!».

«Ὁ ξενοδόχος ἐλέγχεται γιὰ τὰ ψητὰ του λουκάνικα εἶνε πολὺ μικρά. Ὁ πατέρας μου εἶπε μιὰ φορὰ: «Γουσταῦε δὲν πρέπει νὰ τὸ κάμῃς τὸ τουρσί τόσο καφτερὸ γιὰ τὴ φυσώντας κανέναν πετάει ἀπὸ τὸ πιάτο τὸ λουκάνικο!».

«Ὁ ξενοδόχος καταγγέλλεται πολλές φορές γιατί....».

«Τιμωριέται ἅμα....»

«Ἀπατιέται ἀπό....»

«Σωστά. Ὅλα αὐτὰ πρέπει νὰ τὰ πάθῃ μὲ ἀταραξία», εἶπα.

Ἄς ἀντιπαραθέσωμε γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ τὶς ἐνέργειές του καὶ τὰ παθήματά του.

Τώρα ἦταν ὁ καιρὸς νὰ ζητήσωμε τὰ παθητικὰ τῶν ἐνεργ-

Ὁ ξενοδόχος μας παρουσιάζεται.

γητικῶν ρημάτων, πὺ εἶχαμε γράψει στὸν πίνακα: «ἀγοράζει, παραγγέλλει, γράφει, διώχνει, καλωσορίζει». Δυστυχῶς ἕνα μόνο ἀπὸ τὰ ρήματα αὐτὰ μπορεῖ νὰ μεταφερθῇ στὸν παθητικὸ τύπο. Ὁ ξενοδόχος διώχνει τὸ σκυλί.

Τὸ σκυλί διώχνεται ἀπὸ τὸν ξενοδόχο. Τὸ διώξιμο τὸ πα-

θαίνει τὸ σκυλί. «Διώχεται—αὐτὸ θὰ τὸ λέμε ἀπὸ τώρα καὶ πέρα παθητικὸ τύπο».

Γιὰ τὴν ὥρα ἦταν ἀρκετὰ τοῦτα, γιατί τὸ θέμα δὲν ἐξαντλήθηκε: Οἱ ξένοι χαιρετίστηκαν ἀπὸ τὸν ξενοδόχο—φανερώ-
νει πάθος αὐτό; Ὁ τιμοκατάλογος γράφτηκε ἀπὸ τὸν ξενο-
δόχο—τὸν κάνει τὸν κατάλογο νὰ πονέση;

Γιὰ σήμερα θὰ σταματήσωμε ὡς ἐδῶ, δὲ θὰ τρέψωμε τὰ ἄλλα ρήματα, θὰ περιμένωμε ὡς νὰ γίνη ὁ ὅρος «παθητικὸ» λέξη, πὺν κάτω ἀπ' αὐτὴ δὲ θὰ παρασταίνωμε τίποτε σχετικὸ μὲ τὸ πάθος. Ὑστερα ἀπὸ ἐβδομάδες μόνο θὰ εἴμαστε σὲ θέση νὰ χαρακτηρίζωμε γιὰ παθητικὸ τὸ ρῆμα τῶν προτάσεων: Τὸ τραπέζι στολίζεται, ὁ ξένος καλωσορίζεται κλπ.

Ἐπειτα καὶ ἡ ἔννοια παθητικὸ, ὅπως τὴν παίρονομε τώρα δὲν εἶναι γιὰ πὺν πέρα. Γιατί καὶ ἡ πρόταση «Ὁ Γιάννης δὲν κάνει τίς σχολικὲς του ἐργασίες» στὸ μυαλὸ παιδιῶν, πὺν σκέφτονται, εἶναι χωρὶς ἄλλο προσδιορισμὸς παθητικότητας. Θὰ χρειαστοῦν ἀκόμη πολλὰ μαθήματα ὅσο νὰ φτάσωμε στὴν τελικὴ κατανόηση αὐτῶν τῶν τύπων.

Ὅμως τὸ πρῶτο βῆμα γιὰ τὴ νέα γῆ τοῦ παθητικοῦ τὸ κάμαμε σήμερα. Μικρὸ καὶ φοβισμένο βηματάκι.

Στὸν καιρὸ μας ἀεροκοπάνιζε ὁ δάσκαλος στὸ μάθημα τῆς γραμματικῆς παθητικούς τύπους ἀκατανόητους στὰ παιδιά. Οἱ μαθητὲς «παιδεύονταν»—αὐτὸν μονάχα τὸν παθητικὸ τύπο ἔνιωθαν ποῦ καὶ ποῦ τὰ παιδιά.

* * *

Τώρα προχωρήσαμε στὸ βάλσιμο τοῦ γκαρσονιοῦ. Κάθε δημοκρατικὸς τρόπος ἐκλογῆς δὲ μπόρεσε δυστυχῶς νὰ δώση ἀποτέλεσμα, γιατί καθένας διάλεγε τὸν ἑαυτό του. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ τὸν ὀνομάσω καὶ νὰ θέσω ἔτσι τὸ κοινοβούλιό μου ἐνώπιον τετελεσμένου γεγονότος.

Ἄς κάμωμε μιὰ δοκιμὴ νὰ βάνωμε τὸ μικρὸ Heinz. Ἄς τὸν προσέξωμε ὡστόσο πρῶτα καλά—καλά, γιατί μπορεῖ ν' ἀνακαλύψωμε, πὺς δὲν ἔχει τίς ιδιότητες, πὺν περιμένει κα-

νείς ἀπὸ ἓνα γκαρσόνι Φυσικά τότε πρέπει νὰ διαλέξωμε ἄλλο. Μὲ ἐνθουσιασμὸ ἄρχισαν νὰ τοῦ βυθομετροῦν τὸν χαρακτήρα του:

«Εἶσαι εὐστροφος; Γιατὶ πολλὲς φορὲς κρατώντας πολλὰ ποτήρια γάλα θὰ σκίσης σὰν φίδι ἀνάμεσα στοὺς πελάτες!

Γιὰ γραμματικούς λόγους ὑποβάλλομε τὸ γκαρσόνι μας σὲ ἐξέταση.

Εἶσαι καὶ παστρικός; Ἄμα οἱ πελάτες βλέπουν στὰ πιάτα τὶς δαχτυλιές σου θὰ σοῦ κάνουν πανηγύρια!

«Εἶσαι ἄξιος; Γιατὶ πολλὲς φορὲς θὰ κρατᾶς ἕξι πιάτα σούπα!

«Εἶσαι καὶ τίμιος; Νὰ μὴ τὸ κόψης λάσπη τὸ βράδυ μαζὶ μὲ τὸ ταμεῖο!

«Εἶσαι προσεχτικὸς ἢ θὰ πᾶν οἱ παραγγελίες μας στὸ βρόντο;»

«Εἶσαι γερός, σβέλτος, πρόθυμος, ταχτικός;»

Ἄ! πῶς ἀραδιάστηκαν τὰ ἐπίθετα. Μὰ ὄχι σὰν ἦχοι τῶν λέξεων παρὰ σὰν ἔννοιες.

Ὅλα στὸν πίνακα.

«Γιὰ τί τὸ ρωτήσαμε ὡς τώρα τὸ γκαρσόνι μας;»

Ἄν....»

Ὅχι γιὰ κάτι!»

«Γιὰ τὴν ἐπιδεξιότητα του γιὰ τὴν καθαριότητα του, δύναμη, τιμιότητα γεροσύνη, σβελτοσύνη, προσοχή, γιὰ τὴν ταχικότητά του».

Τὶς λέξεις αὐτές, ποὺ τὶς κερδίσαμε μὲ κόπο πρέπει νὰ μάθουμε νὰ τὶς λέμε μὲ εὐχέρεια κι αὐτὸ θὰ γίνῃ μὲ ἄσκηση, ποὺ θὰ κάνουμε μ' εὐχαρίστηση:

«Δὲν κάνει λοιπὸν κανεὶς γιὰ γκαρσόνι, ἂν δὲν εἶναι εὐστροφος, καθαρὸς κλπ.!»

«Δὲν κάνει κανεὶς γιὰ γκαρσόνι, ἂν δὲν τὸν χαρακτηρίζῃ εὐστροφία, καθαριότητα κλπ.!»

Ἦ: ἓνα ἀδέξιο, ἀκάθαρτο, ἀπροσεχτο γκαρσόνι δὲ θέλομε νὰ μᾶς ὑπηρετήσῃ.

«Ἀδεξιότητα, τεμπελιά, ἀπροσεξία κλπ. εἶναι κακὲς ιδιότητες γιὰ γκαρσόνι».

Ἦ βάνομε κι ἄλλους δυὸ ὑποψήφιους—γκαρσόνια μπρὸς στὴν τάξη καὶ σχηματίζομε σειρές:

Ὁ Γιάννης εἶναι ἐπιδέξιος, ὁ Φρειδερίκος ἀσφαλῶς ἐπιδεξιώτερος, ὁ Heinz ὡστόσο φαίνεται νᾶναι ὁ ἐπιδεξιώτατος!»

Ἐντελῶς περαστικὰ ρίχνομε, ὅπως βλέπετε καὶ μιὰ ματιὰ στὸ θησαυρὸ τῶν γραμματικῶν μας γνώσεων.

Καὶ τὸ σημερινὸ τελικὸ ἀποτέλεσμα γιὰ τὰ παιδιά: Ἐγκαταστήσαμε τὸν ξενοδόχο καὶ τὸ γκαρσόνι στὴ δουλειά τους. Ζήτω! Αὔριο μποροῦμε νὰ δεχώμαστε καὶ νὰ ὑπηρετοῦμε

ξένους. Γιὰ μένα ὡστόσο ὅλα αὐτὰ τὰ σπουδαῖα γεγονότα ὡς ἓνα σημεῖο δὲν ἦταν παρὰ ἓνας μπερντές, πὺ ἐκρυψε ἀπ' τὰ μάτια τῶν παιδιῶν τὴ διδασκαλία τῆς γραμματικῆς. Βγάναμε ἀπὸ τὰ ἐπίθετα τὰ ἀντίστοιχα οὐσιαστικά καὶ προπαρασκευάσαμε τὸ δρόμο γιὰ τὴ διδασκαλία τῆς παθητικῆς διαθεσης τῶν ρημάτων.

8.

Πατριδογνωσία.

Εἴμαστε μιὰ χαρά. Ἐξω ἀπ' τὴν πόρτα τοῦ σχολειοῦ στέκουν οἱ πρῶτοι ξένοι μας! Λιγάκι ἀκόμη καὶ θὰ εἴμαστε σὲ κατάσταση, νὰ τοὺς ἀνοίξωμε.

Τὰ παιδιά μου διάλεξαν γιὰ πρῶτους ξένους, πού θὰ ἔρθουν στὸ ξενοδοχεῖο, δυὸ συμμαθητές, ζηλεμένους, γιὰτὶ εἶχαν τυρολέζικα καπέλα καὶ δισάκκια. Ὑποθέτομε πὼς κατέβηκαν ἀπὸ τὸ βουνὸ στὴν πόλη καὶ κατηφόρισαν μαζὺ μὲ τὶς ἄσπρες καρακάξες ἀπὸ τὴ Vogtland κάτω στὰ λιβάδια τῆς Λειψίας. Στὸ χέρι μας εἶναι τώρα, νὰ τοὺς φερθοῦμε, σὰν καλοὶ ξενοδόχοι. Νὰ τοὺς δώσωμε φαῖ καὶ κατάλυμα καὶ νὰ τοὺς συντροφέψωμε.

Οἱ μικροὶ μας στρατοκόποι περιμένουν ἀκόμη ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα γιὰτὶ μέσα κανονίζομε, πὼς θὰ τοὺς καλωσορίσωμε καὶ θὰ τοὺς κουβεντιάσωμε. Σὲ τέτιες στιγμῆς, πού καταστρώνονται σχέδια καὶ γίνονται ἐτοιμασίαι, ἀστράφτουν τὰ μάτια τῶν παιδιῶν. Γιὰτὶ ἡ ἐσώτατη φύση τῶν μικρῶν εἶναι ἀκόμη ὀλόκληρη ἀφιερωμένη στὸ παιχνίδι καὶ ὅποιο δὲν μπορεῖ νὰ πάρῃ ρόλο στὸ παιχνίδι χαίρεται νὰ τὸ ζῆ, πού τὸ παίζουν ἄλλα. Ὅμως πρέπει νὰ φροντίσω καὶ γι' αὐτό: νὰ χουν καὶ τὰ θεωρεῖα τοὺς ρόλους των.

«Νὰ ρωτήσωμε, πὼς πέρασαν μὲ τὸν καιρὸ στὸ ταξίδι!»

—«Καλά! Ρωτᾶτε τους ὅμως καὶ ἂν ξαίρουν γιὰ τὸν ἥλιο καὶ τὸν ἄνεμο, πὼς ἔκαμαν τέτοιο καιρό!»

«Ὅστε νὰ τοὺς ρωτήσωμε γιὰ ὅλα, ὅσα περᾶσανε!»
Ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἐρώτηση δὲ θὰ βγοῦν βέβαια πολλὰ πρά-

ματα. Δὲ θέλω νὰ τὰ συνηθίσω τὰ παιδιά στὶς φλυαρίες καὶ τὶς φαντασιοπληξίες καὶ γι' αὐτὸ κάνω μόνος μου προτάσεις, πῶς θὰ μπορούσαμε νὰ συζητήσωμε μὲ τοὺς ξένους.

Ὁ ξενοδόχος μας καλωσορίζει τοὺς πρώτους ξένους.

Ἐνῶς στὸ ρόλο σκηνοθέτη (regisseur) τοῦ τρελλοῦ μας παιχνιδιοῦ εἶμαι ἀλήθεια ὕπουλος ἀριστοτέχνης, πὺ ἀκολουθεῖ τὰ ἰδιαίτερά του διαφέροντα. Σήμερα δηλαδή κυνη-

γοῦσα γὰ πρῶτη δουλειά, νὰ κάμω ἐπανάληψη στὴν Πα-
τριδογνωσία. «Ἐπανάληψη», μιὰ σκέψη φριχτή. Ὅταν ἡ
σημασία τῆς ἐπανάληψης κλείνεται μέσα στὸ περίγραμμα
διδασκτικῆς γλωσσοκοπίας. Στὰ ὅρια τῆς βαρετῆς σὲ ὅλους
ἐξέτασης, πὺ ἀπάνω στὴν ἔδρα ὁ δάσκαλος εἶναι ἕτοιμος
νὰ θυμῶνῃ μὲ τὸ παραμικρὸ καὶ κάτω στὰ θρανία κρατεῖ
διάθεση γιὰ ἀπεργία. Κι ὅμως ἐπανάληψη εἶναι ἡ ψυχὴ τῆς
μάθησης! Αὐτὴν τὴν παλιὰ σοφία κανέναν μεταρροθυμι-
στῆς δὲ μπορεῖ νὰ τὴ χτυπήσῃ χωρὶς νὰ τὸ πλερώσῃ. Μόνον,
πὺ στὴν ἐπανάληψη πρέπει νὰ μὴν τραβοῦμε τὴ μάσκα
καὶ βγαίνῃ, ἔτσι στὴ φώρα τὸ δόντι τῆς ἀρκούδας, πὺ μᾶς
κάνει σημάδι, μάλιστα τὰ παιδιὰ δὲν πρέπει ποτὲ καὶ ποτὲ
νὰ τὸ προσέξουν, πὺς πρόκειται γιὰ κάτι, πὺ τώχουν μάθη.
Γιὰ τὴν ἐπανάληψη δῶστε νέα ἄποψη καὶ τὰ παιδιὰ κατα-
πιάνονται πάλι μὲ τὴν παλιὰ χαρὰ.

Τοὺς τελευταίους μῆνες μιλήσαμε φαρδιὰ — πλατιὰ γιὰ τὴ
γεννέτειρά μας, τὴ Λειψία, προπάντων, πὺς βγάζουν τὰ λε-
πτὰ οἱ προκομμένοι κάτοικοί της.

Σήμερα ἤθελα νὰ ἐξακριβώσω, ἂν τὰ κατάλαβαν ὅλα
αὐτὰ καλὰ οἱ μαθητὲς μου.

«Ξαίρετε τί κουβέντες μπορούσαμε νὰ κάνουμε μὲ τοὺς
ξένους μας; Μπορούσαμε νὰ τοὺς ρωτήσωμε:

«Ὅταν ἦταν στὸ ὑπαιθρο καὶ δὲ φαινόταν ἀκόμη ἡ πόλη
ἀπὸ ποῦ παρατηρήσανε, πὺς ἔρχονται ἴσια στὴ Λειψία!»

Ὅταν παίρνουμε τὸ δρόμο γιὰ τὸ Μόναχο, ἀπαντοῦμε κα-
λογέρους ἢ αὐτοκίνητα μὲ βαρέλια μπύρα ἢ βλέπομε σὲ κα-
μιὰ γωνιὰ ρωμαντικοῦ χωριοῦ κανένα ζωγράφο μπρὸς στὸ
μουσαμά - καὶ τῆς Λειψίας τὰ χαρακτηριστικὰ πρέπει νὰ ἀν-
τικαθρεφτίζονται ἐπίσης σ' ἓνα κι ἄλλο στὸ δρόμο τοῦ ὑπαί-
θρου. Δίνω στὰ παιδιὰ καιρὸ νὰ τὸ σκεφτοῦν. Ὑστερα: Ση-
κώνεται ἡ αὐλαία.

Οἱ δύο μας ξένοι ἀπὸ τὸ Vogtland μπαίνουν στὴν τάξη,
γνωρίζοντας καλὰ ποῦ βρίσκονται. Ὁ ξενοδόχος τοὺς καλη-
μεράει, τὸ γκαρσόνι βοηθάει νὰ ξεφορτωθοῦν. Ὁ ξενοδόχος
ρωτάει :

«Εἶχατε καλὸ καιρὸ στὴν πορεία σας ;»

Τοὺς τράβηξα τὴν προσοχὴ σὲ τοῦτο: πὼς εἶναι προτιμότερο τοὺς ξένους μας νὰ τοὺς προσφωνοῦμε μὲ τὸ Sie! (ὕμεῖς). Ἡ πρόταση ἀρέσει. Φυσικά, γιὰ τὸ Sie μπάξει θεατρικὸ ἀέρα στὴ σχολικὴ αἴθουσα (ἐμένα ὥστόσο μ' ἐνδιαφέρει μόνο ἡ γραμματικὴ· βρίσκω καταλληλότατη εὐκαιρία νὰ τοὺς μάθω νὰ ξεχωρίζουν τὸ Sie ἀπὸ τὸ Ihnen (ὕμῃν) καὶ νὰ κάμουν καὶ ἄσκηση ἀπάνω στοὺς δύο τύπους χωρὶς γραμματικὰ παραγεμίσματα).

«Εἶχαμε πολὺ ὠραῖο καιρό! Γαλανὸ οὐρανὸ καὶ λιακάδα!» Τώρα ὁ διάλογος παίρνει τὴ σειρά, πὺν εἶχαμε σχεδιάση: "Ανεμὸς ἀνατολικὸς—Ρωσσία—στέγνα—καταξάστερο ἥλιος—ψυχρὸς νύχτες—βαρόμετρο. Μιὰ ὀλότελα ἄσκοπη ἐπανάληψη ἀπάνω στὶς κλιματολογικὲς συνθῆκες τῆς πατρίδας.

Τώρα ὅμως πρέπει νὰ μποῦμε στὸ θέμα.

«Ὅταν εἶσαστε (Sie), κύριοί μου, πολὺ μακριὰ ἀκόμη καὶ δὲ βλέπατε τίποτε ἀπὸ τὴ Λειψία, ἀπὸ τί παρατηρήσατε (Sie), πὼς τραβούσατε (Sie) γιὰ τὴ Λειψία ;»

«Ἐνὰ αὐτοκίνητο μᾶς ἔδειξε. Ἦταν φορτωμένο μεγάλους κύλινδρους χαρτί. Ἀπάνω ἦταν γραμμένο... (τὸ ὄνομα τῆς ἐφημερίδας)».

Καλά! Ἡ φαντασία δημιούργησε ἀπὸ τὸ θησαυρὸ τῶν προτερυνῶν παρατηρήσεων.

«Κι ἀπὸ ἀμάξια μὲ σφαχτὰ ὠδηγηθήκαμε. Φέρνανε βόδια καὶ γουρούνια στὰ σφαγεῖα».

«Παρεμβαίνω: Οἱ κάτοικοι τοῦ Bitterfeld θέλουν καὶ ἐκεῖνοι τὸ ψητό τους τὴν Κυριακὴ! Ἀπὸ ποῦ τὸ ξαίρετε σεῖς, πὼς τὰ φέρνανε στὴ Λειψία ;»

Στ' ἀλήθεια, αὐτὸ δὲν εἶναι χαρακτηριστικὸ, πὼς ἡ Λειψία ἦταν κοντά.

«Ἐρχεταν ἓνα ἀμάξι φορτηγὸ μεγάλο φορτωμένο πλατεῖα βαρέλια ἀνοιχτὰ ἀπὸ πάνω.

Ἀπάνω ἔγραφε «Zuθοποιία κτήματος Dölnitz». Πολὺ καλά! Δὲ μπορεῖ νὰ πρόκειται γιὰ ἄλλη πόλη ἐκτὸς ἀπὸ τὸ

Dorado, τὴν πόλιν, ποὺ κατασκευάζεται ἡ ἄσπρη μπύρα.

«Ἐρχεταν κι ἓνας δάσκαλος μὲ τὴν τάξη του. Βέβαια, γιὰ νὰ ἰδοῦν τὸ μνημεῖο τῆς μάχης τῆς Λειψίας».

Κι αὐτὸ καλά. Εἶχαμε πάει ἄρκετὲς φορὲς ἀνάμεσα ἀπ' τὰ χωράφια στὸ μνημεῖο καὶ βλέπαμε τάξεις, ποὺ πηγαινάν νὰ καταθέσουν τὸ σεβασμὸ τους.

«Ἐρχονταν χωρικοὶ μὲ κάρρα, ἀσφαλῶς εἶχαν λάχανα καὶ μῆλα γιὰ τὴν ἀγορά.»

«Νὰ τὰ βγάνανε ὅμως στὴν ἀγορά;» προσθέσαμε ἐμεῖς μὲ ἀμφιβολία.

«Μεγάλα φορτηγὰ αὐτοκίνητα κουβαλοῦσαν πετροκάρβουνο ἀπὸ Meuselwitz καὶ Borna στὰ μεγάλα τυπογραφεῖα!»

Πολὺ σωστὰ τὰ σκέφτηκαν. Ἐγὼ ὅμως ἤθελα νὰ μοῦ τὸ ἀναπτύξουν πλατύτερα:

«Ἀπὸ ποῦ τὸ ξαίρετε, κύριοί μου, πὼς τὰ κάρβουνα τὰ πηγαινάν ἴσια στὰ τυπογραφεῖα;»

«Ρωτήσαμε!» Τοὺς κατεργάρηδες! Ἐδῶ δὲν περνᾶνε οἱ δασκάλικες ἐξυπνάδες! Καθὼς μὲ βλέπανε νὰ χαμογελάω κάτω ἀπ' τὰ μουστάκια μου βρίσκουν κι αὐτοὶ πιδὸ πολλὴ εὐχαρίστηση στὸ ἐξυπνο παιχνίδι καὶ μεταφέρνονται τώρα πιά στὴ θέση ἐκεινοῦ, ποὺ ρωτάει. Εἶδαν κι αὐτοκίνητα μὲ τοῦβλα καὶ ρωτώντας ἐξακρίβωσαν, πὼς τὰ κουβαλοῦν σ' ἓνα οἰκόπεδο, ποὺ χτίζουν μιὰ μεγάλη ἐκκλησία. Χωρὶς ἄλλο γιὰ τὴ Λειψία πρόκειται.

Τέλος βρίσκουν κάτι πολὺ χαρακτηριστικὸ.

«Εἶδαμε τὰ αὐτοκίνητα αὐτῶν, ποὺ βάφουν τὰ δέρματα. Μόλις τὰ εἶδαμε βεβαιωθήκαμε, πὼς πηγαίνομε ἀναγκαστικὰ στὴ Λειψία». Εἶδαμε κάποτε στὸ βαφεῖο τὴ ζωὴ καὶ τὴ δουλειά. Εἶδαμε τὶς γιδιὲς μὲ τὶς ψαριὲς τὶς ράχες καὶ τὰ λαγοτόμαρα μὲ τὴν ψαριὰ κοιλιὰ, ποὺ γύριζαν στὴ βυτρίνα, σὰν ξανθομέλαιπες ἀλεποῦδες. Τὰ παιδιὰ ἔχουν μάθη μερικὰ γιὰ τὶς θαυμάσιες ἐργασίες, ποὺ γίνονται στὸ βαφεῖο αὐτό, ποὺ ἀλλάζουν κάθε λογῆς τὸ τρίχωμα τῶν δερμάτων. Τὰ ἐργαστήρια γιὰ τὰ γουναρικὰ βρίσκονται στὴν περιφέρεια τῆς Λειψίας, Οἱ δρόμοι τῆς περιοχῆς αὐτῆς μὲ τὰ αὐ-

τοκίνητά τους θὰ δώσουν καὶ δὲ μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀλλιῶς σ' ὅποιον περπατεῖ μὲ μάτια ἀνοιχτά, καλὴ πληροφορία.

Τὰ παιδιά ἐκθέσανε κι ἄλλες σωστὲς σκέψεις ἀπάνω στὸ θέμα μας. Εἶπανε, πὼς οἱ ξένοι μας ἀπαντοῦσαν φορητὰ αὐτοκίνητα, πὺν κουβαλοῦσαν ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ Kieritz ἄμμο γιὰ τὰ καλούπια στὰ σιδηροχυτήρια.

Ὁ ἓνας ἀπ' τοὺς δυὸ ξένους, ἓνα προικισμένο ἀπ' τὴ φύση παιδί, σκάρωσε τὴν ἀκόλουθη σκέψη: «Εἶδαμε πρῶτα ἓνα σπίτι στὴν ὄχθη τοῦ λευκοῦ Elster. Ἐκεῖ ἔγραφε ἡ πινακίδα ὑψόμετρο 200 μέτρα. Κατόπι μιὰ ἄλλη 180 κι ὕστερα ἄλλη 150. Ἀπ' αὐτὸ παρατηρήσαμε, πὼς πηγαίνομε ἀναγκαστικὰ στὴ Λειψία (τὸ σχολεῖο μας ἔχει ὑψόμετρο 120).

Σήμερα ἔκαμα δοκιμὴ ἀπάνω στὸ θέμα: Πέτυχα μὲ τις διδασκαλίες, πὺν ἔκαμα ὡς σήμερα νὰ δώσω στὰ παιδιά νὰ καταλάβουν τὴ φύση τῆς προκομμένης αὐτῆς πόλης σὲ σημεῖο, πὺν νὰ μποροῦν νὰ βλέπουν μέσα ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ δρόμου ὅ,τι γίνεται στὰ ἐργοστάσια. «Ἡ Λειψία στὴν προοπτικὴ, πὺν τὴν παρουσιάζουν οἱ στρατοκόποι», αὐτὸ πάνω κάτω ἦταν γιὰ μένα τὸ θέμα. Γιὰ τὰ παιδιά ἔσκουζε: «Ζήτω, ἦρθαν οἱ πρῶτοι ξένοι». Καὶ θὰ μπορούσαν νὰ λένε. Κάθε ὥρα καὶ καλύτερα, κάθε ὥρα καὶ καλύτερα..... Ὡς ἐδῶ κρατοῦσα μόνος μου τὴν κόκκινη κλωστή, πὺν ἦταν ἡ ὀδηγήτρα γραμμὴ στὸ μάθημα. Τώρα πῆραν τὴ διεύθυνση τὰ παιδιά. Ἐνας δηλαδὴ ἔρριξε μιὰ ιδέα, πὺν μᾶς ἔδωσε δυὸ ἡμέρες δουλειά. Νά τι εἶπε: «Ἀλήθεια ἔπρεπε νάχωμε καὶ κάρτες μὲ χαρακτηριστικὰ τῆς Λειψίας. Χωρὶς ἄλλο οἱ ξένοι μας θὰ γράψουν ἀπὸ τὴ Λειψία στὸ σπίτι τους.» — «Ναί! Ναί! Πρέπει νάχωμε κάρτες!»

Εὐκόλο νὰ τὸ πῆς. Μὰ στὸ ταμεῖο τῆς τάξης χορεύανε ποντικοί.

«Νὰ φτιάσωμε μόνοι μας!» πρότεινε ἓνας. Ἀρπάχτηκα ἀπὸ τὴν παρόρμηση. Θὰ ἦταν θανατερό παιδαγωγικὸ λάθος ν' ἀφήναμε μιὰ τόσο εὐνοϊκὴ εὐκαιρία, πὺν μᾶς δίνεται γιὰ τὴν πραχτικὴ χρησιμοποίησι τῶν πατριδογνωστικῶν γνώσεων. Ἐπρεπε τώρα χωρὶς ἄλλο νὰ ἰχνογραφήσωμε δελτά-

ρια. Στὸ σχολεῖο τοῦ παλιοῦ καιροῦ, ποὺ ἡ διδασκαλία κομματιάξεται σὲ κλάδους, θὰ μοῦ ἦταν πολὺ δύσκολο νὰ χρησιμοποιήσω αὐτὴ τὴ χαρωπὴ προδιάθεση τῶν παιδιῶν. Γιατὶ στὸ πρόγραμμα θὰ ἦταν ἴσως ἀριθμητικὴ ἢ τραγούδι. Μὰ θὰ βρίσκονταν τὰ παιδιά, ὕστερα ἀπὸ τρεῖς μέρες, τὴν Παρασκευὴ 1-2, ἀκόμη στὴν ἴδια κατάσταση προαπόλαυσης, στὴν ἴδια διάθεση, ποὺ σήμερα συμπυκνώνει τὴ θέλησή τους, στὴν κατάσταση, ποὺ δημιουργεῖ κανεὶς σπρωγμένος ἀπὸ ἐσωτερικὴ παρόρμηση; Πολὺ ἀμφιβάλλομε.

Ἔστειλα στοῦ βιβλιοδέτη καὶ πῆρα 32 κάρτες ταχυδρομικὲς χωρὶς γραμματόσημο. Τί νὰ ζωγραφίζαμε;

Ἀνάφεραν τὰ κάθε λογιῶν χτίρια, τὴ σχολικὴ μας αἴθουσα μὲ τὶς ἐλκυστικὲς πινακίδες τοῦ ἐστιατορίου καὶ τὸ σταυρὸ τοῦ Connewitz. Πρῶτο τὰ ἄφησα νὰ ζωγραφίσουν αὐτὸν τὸν παλιὸ, τὸν πέτρινο σταυρὸ, τὸ ἀξιοθέατο αὐτὸ τοῦ προαστείου μας, ποὺ δίπλα του ξαπύσταινε λίγο ὁ ἀγωγιάτης, ποὺ ἔφερε τοὺς πανηγυριῶτες ἀπὸ τὴ Νυνεμβέργη ἢ τὸ Ansburg στὴν ἐμποροπανήγυρη τῆς Λειψίας, ἀντικρύζοντας τὰ κωδωνοστάσια τῆς Λειψίας. Μερικὰ παιδιά τὰ ἔστειλα μὲ τὰ τετράδιά τους στὸν πέτρινο σταυρὸ. Γυρίζοντας μοῦ ἔφεραν καὶ σωστὰ καὶ λαθεμένα. Μὲ κοινὴ ἐργασία τὸν κάναμε τὸ «σταυρὸ» στὸν πίνακα, ὅπως τὸν εἶχαμε στὸ χαρτὶ ἐτοιμάσει καὶ ἰχνογραφήσαμε κατόπι μερικὰ ταχυδρομικὰ δελτάρια.

Ἄλλα παιδιά τὰ ἄφησα νὰ ζωγραφίζουν ἀπὸ δεύτερο πίνακα. «Ἡ Λειψία στὰ πρῶτα χρόνια τοῦ Μεσαίωνα». Ἀπὸ τὸ σκίτσο αὐτὸ θὰ μάθαιναν τὰ παιδιά, πὼς ἡ Λειψία χρωστάει τὸ χτίσιμό της καὶ τὴν ἀνάπτυξή της σὲ δυὸ εὐνοϊκὰ περιστατικά: Στὴν τοποθεσίᾳ της δίπλα σὲ νερὰ μὲ ἄφθονα ψάρια καὶ σ' ἓνα σπουδαῖο σταυροδρόμι Χάλλη—Πράγα καὶ Νυνεμβέργη—Lübeck. Ἄν τ' ἄφηνα νὰ κάμουν αὐτὸ

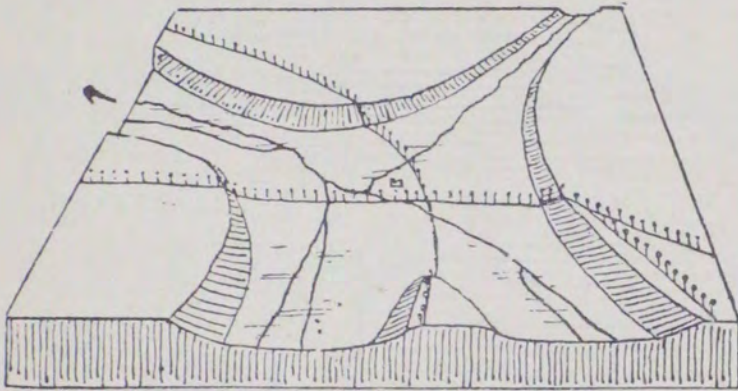
τὸ σκίτσο πρὶν ἀπὸ λίγες μέρες θὰ ἦταν μιὰ ἄσκηση γιὰ τὴν ἄσκηση. Τώρα ἔχουν μπροστά τους νόημα καὶ σκοπὸ τῆς ἐργασίας: τὸ σκίτσο μπορεῖ νὰ σᾶς βοηθήσῃ νὰ φτιάσετε μιὰ κάρτα πολὺ διδαχτική. Τὰ παιδιά ξαίρανε, πὼς μονάχα τὶς πετυχημένες κάρτες θὰ παρουσιάζαμε στοὺς ξένους μας. Τὸ περιστατικὸ αὐτὸ τοὺς κεντρίζει καὶ ἡ φιλοτιμία τους γίνεται βοηθός μου καὶ τὰ σπρώχνει νὰ κάμουν ἄρτια καὶ παστρική ἐργασία! Λοιπὸν νά, καιρὸς νὰ κάμω ἀπάνω σ' αὐτὴ τὴ δουλειὰ καὶ κάτι, πὺ τῶχα πρόγραμμα γιὰ τὶς ἐρχόμενες ἑβδομάδες· μποροῦσα τώρα νὰ τὰ βάνω νὰ ἰχνογραφήσουν τὴ σιλουέτα τῆς Λειψίας ἀπὸ διάφορα σημεῖα. Βάναμε μπρός μας τὸν πατριδογνωστικὸ ἄτλαντα καὶ φανταστήκαμε, πὼς φαίνεται ἡ Λειψία ἀπὸ τὸ μνημεῖο τῆς μάχης. Κοιτάζοντας ἀπ' τὸ παράθυρο τοῦ σχολείου κάμαμε μερικὲς ἀσκήσεις στὴν ἰχνογράφηση διαγράμματος, καὶ τελειοποιηθήκαμε στὴν τέχνη συνεχίζοντας τὴν ἄσκηση μπρὸς στὴν πόρτα τοῦ σχολείου. Ἐφτιασα μιὰ φανταστικὴ πόλη. Μὲ τὰ ξύλινα σπιτικά καὶ τὶς ἐκκλησίες, πὺ εἶχαμε στὸ κουτὶ τῶν παιχνιδιῶν. Τὰ ἔβανα κατόπι νὰ ἰχνογραφήσουν τὶς γραμμές, πὺ ἐνώνουν τὶς στέγες τῶν σπιτιῶν.

Καὶ ξεκινώντας ἀπὸ δῶ μὲ θαρρετὸ βῆμα μπῆκα ἴσια στὸ δύσκολο θέμα: Κοιτάξετε τὸ χάρτη σας. Πάρτε τὸ μνημεῖο· ἀπὸ κεῖ νὰ φέρετε γραμμές, σὰν ἀχτίνες, στὰ πὺ σπουδαῖα χτίρια τῆς πόλης. Μὲ τὸ χάρακά σας. Οἱ ἀχτίνες, πὺ τραβᾶτε ἀπὸ τὸ μνημεῖο, σᾶς βοηθοῦν, γιὰτὶ σᾶς δίνουν μερικὰ σημεῖα τοῦ διαγράμματος, πὺ θὰ κάμετε. Ὑστερα προσπαθῆτε νὰ τοποθετήσετε παράλληλα ὅλα ὅσα φαίνονται ἀπὸ τὸ μνημεῖο! Μιὰ δουλειὰ σατανικὰ δύσκολη. Ἀλλὰ ὀρμώντας μὲ ὄρεξη ἔχεις ἐξασφαλισμένη τὴ μισὴ νίκη.

Ὅταν ἤμουν διδασκαλιστής, εἶχαμε ἓνα γυμναστή, πὺ εἶχε γιὰ διδαχτικὸ ἀξίωμα: Ἐπὸ τὰ δύσκολα στὰ εὐκόλα. Ἐλεγε: Ἄμα ἔχω, νὰ μάθω ἓνα παιδί, νὰ πηδάῃ ἓνα ἐμπόδιο ὕψος 1,20 μ., δὲν τοῦ βαίνω πρῶτὰ τὸ ἐμπόδιο 1 ἢ 1.10, παρὰ 1.50 καὶ τὸ ἀφήνω νὰ παιδεύεται· τὸ 1.20 τὸ παίρνει κατόπι παίζοντας. Ἀλήθεια ἔχει κι ἐδῶ μέσα κάτι σωστό. Ἴδια

λοιπὸν τόλμησα κι ἐγὼ νὰ μῶ ἴσια στὸ σκοτεινὸ διάγραμμα μιᾶς μεγαλοῦπολης μὲ τὶς κατακομματιασμένες γραμμὲς τῆς.

Γιὰ τὰ μισὰ καὶ παραπάνω παιδιά τῆς τάξης τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν καταστροφικὸ, μὰ μερικοὶ προικισμένοι ἔδειξαν, πὼς τὰ χτίρια, πὺ εἶχαν πρεσσαριστῆ στὸ σχέδιο τῆς πόλης καὶ εἶχαν γίνε ἐπιφάνεια μποροῦσαν νὰ ξανασηκωθοῦν. Τὰ καλύτερα σκίτσα τὰ ἰχνογραφήσαμε στὸν πίνακα καὶ τὰ διορθώσαμε μὲ κοινὴ ἐργασία. Τὸ γύρισμα στὰ θρανία γιὰ διόρθωση ἦταν φυσικὰ μισοδουλειὰ στὰ χαμένα, τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωὶ πήραμε τὰ τετράδιά μας καὶ κάναμε ἕναν περὶπατο στὸ μνημεῖο, γιὰ νὰ παραβάλωμε αὐτό, πὺ εἶχαμε

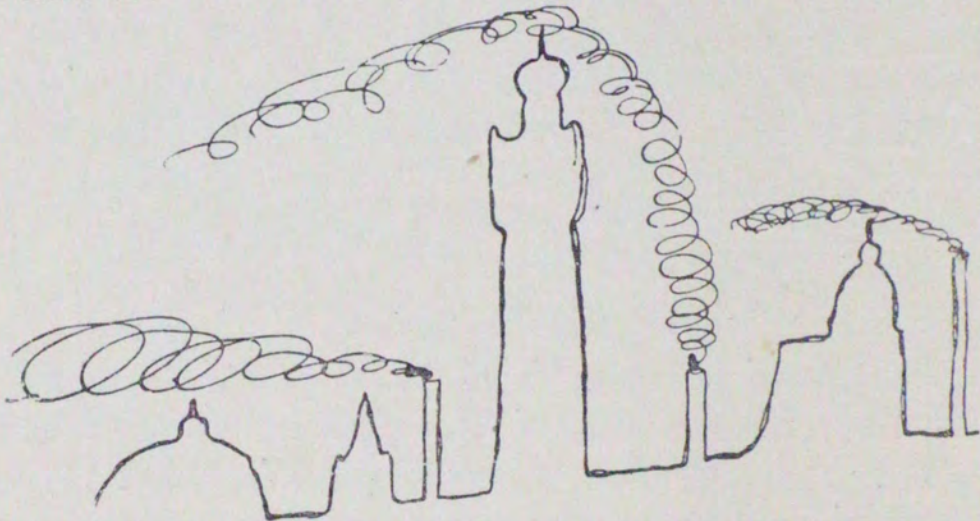
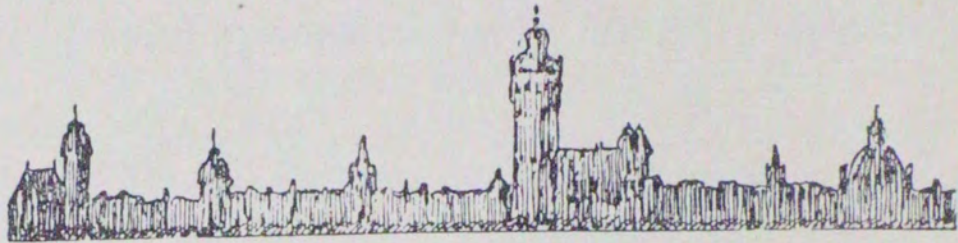

Πλαστικὴ παράσταση τῆς κοίτης στὸ βαθύπεδο τῆς Λειψίας.

ἰχνογραφήση, μὲ κεῖνο, πὺ θὰ βλέπαμε. Ἀπὸ τὴν ἀντιπαράβολη τῶν σκίτσων μας μὲ τὰ χτίρια καὶ τοὺς πύργους τῆς πραγματικότητας εἶδαμε ὀλοφάνερο, πὼς ὅλοι εἶχαμε θαλασσώση σὲ μερικὰ σημεῖα. Κι ἐγὼ. Μὰ τί πειράζει; Τὰ παιδιά δὲν πρέπει νὰ βλέπουν στὸ δάσκαλο τὸν παντογνώστη καὶ παντοδύναμο παρὰ ἕναν πὺ καταβάλλει ἀδιάκοπες προσπάθειες γιὰ πρόοδο. Διορθώσαμε τὶς πλάνες μας κι ὕστερα ἀπὸ πολὺ ψιλοδούλεμα καὶ ξαναφτιάσιμο ἔδωσα τελικὰ τὴν ἄδεια σὲ μερικὰ παιδιά, νὰ μεταφέρουν τὸ σκίτσο ἀπ' τὸ τετράδιό τους στὸ δελτάριο. Δὲν εἶναι διασκεδαστικὸ τὸ τελευταῖο ἀπὸ τὰ τρία σκίτσα; Πὼς προσπαθεῖ ὁ καπνὸς τῆς μεσιανῆς καμινάδας, νὰ ξεπεράση τὸ φουγάρο τοῦ δημαρχείου, πὺ ὑψώνεται λίγα χιλιόμετρα πὺ πέρα!

Γιὰ ἓνα παιδί τὸ κυριώτερο μέρος τοῦ διαγράμματος εἶναι ἡ καμινάδα, πὺν καπνίζει.

Ἄμα ἦρθε ἡ σειρὰ νὰ ἰχνογραφήσωμε τέτια διαγράμματα τῆς Λειψίας κ' ἀπὸ Ἀνατολή, Δύση καὶ Βοριά, δὲ χρειά-

Ἄλλες τρεῖς ἀπόψεις. Πάνω καὶ κάτω ἡ γραμμή, πὺν παρουσιάζουν οἱ στέγες τῆς Λειψίας ἀπὸ τὸ μνημεῖο τῆς μάχης τῆς Λειψίας. Στὴ μέση ἡ Λειψία ὅπως παρουσιάζεται, ὅταν τὴν κοιτάζης ἀπὸ δυτικά.

στηκε νὰ ρωτήσω ποιὸς θέλει νὰ κάμη αὐτὴ τὴ δουλειά. Ὁ ἓνας εἶχε μιὰ θεῖα στὸ Lindenau, ὁ ἄλλος ἓνα θεῖο σιδηροδρομικὸ στὸ Engelsdorf, καὶ πήγανε τ' ἀπόγευμα νὰ ἰχνογραφήσουν σκίτσα, νὰ δημιουργήσουν ὑπόδειγμα γιὰ τὶς κάρτες. Καὶ μάθανε χωρὶς νᾶναι σκοπὸς τους καὶ τὴν πατρίδα τους.

Κι αὐτὸ τὸ χωρὶς νᾶναι σκοπὸς εἶναι τὸ οὐσιαστικό.

Μὲ μεγάλη εὐκολία μαθαίνει τὸ παιδὶ στὸ παιχνίδι ἢ σ' ἓνα ἔργο, πὺν ἔχει ρόλο. Θέλει νᾶναι ληστής ἢ χωροφύλακας ἢ καρτοβιομήχανος· ποτὲ ὅμως παραγέμισμα τοῦ θραυίου. Καὶ ὅσα ὁμορφα μαθαίνει εἶναι ἐφόδια καὶ προπαρασκευὴ γιὰ νέα καὶ χαρωπὰ περιστατικά, πὺν θὰ ζήση σ' ἄλλα μαθήματα.

Ἀριθμητική.

Οἱ ξένοι μας δώσανε ἐξετάσεις στήν πατριδογνωσία καὶ γιὰ βραβεῖο τοὺς βάνανε, νὰ διαλέξουν τὶς ὠραιότερες κάρτες. Ρίχνοντας βλέμμα στὶς πινακίδες, ποὺ στολίζουν γύρω τὴν αἴθουσα, σταματάει ὁ Γιαννάκης στὸν τιμοκατάλογο καὶ τὸν διαβάζει μὲ προσοχή. Ἔτσι φαίνεται χωρὶς πολλὰ τί ἀληθινὸς εἶναι ὁ λόγος, ποὺ λέει, πὼς ὁ ἄνθρωπος δείχνει τὴ μεγαλύτερη εὐλάβεια τὴ στιγμὴ, ποὺ διαβάζει τὸν κατάλογο μὲ τὰ φαγιά.

Ὁ Γιαννάκης παραγγέλνει πρῶτα μιὰ σούπα μπιζέλια—γουρουνίσια αὐτιά καὶ λέει νὰ τοῦ ἐτοιμάσουν κατόπι ἓνα μεγάλο κομμάτι ψητὸ λουκάνικο. Τὸ γκαρσόνι τὸν ρωτάει, ἂν θὰ πιῇ τίποτε ἄφοῦ σκέφτηκε πολλὴ ὥρα, τοῦ παράγγειλε μιὰ σοκολάτα. Ὁ ἄλλος, ὁ Werner μας, τὰ διαβάζει ὅλα καὶ παραγγέλνει χήνα παραγεμιστή. Αὐτὸς ὁ καλοφαγὰς σίγουρα δὲν εἶναι ἀπὸ ὑπαλληλικὴ οἰκογένεια, ἀπὸ τέτια εἶναι χωρὶς πολλὰ ὁ πρῶτος. Σήμερα βέβαια δὲ δίνουμε καμιὰ σημασία στὴ λιτότητα, γιὰ τὰ φαγιά, ποὺ σερβίρομε εἶναι φανταστικά. Τοῦ Werner τοῦ ἀρέσουν καὶ τὰ γλυκίσματα καὶ παραγγέλνει μιὰ αὐγόπητα. Ὡστόσο, ὅπως εἶπαμε, ἐπιτρέπεται σήμερα ἢ κατάχρηση, γιὰ τὴν δὲ βλάπτει οὔτε τὸ στομάχι οὔτε τὴν τσέπη. Στὸ διάλεγμα τῶν πιωτῶν φανερώθηκε αὐτὸς ὁ μικρὸς ξένος γιὰ κατεργαγῆς, γιὰ τὴν δὲν παράγγειλε οὔτε σοκολάτα οὔτε λεμονάδα, παρὰ ποτήρι γάλα, γιὰ τὴν ἤξιρε, πὼς εἶχαμε στὴ ντουλάπα τοῦ σχολείου ἓνα γιὰ τὸ γάλα. Ἐόδεψα λίγα κέρματα γιὰ νὰ

μπάσω στις σκηνές του έστιατορίου λίγο νατουραλισμό. Σὲ τού-
τη λοιπὸν τὴν περίπτωσιν δὲν ἔχομε νὰ παιδεύωμε τὴ φαντασία.

Οἱ ξένοι μας σταματοῦν τὰ φαγιά, μὰ παραγγέλνουν ἀκόμη
γλυκίσματα, μπισκότα καὶ κόκ.

επιμ. Τριάντης, 1949.

Θὰ φᾶν οἱ κύριοι;

᾽Ωραϊά! Γιὰ λόγους μαθηματικούς δὲν πρέπει νᾶναι ὁ λο-
γαριασμός πολὺ ἀπλός. ᾽Υστερα δηλαδὴ ἀπὸ τὸ μαρκάρι-
σμα τῶν φαγιῶν ἔρχεται ἀμέσως τὸ δυσάρεστο τέλος.

«Νὰ σᾶς κάμω τὸ λογαριασμό;» ρωτᾷ τὸ γκαρσόνι μὲ τὴν πετσέτα στὸ χέρι.

• Τώρα ἤρθε ἡ ὥρα μου. Τώρα πρέπει νὰ ἐξελιχτῇ ἡ μικρὴ κωμωδία σὲ κάτι διδαχτικὸ, πὺν θὰ δώση στὰ παιδιὰ κάτι νέο: Τὴν πρόσθεση τῶν ποσῶν τοῦ λογαριαμοῦ μὲ τὸ δεκαδικὸ σύστημα.

« Τὸ λογαριασμό! »

Μοιράζω στοὺς μικροὺς μου μπλόκ, πὺν τὰ εἶχε φτιάση μιὰ ἀνώτερη τάξη στὸ μάθημα τῆς χειροτεχνίας. Τὸ γκαρσόνι ἀραδιάζει τί φάγανε οἱ δυὸ κύριοι καὶ σημειώνει. Καθένας ἀπ' τοὺς 32 εἶναι ἐλεγκτῆς καὶ σημειώνει εὐσυνείδητα τὰ λάθη, πὺν κάνει τὸ γκαρσόνι στὴν πρόσθεση.

Ἀρχίζομε ἀπὸ τὸ λογαριασμὸ τοῦ Γιαννάκη: Σούπα μιζέλια—γουρουνίσια αὐτιά 20 πφ., ψητὸ λουκάνικο 1 μάρκο,

Γιὰ ἀρχιγκαρσόνια: Τὰ πίκολα μαθαίνουν νὰ προσθέτουν!

μιὰ τσάσκα σοκολάτα 45 πφ., ἓνα γλύκισμα 30 πφ., μιὰ φέτα ψωμί 5 πφ.

Τρεῖς ἀπὸ τὴν τάξη σηκώνουν τὸ χέρι μὲ φόρα:

«Ξαίρω πῶς τὰ γράφει τὸ γκαρσόνι! Οἱ ἀριθμοὶ ἓνας κάτω ἀπ' τὸν ἄλλο! Κατόπι γραμμὴ!»

Τὰ τρία ἔξυπνα παιδιὰ πρέπει, νὰ μᾶς τὸ κάμουν στὸν πίνακα. Βέβαια τὶς τιμὲς τὶς ἔγραψαν σωστὰ «τὴ μιὰ κάτω ἀπὸ τὴν ἄλλη», ὅπως καὶ στὸν τιμοκατάλογο. Μὰ ὅταν κάμανε

τὸ τόλμημα νὰ προσθέσουν ἀπὸ τὰ κάτω πρὸς τὰ πάνω δὲ βγαίνανε. Στὴ μιὰ σειρὰ ἦταν μάρκο ὕστερα πφέννιχ! Μιὰ ρούσικη σαλάτα! Δὲ λέει τίποτε.

Τώρα τὰ μπάζω τὰ ἀνθρωπάκια μου στὸ μεγάλο μυστικό. Τοὺς μαρτυράω, πὼς τὸ μάρκο τὸ γράφομε καὶ 1,00 M. καὶ μάλιστα, πὼς εἶναι ἀναγκασμένος, ὅποιος ἔχει νὰ προσθέσῃ ποσὰ ἀνάμιχτα μόνο αὐτὴ τὴ μέθοδο νὰ ἐφαρμόσῃ στὴ γραφτὴ πρόσθεση! Τώρα γράφομε ὅλα τὰ ξεχωριστὰ ποσὰ σύμφωνα μὲ τὴ συνταγὴ μου καὶ δίνομε στὸν τιμοκατάλογο τὴ μορφή, πὺν παρουσιάζει στὴ σελ. 23.

Τὰ παιδιὰ μένουν μὲ τὸ στόμα ἀνοιχτὸ σὰν βλέπουν, πὼς πηγαίνω τώρα στὸν πίνακα παίζοντας ἀπὸ τὰ κάτω πρὸς τὰ πάνω καὶ ἀπὸ πάνω πρὸς τὰ κάτω καὶ πὼς τὸ ἄθροισμα σὲ πφέννιχ εἶναι τὸ ἴδιο, πὺν βρίσκομε σπάζοντας τὸ κεφάλι μας.

Αὐτὰ τὰ μάγια κάνουν ξεχωριστὴ ἐντύπωση στοὺς μικροὺς. Τὸ νεωτερισμὸ αὐτὸ τὸν βρίσκουν πολὺ πραχτικό. Γιατὶ ἡ ὁρμὴ νὰ χρησιμοποιοῦν μὲ προφύλαξη τὸ ἀγαπητό τους κεφριλάκι εἶναι βαλμένη μέσα στὸ αἷμα τους. Τὸ παίρνουν μυρουδιά, πὼς αὐτὸς ὁ τρόπος δὲν εἶναι μόνο γιὰ τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ ξενοδόχου παρὰ γιὰ κάθε πρόσθεση.

Τί θαῦμα μπρὸς στὰ μάτια τῆς μικρῆς συντροφιάς!

Σὲ λίγο μαθαίνουν τὴ σημασία, πὺν ἔχει τὸ κόμμα, αὐτὸ τὸ μικρούτσικο σημαδάκι, πὺν γλιτώνει τὰ γκαρσόνια καὶ τοὺς ἐμπόρους ἀπὸ τὸ βάσανο: νὰ λογαριάζουν μὲ τὸ νοῦ. Ἔνα σημαδάκι, σὰν ἀτίμητος βοηθὸς ἐκείνου, πὺν δὲν τὰ καταφέρνει, νὰ λογαριάζῃ ἀπ' ἔξω, ἢ τοῦ ἄλλου, πὺν βιάζεται νὰ τελειώνη! Ἔνα σημαδάκι, πὺν προστατεύει τὴ φαιὰ οὐσία τοῦ ἀνθρώπινου μυαλοῦ! Ἔνα σημαδάκι πὺν οἰκονομεῖ τὸν καιρό. Πελάτες καὶ καταστηματάρχες θὰ τραβοῦσαν τὰ μαλλιά τους ἂν δὲ βρισκόταν, σὲ μιὰ εὐτυχισμένη στιγμή τῆς ἀνθρωπότητας, αὐτὸ τὸ κόμμα! Ὅλοι οἱ τραπεζιτικοὶ ὑπάλληλοι θὰ πηγαίνανε στὸ φρενοκομεῖο. ἂν τοὺς ἀφαιροῦσε κανεὶς αὐτὸ τὸ στολίδι καὶ τὰ μηδενικά.

Τώρα κάνομε τὸ λογαριασμὸ τοῦ δεύτερου ξένου σύμφωνα μὲ τὸ νέο τρόπο:

Χήνα παρογεμιστή.....	3,00 M.
1 ποτήρι γάλα.....	0,20 »
Αυγόπητα	0,65 »
1 Μπισκότο	0.25 »
	<u>4,10</u>

Καθένας ἀπ' τοὺς 32 μαθητὲς μου παίρνει τὴν ἄδεια, νὰ διαλέξῃ τρία ὡς τέσσερα φαγιὰ καὶ πιοτὰ καὶ βρῖσκομε μαζί, μὲ τὴ νέα γλήγορη μέθοδο, πόσα ξώδεψε καθένας. Δύο ὥρες ἔχομε, πὺν κάνομε αὐτὴ τὴ δουλειά. Πότε πέρασαν !

Μᾶς φαίνεται σ' ἂν ν' ἀρχίσουμε τώρα. Καὶ ποιὸς δὲ θὰ λογαριαζε μὲ χαρά, σ' ἂν τοῦ δίνανε μιὰ μέθοδο, πὺν μ' αὐτὴ τὸ χέρι καὶ τὸ μολύβι τρέχει πὺν γρήγορα ἀπ' τὸ νοῦ ! Λογαριάζομε ἄλλη μιὰ φορὰ δυὸ ὥρες, μὰ τὰ παιδιὰ δὲν τὴν αἰσθάνονται τὴν ἄσκηση. πὺν κάνομε, σ' ἂν ἓνα πληχτικὸ γύμνασμα. "Ἄλλωστε ἐμεῖς δὲν κάνομε ἀριθμητική. Τὰ παιδιὰ παῖουν «γκαρσόνι». Καὶ τὸ παιχνίδι ὅσο καὶ νὰ βαστάξῃ δὲν εἶναι ποτὲ πολὺ.

* * *

Τώρα εἶχαμε νὰ ξεβγάνουμε τοὺς ξένους μας. Αὐτοῦ ἐπάνω ἔζησα ἀκόμη μιὰ σκηνή, πὺν ἄξιζε γιὰ φωτογραφία. Τὸ μικρὸ τὸ γκαρσόνι μας στέκεται σὲ θέση, πὺν νὰ τὸ προσέξουν οἱ ξένοι. Στὸ πρόσωπό του εἶναι ξεχυμένη ἀνείπωτη μελαγχολία. "Ἰδια σ' ἂν τὸν καλὸ τὸν Clown Grock.

Καὶ στὴ στιγμὴ ἢ μιλεῖ :

«Μὰ δὲν "χει καθόλου πουρμπουάρ;»

"Α! Φυσικὰ δὲν τὸ στοχαστήκαμε. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τοῦ κρατήσωμε τὰ ποσοστά, πὺν τοῦ ἀνήκουν γιὰ τὴν περιποίηση! "Ἄλλωστε ὁ κατάλογος τὸ λέει καθαρὰ στὸ τέλος «10 ο)ο παίρνει τὸ γκαρσόνι γιὰ τὴν περιποίηση.» Ἀπὸ τὸ Γιαννάκη λοιπόν, πὺν ξώδεψε δυὸ μάρκα ἔχει νὰ πάρῃ 20 πφέννιχ, ἀπὸ τὸ Werner κάνει νὰ πάρῃ 41 πφ. Τώρα λογα-

ριάζουν κι οί 32 τὰ ποσοστά για τὴν περιποίηση. Καὶ τοῦ γκαρσονιοῦ γελᾶνε καὶ τ' αὐτίσ του.

Καὶ κάτι ἄλλο πρέπει νὰ προσέξετε, εἶπα στὰ παιδιά· τὰ γκαρσόνια συνηθίζουν νὰ κάνουν στρογγυλὸ λογαριασμὸ καὶ μάλιστα σύμφωνα μὲ τὴν ἐπαγγελματικὴ τους καπατσοσύνη τὸν στρογγυλεύουν ὅλο πρὸς τὰ πάνω. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ρίχνη κανεὶς σὲ πολλοὺς λογαριασμοὺς καὶ δεύτερη ματιά. (Καλύτερα νὰ μὴν τὴν ἔρριχνα αὐτὴ τὴ σκέψη για τὸ στρογγύλεμα γιατί μ' αὐτὴ τάραξα στὸ μυαλὸ ἐνὸς παιδιοῦ τοὺς αἰώνιους νόμους τῆς ἀκριβολογημένης μαθηματικῆς ἐπιστήμης. Τὸ πῆρε γραμμὴ καὶ ἤθελε πάντα νὰ στρογγυλεύη, ὅταν πῆγαινε στὸ μπακάλικο κι ἄς μὴν εἶχε τὸ στρογγύλεμα καμιὰ σχέση μὲ τὸ γκαρσόνι. (Ἀπὸ ὠρισμένα αἴτια, ποὺ εἶχαν τὴν ἀρχὴ τους στὴν ἰδιοσυγκρασία του, τοῦ ἄρесе ὑπερβολικὰ ἢ ἀριθμητικῶς: πάνω—κάτω).

Στὸ τέλος τοὺς ἔκαμα καὶ μιὰ ἀκόμη ὀλότελα ἐξαιρετικὴ εὐχαρίστηση.

«Τώρα νὰ προσθέσωμε μιὰ φορὰ ὅλα ὅσα φάγαμε ὅλοι μας!»

Τόσοι ἀριθμοὶ δὲ χωροῦσαν στὸ μπλόκ, ἕνας κάτω ἀπ' τὸν ἄλλο. Τί νὰ κάμωμε; Ἀνακαλύψανε, πὼς μποροῦμε νὰ κόψωμε μιὰ στήλη ψηλὴ σὲ δύο.

Τὸ πράμα τοὺς ἤρθε λίγο δύσκολο, μὰ τὸ κατορθώσανε. Ἡ μεταφορὰ τῶν ἀθροισμάτων ἀπὸ σελίδα σὲ σελίδα, σὰν σὲ λογιστικὰ βιβλία, τὰ ἔκαμε τὰ παιδιά ἔμπορους μὲ δίπλωμα.

Ἐπρεπε νὰ τοὺς δώσω δουλειὰ στὸ σπίτι για νὰ τὴν φέρουν τὴν ἄλλη μέρα;

Ἄν ἦταν κι ἕνας μόνο μαθητῆς, ποὺ γυρίζοντας στὸ σπίτι, δὲ θὰ παρακαλοῦσε τοὺς γονιούς του, νὰ τοῦ ποῦνε ἀριθμοὺς μὲ μάρκα καὶ πφέννιχ, γιατί θέλει νὰ τοὺς δείξη, πὼς τοὺς γράφουν, τὸν ἕνα ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸν ἄλλο, καὶ πὼς τοὺς προσθέτουν, τότε ἡ διδασκαλία μου δὲ θᾶχε πετύχη καὶ πολλὰ πράματα!

Ἡ διδαχτικὴ ἐργασία πρέπει νὰ τὰ παίρνη ἀπὸ πίσω τὰ

παιδιά. Τους μαθητές πρέπει να τους φέρωμε στην ανάγκη να φθονοῦν σήμερα τὸ γκαρσόνι καὶ τὸν ἔμπορο γιὰ τὴ εὐτυχία τους: πὺ μποροῦν νὰ προσθέτουν ἀπ' τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ ἀριθμούς. Κάθε κατάκτηση ἀπάνω σὲ μιὰ νέα, μικρὴ γνώση πρέπει νὰ εἶναι ἀναγκαστικὰ μιὰ ζήση, πὺ περνώντας νὰ ἀφήνη στὴν ψυχὴ βαθιὰ ἀπήχηση.

Καὶ τὴν αὐριανή; "Α, τὴν ταχινὴ θὰ βροῦμε πάλι κάτι εὐχάριστο. Αὐριο θὰ τ' ἀφήσω νὰ βροῦνε πόσο ξεπερνάει ὁ λογαριασμὸς τοῦ Werner τὸ λογαριασμὸ τοῦ Γιαννάκη. Αὐριο λοιπὸν θὰ πρόκειται γιὰ τὰ μυστήρια τῆς ἀφαίρεσης. Ἐπειτα θὰ ξανακάνωμε τοὺς 32 χτεσινοὺς λογαριασμοὺς καὶ θὰ βροῦμε πόσα ρέστα θὰ ἔπαιρνε ὁ καθένας ἅμα πλήρωνε ἓνα δεκάρικο. Βέβαια εἶναι μπερδεψοδουλειὰ τρία μηδενικὰ ἀπὸ πάνω γιατί μόνο ἓνας πολὺ ἔξυπνος μπορεῖ νὰ ἀφαιρέση ἀπὸ κεῖ πὺ δὲν ὑπάρχει τίποτε. Ὡστόσο θὰ ἤμασταν γιὰ τὰ πανηγύρια, ἂν τὰ παιδιά δὲν ἀποχτοῦσαν ἀπὸ νωρὶς τὴν ἰκανότητα, νὰ λογαριάζουν δροσάτα καὶ χαρούμενα μὲ τὰ πολλὰ μηδενικὰ.

Βιογνωσία.

Ἐπάρχουν πιὸ ἐλκυστικὰ μέσα παρὰ τοὺς ζωντανοὺς ἀνθρώπους; Γιατὶ τότε ἔμεῖς οἱ δασκάλοι μπάζουμε στὶς τάξεις τόσο πολὺ ζωγραφισμένα καὶ μπαλσαμωμένα καὶ σπάνια ὀλόσωμους ἀνθρώπους; Ἡ ἀπαίτηση: Ἀνοιξτε τὶς πόρτες τοῦ σχολείου! πραγματοποιήθηκε ὡς ἓνα μέρος. Οἱ τάξεις βγαίνουνε βόλτα καὶ κάνουνε πορεῖες· παραμένουνε στὸ ὑπαιθρο ὅσο καὶ περισσότερο μποροῦν. Ὡστόσο στὴν αἴθουσα μέσα σπάνια μπάζουν ἀπ' τὴ ζωὴ ὅ,τι ἦ. Μιὰ ζωντανὴ γάτα, ἰδοὺ τί φέρνουν τὸ πολὺ πολὺ στὰ παιδιὰ, ἂν ἀποφασίσουν νὰ μπάσουν κάτι ζωντανὸ στὸ σχολεῖο. Ὡστόσο μένει ἀκόμη κλειστὴ κατὰ τὸ πλεῖστο ἡ πόρτα τοῦ σχολείου στὰ πιὸ ἐνδιαφέροντα διδαχτικὰ μέσα.

Κάθε μορφωμένος ἄνθρωπος, ἄς τὸν πάρουμε ὅπως εἶναι, δημιουργὸς ἢ μηχανικὸς ἐργάτης, πρωτοπόρος ἢ ἀκόλουθος, ἀφέντης ἢ ὑπηρέτης, μπορεῖ νὰ μᾶς διδάξῃ πάρα πολλά. Καὶ κάθε μορφωμένος ἄνθρωπος μαθαίνει στὰ παιδιὰ περὶ σσότερα ἀπ' ὅ,τι τοὺς μαθαίνουν οἱ ἱστορίες καὶ τὰ β βλία. Τὸ γεωργὸ βέβαια τὸν ἀναζητοῦμε στὸ χωράφι, συζητοῦμε μα ἰ του καὶ διαφωτιζόμαστε γιὰ ἓνα κι ἄλλο, πὸν παλέβει. Καὶ τὸν πεταλωτὴ τὸν βρίσκομε στὸ χωριὸ ἀπάνω ἐκεῖ, πὸν πεταλώνει τ' ἄλογα καὶ κάνουμε ἀλῶνι γύρω του λαχταρώντας νὰ γνωρίσουμε τὴ δουλειά του. Κι ὅταν βρεθοῦμε σὲ μιὰ πάροδο, πὸν χτίζεται ἓνα γαπί, γοιρλώνουμε κατὰ τὸ χτίστη παλέβοντας νὰ νιώσουμε τὴ σημασία τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης χειρονομίας του. Ὡστόσο δὲν εἶναι σήμερα πιὰ

μπορετό, νὰ δοῦμε χειροτέχνη καὶ ἐργάτη, ἀπάνω στὴ δουλειά τους—μέσα στὴ μεγάλη πόλη—κι αὐτὸ γιὰ παντοῦ στὸ δρόμο βρίσκεις τριάντα καὶ σαράντα ἀνθρώπους. Κι ἀπάνω μας καρφώνει τὰ μάτια τῆς ἡ εὐθύνης, σὰν φάντασμα, πὺν ἀπ' τὶς γριμάτσες τοῦ μᾶς κολλάει τρομάρα, ἡ εὐθύνη μὴν π'ίθουν τίποτε τὰ παιδιά. Κι αὐτὴ μᾶς συμβουλεύει νὰ ἀποφύγωμε καλύτερα τὸν κίνδυνο. Δὲ μένει τίποτε ἄλλο παρὰ: Νὰ καλέσωμε στὴν αἴθουσα τοὺς ἀνθρώπους, πὺν μποροῦν νὰ μᾶς μάθουν πολλά.

Πᾶνε πολλὰ χρόνια ἀπὸ τότε, ὡστόσο ἡ σκηνὴ εἶναι μέσα μου ζωηρὴ, σὰν νὰ τὴν ἔζησα χτές: "Ἡμουν δάσκαλος, ἤθελα νὰ διδάξω γιὰ τὸν κλειδαρὰ καὶ ρώτησα τὸ διευθυντὴ τοῦ σχολειοῦ, ἂν ἐπιτρεπόταν νὰ φωνάξω ἕνα μάστορη στὴν αἴθουσα. Ὁ προϊστάμενός μου τραβοῦσε τὰ μαλλιά του! Αὐτὸ θὰ ἦταν χρεωκοπία τῆς παιδαγωγικῆς!" Ἀς παρασκευαζόμουν τόσο καλά, πὺν νὰ μὴν εἶνε ἀνάγκη νὰ βάνω ξένους ἀνθρώπους σὲ κόπο!.. Θὰ φτάναμε στὸ σημεῖο, νὰ παραδώσωμε τὰ σχολειὰ στοὺς χειροτέχνες!—Ἡ παλιὰ λοιπόν, ἡ σκουριασμένη θέση: Τὸ σχολεῖο γιὰ τοὺς παιδαγωγούς! Κλεισμένο στοὺς ἄλλους σύγχρονους! Ὁ δάσκαλος χρωστάει νὰ τὰ ξέρη ὅλα καλύτερα!

Τὸ ξεφούρνισα λοιπὸν τὸ μάθημα γιὰ τὸν κλειδαρὰ κι ἄς πᾶνε στὴ δουλειά τους ὁ ἀρχιμάστορης κι οἱ μαστόροι τοῦ μὲ τοὺς ἠησαυροὺς τῆς πείρας των! Γιὰ τὸ ἐπάγγελμά τους θὰ μποροῦσαν νὰ μιλήσουν στὰ παιδιά χίλιες φορὲς καλύτερα ἀπὸ μένα· μπορεῖ οἱ περιγραφές τους, στὴ μορφὴ, νὰ ἦταν πιὸ ἄτεχνες ἀπὸ τὴ δική μου, στὴν οὐσία ὡστόσο, στὴ ζωντάνια καὶ στὴ συναρπαστικότητά σίγουρα θὰ ξεπερνοῦσαν ἀσύγκριτα τὶς δικές μου.

Κι ἀπ' τ' ἄλλο μέρος ὁ κλειδαρὰς δὲ θᾶταν κι ἀντικαταστάτης μου· ἤθελα μόνο νὰ τὸν παρουσιάσω, σὰν ζωντανὸ ἐποπτικὸ μέσο, ἕνα ἐποπτικὸ μέσο μὲ μιλιὰ στὴ θέση τῶν διδαχτικῶν εἰκόνων. Φυσικὰ ὁ δάσκαλος μπορεῖ νὰ ἀποχτήσῃ ἀοκετὸ πλοῦτο ἀπὸ τὸ ἠησαυρὸ τῶν γνώσεων τοῦ χειροτέχνη, ὡστόσο δὲ θὰ μπορέσῃ ποτὲ νὰ παρουσιάσῃ αὐτὸ

πού μπορεί ὁ χειροτέχνης, τὸν παλμὸ τοῦ ἐπαγγέλματος, τὸν ἐρεθισμό, πού προκαλεῖ τὸ ἐξωτερικό του, ἐκεῖνα τὰ ἐνδιαφέροντα γιατί καὶ πῶς τοῦ ἐπαγγέλματος, αὐτὰ ἀκριβῶς, πού τραβοῦν σὲ μέγιστο βαθμὸ τὴν προσοχὴ τῶν παιδιῶν.

Στὰ 1918 ἀναγνωρίστηκε στους δασκάλους τῆς Σαξωνίας τὸ δικαίωμα νὰ διευθύνῃ καθένας τὴν τάξη του· ἡ ἀναγνώριση αὐτὴ ἦταν ἀναγκαία προϋπόθεση γιὰ ν' ἀνοίξῃ δρόμος σὲ μελετημένα μεταρρυθμιστικὰ πειράματα. Ἡ πρώτη δουλειά, πού ἔκανα τότε ἦταν, πού ἀνοίξα τὴν πόρτα τοῦ σχολειοῦ καὶ κάλεσα μέσα ἀνθρώπους, πού γνώριζαν καὶ μπορούσαν τῶνα καὶ τ' ἄλλο καλύτερα ἀπὸ μένα. Δὲ λησμονῶ τὴν ὥρα, πού μᾶς διηγήθηκε ἕνας δασονόμος γιὰ τὸ γεράκι, οὔτε ξεχνῶ μὲ πόση ἔνταση προσέχανε τὰ παιδιά ἕνα ράφτη, μὰ ἠθοποιό, ἕνα γραμματοκομιστή. Καὶ τί δὲ ρωτήσανε τὰ παιδιά! Κι ἐγὼ ὁ ἴδιος ἠθέλα νὰ μάθω ἀπὸ τοὺς ξένους μας κάθε λογῆς! Κι ἀπ' τὸ δικό μου τρόπο βγαίνει κάτι ὠφέλιμο, πού μποροῦν τὰ παιδιά νὰ τὸ πάρουν μαζύ τους ἀπ' τὸ σχολεῖο στὴ ζωή: ἡ ἀναγνώριση, πὼς κι ὁ δάσκαλος δὲν τάξιρε ὅλα, ἀλλὰ ρωτοῦσε, ρωτοῦσε καὶ ξαναρωτοῦσε, εἶχε ἐνδιαφέρο γιὰ ὅλα, προσπαθοῦσε σὲ κάθε εὐκαιρία νὰ πλαταίνῃ τὴ μόρφωση του.

Ἐξω ἀπ' τὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸ θεωρῶ, πὼς ἡ μέθοδος νὰ παρουσιάζωμε στὰ παιδιά ἀνθρώπους, πού παράγουν μὲ τὸ χέρι ἢ τέπιους, πού δημιουργοῦν πνευματικὰ γιὰ νὰ ἀπλώνουν μπρὸς σ' αὐτὰ τὴν πείρα τους ἢ μέθοδος αὐτὴ εἶναι καταλληλότατη γιὰ νὰ μάθωμε στὸ παιδί, νὰ κατανοῇ τὴν κοινωνία. Ὁ διάλογος φέρνει στὴν κατανόηση καὶ μόνο στὴν κατανόηση ἔχει τὶς ρίζες τῆς ἢ ἐκτίμησης τῆς ἀξίας τοῦ καθενός.

* * *

Ἀφοῦ εἶχαμε συζητήση τώρα κάμποσες μέρες γιὰ τὸ ξενοδοχεῖο, τὸ προσωπικό του καὶ τὴν πελατεία του, οἱ μαθητές μου μόνοι τους καταλήξανε στὴ σκέψη: Νάχαμε ἐδῶ ἕνα «ἀληθινὸ γκαρσόνι». Θὰ τὸ ρωτούσαμε γιὰ τῶνα καὶ

John Friedrich. 7, 39.

Τὸ ἀρχιγκαρσόνι, πὸν ἔπαιξε παιδαγωγικὸ ρόλο στὴν τάξη μας.

γιὰ τ' ἄλλο καὶ θὰ μᾶς διηγόταν ἓνα σωρὸ ἐνδιαφέροντα. Τοὺς ἔταξα νὰ τοὺς βρῶ μὲ πρώτη εὐκαιρία ἓνα γκαρσόνι, ὅπως τὸ θέλαμε καὶ νὰ τὸ φέρω στὴν τάξη.

Μὰ μὲ πρόλαβε ἓνας μαθητῆς. Εἶχε μαζί του μιὰ λειψιανὴ ἔφημερίδα. Στὴν Κυριακάτικὴ τῆς εἰκονογραφημένη ἐπιφυλ-

λίδα φιγουράριζε ἡ φωτογραφία ἑνὸς λαμπροῦ ἀρχιγκαρσονιοῦ. Αὐτὸς ὁ ἡλικιωμένος κύριος γιόρτασε τὴν ἑβδομηντάρη χρονὴ ἐπέτειο ἀπὸ τὴ γέννησή του καὶ μαζὺ τὴ σαραντάρη χρονὴ τῆς ὑπηρεσίας του σ' ἓνα συστημένο ξενοδοχεῖο στὴν ἀγορά. Ροβέρτο Walther τὸν ἔλεγε.

Τὸ βράδυ πρῶτος καὶ καλύτερος εἶχα πιάσει ἓνα τραπέζι στὴν αἴθουσα—ταβέρνα τοῦ ξενοδοχείου αὐτοῦ καὶ δεχόμενον τὶς περιποιήσεις τοῦ ἀρχιγκαρσονιοῦ. Ἐνας ἡλικιωμένος κύριος, σὰν λαστιχένιος, μὲ παρουσιαστικό, σὰν ἐκείνους τοὺς παλιούς, ποὺ ὑπηρετοῦσαν στίς ἐπαύλεις τοὺς κόμητες. Μὲ τρόπο τοῦ διατύπωσα τὴν παράκλησή μου, πῶς τὸν ἤθελα κανὰ δυὸ ὥρες στὸ σχολεῖο νὰ διηγηθῆ στοὺς μαθητές μου κάτι ἀπὸ τὴ ζωὴ του. Μὲ κοίταξε λοξὰ σὰν τὴν τίμια γεροντοκόρη, ποὺ μυρίζεται σωμάτέμπορο. Τέτιο πράμα—μάρτυρας ὁ Θεός—δὲν τοῦ ξανᾶχε τύχη στὴ ζωὴ του! Στὸ σχολεῖο; Σὰν ἓνα εἶδος ἀξιοπερίεργο ἢ καὶ πειραματικὸ κουνέλι; Στὸ σχολεῖο πηγαίνουν μπαλσαμωμένες κουροῦνες, ἀμφίβια σὲ γιάλες καὶ μαῖμουδες ζωγραφιές, ποτὲ ὅμως ζωντανὰ ἀρχιγκαρσονία! Ἀφῆστε, μοῦ εἶπε, νὰ τὸ σκεφτῶ, μὰ μέσα στὸν τόνο του ξεχώριζα κάτι σάν: ἔξυπνος μπουῦφος! Ἄν ὄχι καὶ κοκορόμυαλος!

Δὲν ἀπογοητεύτηκα. Δὲν ἦταν οὔτε ἡ πρώτη οὔτε ἡ δευτέρη φορὰ, ποὺ ἔγινε κράχτης ζωντανῶν ἐποπτικῶν μέσων. Ἡ πεῖρα μου ἦταν πλατιά. Καὶ μὲ τὴν πρόβλεψη, πῶς θὰ μ' ἀποκρούσει εἶχα κουβαλήσει μαζὺ μου σωρὸ βιβλία, ποὺ εἶχα γραμμένα ὁ ἴδιος. Κάθησα, ὥσπου ἀποτραβήχτηκε ὁ κόσμος καὶ τότε τούκαμα ἓνα παιδαγωγικὸ μάθημα. Προχώρησαμε λίγο, ὅταν τοῦδειξα σ' ἓνα βιβλίον μου τὴ φωτογραφία τοῦ δασονόμου ἀπάνω ἐκεῖ, ποὺ διηγόταν στὰ παιδιὰ μου ἓνα κι ἄλλο ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς τῶν ἀναμνήσεών του. Μὰ δὲ μοῦλεγε ἀκόμη τὸ ναί. Ξεσκολισμένος στὴν ψυχολογία ἤξαιρα μὲ τὸ παραπάνω τί ἀτοῦ ἔπρεπε νὰ τραβήξει κανεὶς μπρὸς στὸ ἀρχιγκαρσονίον ἑνὸς σπουδαίου ξενοδοχείου. Εἶχα μαζὶ μου μεταφράσεις τῶν βιβλίων μου στὴ γαλλικὴ, σουηδική, ἰσπανικὴ—γύρισε μερικὰ φύλλα καὶ—μοῦ ὑποσχέ-

θηκε νὰ εἶναι αὐριο στὶς 10 τὸ πρωὶ στὴν τάξη μου! Μάλιστα, ναί, τὸ ἀρχιγκαρσόνι μιᾶς ξακουσμένης ταβέρνας καὶ ἓνας δημοδιδάσκαλος—ἐδῶ πρέπει νάχη κανεῖς τὰ πιστοποιητικά του μαζί του!

* * *

Ἦρθε! Τὸν εἶδαν οἱ μαθητὲς καὶ θριάμβεψε μιὰ μοντέρνα παιδαγωγικὴ ιδέα.

Στὴ φωτογραφία φαίνεται, ὅπως καθόταν μπρὸς στὰ παιδιά σὰν μεγαλοσιάνος καὶ τοὺς ἔλεγε ἓνα κι ἄλλο ἀπὸ τὶς ἀναμνήσεις του. Μόλις ἄνοιξε τὸ στόμα του φάνηκε, πὼς ἦταν κουβεντιαστὴς ἀπὸ ἐκείνους, πὺ τοὺς κοιτᾶνε στὸ στόμα τί θὰ ποῦν. Τὸ πιὸ χτυπητὸ στὴν ἐμφάνιση αὐτῆ, ἦταν, πὼς μπρὸς στὰ παιδιά παρουσιάστηκε ἓνας ἠλικιωμένος κύριος, συμπαθητικὸς καὶ καλόκαρδος, πὺ μὲ τὸν εὐθυμὸ του τρόπο τὰ πῆρε τὰ παιδιά ἀμέσως μὲ τὸ μέρος του.

Τοὺς διηγήθηκε τί εἶχε πῆ γι αὐτὸν ὁ δάσκαλος τὸν καιρό, πὺ πῆγαινε στὸ σχολεῖο: Ὁ Ροβέρτος δὲ σταυρώνεται στοὺς λογαριασμοὺς, αὐτὸς πρέπει νὰ γίνῃ ἔμπορος ἢ γκαρσόνι! «Στὸ σκολεῖο πρόσεχα πάντα, τὰ μάτια μου τέσσερα, τὰ προβλήματα μου πάντα καλολογαριασμένα, ἔγραφα καθαρά καὶ γιὰ τὸ κάθε τι δὲν περιμένα ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Καὶ αὐτὸ μ' ὠφέλησε πολὺ, ἀργότερα!»

Τοὺς διηγήθηκε, πὼς ἄρχισε, πιτσιρίκι, ἀπὸ ἓνα ζαχαροπλαστεῖο στὴ Gera, πὼς κατόπι πῆγε στὶς Βουξέλλες σ' ἓνα μεγάλο ξενοδοχεῖο γιὰ νὰ μάθῃ γαλλικά, πὼς περνώντας ἀπὸ τὴ Λειψία βρῆκε θέση, πὼς ὑπηρέτησε στρατιώτης στὸ Ehrenbreitstein κοντὰ στὴν Κολώνια καὶ πὼς πέρασε ἐκεῖ χρυσὴ ζωὴ ὄντας ὑπηρέτης σ' ἓναν ἀξιωματικὸ καὶ γκαρσόνι στὸ καζίνο.

«Ὡς ἐδῶ καλά, μὰ ἤθελα νὰ μάθω καὶ ἐγγλέζικα, ὅμως ἓνα ἀρχιγκαρσόνι μὲ ὀρμήνεψε: Μὴν πᾶς στὴν Ἀγγλία γιὰτὶ ἐκεῖ τὰ γκαρσόνια, ποῦνε Γερμανοί, τὰ βαίνουν νὰ κάνουν τὶς χειρότερες δουλειές, νὰ γιολίζουν παπούτσια, νὰ μεταφέ-

ρουν μπαούλα, νὰ κουβαλᾶνε κάρβουνο. Ὅστοςο δὲ βρισκόταν δούλειά, πὺ νὰ μὲ δειλιάση. Ἦθελα νὰ μάθω ἐγγλέζικα! Πῆγα στὸ Λονδῖνο καὶ τὰ βρῆκα στραβὰ κι ἀνάποδα, ὅπως μοῦ τᾶχε πῆ, μὰ ἔμαθα μέσα σὲ λίγα χρόνια καλὰ τὴ γλῶσσα κι αὐτὸ ἦταν τὸ ψητό!»

Βαθιὰ ἐντύπωση ἔκαμε στὰ παιδιά, ὅταν τοὺς ἱστῶρησε, πῶς τὸν ἔπιασε στὰ ξένα ἢ νοσταλγία καὶ τὸν γύρισε πίσω στὴ Γερμανία καὶ πῶς κατόπι τὸν ἔσπρωξε πάλι στὴν ξενιτειὰ ἢ θέληση, πὺ εἶχε νὰ τελειοποιήση τὸν ἑαυτό του. Πῆγε στὴν Ἑλβετία ἔμαθε ὅ,τι εἶχε νὰ μάθη καὶ γυρίζοντας καταστάθηκε ὀριστικὰ στὴ Λειψία, γίνηκε ἀρχιγκαρσόνι καὶ μένει σαράντα χρόνια τώρα στὸ ἴδιο ξενοδοχεῖο! Καὶ τώρα, πὺ γιόρτασε τὰ ἐβδομηντάχρονά του, τὸν συγκαίρουν προσωπικότητες, πὺ κατέχουν ψηλὲς θέσεις, διευθυντὲς μεγάλων ἐπιχειρήσεων μέσα στὴ Λειψία, γνωστοὶ σ' ὅλη τὴ Γερμανία! Ἀλήθεια μιὰ ὄνειρευτὴ ζωὴ γιὰ ἓνα γκαρσόνι. Ἐφτὰ ὀλόκληρα χρόνια δὲ στάθηκε πουθενά, σήμερα ἐδῶ αὔριο ἐκεῖ, ἄδραχνε ὅλες τὶς δυνατότητες τῆς μόρφωσης καὶ στὴν πατρίδα καὶ στὰ ξένα καὶ κατόπι σαράντα χρόνια θέση στὸ ἴδιο ξενοδοχεῖο!

Ὁ ἡλικιωμένος κύριος τελείωσε τὴ διήγησή του. Τὰ παιδιά κάθονταν ἀκούνητα. Χωρὶς ἄλλο εἶχαν διάθεση ν' ἀφουγκραστοῦν ἀκόμη, μὰ ἐγὼ τοὺς ἔδωσα τώρα τὸ λόγο!

«Ἄν θέλη κανένας σας νὰ ρωτήση τὸν κύριο, ὀρίστε!»

Ἡ ἐρώτηση — τὸ στοιχεῖο τοῦ παιδιοῦ! Τώρα ἔχει νὰ προσέξη ὁ κ. Walther κάτι καλύτερα παρὰ ὅταν τὸν ἐρωτοῦν πελάτες ποῖο φαῖ εἶναι σήμερα καλύτερο.

«Κύριε προῖστάμενε, σᾶς ἔτυχε καμιὰ φορὰ νὰ σπάσετε τίποτε;» Γνήσια παιδικὴ ἐρώτηση.

«Φυσικὰ αὐτὸ δὲ συμβαίνει! Ὅστοςο πολλὲς φορὲς ἔρχονται στὸ ξενοδοχεῖο μου παιδιά χωρὶς ἀνατροφή καὶ αὐτὰ δὲν κάθονται σὲ μιὰ μεριά παρὰ φέρουν γύρο καὶ μπορεῖ νὰ μπερδευτῆ κανένα στὰ πόδια μου· τότε μπορεῖ νὰ τύχη νὰ σπάσω κάτι! Μὰ γιὰ σταθῆτε, ἐδῶ πρέπει νὰ σᾶς ἱστορήσω πόσο ἄσχημα τὰ κατάφερα μιὰ φορὰ!» Καὶ

«'Αν θέλετε νὰ γενῆτε καὶ σεῖς μιὰ μέρα σπουδαῖοι, τότε...».

τοὺς διηγῆθηκε πῶς τοῦ κατρακύλησαν ἓνα σωρὸ πιάτα, τὸν καιρὸ, ποὺ δούλευε σ' ἓνα βαπόρι στὴ διώρυγα. Αὐτὸ ἦταν κάτι γιὰ τὰ παιδιά!

«Κύριε προϊστάμενε, κάματε καμιὰ φορὰ λάθος στὸ λογαριασμό ;»

Τὸ γκαρσόνι κοντοστέκεται μιὰ στιγμή. Τί νὰ θέλη νὰ πῆ

τὸ παιδί, νομίζει ἴσως, πὼς ἔκαμα λάθος γιὰ τὸ συμφέρο μου, πὼς στρογγύλεψα τὸ λογαριασμὸ βαίνοντας πολλὰ παραπάνω γιὰ τὸ πουρμπουάρ; Κατόπι τοὺς διηγίεται πάλι μιὰ ὁμορφη ἱστοριοῦλα:

«Πραγματικὰ συμβαίνει νὰ κάνω κάποτε λάθος. Ἐνα βράδυ μοῦ λείπανε δέκα μάρκα. Θεέ μου, ποῦ ἔκαμα τὸ λάθος! Ἡ μοῦπεσε κανὰ δεκάρικο; Ψάχνω κάτω ἀπ' τὰ τραπέζια καὶ βρίσκω μιὰ καρφίτσα μὲ διαμάντια.

Ἐνας χρυσοχόος τὴν ἐχτιμάει γιὰ δέκα χιλιάδες μάρκα! Μοῦ ἔρχεται στὸ νοῦ, ποιὸς καθόταν στὸ τραπέζι καὶ πιάνω τὸ τηλέφωνο. Ἐρχεται ἡ κυρία καὶ μοῦ χαρίζει ἕνα κατοστάρικο!»

Ἐνας μαθητῆς, γιὸς διευθυντῆ ἀστυνομίας ἀνασηκώνεται ἀρκετὰ ξαναμμένος καὶ κάνει στὸν ἡλικιωμένο κύριο ἕνα μᾶθημα δικαίου.

«Στὴν περίπτωσή σας δὲν εἶχατε τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσετε τὸ 1)10;»

«Ὁχι, ἀπ' αὐτά, ποὺ βρίσκει κανεῖς μέσα στὸ κατάστημα δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ πάρῃ τίποτε!»

«Κύριε προϊστάμενε, σᾶς ἤρθε καμιὰ φορὰ κανένας μεθυσμένος;»

«Πολλὲς φορὲς! Μὰ δὲν κολλάει τίποτε! Γιατὶ ἂν τοῦ δώσω, μὲ παίρνει ἐμένα ὁ πόλισμαν στὸ τμήμα!»

«Καὶ τότε τὶ τοὺς λέτε;»

«Ντροπὴ σας νὰ μεθᾶτε!»

«Σᾶς ἤρθε καμιὰ φορὰ κανένας, ποὺ δὲν πλήρωσε καὶ ἔφυγε κρυφά;»

«Ἐπαθα καὶ κάτι τέτιο, ποὺ θὰ σᾶς τὸ διηγηθῶ μὲ στενοχώρια. Ἐνας ἔφυγε χωρὶς νὰ πληρώσῃ. Καὶ τὸ εἶπα σὲ μερικοὺς πελάτες, ποῦ ἦταν στὸ ξενοδοχεῖο. Βάλτε μὲ νοῦ σας τώρα, ποὺ ἤρθε τὴν ἄλλη μέρα καὶ μὲ πλήρωσε! Ἐφυγε ξεχασμένος! Δὲ μπορεῖτε νὰ φαστασιῆτε πόσο μετανιώνω, ποὺ τὸ εἶχα κάμη λόγο: Πόσο σὲ τρώει ἡ καρδιά σου, ὅταν τὸ δῆς μὲ τὸν καιρὸ πὼς ἀδικόρριχνες ἕναν ἀθῶο!»

Τώρα τσέβδιζε ἕνας μαθητῆς κάτι ἀκατανόητο· ἀκούονταν

λέξεις: λύπη, βαρυφαίνεται, ἔχετε ὄρεξη, μὰ δὲν ἔβρισκε λόγια νὰ διατυπώση σὲ προτάσεις αὐτό, πὺ ἤθελε νὰ πῆ. Ἦταν ὡστόσο καὶ πραγματικὰ δύσκολο νὰ τὸ ἐκφράσῃ αὐτό, πὺ εἶχε στὸ νοῦ του τὸ παιδί: Δὲ σᾶς βαρυφαίνεται νὰ σερβίρετε στοὺς ξένους τὰ καλοψημένα φαγιὰ τῆ στιγμῆ, πὺ ἔχετε ὄρεξη ἐσεῖς οἱ ἴδιοι νὰ τὰ φᾶτε;

«Βέβαια τὸ γκαρσόνι γίνεται πότε-πότε φθονερό, γιὰτὶ βλέπει κάποτε στὸ ξενοδοχεῖο καλοπέραση καὶ σπατάλη. Ὡστόσο δὲν τώχουν τὰ γκαρσόνια νὰ πέφτουν τὰ σάλια τους, γιὰ ἓνα φαί. Ἐνα μόνο μοῦ βαρυφαίνεται: νὰ διώχνω τὴ φτώχεια τὴν ὥρα, πὺ μοῦ χτυπάει τὴν πόρτα τοῦ ξενοδοχείου. Ἐκεῖ ἔρχονται ἀκόμη καὶ τὰ μεσάνυχτα φτωχοί, πεντάφτωχοι ἄνθρωποι γιὰ νὰ πουλήσουν σπίρτα καὶ κάθε λογῆς μικροπράματα. Ἐμεῖς τὰ γκαρσόνια δὲν ἔχομε τὴν ἄδεια, νὰ τοὺς ἐπιτρέπωμε τὴν εἴσοδο, γιὰτὶ γίνονται φόρτωμα στοὺς πελάτες, θὰ μὲ πιστέψετε ὅμως, παιδιά μου, ἔχω δώση λεπτὰ σὲ πολλούς, πὺ πέρασαν τὶς ψυχρὲς νύχτες ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ ξενοδοχείου!»

Τώρα ἀκούστηκε θόρυβος σὲ μιὰ γωνιὰ τῆς αἴθουσας. Εἶχα κάμη ἓνα γκροῦπ ἀπὸ τέσσερα παιδιά καὶ τοὺς εἶχα δώση ἐντολή: Ὅσο εἶναι ἐδῶ τὸ ἀρχιγκαρσόνι, νὰ κάθεστε ἀμίλητοι καὶ νὰ κρατᾶτε σημειώσεις γιὰ ὅ,τι βλέπετε καὶ ἀκοῦτε. Ἐκθέσεις, πὺ ξεκινοῦν ἀπὸ τέτια θέση εἶναι πάντα καλές. Γιὰτὶ ἔχουν βάση μιὰ ζήση, κι εἶναι δοσμένη στὰ παιδιά ἢ δυνατότητα νὰ βάλουν στὰ γεγονότα καὶ δικές τους σκέψεις καὶ παραπάνω ὑπάρχει καὶ ζωηρὴ βούληση γιὰ νὰ ἀνακοινώσουν: Κοιτάξτε ἔτσι τὸν εἶδαμε ἔμεῖς τὸν ξένο μας!

Παρουσίασε λοιπὸν ἡ ὁμάδα τὴν ἐκθεσὴ της: «Μὰ σήμερα ἦταν ὠραῖα, σήμερα εἶχαμε στὸ σκολειὸ ἓναν ἀληθινὸ ἀρχισερβιτόρο, τὸν ἔλεγαν κύριο Walther.

Τὸ πρόσωπό του ἦταν χαρούμενο. Φοροῦσε ἄσπρο κολάρο καὶ σταχτὴ λαιμοδέτη, μαῦρο φράκο καὶ μαῦρο παντελόνι καὶ τὰ παπούτσια του δὲν τὰ βλέπαμε. Τὸ πιὸ ξεκαρδιστικὸ ἦταν, ὅταν διηγόταν γιὰ τὸ μαθητευόμενό του, πὺ εἶχε στὸ μάτι τὸ καϊμάκι καὶ τὴν ὥρα, πὺ πῆγε νὰ τὸ

φάη κρυφὰ τὸν τσάκωσε ὁ κ. Walther καὶ τούδωσε μερικὲς γερὲς σβερκιές. Ὁραῖο ἦταν ἐπίσης, ὁ κ. W. πὺ ἀνοιξε στὸ καρὰβι πιατάδικο. Τὴν ὥρα, πὺ κατέβαινε τὴ σκάλα τοῦ βαποριοῦ κρατώντας ἓνα βουνὸ πιάτα, μιὰ σπρωξιὰ ὁ ἀνεμος στὸ κὰράβι καὶ γύρσιμο κατὰ τὴ μιὰ μεριά. Τότε ξεγλίστρησε καὶ ἔπεσε. "Ὅλα κομμάτια! Ὁ κ. Walther μᾶς ἔλεγε, πὺς πρέπει νὰ γράφωμε καλὰ γιὰ νὰ μπροῦμε ἀργότερα νὰ γράφωμε τὸν τιμοκατάλογο ὠραῖα. Καὶ νὰ γίνωμε καὶ εὐγενικοί. Γιατὶ οἱ ἀπότομοι δὲν παίρνουν πεντάρα πουρμπουάρ. Ἐλπίζομε νὰ ξανάρθη σὲ λίγο καιρὸ ὁ κ. Walther, γιὰτὶ ξαίρει ὁμορφες ἱστορίες κι ὅταν τὶς διηγίεται, καμαρώνει κι ὁ ἴδιος».

Ἦταν ὥρα νὰ μᾶς ἀφήσῃ ὁ ἀρχισερβιτόρος μας γιὰ νὰ περιποιηθῆ τοὺς μεσημεριανοὺς πελάτες του. Ἐσφιξε τοῦ κάθε παιδιοῦ τὸ χέρι καὶ τὴ στιγμὴ τοῦ ἀποχωρισμοῦ τοὺς εἶπε: "Ἀμα γίνετε πιὸ μεγάλοι θὰ ξαναρθῶ καὶ θὰ σᾶς διηγηθῶ κι ἄλλα, πὺ δὲν εἶνε τώρα γιὰ τὴν ἡλικία σας. Ἄν θέλετε νὰ γίνετε κάποτε σπουδαῖοι ἀρχισερβιτόροι ἀπὸ τώρα πρέπει νὰ εἴσθε πάντα προκομμένοι, εὐγενικοί, καθαροί».

* * *

Αὐτὸ ἦταν ἓνα ἀπ' ἐκεῖνα τὰ μαθήματα πὺ ἀξίζουν τὸ ὠραῖο ὄνομα «βιογνωσία»!

Ἦταν τώρα ἀνάγκη νὰ τὰ προκαλέσω νὰ ἐκφέρουν ἠθικὲς κρίσεις ἀπάνω στὴν ἱστορία, πὺ ἀκουσαν; Ἡ ὅπως συνηθίζοταν μιὰ φορὰ καὶ νὰ τὰ βάνω νὰ γράψουν περιλήψεις στὸ τετράδιο τῶν παρατηρήσεων καὶ σὲ μορφή, πὺ διατυπώνονται τὰ ταξίματα: «Θὰ ἀφοσιωθοῦμε σὲ τοῦτο καὶ σὲ κεῖνο μὲ σῶμα καὶ ψυχὴ! Μᾶς ἀρέσει νὰ εἴμαστε πάντα προκομμένοι, εὐγενικοί καὶ καθαροί!»; "Ὁχι, δὲ χρειαζόταν ἀνατομία, τὰ παιδιὰ ἔπρεπε νὰ φέρνουν μαζὺ τους ὅλα, ὅσα εἶδαν κι ἀκουσαν, σὰν καθολικὴ ζήση!

Βέβαια, ὁ ἡλικιωμένος κύριος, μιλώντας μὲ διάθεση σὰν σαραντάρης, εἶπε καὶ πολλὰ, πὺ μπῆκαν ἀπ' τὸ ἓνα αὐτὶ τῶν παιδιῶν καὶ βγῆκαν στ' ἄλλο. Μὰ τί πειράζει; Δὲν

ἦταν δάσκαλος, μᾶς χάρισε μόνο τὸ χρυσάφι τῆς πείρας του· τὸ κόψιμο τοῦ χρυσαφιοῦ σὲ νομίσματα ἦταν δουλειὰ δική μου! Ἐγὼ εἶμαι ἐδῶ γιὰ νὰ παρακολουθῶ τὴν ὁμιλία καὶ νὰ μεταφράζω σὲ παιδικὸ κάθε ἀκατανόητο. Θὰ μᾶς παρουσιαστοῦν ἀκόμη πολλὲς εὐκαιρίες γιὰ νὰ δώσωμε στὰ παιδιά νὰ νιώσουν λεπτομέρειες ἀπὸ τὴν ἀνασκόπηση τῆς ζωῆς του. Γιὰ τὴν ὥρα γνωρίσανε ἓνα γέρο, ποὺ κρατιέται ἀπ' τὸ ἐπάγγελμά του μὲ ὅλα τὰ νήματα τῆς καρδιάς του.

Ἡ ζήση θὰ τοὺς μένη καὶ δὲ θὰ βλέπουν πιά στὸ πρόσωπο τῶν γκαρσονιῶν, ποὺ συναντοῦνε στὸ ταξίδι τους κάθε καλοκαίρι, ἓναν φτωχὸ τυραγνισμένον κουβαλητὴ φαγιῶν ἢ εἰσπράχτορα τοῦ πουρμπουάρ, παρὰ θὰ κρατοῦν στὸ μυαλό τους ὡς τὴν τελευταία τους μέρα ζωηρὴ τὴν ἀνάμνηση τοῦ γερο-Walther. Χωρὶς τὸν ἐλάχιστο ψίδυρο καὶ σήμερα ἀκόμη μέσα στὶς μικρὲς ψυχές, στὸ ὑποσυνείδητο θὰ ἀναδεύεται κάτι: Ἕνας τέτιος ἄνθρωπος θάθελες καὶ σὺ νὰ γενῆς μιὰ μέρα!

11.

Ποίημα.

“Οποιος μιλεῖ μὲ τὰ παιδιὰ γιὰ τὸ ξενοδοχεῖο, βρῖσκεται στὴν εὐχάριστη θέση, νὰ ἐπιδράσῃ στοὺς μικροὺς μ’ ἓνα κλασικὸ ποίημα, ποὺ ἔχει κάμη ὁ Ludwig Uhland γιὰ τὸ ξενοδοχεῖο, τὸ Κατάλυμα: «Σὲ ξενοδόχο πρόσχαρο...». Τὸ ποίημα αὐτὸ τὸ θεωρῶ γιὰ ἓνα μικρὸ στολίδι τῆς παιδιάτικης λυρικῆς, ἐπειδὴ εἶναι ἀπλό, ἔχει ἔξοχη πλοκὴ καὶ ζωντανὴ ὑπόθεση καὶ τὸ χειρίστηκα πάντοτε μὲ ἰδιαίτερη εὐχαρίστηση. «Χειρίστηκα», μιὰ φοριχτὴ λέξη! Ἡ ρίζα τῆς σημαίνει χέρι, μὰ ἡ καλύτερη παιδαγωγικὴ συμβουλὴ γιὰ ἐκεῖνον, ποὺ καταπιάνεται μὲ τοὺς ποιητὲς καὶ τὰ ἔργα τους, εἶναι: μακριὰ τὰ χέρια ἀπὸ τὰ ποιήματα.

“Οταν μιλῆ ὁ ποιητῆς, χροστáει νὰ σωπαίνει ὁ δάσκαλος καὶ νὰ παρατιέται ἀπὸ τὴν ἰδέα νὰ προσθέσῃ κι αὐτὸς τὴν ἀμφίβολη σοφία του.

“Ὡστόσο ἓνα χροστοῦμε νὰ τὸ κάνωμε ἐμεῖς οἱ δάσκαλοι. Ἔχομε χρέος νὰ δημιουργοῦμε στὸν ποιητὴ τοὺς ἔξωτερικοὺς ὄρους, ποὺ ἀπαιτοῦνται γιὰ νὰ πάρουν τὰ λόγια του τὸ δρόμο, ποὺ φέρνει στὶς καρδιὰς τῶν παιδιῶν.

“Οταν βέβαια ἓνας δάσκαλος μὲ ἄχ καὶ μὲ καβγὰ κáνη ὡς τὶς ἐννιὰ ἄσκηση στὸν πολλαπλασιασμὸ μὲ τὸ 13 καὶ μόλις χτυπήσῃ τὸ κουδούνι ἀπλῶνῃ, σὰν πραματευτῆς, σὲ ἄλλο ράφι καὶ παρουσιάσῃ στὰ παιδιὰ τὸ ποίημα τοῦ Uhland, τότε λείπει φυσικὰ ἀπ’ τὰ παιδιὰ ἡ κατάλληλη διάθεση. Δὲ μποροῦμε ὕστερα ἀπὸ ἕξι ἡμέρες ἵπποδρομίες, νὰ περάσωμε ἴσια στὴν ὄπερα. Ἀπ’ τὴν ἀνάγκη νὰ ξυπνήσωμε τὸ δια-

φέρω τοῦ παιδιοῦ, προβάλλει προεισαγωγή καὶ πρόλογος.
Ὅμως τέτιο μπάσιμο στὸ καλλιτεχνικὸ ἔργο, τέτιο συμμά-
ζεμα κι ἐτοίμασμα γιὰ τὸν κατοπινὸ δρόμο, γιὰ τὰ παιδιά, εἶ-
ναι πολὺ πιὸ ἀναγκαῖο, παρ' ὅσο εἶναι γιὰ μᾶς τοὺς ἐνήλι-
κους μὲ τὴ θέλησή μας τὴ γυμνασμένη σὲ μεταπτώσεις.
Ἐπὶ δυὸ - τρία χρόνια εἶχα πάη μιὰ μέρα ἐκδρομὴ μὲ τὴν
τάξη μου, παιδιά δέκα χρονῶν. Βαδίζαμε μέσα τὰ χωράφια·
ἔπειτα ἀπὸ μακριὸ δρόμο στὸν ἀέρα καὶ στὸν ἥλιο καθή-
σαμε σ' ἓνα λιβάδι, κάτω ἀπὸ μιὰ μηλιά γιὰ νὰ ἀνασάνουμε.
Ἐδειξα στὸ κοπαδάκι μου ὅλη τὴν ὁμορφιά, ποὺ εἶχε αὐτὴ
ἡ γωνιὰ τῆς γῆς, στολισμένη μὲ ὅλα τὰ χρώματα τοῦ προ-
χωρημένου καλοκαιριοῦ, κι ὅταν σωπαίνοντας ἀρχίνησαν τὰ
παιδιά νὰ βυθίζουν τὴ ματιά τους στὸ τοπεῖο, ἔβγανα ἀπὸ
τὸ δισάκι μου τὸ βιβλίο, ποῦχε τὰ λυρικὰ καὶ τοὺς διάβασα
τὸ ποίημα τοῦ Uhland:

Σὲ ξενοδόχο πρόσχαρο
πῆγα ἔπο λίγες μέρες
μῆλο χρυσὸ ρεκλάμα του
κλωνὶ ψηλὰ προβάλλει.

Μηλιά μὲ καλοδέχτηκε
αὐτὴ ταν ξενοδόχος
φαί, πιετὸ μὲ χόρτασε
δροσιὰ καὶ νοστιμάδα.

Στὸ σπίτι της τὸ πράσινο
νὰ τώρα κάποιοι ξένοι
ἀλαφροφτερωμένοι
τρῶν, τραγουδοῦν καὶ πίνουν.

Κρεβάτι βροῦκα, ἀνάπαυση
στὸ μαλακὸ χορτάρι
σκεπὸ ὁ ἴδιος μούριξε
τὸ δροσερὸ του ἴσκιο.

Πόσα χρωστῶ; Ἄρωτησα
μ' ἀνασηκῶνει φρούδια,
εὐλογημένη αἰῶνια
ἀπὸ κορφῆ σὲ ρίζα.

Τὸ διάβασα μὲ ἀπόλυτη ἀπλότητα χωρὶς τὴν παραμικρό-
τερη μπόζα καὶ χωρὶς δασκάλικες προσθήκες στὸ περιθώριο
καὶ ὑποσημειώσεις.

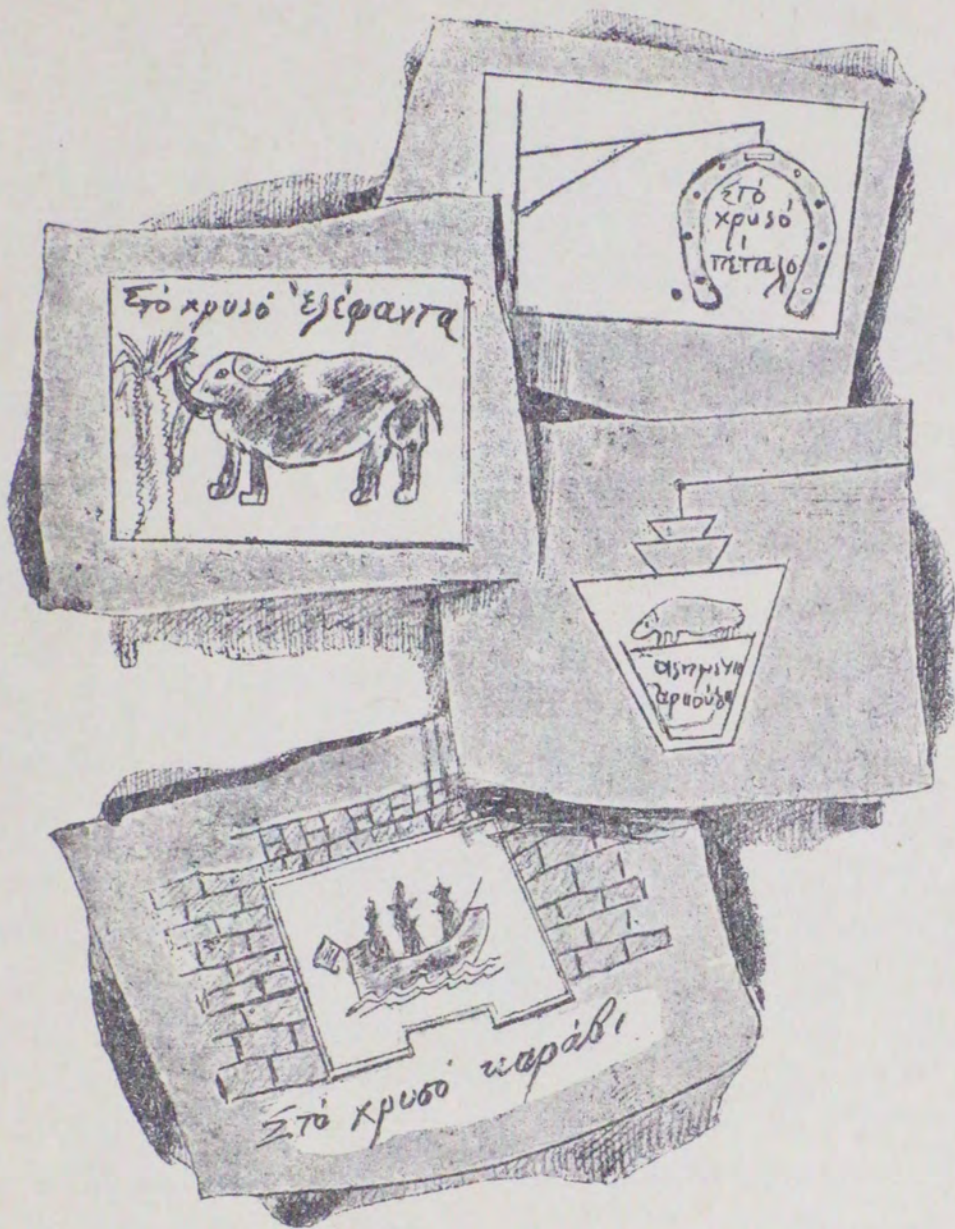
«Ἦταν ὁμορφο!» «Παρακαλοῦμε ἄλλη μιὰ φορὰ!»

Κι ὅποιος ἀνακάλυψε μὲ τὸ πρῶτο διάβασμα τοῦ ποιή-
ματος, μιὰ σχέση ἀνάμεσα μηλιάς καὶ ἀγαθοῦ ξενοδόχου,
αὐτὸς ἄρχισε νὰ μπαίνει στὸ νόημα ἀπ' τὴ στιγμή αὐτή. Τὰ
παιδιά τὸ ζήσανε τὸ ποίημα καὶ τὸ πήρανε σὰν ζήση, μαζί
τους, στὴν καρδιά τους.

* * *

Ὡστόσο στὶς καρδιές τῶν παιδιῶν πηγαίνουν πολλοὶ
δρόμοι. Δὲν ὑπάρχουν μέθοδοι μὲ προνόμιο. Ἄλλα παιδιά,
ἄλλες δυνατότητες. Γι' αὐτὸ κι ἐγώ, ὅταν θέλησα νὰ ἐπιδρά-
σω στὰ παιδιά μου, μέσα πάντα στὸ πλαίσιο τῆς διδαχτι-
κῆς μας ἐνότητας, μὲ τὸ ποίημα τοῦ Uhland, τοὺς κατέβηκα
ἀπὸ ἄλλη μιὰ πλευρά.

Εἶχαμε μιλήση γιὰ τὰ ἀλλοτινὰ χάνια τῆς Λειψίας κι εἶ-
χαμε ἰδῆ καὶ μερικὰ ἀπ' τὰ καταλύματα αὐτά, πὺν πέριναγαν
ἄλλοτε οἱ ἀγωγιότες μὲ τὰ πλατιά τους ἀμάξια γιὰ νὰ φτά-
σουν στὸν περίβολο, πὺν γινόταν ἡ ἐμποροπανήγυρη: Τὸ
Χρυσὸ Ἐλέφαντα, τὸ Χρυσὸ Καράβι, τὸ Χρυσὸ Πέταλο, τὴν
Ἀσημένια Ἀρκούδα. Ὅταν ψάχναμε γιὰ τὰ ἀγαθὰ τοῦ
πολιτισμοῦ, πὺν εἶχε ἡ πατρίδα μας στὸ μεσαίωνα, τὴν προ-
σοχή μας τὴν τράβηξαν οἱ ἐπιγραφές, πὺν εἶχαν τὰ ξενοδο-
χεῖα τοῦ καιροῦ κι εἶχαμε πάρη στὸ σημειωματάριο πὺν κρα-
τοῦμε γιὰ τὰ σκίτσα μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ παλιὰ σιδερένια ἢ
μπρούτζινα χαρακτηριστικά. Κατόπι ἀφήσαμε τὴ φαντασία
μας νὰ διευθύνη καὶ παραστήσαμε μὲ τὸ μολύβι, πῶς μπο-

Ἐκ τῶν σκίτσα τῶν μαθητῶν μου. Ἐπιγραφές καταστημάτων τῆς Λειψίας.

ρεῖ νὰ φαίνονταν ἐκεῖνο τὸν καιρὸ οἱ ἐπιγραφές τῶν ξενοδοχείων, ποὺ εἶναι τῶρα χαλάσματα. Μπήκαμε βαθιὰ στὸ νόημα, ποὺ ἔχει ἡ φράση: «Ἐκφράζομαι ἐπιγραμματικὰ» κι ἀπὸ ἐκεῖ φωτίστηκε πλούσια ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ σημασία, ποὺ εἶχαν οἱ παλιές ἐπιγραφές.

Γὴν ἄλλη ἡμέρα κάλεσα πάλι τὸ ζωγράφο μου Γιάννη Φρειδερίκο στὴν τάξη καὶ εἶπα στὰ παιδιά:

«Μήλο χρυσό ρεκλάμα του, κλωνι ψηλά προβάλλει».

«Ὁ φίλος μας, ὁ κ. Γ. Φ. θὰ ζωγραφίσῃ τώρα ἓνα ἄλλο ξενοδοχεῖο! Μπορεῖ νὰ τὸ ἔχῃ ἰδιῆ κανένας ἀπὸ σᾶς τὸ ξενοδοχεῖο αὐτό!»

Κι ὁ καλλιτέχνης μας μᾶς μάγεψε μὲ τὸ σπάνιο ἰχνογράφημα, πὺν ἔρριξε στὸν πίνακα μὲ πολλὰ χρώματα.

Ἕνας δὲν κρατήθηκε ἀπ' τὴ χαρὰ του: «αὐτὸ τὸ ξενοδοχεῖο θὰ μπορούσαμε νὰ τὸ λέμε ἐστιατόριο στὸ Κίτρινο μῆλο!»

«Σωστά! Ἀκοῦστε τώρα ἓνα μικρὸ ποίημα γιὰ ἓνα στρα-

τοκόπο, πού γύρεψε κατάλυμα σ' αὐτὸ τὸ ξενοδοχεῖο: «Στὸ Χρυσὸ Μῆλο».

Ἀπάγγειλα τὸ ποίημα, δὲν ἀνακάλυψα ἐρμηνεῖες, οὔτε ἀνατομία ἔκαμα στοὺς στίχους, οὔτε δασκάλεψα: εἶχα καλέση στὴν τάξη τὸν Uhland καὶ στάθηκα, ὅπως καὶ φτάνει σὲ τέτια ἐπίσκεψη, στὸ βάθος τῆς σκηνῆς. Καὶ κατάγραφα γιὰ ἐπιτυχία, πὼς οἱ λεπτὲς εἰκόνες ἀπὸ τὴν ξενοδοχειακὴ ζωὴ ὅταν ἡ μηλιὰ εἶναι στὸ ρόλο ξενοδόχου, φώτισαν τὰ μάτια τῶν παιδιῶν.

Τὸν πρόλογο, ὅπως βλέπετε, αὐτὴ τῇ φορᾷ ἔβανα ἓνα ζωγράφο νὰ τὸν κάμη καὶ κατόπι μίλησε ὁ ἴδιος ὁ Uhland.

* * *

Αὐτοὶ εἶναι δύο ἀπὸ τοὺς νέους τρόπους, πού προσφέρνεται τὸ λυρικὸ ποίημα. Πῶς γινόταν αὐτὸ στὸ παλιὸ σκολειό; Ὅταν μιλῆ κανεὶς γιὰ παλιὸ σκολειό, τὸν γαβγίζουν ἀπ' ὅλες τὶς μεριές: Μὰ παρακαλῶ, τὸ παλιὸ σκολειὸ εἶχε καὶ τὰ καλά του. Τῇ φορᾷ ὅμως αὐτὴ εἶμαι ὑποχρεωμένος ἀλήθεια, νὰ ἀραδιάσω περικοπὲς γιὰ νὰ στηριχτοῦμε σὲ ἀναμφισβήτητες ἀποδείξεις καὶ νὰ χαρακτηρίσωμε σὲ ὅλη της τὴν ὁμορφιά, τὴ διαπραγματεύση τοῦ ποιήματος στὸ σκολειὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Δοκίμασα τὴν ἀμφίβολη εὐχαρίστηση νὰ δανειστῶ ἀπὸ τὴν κεντρικὴ παιδαγωγικὴ βιβλιοθήκη, στὰ κουτουροῦ, δώδεκα βιβλία, πού γράφηκαν μέσα σὲ πενήντα χρόνια ἀπὸ τὸ 1864 ὡς τὸ 1914 καὶ πραγματεύονταν τὸ ποίημα τοῦ Uhland. Πολλὰ κομμάτια, πού τὰ παρουσιάζω ἐγὼ γιὰ τὰ καλύτερα, θὰ δυσκολευτῆ κανεὶς νὰ τὸ πιστέψη, πὼς εἶναι γραμμένα: ὅμως τὸ βεβαιώνω, πὼς πρόκειται γιὰ περικοπὲς, πού πῆρα κατὰ λέξη.

Αὐτοῦ γράφει ἓνας Richter, καθηγητῆς Διδασκαλείου, ἓνας δηλαδή ἀπὸ ἐκείνους, πού τοὺς εἶχαν ἐμπιστευθῆ νὰ μορφώσουν τοὺς ὑποψήφιους δασκάλους, ἓναν «ὁδηγὸ γιὰ τὴν χρῆση τοῦ Ἀναγνωστικοῦ». Σύμφωνα μ' αὐτὸν ἡ διαπραγματεύση τοῦ ποιήματός μας θὰ πάρη τὸν ἀκόλουθο δρόμο.

«Λοιπόν, μὲ ποιὸ τρόπο τὸν χαρακτήρισε ὁ ξένος τὸν ξενοδόχο του; α) ἀναφέροντας ἓνα γνώρισμά του, β) περιγράφοντας τὴν ἐπιγραφή του, γ) ὀνομάζοντας πῶς τὸν λένε. Ἡ λέξη ἀλαφροπτερωμένος εἶναι σύνθετη ἀπὸ τὸ ἀλαφρὸς καὶ φτερωμένος. Φτερωμένοι ξένοι εἶναι ξένοι ἐφωδιασμένοι μὲ φτερά. Τί εἶναι λοιπόν οἱ ἀλαφροπτερωμένοι ξένοι; Ἀλαφροπτερωμένοι ξένοι εἶναι ξένοι μὲ ἀλαφρὰ φτερά. Ποιοὶ εἶναι ἐπομένως ἀλαφροπτερωμένοι ξένοι; ἀλαφροπτερωμένοι ξένοι εἶναι τὰ πουλιά· ἢ ἔκαναν τὰ πουλιά; α') πηδοῦσαν λεύτερα, β') τρωγόπιναν, γ') τραγουδοῦσαν. Τί προμήθεψε ὁ ξενοδόχος στὸν ξένο του; α) φαῖ καὶ πιτό, β) διασκέδαση, γ) μέρος νὰ ἡσυχάσῃ.»

Ποιὸς ἦταν λοιπόν αὐτὸς ὁ συγγραφέας; Ἕνας δάσκαλος σὲ σεμινάριο. Τί ἦταν λοιπόν αὐτὸς ὁ δάσκαλος σὲ σεμινάριο; α) ἓνας φτωχὸς ἄνθρωπος ἄξιος νὰ τὸν λυπᾶται κανεὶς, ἓνας χωρὶς οὔτε ἵχνος ἀπὸ ποιητικὸ αἶσθημα· β') ἓνας ξυλοκόπος μέσα στὸν κῆπο τῆς λυρικῆς· γ') μιὰ ἀληθινὴ τρομάρα γιὰ τὰ παιδιά! Ἄς μεταφερθοῦμε στὴν ψυχὴ ἑνὸς παιδιοῦ, πὺν ἀπάνω του ἦταν ἀπολυμένος ἓνας δάσκαλος νὰ τὸ σταυρώνη μὲ τόσο ἀνόητες ἐρωτήσεις ὅχτῶ ὀλόκληρα χρόνια!

Τέσσερες δάσκαλοι συγγραφεῖς, Bräunlich, Franke, Hercher καὶ Schmidt ἐνώθησαν γιὰ νὰ τοὺς δείξουν μιὰ φορὰ τοὺς δασκάλους μὲ τὸ ἔργο τους· «Τὸ ἀναγνωστικὸ στὸ Δημοτικὸ σχολεῖο», ποιὸς εἶναι ὁ ὀρθὸς τρόπος νὰ διαπραγματεύονται τὰ ποιήματα.

«Πῶς φωνάζει ἡ ἐπιγραφή; Πότε λένε γιὰ τὸν καθένα, μπαίνει μέσα; Πότε μπαίνει ὁ στρατοκόπος; (Ὅταν διψᾷ, πεινᾷ ἢ εἶναι ἀποσταμένος ἢ ὅταν θέλῃ νὰ κάνῃ το..... του)» Παρακαλῶ μὴ στραβομουτσουνιάζετε ἀγαπητοὶ ἀναγνώστες, τὸ πῆρα ὅπως τὸ γράφουν κατὰ λέξη στὴ σελ. 75! Τέσσεροι συγγραφεῖς γνωρίζουν χωρὶς ἄλλο πότε μπαίνει μέσα στὸ ξενοδοχεῖο ἓνας ὀδοιπόρος. Κατόπι ἐξακολουθοῦν!

«Πῶς ἦταν τὸ κλωνάρι; Μακριό. Πῶς ἀλλιῶς μπορούσε νᾶναι; Κοντό, χοντρό, λιανό. Πῶς μπορούσε ὕστερα ἀπ'»

αὐτὸ νὰ φωνάζη ἢ πρόταση; Σ' ἓνα κοντό, χοντρό, λεπτὸ κλωνάρι».

Πῶς μπορούσαν ἐπίσης νὰ λέγωνται οἱ τέσσερες συγγραφεῖς; Τενεκετζῆδες σπάνια προικισμένοι, **κρούοι χιουμοριστές**. Ὡστόσο τὸ βιβλίο τους ἀγοράστηκε καλά.

Γιὰ πολὺ ἔξυπνο παρουσίασε τὸν ἑαυτὸ του, ὁ διευθυντὴς καὶ ἐπαρχιακὸς ἐπιθεωρητὴς Dietlein στὸ ἔργο του «συμβολές στὴ διδαχτικὴ διαπραγμάτευση ἀναγνωστικῶν κομματιῶν». Συμβουλεύει τὸ δάσκαλο νὰ τὸ προσφέρῃ τὸ ποίημα σὰν αἴνιγμα καὶ ἔτσι νὰ παραλείψῃ κατὰ τὴν ἀνάγνωσι, πού θὰ κάμῃ πρῶτος, τὸ στίχο «Μηλιά μὲ καλοδέχτηκε» Καθὲνας βλέπει νοερὰ αὐτό, πὺ εἶναι φυσικὸ νὰ γίνῃ, τὰ παιδιὰ σηκώνουν τὸ χέρι πρὶν φτάσωμε στὴ δεύτερη στροφὴ καὶ μᾶς φωνάζουν: Ξενοδόχος ἦταν ἡ μηλιά.—«Καλά!»— ὁ Umland αἰνιγματοποιὸς—κι αὐτὸ καλά! Μὰ ἀπὸ τὸν τρόπο αὐτὸ προβάλλουν ἀπόψεις. Ἀρχίζουν ὕστερα οἱ δασκάλοι ἓνα τραγοῦδι «Σὲ ξενοδόχισσα πῆγαν καὶ καταλύσανε» καὶ στὸ τέλος τοῦ ποιήματος ζητοῦν νὰ μαντέψῃ τὸ παιδί, ποιὸς εἶχε πάη πέρα ἀπ' τὸ Ρῆνο!

Αὐτὸς ὁ κύριος Dietlein ἐνώθηκε μὲ ἓνα διευθυντή, ἓναν καθηγητὴ, καὶ μ' ἓναν ἐπαρχιακὸ ἐπιθεωρητὴ, πὺ τὸν ἔλεγαν Polack. Καὶ οἱ τέσσεροὶ τους, «ἐν συνεργασίᾳ ὀνομαστῶν σχολικῶν ἀνδρῶν» στὸ ἔργο τους «ἀπὸ τὰ γερμανικὰ ἀναγνωστικὰ» ἀποδείξανε θριαμβικὰ μπρὸς στὴν παιδαγωγικὴ, πὺ περίμενε τὰ συμπεράσματά τους, πὺς τὸ ποίημα εἶναι φτιασμένο μὲ τετράστιχες στροφές καὶ πὺς ἐναλλάσσονται ἄρρενωποὶ καὶ θηλυπρεπεῖς στίχοι. Αὐτὰ τὰ τέσσερα γερὰ κεφάλια ἀνακαλύψανε, πὺς ὁ στρατοκόπος εὐχαριστήθηκε βέβαια μὲ τὸ τραγοῦδι τῶν πουλιῶν, πὺς «ὅμως ὕστερα γύρεψε νὰ ἡσυχάσῃ καὶ βρῆκε ἐκεῖ ἓνα κρεββάτι γιὰ γλυκιὰ ἀνάπαυση.» Ἐγὼ θέλω νάχω τὸ χουζούρι μου.

Τότε ἡ μηλιά τὸ ἔκοψε τὸ ἐνοχλητικὸ τραγοῦδι τῶν πουλιῶν. Πολὺ χαριτωμένο τὸ βρίσκω νὰ ἀνήκῃ ἡ μηλιά στὴν «ἀντιθορυβικὴ ἔνωση».

Ἐνας κάποιος παιδαγωγὸς Achenbach γράφει στὸν πρό-

λογο στὸ ἔργο του «διαπραγμάτευση ποιήματος» τὴν παράδοξη φράση: «Ὡστόσο σήμερα (τὸ βιβλίο βγήκε στὰ 1896) δὲ θὰ προβάλη πιά παιδαγωγὸς μὲ τὸν ἰσχυρισμό, πὼς τὸ ποίημα ἀνάγκη νὰ ἐπιδράσῃ αὐτὸ καθ'αυτό». Τὸ μεταφέρνω ὅπως τὸ γράφει! Σύμφωνα μ' αὐτὰ τὸ ποίημα μπορεῖ νὰ ἐπιδράσῃ, μόνο ἅμα τὸ σακατέψῃ ὁ δάσκαλος! Ὁ Achenbach λοιπὸν βρίσκει, πὼς ὁ Uhland ὠρισμένως κάτι ἔχει ξεχάσει στὸ ποίημά του. Σύμφωνα μὲ τὶς δικές του ὁδηγίες ὁ δάσκαλος ρωτᾷ: «Καταλαβαίνετε γιατί ἡ μηλιὰ εἶνε καλὸς ξενοδόχος; Γιατὶ δίνει καλὲς καὶ μεγάλες μερίδες». Γιὰ τέτιο πράμα δὲ γίνεται λόγος ἀλήθεια στὸ ποίημα, μὰ θὰ μπορούσαν βέβαια νὰ μεταποιηθοῦν οἱ στίχοι ἔτσι:

«Στὴ μηλιὰ ἐκεῖ μπορῶ νὰ μένω
ἐκεῖ ἔχω κατάλυμα
μὲ κάτι κομματάρες—διπλὲς μερίδες—
μὲ χόρτασε ὡς τὸ λαιμό».

Αὐτὸς ὁ Achenbach, ὡς φαίνεται πολυφαγός, μοῦ ἀρέσει. Μὲ τὸ διάβασμα τοῦ ποιήματος ὁ νοῦς του πῆγε στὸ μέγεθος, πὺ εἶχαν οἱ μερίδες, πὺ σερβίρονταν χάρισμα ἐκεῖ! Κι ὕστερα τύπωσε τὶς σκέψεις, πὺ ἔκανε ἀπάνω σ' αὐτὸ τὸ πρόβλημα!

Ὁ Dr Kehr διευθυντὴς σεμιναρίου στὸ ἔργο του «Ὁδηγίες γιὰ τὴ διαπραγμάτευση ἀναγνωστικῶν κομματιῶν» διδάσκει τὸ δάσκαλο τὰ ἀκόλουθα: «Ἡ μηλιὰ προτιμᾷ νὰ προσφέρῃ τὰ δῶρα τῆς στοὺς ἀνθρώπους, ἐπειδὴ ὁ ποιητὴς παρουσιάζεται γιὰ ἐκπρόσωπός τους· τὰ πουλιά, πὺ ἔρχονται σὰν ξένοι ἐκεῖ πρέπει νὰ τὰ θεωροῦμε ἀπάνω κάτω μόνο σὰν ὑπηρέτες γιὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ χρέος τους νᾶναι νὰ βοηθήσουν κι αὐτὰ νὰ τοὺς διασκεδάσουν». Μπορεῖτε νὰ πῆτε πὼς αὐτὰ εἶναι μιὰ χαζαμάρα, ὅμως τὸ πιὸ ὁμορφο θὰ τὸ διαβάσετε τώρα:

Στὸ ποίημά μας παρουσιάζονται μπόλικα οὐσιαστικά,

πὸ σ' αὐτὰ ἀπάνω μποροῦμε νὰ ἐπαναλάβωμε τὸ σχηματισμὸ τοῦ πληθυντικοῦ, τὴν κλίση, τὴ σύνθεσι καὶ τὴν παραγωγή. Προπάντων πρέπει νὰ τραβήξωμε μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ τὴν προσοχὴ τῶν παιδιῶν σὲ τοῦτο, πῶς, ὅταν ἓνα οὐσιαστικὸ τὸ παρακολουθοῦν δύο προσδιορισμοὶ χωρίζονται μεταξύ τους μὲ κόμμα π. χ. στὸ πράσινο, μαλακὸ χορτάρι». Γι' αὐτὸ λοιπὸν τὸ ἔγραψε ὁ Uhland τὸ ποίημα γιὰ νὰ ἐπαναλάβωμε τὶς κλίσεις καὶ νὰ διδάξωμε τὰ κόμματα! Γιὰ τὸ Θεό! Εἶναι νὰ σκίζη κανεὶς τὰ ροῦχα του!

Ὁ Kehr ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς παιδαγωγικοὺς συγγραφεῖς, πὸν διαβάστηκάν περισσότερο, ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ παλιοῦ σχολειοῦ.

Ἐρχόμαστε τώρα σ' ἄλλον. Μποροῦσε νὰ μὴ βρεθῆ ἓνας δάσκαλος νὰ νιώσῃ τί ἤθελε νὰ πῆ ὁ Uhland ὅταν ἔγραφε: «Στὸ σπῖτι της τὸ πράσινο νὰ τώρα κάποιοι ξένοι, ἀλαφροφτερωμένοι»; Παρουσιάστηκε λοιπὸν ὁ Αἰμίλιος Martin μὲ τὴν πρόθεσι αὐτὴ καὶ μᾶς χάρισε «Τὸ ἀναγνωστικὸ κομμάτι στὸ δημοτικὸ σχολεῖο». Τώρα κατάλαβε ἐπὶ τέλους ὁ Γερμανὸς δημοδιδάσκαλος τὸ μπερδεμένο νόημα τῶν στίχων τοῦ Uhland: Ἐλαφροφτερωμένοι ξένοι εἶναι ξένοι μὲ ἀλαφρὰ φτερά, εἶναι τὰ πουλιά. Ἄς βάνῃ τώρα καθένας μὲ νοῦ του τὸ φριχτὸ μπερδεμα καὶ τὴ σύγχυσι, πὸν θὰ ἐπικρατοῦσε στοὺς παιδαγωγικοὺς κύκλους ἂν δὲν ἔβγαινε τὸ βιβλίο τοῦ Martin. Ἀπὸ μέρος μου, νὰ ποῦμε, θὰ εἶχα παραδεχθῆ ὠρισμένα, πῶς πρόκειται γιὰ κορίτσια ἐπιθεωρήσεων (Revue Girls) ἐκεῖ, πὸν μιλεῖ γιὰ ἀλαφροφτερωμένους ξένους.

Ὁ παιδαγωγὸς Lomborg, συγγραφέας τοῦ βιβλίου «Προπαρασκευὲς γιὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν ποιημάτων», γράφει κάτω ἀπὸ τὸν τολμηρὸ τίτλο «ἐκτίμησι τοῦ ποιήματος: Εἴσοδο, φίλημα, διασκέδασι, πληρωμή, χωρισμὸς γιὰτὶ νὰ διάλεξε ὁ ποιητὴς αὐτὴ τὴν σειρά;» Τὴν ἀπάντησι δὲ τὴν κρατεῖ ζηλότυπα γιὰ τὸν ἑαυτό του: «Αὐτὴ ἢ σειρά ἀνταποκρίνεται στὴ φυσικὴ πορεία τῶν γεγονότων». Καὶ βέβαια, ἂν ἄρχιζε τοῦ Uhland ὁ ὁδοιπόρος μὲ τὴν πληρωμή;

Ἡ ἄν ἀποχαιρετοῦσε πρὶν πάη; Ἀλλὰ δόξα τῷ Θεῷ ὁ Uhland πρὸς μεγάλη ἱκανοποίηση τοῦ Lombberg τὴν ἤξαιρε καλὰ τὴ φυσικὴ πορεία τῶν γεγονότων. ὦ, ἐσεῖς δασκάλοι ἐκείνου τοῦ καιροῦ!

Σ' ἓνα ἄλλο παιδαγωγὸ Ο. Foltz, ποὺ ἔγραψε τὴν «Εἰσαγωγὴ στὴ διαπραγματεύση τοῦ ποιήματος» χρεωστοῦμε τὴν ὑπηρεσίαν, ποὺ πρόσφερε ἀνακαλύφτοντας, πῶς ὁ ὁδοιπόρος κοιμήθηκε ὅλη τὴ νύχτα κάτω ἀπὸ τὴ μηλιά. Εἶναι φανερό, πῶς ὁ περίφημος αὐτὸς κύριος οὔτε τὸ διάβασε καθόλου τὸ ποίημα, ποὺ γι' αὐτὸ ἔγραψε τρεῖς σελίδες, ἀλλιῶτικα δὲ θὰ τοῦ κατέβαινε ἡ ἀλλόκοτη ἰδέα, πῶς τὴ νύχτα μᾶς σκεπάζει ὁ ἴσκιος τῆς μηλιάς.

Γιὰ τὸ διευθυντὴ Gräve ἦταν φυλαγμένο στὶς «Προπαρασκευές γιὰ νὰ διαπραγματευώμαστε διαλεχτὰ κομμάτια ἀναγνωστικά,» ν' ἀνακαλύψῃ τὸν πραγματικὸ πυρῆνα, τὸ ἀληθινὸ νόημα τοῦ ποιήματος. Ζητεῖ ἀπ' τὰ παιδιά: Σχηματίστε σύνθετα ῥήματα μὲ τὶς λέξεις τοῦ ποιήματος· γιὰ παράδειγμα: προβάλλω ξεπροβάλλω, χόρτασε παραχόρτασε. Ἐδῶ εἶναι νὰ τραβᾶς τὰ μαλλιά σου (μαλλιοτραβιέμαι)!

Ἀκόμη στὰ 1911, ἀκριβῶς ἑκατὸ χρόνια ἀπὸ τότε, ποὺ ἔγινε τὸ ποίημα, στάθηκε μπορετὸ νὰ δημοσιευθῇ μιὰ «Ἑρμηνεῖα ποιημάτων, ποὺ δίνονται στὴν ἀνάγνωσση» ἀπὸ τὸ σχολικὸ σύμβουλο Polack, μέσα σ' αὐτὴ συσταίνει τὴν παρακατινὴ ἐκτίμησιν τοῦ ποιήματος. «Ὁ δάσκαλος ρωτᾷ σὲ τί ξεχωρίζει ἡ μηλιά ἀπὸ τοὺς ἄλλους ξενοδόχους». Ἀπάντησιν κατὰ λέξιν: «Ἡ ἐπιγραφή τῆς δὲν εἶναι καρφωμένη».

Ὑστερα ἀπὸ τέτιες διαπιστώσεις δὲν μπορεῖ νὰ προχωρήσῃ κανεὶς πρὸς πέρα σὲ τέτια βιβλία, ἐπειδὴ εἶναι κίντυνος νὰ ἀποκουταθῇ. Ὅμως συμπεραίνω, πῶς μὲ τὴν ἀντιπαράθεσιν τῶν δυὸ ἐπιγραφῶν προκύπτουν ἀκόμη καὶ οἱ παρακατινὲς πολὺ λεπτὲς παρατηρήσεις: Ἡ ἐπιγραφή τῆς μηλιάς πέφτει τὸ χινόπωρο ἐνῶ οἱ ἐπιγραφὲς τῶν ἄλλων ξενοδοχείων μένουσιν κρεμασμέναι καὶ τὸ χειμῶνα. Ὅταν χαλάσῃ καμιά φορὰ ἡ ἐπιγραφή ἐνὸς ξενοδοχείου, α') μὲ τὸ χέρι κανενὸς μορτάκου, β') μὲ τὸ πέρασμα τοῦ καιροῦ, γ') ὕστερα

ἀπὸ σεισμό, πρέπει νὰ τὴν καταπιασθῆ ὁ σιδεράς, ὥστόσο ἡ ἐπιγραφή τῆς μηλιᾶς ξανανιώνει μόνη τῆς κάθε ἀνοιξῆς. Στὴ θύελλα βλέπει καθέννας ἓνα κούνημα τῆς ἐπιγραφῆς τῆς μηλιᾶς (α) πέρα, (β) δῶθε, ἐνῶ δὲν ἐπιτρέπει ἡ ἀστυνομία κάτι τέτιο γιὰ τὴν ἐπιγραφή ἄλλου ξενοδοχείου.

Τέτιες παλιοφυλλάδες τυπώνονταν, ἀγοράζονταν κι ἀποτελοῦσαν τὴ βάση τῆς διδασκαλίας δῶ κι εἴκοσι χρόνια. Τὸ παλιὸ σκολειὸ εἶχε καὶ τὰ καλά του, τὸ λέει κανεὶς ἀκόμη;

Ὁ πιὸ ἀστεῖος ἀπ' ὅλους τοὺς ὅμως ἦταν ὁ σχολικὸς σύμβουλος καὶ νομαρχιακὸς ἐπιθεωρητῆς Eberhardt. Αὐτὸς κάθησε καὶ σκέφτηκε: Αὐτὸ πὺν κατάφερε ὁ Uhland τὸ φτιάνει ἓνας νομαρχιακὸς ἐπιθεωρητῆς μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι καὶ ἄλλαξε πραγματικὰ στὸ ἔργο του «ποίηση στὸ Δημοτικὸ σχολεῖο» τὸ ποίημα τοῦ Uhland.

Καταλήγω στὸ συμπέρασμα, πὼς ὁ ἐπιθεωρητῆς ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπαγγελία τοῦ βελτιωμένου ποιήματος τοῦ Uhland θὰ ρώτησε τὸ δάσκαλο, ποιὸ ἀπ' τὰ δυὸ εἶναι ποιὸ ὁμορφο. Φτωχὲ δάσκαλε ἄν, ἴσως.....

Τί νὰ πῆ κανεὶς μὲ τέτιους ἀστεῖους ἀνθρωπάκους; Τοὺς ἀξίζει τὸ χαμόγελο τῆς συχώρεσης, δὲν ξαίρανε τί κάνανε αὐτοὶ οἱ ἀρλεκῖνοι μέσα στὴν περιοχὴ τῆς ποίησης. Τὰ δώδεκα βιβλία τὰ πῆρα στὴν τύχη, ὥστόσο ἀναλαβαίνω χάνοντας τὸν καιρὸ νὰ βρῶ ἄλλες ἔξι ντουζίνες ἀπὸ τέτιους ὀδηγούς, πὺν ντροπιάζουν τὴ φιλολογία. Κατὰ τοὺς ὑπολογισμούς μου γιὰ τὸ ποίημα τοῦ Uhland γράφτηκαν βιβλία ὄγκος, τρεῖς τόμοι χοντροὶ Λεξικό, τρεῖς τόμοι διαλεγμένες λέξεις, χαζαμάρες καὶ ἀνάλατο χιοῦμορ.

* * *

Καὶ τώρα θὰ ρωτήση κανεὶς: Μὰ πῶς στάθηκε μπορετὸ νὰ καταλήγη ἡ παιδαγωγικὴ σὲ τέτιες πλάνες; Γι' αὐτὸ ἀγόραζαν οἱ δάσκαλοι τέτια ἀποφύλλαδα, τέτιους ὀδηγούς, γιὰ νὰ στρεβλώνουν τὴν ἀντίληψη τοῦ παιδιοῦ;

Ἀντὶ ν' ἀφήνουν τὴν ἴδια τὴν ποίηση ν' ἀσκῆ τὴν ἐπίδρασή της ἀπάνω στὰ παιδιά. Μιὰ πραγματικὴ αἰτία γιὰ τὸ

κατάντημα αὐτὸ τῆς φιλογογίας ἦταν «αἱ ἐνιαύσιοι ἐξετάσεις», πὺ σ' αὐτὲς φυσικὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιδείξουν οἱ δασκάλοι, πῶς διδάσκουν τὸ ποίημα. Τὶς ἐξετάσεις στὸ τέλος τοῦ σχολικοῦ ἔτους τὶς εἶχαν παλαιότερα ὅλα τὰ σχολεῖα τῆς Γερμανίας. Δὲ μποροῦσες νὰ φανταστῆς σχολεῖο χωρὶς ἐξετάσεις, ἴδια ὅπως φουρνάρικο χωρὶς τὸν πάγκο μὲ τὰ ψωμιά· σήμερα ποῦ καὶ ποῦ τὴν ἀπαντάει ἀκόμη κανεὶς αὐτὴ τὴν ἀνωμαλία, τὶς ἐξετάσεις.

Κρίνοντας κανεὶς τὶς ἐξετάσεις ἀπὸ παιδαγωγικὴ ἄποψη δὲν μπορεῖ παρὰ μόνο, σὰν φοβερὴ ἀνωμαλία νὰ τὶς χαρακτηρίζη. Τρεῖς φορές στὴ ζωὴ μου βρέθηκα σὲ ἐξετάσεις, πὺ εἶχαν οἱ συνάδελφοι νὰ διαπραγματευθοῦν τὸ ποίημα τοῦ Uhland. Ἐνα ἀπλὸ ποίημα, πὺ δὲν ἀντέχει σὲ ἀνασκαλέματα, ἔπρεπε νὰ νεκροτομηθῆ μὲ πρόγραμμα γιὰ νὰ διασκεδάση τὸ ἀκροατήριο, πὺ παρακολουθοῦσε τὶς ἐξετάσεις. Μία, πὺ τὰ πράματα ἦταν ἔτσι, οἱ δάσκαλοι δὲ μποροῦσαν νὰ κάμουν τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ κανονίσουν ἐκ τῶν προτέρων τὸ κοίταμα τοῦ ποιήματος ἔτσι, πὺ νὰ δείχνουν οἱ ἐξετάσεις, πῶς προσφέρονται στὰ παιδιά «θετικὲς γνώσεις». Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ χῶσουν μέσα στὸ ποίημα τοῦ κόσμου τὰ μυστικὰ γιὰ νὰ τὰ «ἐκμαιεύουν» ἔπειτα μπροστὰ στὸν κόσμο. Κι ἂν ἔβγαινε σ' αὐτὸ τὸ ψάρεμα μὲ τὶς καλοδωμένες ἐρωτήσεις ἀντὶ γιὰ τὸ ψάρι καὶ κάποιο παλιόπαπουτσο πολλὲς φορές, τότε ξεκαρδιζόταν ὁ κόσμος στὰ γέλια γιὰ τὸ ἀστεῖο. Κι ὕστερα ἦταν θαυμάσια!

* * *

Πρέπει τώρα νὰ τὰ βάνω νὰ μάθουν ἀπ' ἔξω τὸ Κατάλυμα τοῦ Uhland; Γιὰ νὰ ξεδιαλύνω αὐτὸ τὸ ἐρώτημα φέρνω ἕνα χαρακτηριστικὸ ζήσιμο, πὺ λέει ὅσα θὰ γράφανε τόμοι:

Ἐδῶ καὶ δυὸ χρόνια πῆγα μὲ μιὰ τάξη κορίτσια δεκατριῶν χρονῶν ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ λιβάδια τῆς Λειψίας στὸ Röhta. Ἡ πολίχνη εἶναι γιὰ τὴ Λειψία ὁ παράδεισος σὲ φροῦτα, ὅπως γιὰ τὸ Βερολῖνο τὸ Werder. Στὸ Röhta ἔχουν μεγάλες ρο-

μαντικές φυτιές μηλιές, κι όταν εἶναι τὰ δεντρικὰ στὴν ἐποχὴ τους ἀνασταίνεται ἡ ψυχὴ κι ἐκείνου ἀκόμη, πὺ μέσα στὸ θόρυβο τῆς καθημερινῆς βιοπάλης ξέμαθε νὰ ἐνθουσιάζεται. Ὅταν κάθησα μὲ τὰ κορίτσια μου κάτω ἀπὸ τὶς μηλιές καὶ συναιστάνθηκα, πὺς κυλοῦσε στὶς ψυχὲς ἡ ὁμορφιὰ τῆς προνομιακῆς αὐτῆς γωνιάς, νόμισα, πὺς ἦρθε ἡ στιγμή νὰ δώσω, μὲ τὸ διόβασμα τοῦ λιτοῦ ποιήματος τοῦ Uhland, στὴ διάθεση τόνο φιλολογικῆς τελετῆς. Πῆρα τὸ βιβλίο στὸ χέρι καὶ—τί εἶχα ν' ἀκούσω; Μόλις πρόφτασα νὰ διαβάσω τὶς τρεῖς πρῶτες λέξεις «Σὲ ξενοδόχο πρόσχαρο..» πετάχτηκαν ὅλα μ' ἓνα στόμα: «Ἄχ, Θεέ μου, αὐτὸ τὸ ξαίρομε! Τὸ μαθαίναμε καιρὸ ἀπ' ἔξω!» Γιατί τὸ ἀποκρούσανε ὁμόθυμα τὸ ποίημα; Γιατί ἦταν δεμένο σφιχτὰ μαζὶ μ' ἓνα καταραμένο πρᾶμα, τὴν ἀπομνημόνευση. Ἄρκετὲς μαθήτριες, ἀπὸ αὐτὴ ἀκριβῶς τὴν τάξη, μπαίνανε πολὺ καλὰ στὸ λυρικό ποίημα, μὰ πήρανε ἄλλιῶς τὸ πρᾶμα «ἀξιώσεις πώχει, νὰ θέλη νὰ μᾶς περιποιηθῆ μὲ τέτιες 'μπαγιατέλες,!»

Ἡ ἀναγκαστικὴ ἀπομνημόνευση σκοτῶνει ἀρκετὰ πολλὲς φορὲς τὴ λυρικὴ ποίηση. Ἡ ἀπομνημόνευση ἔχει πολλὰ κοινὰ μὲ τὸ κόψιμο τῶν λουλουδιῶν: χαιρόμαστε λίγες στιγμές, γιατί τὰ ἀποχτήσαμε, μὰ ὕστερα μαραίνονται γιὰ πάντα. Κι ἔπειτα πρέπει νὰ κόβη κανεὶς κάθε λουλούδι, πὺ ἀπαντάει στὸ λιβάδι καὶ νὰ τὸ σέρνῃ μαζὺ του; Καὶ δὲ μπορεῖ κανεὶς ἴδια νὰ χαρῆ ἓνα λυρικό ἄνθος χωρὶς νὰ τὸ χῶσῃ σὲ ἓνα συρτάρι τοῦ μνημονικοῦ;

Αὐτονόητο εἶναι, πὺς δὲν ἀπαγορεύεται σὲ κανένα παιδὶ νὰ μάθῃ ἀπ' ἔξω ποίημα, πὺ τραβάει τὸ παιδὶ μὲ τὸ περιεχόμενο καὶ τὴ μορφὴ του. Τὸ ἐναντίο μάλιστα, χαιρόμαστε ὅταν τὰ παιδιὰ αἰστανθοῦν τὴ γοητεία, πὺ ἀσκεῖ ἓνα ποίημα καλὸ, σὲ βαθμὸ, πὺ νὰ τὸ ἀπομνημονεύουν, γιατί σὲ τέτιες περιπτώσεις τὸ ποίημα θὰ μείνῃ ἀσφαλῶς στὸ βάθος τῆς καρδιάς τους. Γεγονὸς ὅμως, πὺ μᾶς τὸ βεβαιώνει ἡ πεῖρα εἶναι τοῦτο: Πὺς τὰ μεγάλα λαϊκὰ στρώματα παράτησαν τὸ λυρικό ποίημα καὶ πὺς ἡ Γερμανικὴ Ποιητικὴ Ἀκαδημία ψάχνει μὲ τὸ κερὶ γιὰ τοὺς λυρικούς. Καὶ τὰ χάλια

αὐτὰ τὰ χρωστοῦμε στήν ἀπομνημονευτικὴ ἀρρώστια τοῦ
σκολειοῦ. Ἐδῶ δὲν πρόκειται γιὰ ποίημα, πού τὸ κρατοῦμε
στό χεῖλι, ὡς πού νὰ ἔρθουν οἱ ἐξετάσεις, παρὰ γιὰ τέτιο,
πού δὲ βγαίνει ἀπὸ τὴν καρδιά!

Δὲν ἔχουν λοιπὸν νὰ ἀπομνημονεύουν τὰ παιδιὰ μὲ ἐπι-
βολὴ τίποτε; Κάθε ἄλλο, πρέπει νὰ μαθαίνουν κείμενα τρα-
γουδιῶν ἀπ' ἔξω. Ἀπὸ μέρος μου δώδεκα στροφές ἀπὸ κάθε
γερμανικὸ ποίημα, πού ἔχει ὑπόθεση τὸν πεζοπόρο! Θὰ
ἔπρεπε νὰ μὴν παίρνωμε κανένα παιδί στήν ἐκδρομὴ, ἂν δὲν
ξάιρη νὰ τραγουδῇ νερὸ τοὺς χαριτωμένους λαϊκοὺς σκο-
ποὺς καὶ κώμους! Γιατὶ ὅπου λείπει τὸ καλὸ κείμενο τὴ
θέση του τὴν παίρνει ὁ στίχος τῶν τριόδων.

Ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς τῆς λυρικῆς μας ποίησης μπορεῖ
ν' ἀντλή τὸ παιδί ἀληθινὴ χαρὰ ὡς τὶς τελευταῖες του μέ-
ρες. Στὸ σημερινὸ σκολειὸ σκοτώνονται οἱ δάσκαλοι νὰ
διαρρυθμίσουν γενικὰ τὴ διδασκαλία ἔτσι, πού νὰ φέρη τὰ
παιδιὰ σὲ θέση νὰ λιμάζουν κυριολεκτικὰ γιὰ τὴ χρυσῆ πλη-
σμονή, πού εἶναι στὸν κῆπο τῆς ποίησης. Νὰ τὰ κάμη νὰ
παίρνουν στὰ χέρια τους, καὶ σὰν φύγουν ἀπὸ τὸ σκολειό,
τὸ βιβλίο μὲ τὰ ποιήματα καὶ νὰ περνᾶνε μὲ τοὺς ποιητὲς
εὐχάριστες ὥρες, μέσα στὴ σιγαλιὰ τῆς κάμαρας.

12.

Γράψιμο.

“Υστερα ἀπὸ τὸν περίπατό μας στὰ ποιητικὰ λιβάδια θελήσαμε νὰ ἀποκαταστήσωμε τὸ χέρι στὰ δικαιώματά του, θελήσαμε νὰ γράψωμε. Δὲν πρέπει βέβαια νὰ περᾶση κανενὸς ἀπὸ τὸ νοῦ του, πὼς θὰ κάναμε καλλιγραφία μὲ τὴν ἔννοια ἄσκοπης χεροδουλειᾶς. Τὸ γράψιμό μας θὰ στεκόταν στὴν ὑπηρεσία μιᾶς ἰδέας, θὰ συγκροτοῦσε τὶς σκέψεις μας, θὰ ἔδινε μορφή σὲ κάτι, πὺ μᾶς ἦταν σπουδαῖο. Γιὰ τέτιο σκοπὸ μᾶς παρουσιάστηκε εὐκαιρία καταλληλότατη, τότε, πὺ κάνοντας τὶς παρατηρήσεις μας γιὰ τὸν ξενοδόχο καὶ τὸ ἐστιατόριο, μᾶς κατέβηκε, πὼς χρειάζεται νὰ προσελκύσωμε πελάτες. Καὶ τί δὲν κάνει ὁ ξενοδόχος γιὰ νὰ τώχη καθεμέρα γεμάτο τὸ ξενοδοχεῖο! Ἐχει ἐπιγραφή προκλητικὴ καὶ τοὺς λιχουδεύει μὲ τὸν τιμοκατάλογο, πὺ κρεμάει τὸ βράδυ ἔχει ἠλεκτρικὴ ρεκλάμα, καὶ τοὺς τραβάει ἀπὸ τὸ δρόμο μὲ τοὺς ἤχους τῆς μουσικῆς καὶ βάνει καὶ στὴν ἔφημερίδα, πὼς τὸ ἐστιατόριό του μπορεῖ νὰ ἰκανοποιήσῃ καὶ τὸ πιὸ ἰδιότροπο γούστο. Μερικοὶ μαθητὲς τῶξεραν κιόλας, πὼς ἡ ρεκλάμα στὴν ἔφημερίδα δὲν εἶναι καὶ τόσο φτηνὴ κι ἔτσι, πὼς τοῦ ξενοδόχου δὲν τοῦ εἶναι καὶ τόσο βολικὰ, σὰν τὴ μηλιὰ τοῦ Uhländ, πὺ μοναδικὴ τῆς ἐνέργεια γιὰ νὰ τραβᾷ τὴν πελατεία ἦταν νὰ κρεμάῃ ἓνα μῆλο καὶ νὰ μισθώνῃ ἓνα κονσέρτο ἀπὸ πουλιά, πὺ παίζανε χωρὶς πεντάρα. Ὡστόσο γιὰ νὰ κάνῃ ὁ ξενοδόχος τέτιες μεγάλες δαπάνες θὰ ἔχη λόγους σοβαροὺς!

Σὰν ξενοδόχοι τῆς νέας ἐποχῆς, θέλαμε κι ἐμεῖς νὰ μετα-

χειριστοῦμε τὴν ἔφημερίδα γιὰ προπαγανδιστικὸ μέσο, θέλαμε νὰ βάνουμε μιὰ ἀγγελία. Τὸ πρῶτο, πὺ ἔκαμα, τοὺς ἔβανα νὰ μοῦ ποῦν, πῶς τὴ φαντάζεται ἀπάνω-κάτω καθένας μιὰ τέτια ἀγγελία.

Σχεδὸν μοῦ ἔκαμε κατάπληξη τὸ πλῆθος τῶν φράσεων ἀπὸ τὸν κύκλο τῆς ρεκλάμας, πὺ τὶς εἶχαν μαζεμένες τὰ παιδιὰ τῆς μεγαλούπολης, εἴτε διαβάζοντας τὴν ἔφημερίδα, εἴτε ἀρπάζοντάς τις ἀπ' ὅπουδῆποτε, ἀδιάφορο ἂν τὶς μισοκαταλάβαιναν ἢ καὶ δὲν τὶς ἔνιωθαν καθόλου. Ἔνας πρότεινε νὰ γράψωμε: «Νέα διεύθυνση!», ἄλλος συνιστοῦσε: «Ξενοδοχεῖο γιὰ οἰκογένειες», ἕνας ἄλλος ἤθελε νὰ δημοσιέψωμε: «Πρόσχαρος ναὸς τῆς εὐθυμίας!» Ἔνας μαθητῆς, ἕνας τετραπέρατος Βοιωτὸς, ἀνίψι, ἴσως, ἐνὸς γλεντζέ θείου, εἶχε τὴ γνώμη νὰ καλέσωμε προσωρινὰ ἀπὸ τὴ διπλανὴ τάξη ἕνα-δυὸ κορίτσια καὶ τότε νὰ γράψωμε: «Πρόθυμη περιποίηση ἀπὸ κυρίες». Ἔνας ἄλλος ἤθελε νὰ γράψωμε: «Στὸ ξενοδοχεῖο μας εἶναι προσαρτημένο καὶ σχολεῖο!» Κριμα, πὺ δὲν μπορῶ νὰ συμμαριστῶ τὴν αἰσιοδοξία αὐτοῦ τοῦ παιδιοῦ, πῶς τέτια μιὰ ἀγγελία θὰ ἀσκήση ἀπάνω στὴ νεολαία ξεχωριστὴ ἔλκυστικὴ δύναμη...

Τέλος, καταλήξαμε στὸ ἀκόλουθο κείμενο τῆς ἀγγελίας μας (στοὺς 32 μας προστέθηκαν χτὲς τρεῖς νιοφερμένοι):

«Ἐπισκεφθῆτε τὸ νεοανοιγμένο ξενοδοχεῖο «Στὰ παιδιὰ τοῦ Münch» στὴν ὁδὸ Scheffel! Τρῶτε χορταστικά, πολὺ φτηνά! Τριάντα πέντε προσεχτικὰ γκαρσόνια φροντίζουν πρόθυμα γιὰ νὰ περιποιηθοῦν τοὺς πελάτες. Τραγούδια πολλὰ καὶ γέλια!»

Δουλειὰ τῶν παιδιῶν ἦταν τώρα νὰ καθαρογράψουν τὶς προτάσεις αὐτὲς καὶ νὰ τὶς κόψουν ἔτσι, πὺ θέλανε, καθένα, νὰ βλέπουν τυπωμένη τὴν ἀγγελία, ἂν ἦταν πραγματικὰ ξενοδόχοι καὶ μεταχειριζόνταν τὴν ἔφημερίδα γιὰ νὰ τραβήξουν κόσμο. Ἐπρεπε νὰ κατανεῖμουν τὸ χῶρο ἔτσι, πὺ νὰ πετύχουν μιὰ συνολικὴ ἐπίδραση αἰσθητικὰ εὐάρεστη.

Ἔδωσα στὸν καθένα ἕνα ἄγραφο φύλλο χαρτί.

«Χαρακῶστε το, ἂν τὸ θέλετε χαρακωμένο καὶ γράψτε

τὴν ἀγγελία κατακάθαρα καὶ πολὺ ἐντυπωσιακά! ἜΑμα τὸ γράφετε θὰ δοῦμε μαζί, ποιοῦ θὰ μᾶς ἀρέση καλύτερα!»

Οἱ 35 διευθυντὲς τῆς προπαγάνδας καταπιάστηκαν τὴ δουλειὰ μὲ ζῆλο, ποὺ δὲν εἶχε τὸν προηγούμενό του καὶ πάλεβαν νὰ πετύχουν μιὰν ἀγγελία, ποὺ νὰ ἀρέση ὅσο μπορεῖ περισσότερο, μιὰ εἰκόνα, ποὺ νὰ κάνη μεγάλη ἐντύπωση, σὰν μπῆ στὴν ἐφημερίδα.

Τὸ πῆραν τὸ πρᾶμα τόσο σοβαρό, σὰ νᾶχε κρεμαστῆ ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐργασίας μας αὐτῆς ἢ οἰκονομική μας εὐδοκίμηση στὸ ἐπάγγελμα τοῦ ξενοδόχου.

* * *

Τὸ γράψιμο ἦταν βέβαια γι' αὐτοὺς ἀπὸ πρώτη ἀρχὴ γλέντι! Ὄταν πρωτῶρθαν στὸ σχολεῖο εἶχαν κάθε λογῆς σπάνια γραφικὰ ἐργαλεῖα: γιὰ πέννες εἶχαν μυτερὰ λιθάκια ἢ ξυλάκια, ποὺ μάζευαν στὴν αὐλὴ, καὶ τὸ χαρτί μας ἦταν ὁ ἄμμος τῆς αὐλῆς, ποὺ τὸν διατηρούσαμε πάντα λίγο ὑγρό. Κι ἕνας, ποὺ μᾶς ἐπιστατοῦσε στὸ γράψιμο, ἦταν ὁ πρῶινός ἡλιος ποὺ γούρλωνε τὰ παιδιά, πῶς γράφανε τὸ πρῶτο τους ΛΕΟ στὸν ἄμμο.

Ἄνακαλύψαμε κι ἄλλες εὐκαιρίες γιὰ γράψιμο. ἜΕνα παιδί μᾶς διηγήθηκε κάποτε, πῶς περπατώντας στὸ δάσος εἶδε δυὸ ὀνόματα ἀπάνω σὲ κορμὶ δέντρου καὶ ἀπὸ κάτω μιὰ καρδιά.

«Μιὰ καρδιά; Τί ἤθελε νὰ πῆ αὐτό;»

«Πῶς ἀγαπιόντανε πολὺ!»

ἜΕδῶ ἀγαπιόμασταν ὅλοι μεταξύ μας «καὶ τὸ χαράξαμε σὲ κάθε φλούδα». Ὄστούσο, σωστὰ εἰπωμένο, δὲν τὸ χαράξαμε, παρὰ τὸ γράψαμε μὲ κιμωλία ἀπάνω στοὺς χοντροὺς μέλεγους, ποὺ εἶχαμε στὴν αὐλὴ τοῦ σχολείου. Ὄταν πρόκειται γιὰ τέτιες χαριτωμένες παρανομίες τὰ παιδιά στέκονται στὸ νύχι! Καὶ κεῖνα, ποὺ δὲν ἦταν καὶ τόσο ἱκανά, μάθαιναν ἐπίσης μὲ εὐχαρίστηση τὸ ἀβγδ τους. Τὸ γράψιμο δὲν ἔμεινε δουλειὰ τοῦ σχολειοῦ, παρὰ γένηκε ἕνα εἶδος σπόρτ καὶ τὰ παιδιά ἄδραχναν κάθε εὐκαιρία νὰ γράφουν μὲ μολύβι ἢ κι-

μωλία ἢ χρωματιστὸ μολύβι χωρὶς νὰ μπαίνω στὴ μέση ἐγώ.

Πολὺ ἐλκυστικὰ πρότυπα παρουσίαζαν οἱ φωτεινὲς φράσεις πὺ προβάλλονταν ἀπὸ τὶς στέγες, οἱ ἀγγελίες ἀπάνω στὶς σιδε-

ρένιες κολόνες γιὰ ρεκλάμες. Εἶναι κανένας ἀπὸ κείνους, πὺ πήγαιναν, δῶ κι εἴκοσι χρόνια, στὸ σχολεῖο, πὺ νὰ ξαγνάντευε ἔξω, πάντα καὶ μὲ νέα διάθεση, γιὰ νὰ ξετροπώση καμιά νέα εὐκαιρία γιὰ γράψιμο ἢ διάβασμα; Τέτιο προῶμα ἦταν πολὺ δύσκολο νὰ παρουσιαστῇ, τοῦλάχιστο ἦταν ἔξω ἀπὸ κάθε πρόβλεψη, γιὰτὶ ἐκεῖνο τὸν καιρὸ ἀρχίζαμε στὴν πρώτη τάξη μὲ τὴ γερμανικὴ γραφὴ καὶ τὸ παιδὶ δὲν ἔβλεπε πουθενὰ στὸ γύρω του κόσμῳ τέτια σημεῖα.

Τὸν καιρὸ, πὺ πρωτοπῆγα ἐγὼ στὸ σχολεῖο, στὴ Λευψία, γιὰ πρώτη γραφικὴ ἄσκηση, τὴν πρώτη ἑβδομάδα, μοῦ βάνανε νὰ γράψω τὸ κεφαλαῖο γερμανικὸ D καὶ ἔμαθα μαζὺ νὰ διαβάζω τὸ κεφαλαῖο γοτθικὸ *Ḍ*. Τώρα ρωτῶ: Πόσοι ἐνήλικοι εἶναι σὲ θέση, νὰ ζωγραφίζουν τὸ περίπλοκο αὐτὸ

γράμμα χωρίς να τὸ βλέπουν; Οὔτε τρεῖς στοὺς ἑκατό! Τὸ λατινικὸ Ἡ ποὺ μᾶς θυμίζει τὶς κολόνες τοῦ ἠλεκτρικοῦ, εἶναι τόσο ἀπλό, ποὺ τὸ παιδί τῶν ἕξι χρόνων μπορεῖ νὰ τὸ ἀντιληφτῆ ἀμέσως στὰ χαρακτηριστικά του καὶ νὰ τὸ μιμηθῆ.

Πρὶν ἀπὸ δέκα χρόνια ἀκόμη μᾶς ἔπεφτε πολὺ δύσκολη δουλειὰ νὰ δώσωμε στοὺς γονιοὺς νὰ νιώσουν, πὼς ἡ λατινικὴ γραφὴ εἶναι ἡ εὐκολώτερη γιὰ τοὺς ἀρχαίους. Μὲ τὸ πέρασμα τοῦ καιροῦ ἀποτραβιέται σιγὰ-σιγὰ ἡ ὑποψία τῶν γονιῶν ἐνάντια στὴ νέα μέθοδος τοῦ γραψίματος. Κι αὐτὸ τὸ χρωστᾶμε στοὺς σύμμαχους, ποὺ βρήκαμε· αὐτοὶ δείχνουν στὶς μᾶζες, καλύτερα ἀπὸ ἐμᾶς τοὺς παιδαγωγούς, πόσο εὐκολοεντυπώνεται ἡ λατινικὴ γραφὴ· ἡ φωτεινὴ ρεκλάμα καὶ ἡ γραφομηχανὴ νὰ οἱ σύμμαχοί μας. 950) ἀπὸ τὶς φωτεινὲς φράσεις καὶ ἀπὸ τὸν τύπο τῶν γραφομηχανῶν ἔχουν λατινικοὺς χαρακτῆρες. Γιατί; Τὰ γράμματα τὰ λατινικὰ εἶναι πολὺ καθαρότερα καὶ σὲ σειρὰ πολὺ πιὸ εὐκολοδιάβαστα.

Ἡ λατινικὴ εἶναι σκελετός, πυρῆνας, ἀρχικὴ μορφή· τὰ γοτθικὰ εἶναι ἀρχιτεχτονικὴ, λύγισμα, τσάκισμα, καμάρι.

Τὸν περασμένο χρόνο μοῦ εἶχε ἔρθῃ στὴν τάξην μου ἕνας ἔμπορος ἀποικιακῶν καὶ ἔφερε τὶς παρατηρήσεις του γιὰ τὴν «κατάχρηση», ποὺ γίνεται στὴ λατινικὴ γραφὴ. Νὰ ἀραδιάξῃς παιδαγωγικὰ ἐπιχειρήματα γιὰ τὴ λατινικὴ γραφὴ δὲν ὠφελεῖ τίποτε. γιὰτὶ πολλοὶ ἀνίδεοι, φυσικὸς, τὰ καταλαβαίνουν ὅλα καλύτερα ἀπὸ τοὺς παιδαγωγούς, ποὺ τώχουν γιὰ δουλειά, νὰ καταγίνωνται σ' αὐτὰ. Ὅμως τὸν ἐπισκέφτηκα κατόπι τὸν ἔμπορο ἐκεῖνο μιὰ μέρα στὸ κατάστημά του καὶ τί εἶδα! Ὅ,τι ἦταν γραμμένο ἐκεῖ μέσα ἀπὸ τὴν ἐπιγραφὴ ὡς τὰ πιὸ μικροῦτσικα πακετάκια ἦταν ὅλα λατινικά! Εἶναι ὑποχρεωμένο ἕνα παιδί, μόλις ἀποχτήσῃ τὴν ἡλικία γιὰ ὑποχρεωτικὴ φοίτηση, νὰ ξερριζωθῆ ἀπὸ τὸ περιβάλλον του καὶ νὰ μαθαίνῃ μέσα στὸ σχολεῖο κάτι, ποὺ δὲ τὸ βλέπει πουθενὰ στὸ περιβάλλον του;

Τὸ ξεκάθαρο λογικὸ, ὁ παιδαγωγικὸς στοχασμὸς καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς πειραματικῆς ψυχολογίας ἀναγνωρίζουν

γραφὴ γιὰ τοὺς ἀρχαίους μόνο τὴ λατινική. Ἐπειδὴ ὁμως τέτια πέρα-πέρα ξεκαθαρισμένα ζητήματα στὶς γερμανικὲς χῶρες μετατοπίζονται στὸ πολιτικὸ ἐπίπεδο καὶ ἐπειδὴ Γάλλοι καὶ Ἀγγλοὶ δὲ μποροῦν νὰ κάμουν ἀλλιῶτικα καὶ βάνουν τὰ παιδιὰ τους ν' ἀρχίζουν μὲ τὴ λατινική, φουσκώνουν καὶ σήμερα ἀκόμη ἐδ' ὃ καὶ ἐκεῖ τὰ κεφάλια γιὰ τὸ ζήτημα αὐτό, ποὺ γιὰ μᾶς τοῖς δασκάλους εἶναι λυμένο.

Μὰ σὰν νὰ μὴν ἦταν ἀρκετὲς οἱ δυσκολίες, ποὺ πήγαζαν ἀπὸ τὴ φύση τῆς γραφῆς, τὰ παιδιὰ ἦταν ἀκόμη ὑποχρεωμένα νὰ μάθουν νὰ γράφουν μὲ ἰδιαίτερο ὑπόδειγμα (Duktus), σὲ κάθε ἐπαρχία ἦταν ἐπινοημένο καὶ ἰδιαίτερο σύστημα. Ἡ λέξη Duktus ἔχει τὴν ἴδια ρίζα μὲ τὴ λέξη Duce. Ντοῦτσε Μουσολίνι. Νὰ εἶσαι ὑποχρεωμένος νὰ γράφης σύμφωνα μὲ τρόπο, ποὺ σοῦ ἐπιβάλλουν, αὐτὸς ἦταν ὁ φασιστικὸς τρόπος γραφῆς. Τὸ πάνω καὶ κάτω στὸ γράψιμο γινότανε, ὅπως ἡ κάμψη τῶν γονάτων στὴν αὐλὴ τοῦ στρατώνα· πραγματικά, σύμφωνα μὲ τὰ ἐπίσημα προγράμματα τῶν σχολείων ἔπρεπε νὰ γίνονταν ἀσκήσεις στὴ ρυθμικὴ γραφὴ! Ἡ ὠραία τέχνη τοῦ γραψίματος ξέπεσε, στὸ 190 αἰῶνα, σὲ μιὰ ἀκροβασία τῶν δαχτύλων. Ἐνας φιλόσοφος γραφολόγος, ὁ Ludw. Klages, ἔλεγε: «τὰ ὑποδείγματα γραφῆς τοῦ παλιοῦ σχολείου ἔδειχναν τὴν ἴδια ἀπάνω-κάτω καλαισθησία μ' ἐκείνη, ποὺ παρουσιάζουν οἱ καλολουστραρισμένες μπότες. Τὸ γράψιμο ἔπρεπε νὰ φαίνεται σὰν κεντίδι· σήμερα πιάνεται ἡ ἀναπνοή μας, ὅταν ἀντικρίζουμε τὴν ὑποδειγματογραφία ἐκείνη».

Ὁ ἀνίδεος δὲν μπορεῖ νὰ τὸ φανταστῆ τί βάσανο ἦταν ἄλλοτε, γιὰ δάσκαλο καὶ γιὰ παιδιὰ, ἡ καλλιγραφία. Τὰ γράμματα ἔπρεπε νὰ γράφονται μὲ κλίση 30, 40, 45 μοιρῶν, σὲ κάθε χώρα ἄλλη κλίση, τὴν ἐπιφάνεια, ποὺ πιάνανε τὰ ὑπερστικὰ ἔπρεπε νὰ τὴ διαρούσαμε σὲ ἑφτά ὑπάλληλα τμήματα· ἡ στιγμὴ ἀπάνω στὸ ἰ ἔπρεπε νὰ μπαίνει στὴ (νοητὴ) γραμμὴ ποὺ χωρίζε τὸ ἕκτο ἀπὸ τὸ ἕβδομο τμήμα.

Κάτω ἀπὸ τὶς συνθῆκες αὐτὲς τοῦ ἀνάγκαστικοῦ γραψίματος φαντάζεται καθένας τί ξύλο ἔπεφτε.

Τὰ παιδιὰ ἦταν ὑποχρεωμένα, καὶ μὲ κίνδυνο ἀκόμη νὰ

πάθη σκολίωση ή ραχοκοκκαλιά τους, νὰ φέρουν τὰ γράμματα στὴν ἀφύσικη θέση, νὰ γέρνουν σὰν δεντροστοιχία λεῦκες ὅταν τὶς φυσᾷ ἄνεμος σφοδρός. Στὶς ὥρες τῆς καλλιγραφίας μέσα στὸ παλιὸ σχολεῖο ἦταν ξεσηκωμένη πάντα θύελλα.

Κι ὅταν κατάφερε πιά τὸ παιδί, στὰ δεκατέσσερά του χρόνια, νὰ γράφῃ μὲ τὸ ὑπόδειγμα, ποὺ ἐπινοήθηκε ἀπάνω στὸ πράσινο τραπέζι τῶν γραφείων, ὅταν κατῶρθωνε νὰ τοῦς δώσῃ τὴν κλίση, ποὺ εἶχαν στὸ ὑπόδειγμα, ὅταν τοῦς ἔδινε τὸ πάχος ποὺ ἀπαιτοῦσε τὸ ἐπίσημο Duktus καὶ πετύχαινε τέλος τὶς διαστάσεις καὶ ντουζίνα ἄλλων ἡλιθιοτήτων, τότε τὸ πρῶτο, ποὺ εἶχε νὰ κάμῃ, ἀφήνοντας τὸ σχολεῖο, ἦταν νὰ ξεμάθῃ πιὸ γλήγορα, μὰ ὅσο μποροῦσε, πιὸ γλήγορα αὐτὴ τὴ γραφή. Ἦταν ἄλλοτε κανένας, ποὺ ἔγραφε μὲ δέκα χρόνια ὕστερα ἀπ' τὸν καιρὸ, ποὺ ἀποφοίτησε, τὴ γραφή, ποὺ ἔμαθε στὸ σχολεῖο του; Βέβαια κανένας! Γιατὶ ἂν ἓνας ὑποψήφιος ἔμπορος ἔδινε δεῖγμα γραφῆς σύμφωνα μὲ τὸ σχολικὸ ὑπόδειγμα ἀσφαλῶς ὁ προϋστάμενος θὰ ἔφτανε στὸ συμπέρασμα:

Αὐτὸς εἶναι δίχως ἄλλο πολὺ κρύος ἄνθρωπος.

* * *

Τὸ καλοκαίρι τὸ περάσαμε στὴν εἰδυλλιακὴ γωνιὰ τῆς αὐλῆς τοῦ σχολείου μας· κι ὅταν μᾶς ἔστειλαν οἱ μπόρες τοῦ χινόπωρου στὰ σπίτια μας, ξαίραμε νὰ γράφωμε χωρίς κοντυλοφόρο. Ξαίραμε μόνο μὲ κεφαλαῖα λατινικά, ἀλλὰ καλά! Ὅ,τι μαθαίνει κανεὶς κοντὰ στὴ μητέρα φύση ἐντυπώνεται στὸ μνημονικὸ ἀλησμόνητα.

Σὲ λίγο ὅμως ἦρθε ἡ σειρὰ κάποιου δύσκολου. "Ὁχι πὸν τὰ μικρὰ γράμματα τοὺς ἔπεφταν δύσκολα, κάθε ἄλλο τὰ πιὸ πολλὰ ἀπ' αὐτὰ ἔμοιαζαν μὲ τοὺς γονιούς τους, τὰ κεφαλαῖα, σὰν νὰ τοὺς εἶχαν πάρη τὸ κεφάλι. "Ὁχι λοιπὸν αὐτὸ παρὰ σὲ λίγο ἀντιμετώπιζαν τὴν περίπτωσιν νὰ συνδέσουν τὰ μονωμένα γράμματα καὶ νὰ πετύχουν ἔτσι μιὰ ὀρισμένη εὐλυγισία τῆς γραφῆς:

<u>DER FROHSINN</u>	}	H X A P A
<u>wurde zum Frohsinn</u>		ἔγεινε χαρὰ
<u>und bald zum Frohsinn.</u>		καὶ σὲ λίγο χαρὰ

Νὰ πᾶς ἀπὸ τὸ ἓνα γράμμα στὸ ἄλλο καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸν πιὸ κοντινὸ δρόμο, δὲν εἶναι τόσο ἀπλό. Δὲν ἔδωσα στὰ παιδιά μου καμιὰ συμβουλή, ἔπρεπε μόνον τοὺς νὰ σπάσουν τὸ κεφαλάκι τους! Ἐδῶ ἔβανε ἓνας στὴ λέξη «Frohsinn» δίπλα στὸ r τὸ o—αὐτὸ ἀπαιτεῖ μιὰ καμπύλη ὑψωμένη μὲ περισσὴ τόλμη! "Ἡ ἀπὸ τὸ o στὴν ἴδια λέξη ἀμέσως, μὲ μιὰ ὄψησιν ἀπάνω, στὸ h—κι αὐτὴ ἡ κίνησιν ἀπαιτεῖ ἀρκετὴ τόλμη. Ἀλλὰ τὰ παιδιά παραφυλᾶνε τὴν εὐκαιρία γιὰ νὰ κάμουν πειράματα· κι ὅταν ρίξανε ἀνάμεσα σὲ δυὸ γράμματα γέφυρα, πὸν ἦταν τῆς γνώμης μου, τότε καμάρωναν πολὺ, καὶ τὸ καμάρι γιὰ ὅ,τι φτιάσανε τὰ βοηθεῖ πιὸ πέρα. Αὐτὴ ἡ χαρὰ, ὅταν δυὸ γράμματα κλειστὰ ὑψώνουν μὲ ἔμφαση τοὺς θόλους των, τὸ ἓνα δίπλα στ' ἄλλο! "Ἡ ὅταν ἓνας συμπληρώνη τὶς ἀρχικὲς μορφὲς τῶν γραμμάτων μὲ ἀπλὰ στολίδια, πὸν βγαίνουν ἀπ' τὸ δικό του γούστο! Αὐτὰ ἦταν μαθήματα τοῦ καλύτερου σχολείου ἐργασίας. Κι αὐτὰ ἦταν τὰ μαθήματα, πὸν γέννησαν τὴν ἀτομικὴ γραφὴ. Γράψιμο μὲ τὴν ἔννοια αὐτὴ γεννάει εὐχαρίστικη γιὰτὶ δὲν εἶ-

5
ναι ἀποβλακωτική ἀντιγραφή, παρὰ δημιουργία μὲ τὴν ἀτομικὴ δύναμη τοῦ καθενός.

Ἡ ψυχολογία καὶ ἡ παιδαγωγικὴ πεῖρα ξεκαθάρισαν πιά σήμερα, πὼς πρέπει ν' ἀρχίζωμε μὲ τὴ λατινικὴ γραφή. Ὡστόσο πολὺ λίγο θὰ ὠφελοῦσε τὰ παιδιά ἢ ἀναγνώριση αὐτὴ ἂν μέναμε προσκολλημένοι στὴν παλιά, τὴν πληχτικὴ τὴ μέθοδο τῆς ἀντιγραφῆς.

Ἡ οὐσία εἶναι πὼς μπαίνει στὶς ἀπαιτήσεις αὐτὲς ἡ παιδαγωγικὴ γνώση! "Ἄν ἦταν νὰ ἀπομιμηθοῦμε τοὺς λατινικοὺς χαρακτήρες μὲ τὸν ἴδιο ἀναγκαστικὸ τρόπο τοῦ παλιοῦ σκολειοῦ, προσέχοντας μὲ ἀκρίβεια στὰ χιλιοστόμετρα καὶ στὰ ὀρθογώνια, τότε ἡ γραφή θὰ ἐξακολουθοῦσε νὰ εἶναι μιὰ ἄχαρη ἐνασχόληση στὸ πείσμα ὅλων τῶν γνώσεων τῆς μοντέρνας ἐπιστήμης. Ἡ χαρὰ θὰ πρωτομπῆ στὸ μάθημα τῆς καλλιγραφίας τότε, πού τὸ παιδί θὰ εἶναι λεύτερο νὰ γράψῃ τὴ δική του γραφή καὶ τότε, πού θὰ πάψῃ πιά ὁ δάσκαλος νὰ μπάξῃ μὲ τὸ καμτσίκι μορφὲς γραμμάτων καὶ θὰ περιορίσῃ τὸ ρόλο του στὴν παρόρμηση καὶ θὰ ἀγρυπνῇ νὰ μὴν καταλήξουν τὰ παιδιά μὲ τὴν ἐλευθερία σὲ ἀκαλαίσθητες μορφὲς γραμμάτων. Στὴν τάξη μου ἔχω τριάντα πέντε παιδιά καὶ τριανταπέντε εἶδη γραφῆς :

*So flott schreiben heute
achtjährige Kinder!*

Τόσο ἀλέγγρα γράφουν σήμερα παιδιά ἐννιά χρονῶν.

*Mit meinem Zehnjährigen
für meine Danksagung!*

Ἐννιά χρονῶν γράφουν μὲ εὐχαρίστηση γερμανικά.

Μαθαίνουντας νὰ γράφουν, μαθαίνουν φυσικὰ καὶ νὰ διαβάξουν. Οἱ μαθητές μου εἶχαν μάθη μόνο ἓνα ἀλφάβητο καὶ μπορούσαν σὲ λίγο νὰ γράφουν κεφαλαῖα καὶ μικρὰ τοῦ τύπου. Ἄλλοτε τὰ παιδιὰ ἦταν ὑποχρεωμένα νὰ μαθαίνουν τέσσερα ἀλφάβητα γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ διαβάξουν καὶ νὰ γράφουν γερμανικά.

Ἄκατανόητο εἶναι καὶ τ' ἄλλο, πὺ ἔκανε τὸ παλιὸ σχολεῖο, πὺ ἀνάγκαζε τὰ παιδιὰ νὰ γράφουν τὰ μικρὰ γράμματα σὲ διπλὰ χωράκια. Κάτι, πὺ πέφτει δύσκολο στοὺς μεγάλους, τὸ ἀξιούσαν ἀπὸ ἕξι χρονῶν ἀρχάριους! Ὡστόσο ἡ Ἱστορία τῆς Παιδαγωγικῆς διδάσκει ἴσια-ἴσια, πὺς ἡ πρόοδο βράδιζε πάντα ἀπ' τὸ γραφεῖο κατὰ τὸ παιδί, κάνοντας πάντα κωμικὰ παραστρατήματα, πὺς ἔφτασε ἀπὸ τὸ ἀφύσικο στὸ παιδιάτικο μὲ ἀγῶνα. Σήμερα τοῦ δίνομε τοῦ παιδιοῦ μόνο βασικὲς γραμμὲς καὶ τ' ἀφήνομε στὴ διάθεσή του νὰ φτιάση μέγαρο ἢ χαμοκέλες. Φτάνει νὰ παρουσιάξουν οἱ λέξεις εἰκόνα ξεκουραστικὴ, κανονικότητα, ἀρμονικὴ κατάταξη τῶν γραμμάτων. Στρωτό, τρεχούμενο πρέπει νὰ εἶναι τὸ γράψιμο.

Τὸ γράψιμο, πὺ μαθαίνανε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη στὸ σχολεῖο εἶχε ἀξία μόνο γιὰ κείνους, πὺ θέλανε νὰ γίνουνε δασκάλοι. Γιατὶ ἡ ζωὴ δὲ χρειάζεται ἀνθρώπους ὑποταχτικούς, παρὰ ἄντρες μὲ ἰσχυρὴ θέληση, πὺ νὰ ἐκδηλώνεται καὶ μέσα στὸ γραφικὸ χαραχτήρα τους ἀκόμη.

Ὅσο γράψιμο σήμαινε μόνο δουλικὴ ἀπομίμηση καὶ τίποτε παραπάνω, δὲ μπορούσε φυσικὰ νὰ γίνεται λόγος γιὰ ἀνάπτυξη καλαισθητικοῦ συναισθήματος. Ἀπὸ τὸ 1870 ὡς τὸ 1920 τὸ γράψιμο ἦταν σκέτη ἀντιγραφὴ σχημάτων. Τώρα ξανάγινε πάλι ὅ,τι ἦταν στοὺς περασμένους αἰῶνες: δημιουργία.

Ἡ ἀνώτατη ἀπαίτηση στὴν καλλιγραφία φωνάζει: Νᾶσαι περήφανος πὺ μπορεῖς, σὰν Γερμανός, νὰ χρησιμοποιοῖς τὴν ὠραία γοτθικὴ γραφὴ ἐνὸς Dürer. Μὰ νᾶσαι καὶ ἀνεχτικός. Νὰ σὲ εὐχαριστῇ κάθε γραφὴ, θέλει ὅς εἶναι γερμανικὴ ἢ λατινικὴ, φτάνει μόνο νὰ κάνῃ τὴν ἐντύπωση τοῦ τέλειου,

ώραίου, τρεχούμενου. Νᾶσαι χαρακτῆρας καὶ θάχης τῆ μόνῃ
σωστῆ γραφῇ δηλαδὴ τὸ δικό σου γράψιμο.

Μόνο, πὺ δὲ μπορεῖ κανεῖς, σὰν δάσκαλος νὰ παρατήση
τὶς διδασκαλίες.....

Καὶ τὴν ἄρᾳ γυρίζομε ἀμέσως στὴν πρακτικὴ μας ἐργασία!

Οἱ μαθητὲς μου τελείωσαν τὶς καλλιγραφικὰς τοὺς δοκι-
μὰς. Καθένας τοὺς μου ἄπλωσε τὸ σχέδιο τῆς ἀγγελίας γιὰ
τὴν ἐφημερίδα. Τὰ κρεμάσαμε ὅλα στὸν τοῖχο γύρω, στὸ
ὑψὸς τῶν ματιῶν καὶ γυρίζομε νὰ τὰ κριτικᾶρωμε. Ποιὰ
ἀγγελία θὰ πετύχαινε καλύτερα τὸ σκοπὸ τῆς: νὰ τραβήξη

Ἐσομεροῦτε

τὸ νέο ξενοδοχεῖο.

Ἐλάσαι εἰς τὸ Μῦνχ!

Μπορεῖ κανεῖς νὰ φᾶς χορλαουὰ

μὲ γῆρα γεωλὰ!

35

προσεχθῆναι γυροσῆνα

προσθῆναι τὴν ἀπόδοσιν ἀριστοσύνης!

Τραγούδια σοφὰ καὶ γέμα!

ξένους; Ποιά παρουσίαζε τὸ πιὸ εὐκολοδιάβαστο γράψιμο καὶ τὴν πιὸ ἐνδιαφέρουσα κατανομὴ τοῦ χώρου; Ποιά ἀποτελοῦσε τὴν καλύτερη σύσταση γιὰ καθαριότητα μέσα στὸ ξενοδοχεῖο;

Διαλέξαμε ἑπτὰ πρότυπα. Καὶ τέλος συμφωνήσαμε νὰ δώσωμε τὸ βραβεῖο στὴν ἀγγελία, ποὺ καταχωρίζομε στὴ σελ. 109.

Στὶς πολὺὤρες συνεδριάσεις τῆς κριτικῆς ἐπιτροπῆς, ποὺ τὴν ἀποτελοῦσαν ὅλα τὰ παιδιά, δὲν εἶχα νὰ διαλέξω ἓνα ὁποιοδήποτε φύλλο γιὰ καλύτερο, παρὰ ἢ κύρια δουλειά μου ἦταν ἡ ἀγωγή τῶν παιδιῶν στὸ κριτικὸ κοίταγμα: Ὁ δάσκαλος τῆς καλλιγραφίας ἔπαψε πιά σήμερα νὰ εἶναι ἐπικριτῆς καὶ πῆρε τὸ ρόλο τοῦ ὀδηγητῆ ἀπάνω στὸ δρόμο, ποὺ φέρνει στὴν ἀναγνώριση τοῦ καλύτερου. Ἡ βούληση ποὺ χρειάζεται γιὰ νὰ τελειοποιηθῇ τὸ γράψιμο ξανάβει μόνο, ὅταν τὸ παιδί ἔρχεται στὸ σημεῖο νὰ ἀναγνωρίσῃ αὐτὸ τὸ ἴδιο τὶς ἐλλείψεις τοῦ γραψίματός του ἀπάνω σὲ σύγκριση μὲ πιὸ καλοκαμωμένο καὶ μάλιστα, ὅσο εἶναι δυνατό, ἀπὸ παιδιάτικο χέρι γραμμένο.

Ἡ πεῖρα μᾶς ἔδειξε, πὼς σὲ κάθε κοίταγμα, ποὺ γίνεται μὲ τὸν τρόπο, ποὺ ἱστορήσαμε, κρύβεται πάντα κέντρισμα γιὰ τὰ παιδιά. Τὸ ἓνα παιδί παρατάει σὲ λίγο τὰ τεράστια ἐλικοειδῆ στολίσματα τῆς γραφῆς, τὸ ἄλλο προσπαθεῖ νὰ κάμη ζωντανότερα τὰ γράμματά του, ποὺ ὑψώνονται ἀπότομα σὰν κοκκαλωμένα, νὰ τοὺς δώσῃ πιὸ πρόσχαρη μορφή, τὸ τρίτο ξεμπλέκει τὶς μπερδεμένες λέξεις καὶ χύνει φῶς στὶς μορφές. Μὰ σὲ κανένα δὲν ἐπιβάλλω ἐγὼ τύπο-Duktus, βοηθάω μόνο τὸν καθένα στὴν ἐργασία, ποὺ καταβάλλει γιὰ νὰ τελειοποιήσῃ τὸ γράψιμό του.

Τί λέει τὸ γράψιμο τοῦ παιδιοῦ γιὰ τὸ χαραχτῆρα του; Ἐμεῖς οἱ δάσκαλοι δὲν ἔχομε ἀνάγκη νὰ προσπαθοῦμε νὰ ἐξηγήσωμε τὴ γραφή, γιὰτὶ ἔχομε ἓνα σωρὸ ἄλλες δυνατότητες νὰ γνωρίσωμε τὴν ιδιοσυστασία τοῦ παιδιοῦ, νὰ ἐξακριβώσωμε τὸ ὑπόστρωμα τοῦ χαραχτῆρα του. Εἶναι πολὺ τολμηρὸ νὰ θέλωμε νὰ γνωρίσωμε τὸ χαραχτῆρα ἀπὸ τὸ γρά-

ψιμο, τὴ στιγμῇ, πού ὠρκισμένοι γραφολόγοι γελάστηκαν, δῶ
καὶ λίγο καιρὸ, ἀπὸ τὸ μοιάσιμο τοῦ γραψίματος μιᾶς καλό-
γριας μὲ μιᾶς σαντέζας.

Κι ὅμως μέσα στὴν τάξη, ὅταν ἀφήνη κανεὶς τὸ νοῦ του
νὰ σκέφτεται γιὰ τὸ γράψιμο καὶ τοὺς γραφιάδες, τοῦ πα-
ρουσιάζονται κάποτε ἀνάμεσά τους πολὺ ἀξιοπρόσεχτες σχέ-
σεις. Μόνο λίγα παραδείγματα :

Was ist der Vater
dieses Knaben?

Τί δουλειὰ κάνει ὁ πατέρας αὐτοῦ τοῦ παιδιοῦ ;

Ὁ πατέρας του εἶναι πεταλωτής. Ὁ μικρὸς μας γραφιάς
εἶναι χεροδύναμος καὶ τὸν βοηθάει ἀπὸ τώρα ἄφοβα νὰ πετα-
λώνουν ἄλογα. Τὰ μπράτσα του, πού ἀγκαλιάζουν κάθε μέρα
τὰ ἀλύγιστα πόδια τῶν ἀλόγων, σὰν πιάνουν τὴν πέννα εἶναι
φυσικό, νὰ ρίχνουν στὸ χαρτὶ σταθερότερες γραμμὲς παρὰ
κεῖνες, πού ρίχνουν τὰ ντελικάτα δάχτυλα ἑνὸς λεπτοκα-
μωμένου συμμαθητῆ του.

Was ist der Vater
dieses Knaben?

Τί εἶναι ὁ πατέρας αὐτοῦ τοῦ παιδιοῦ ;

Ὁ πατέρας του εἶναι κουρέας. Καὶ τώρα μπαίνει κανεὶς
στὸν πειρασμὸ ν' ἀνακαλύψῃ κωμικὲς σχέσεις ἀνάμεσα σὲ
γραφὴ καὶ σπιτικὸ περιβάλλο. Στὸ W καὶ V φαίνεται ὅλο-
κάθαρὰ τὸ σίδηρο, πού μ' αὐτὸ ὁ πατέρας του κατσαρώνει

τὰ σπάνια μαλλιά μιᾶς ἐρωτοχτυπημένης μπεμπέκας. Ἴδια καὶ τὰ τελικὰς αὐτῶν τῶν λέξεων, πού μυρίζουν λεβάντα, εἶναι σὰν σγουρωμένα μὲ τὸ καφτὸ ψαλλίδι.

Die ich noch nicht gefürchtet
fällt nicht mehr zu mir auf?

Τί ξεχωριστὸ παρατηροῦμε σ' αὐτὸν τὸ μικρό;

Αὐτὸς εἶναι ὁ πρῶτος στὴν τάξη, ἓνα ἀνοιχτόκαρδο μὲ λαμπερὰ μάτια, τόμπρο παιδί, ἀλύγιστο καὶ διάφανο σὰν τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ γραψίματός του· αὐτὸ τὸ παιδί τραβάει τόσο βαθιὰ στὸ κάθε ζήτημα, σὰν καὶ τὶς γραμμές, πού κατεβάζει κάτω ἀπὸ τὸ χαράκι. Θὰ γενῆ, σὰ μεγαλώση, ἓνας καθὼς πρέπει ἄντρας.

Die ich noch nicht gefürchtet fällt

ich nicht mehr zu mir auf?

Τί ξεχωριστὸ παρατηροῦμε σ' αὐτὸν τὸ μικρό;

Αὐτὸς ὁ μάθητὴς εἶναι κορίτσι ὀλάκερο, ντελικάτος, εὐαίσθητος, δειλός. Τοῦ λείπει ἡ ἀπαραίτητη δραστηριότητα. Σταλιὰ πρωτοβουλία! Πολλές φορὲς εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ τὸν γλιτώνω ἀπὸ τὰ ἄγαρμπα πειράγματα, πού τοῦ κάνουν οἱ διαβόλοι μέσα στὴν τάξη.

Ratet ~~er~~ mal, was
ich werden will?

Μπορεῖτε νὰ τὸ βοῆτε τί θέλω νὰ γίνω;

Ὁ μικρὸς αὐτὸς θέλει νὰ γενῆ μηχανικός. Ὁ πατέρας του εἶναι ἀρχιτέκτονας. Δὲν ἔχει μέσα του αὐτὸ τὸ γράψιμο κάτι τὸ ἐπιβλητικό; Τὰ μικρὰ «t» δὲν κάνουν τὴν ἐντύπωση, πῶς ξεπερνᾶνε σὰν διπλοστεριωμένες σιδηροκολόνες, ἀπάνω ἀπὸ τὴ λιθόχτιστη σειρὰ τῶν ἰσόστιχων γραμμάτων;

Ratnt einmal, was
ich werden will!

Μπορεῖτε νὰ τὸ βοῆτε τί θέλω νὰ γίνω;

Θέλει νὰ γίνῃ τζόκεϋ! Εἶναι φύση ἐξαιρετικὴ γιὰ πιλᾶ-
λημα: Φτερά! φτερά! Γι' αὐτὸν τὸ γράψιμο εἶναι «δρόμος
μετ' ἐμποδίων». Δὲν τὸν μέλει καὶ τόσο, πού ἔχασε, στὸ
ἄτυχο πήδημα ἀπάνω ἀπὸ μιὰ μάντρα, στὴ μέση τῆς πρώ-
της ἀράδας, ἓνα «n»! Ἀέρα!

Ἐπάρχουν λοιπὸν γραψίματα, πού φέρνουν σὲ ἐκπλη-
χτικὰ συμπεράσματα. Ὅστοςο εἶναι πιθανό, πῶς μερικοὶ γρα-
φιάδες θὰ μπορούσαν νὰ βάνουν σὲ φοβερὴ δοκιμασία καὶ
αὐτοὺς τοὺς πολυπειροὺς γραφολόγους. Ἐξήγηση γραψί-
ματος εἶναι σατανικὰ δύσκολη δουλειὰ καὶ παρακολουθεῖται
ἀπὸ εὐθῦνες, πού λυώνουν τὸν καθένα καὶ γι' αὐτὸ δὲν
πρέπει νὰ πηγαίνῃ κανένας γραφολόγος, προτοῦ σπουδάξῃ
χρόνια καὶ πολὺ εὐσυνείδητα τὴν ἐρμηνευτικὴ τέχνη.

Ἡ ἐπιστήμη θὰ ἐξακολουθήσῃ καὶ στὸν κύκλο αὐτὸ τὴν
ἔρευνά της. Ἄν κατορθώσῃ νὰ καθορίξῃ ἐκ τῶν ὑστέρων
τὸ χαραχτῆρα μέσα ἀπὸ τὸ γράψιμο, αὐτὸ θὰ ἐνδιαφέρῃ
ἰδιαίτερα τὴ βιομηχανία τῶν γραφομηχανῶν. Γιατὶ τότε
πᾶρα πολλοὶ ἄνθρωποι δὲ θ' ἀφήνουν νὰ βγαίνῃ ἀπὸ τὸ
χέρι τους τίποτε χειρόγραφο.

Βιολογία.

Οί γονιοί, πού διαβάζουν στο πρόγραμμα τῶν παιδιῶν τους τή λέξη βιολογία, στή θέση, πού ἔγραφε πιό παλιά Φυσική Ἱστορία, θά νιώθουν σέ μεγάλες γραμμές, πῶς Βιολογία εἶναι ἡ τέχνη νά ἐξηγοῦμε τή ζωή τῶν φυτῶν καί τῶν ζώων, νά βγάλουμε συμπεράσματα ἀπό τίς μορφές, πού μᾶς παρουσιάζουν.

✿ Διαβάζοντας στα παλιά «ἐγχειρίδια» Βοτανικῆς καί Ζωολογίας δέ βρίσκανε οὔτε νύξη γι' αὐτή τήν ἐρμηνευτική τέχνη. Τò κάθε κεφάλαιο τò διάβαζαν σάν ξερὴ βιογραφία: ✿ «Τò ἄνθος τῆς ἐλαιοκράμβης βλέπει τò φῶς τοῦ κόσμου τò Μάη. Τò συναρτοῦν κάλυκας μὲ τέσσερα σέπαλα, στεφάνη μὲ τέσσερα πέταλα καί ἕξι στήμονες καί μάλιστα τέσσαρες μακροὺς καί δύο βραχεῖς κτλ.»

Ἐο σημερινὸς βιολόγος λέει. Ἀξιέπαινος εἶσαι, πού ξαίρεις ὅλα αὐτὰ γιὰ τήν ἐλαιοκράμβη. Ὅστοςο δὲν ἔχει καί μεγάλη σημασία τò ζήτημα, ἂν τò λουλούδι τῆς ἔχη 6 ἢ 7 ἀνθῆρες. Σπουδαῖο, εἶναι νά ξαίρης, πῶς οἱ ἀνθῆρες ὑπηρετοῦν, κι ὡς ποιὸ σημεῖο τὴ διαίωσιση τοῦ εἴδους.

Τò βιολόγο λίγο, πολὺ λίγο, τὸν ἐνδιαφέρει τò χρῶμα τῆς ἐλαιοκράμβης. Ἀπὸ λογαριασμό του δὲ θᾶχε ἀντίρρηση νά ἔχη τò λουλούδι ἀντὶ κίτρινες, καί κόκκινες καί γαλάζιες λουράδες. Μόνο νάχη χρῶμα καί τò χρῶμα του νᾶναι χτυπητό! Γιατὶ τò προσελκυστικὸ αὐτὸ μέτρο ἔχει μεγάλη σημασία γιὰ τὴ διατήρηση τοῦ γένους τῶν ἐλαιοκραμβῶν.

Πῶς ἔχει ἡ ἐλαιοκράμβη ὀλοστρόγγυλα καί χνουδωτὰ

φύλλα, γὰ τὸ βιολόγο αὐτὸ εἶναι κάτι δευτερεῦον, πὺ δὲν τὸν ὑποχρεώνει νὰ τὸ προσέξῃ πολλή ὥρα. Πὺς ὅμως τὰ φύλλα ἀπέχουν τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο ὕψος σημαντικό, γὰ νὰ μὴν κρύβουν ἐκεῖνα, πὺ εἶναι ψηλότερα τὸν ἥλιο ἀπ' τὰ χαμηλότερα, αὐτὸ ἔχει σημασία γὰ τὴ ζωὴ τῆς ἐλαιοκράμβης.

Ὅταν γράφῃ τὸ τετράδιο τῶν περιλήψεων : Τὸ στέλεχος εἶναι στρογγυλὸ ἢ τριγωνικὸ ἢ πενταγωνικὸ, γὰ τὸ βιολόγο εἶναι σπατάλη χαρτιοῦ, ὅσο σημειώνονται μὲ μιὰ καὶ μόνη φράση στὸ τετράδιο αὐτὸ πράματα, πὺ ἔχουν μεγάλη σπουδαιότητα γὰ τὴν ὑπαρξὴ τῆς ἐλαιοκράμβης. Οὔτε τὸ θεωρεῖ ὁ βιολόγος γὰ σημαντικό, πὺς τρέφομε μὲ τοὺς σπόρους τῆς ἐλαιοκράμβης τὰ πουλερικά. Χωρὶς ἄλλο ὅμως βάνει τὰ παιδιὰ νὰ ζουλήσουν ἀνάμεσα σὲ χαρτὶ ἓνα σπόρο τῆς καὶ τὰ προκαλεῖ ἔπειτα νὰ παρατηρήσουν στὴ λαδιά : τί σπουδαία ὕλη εἶναι γὰ τὸ φυτό τὸ λάδι.

Οἱ παλιῆς φυσικῆς ἱστορίες ἀποβλέπανε πολὺ στὴ Στατιστικὴ καὶ ἐλάχιστα στὴ Βιολογία. Θεωροῦσαν γὰ ἐξαιρετικὰ σπουδαία ἐνέργεια καὶ ἐπιτυχία, νὰ μπάσουν μὲ τὸ σφυρὶ στὸ μνημονικὸ τῶν παιδιῶν, πὺς ἡ ἐλαιοκράμβη ἔχει τέσσερους μακριοὺς καὶ δύο βραχεῖς στήμονες. Ὁ βιολόγος ἀντὶ νὰ παραφορτώνῃ τὸ παιδικὸ μυαλὸ μὲ τέτιον ὄγκο, κάνει προσπάθειες : Βαίνει τὰ παιδιὰ νὰ ξεκολλήσουν ἀπὸ τὸ φύλλο τῆς ἐλαιοκράμβης τὴν κέρινη πέτσα καὶ νὰ προσέξουν πὺς ἀμέσως τώρα στεγνώνει τὸ νερό, καὶ μαραίνεται τὸ φυτό πολὺ πὺ γρήγορα, παρὰ ὅταν τὰ φύλλα του εἶναι σκεπασμένα μὲ κέρινη ἐπιδερμίδα.

Ὅσο οἱ παλιῆς αὐτῆς φυλλάδες, πὺ ἀσχολοῦνταν μὲ τῶνα καὶ μὲ τ' ἄλλο ἀπὸ τὴ Στατιστικὴ, στόλιζαν τὴν ἔδρα τοῦ βοτανικοῦ καὶ ἦταν ὁ μαστὸς ἀπ' ὅπου βύζαιναν τὰ παιδιὰ τὴν πνευματικὴ τροφή, δὲ γινόταν τίποτε ἄλλο ἀπὸ περιγραφῆς καὶ κόντρα περιγραφῆς. Ἐπιβάλλεταν μὲ τὸ σταγιὸ ὁ σκελετός, τὸ διάγραμμα τοῦ λουλουδιοῦ, ὡστόσο γὰ τὰ θαύματα τῆς ζωῆς τῶν φυτῶν, αὐτό, πὺ μαθαίνανε τὰ παιδιὰ καὶ τὸ τίποτα ἦταν τὸ ἴδιο πράμα. Ἡ στροφὴ σημειώθηκε μὲ τὸ μπάσιμο στὸν εἰκοστὸ αἰῶνα. Τότε ἄρχισε ὁ βιολόγος τὴ

θριαμβευτική του προέλαση ἐνάντια στοὺς σοφούς, πὺ εἶχαν ριχτῆ στοὺς ἀριθμοὺς καὶ στῆ σημαία τους ἔλαμπαν οἱ τέσσερες μακροὶ στήμονες καὶ οἱ δυὸ βράχεις. Φυσικὰ ὑπῆρχαν καὶ πρῶτα βιολόγοι κι ὅποιος ἔτυχε νὰ πέση στὰ χέρια τους, τὸν καιρό, πὺ πήγαινε στὸ σχολεῖο, ἔμαθε νὰ βλέπη τὴ φύση στὴν καρδιά της.

Μόνο γιὰ μονομέρεια κι ὄχι γιὰ λεπτομέρεια κατηγοροῦμε πολλοὺς βοτανικοὺς τοῦ παλιοῦ σκολειοῦ. Γιατὶ εἶναι κάτι αὐτονόητο, πὺς καθένας μπορεῖ νὰ ἐμβαθύνη στὴ φύση καὶ στὸ σκοπὸ μόνο τῶν ἀντικειμένων ἐκείνων, πὺ τὰ γνωρίζει ὡς τὶς πιὸ μικρὲς τους λεπτομέρειες. Ἀκόμη καὶ σήμερα σπουδάζομε μὲ τὴν ἐπιμέλεια τοῦ παλιοῦ δασκάλου τὴν κατασκευὴ ζώων καὶ φυτῶν. Ὡστόσο, δὲ περιοριζόμαστε στὸ ρόλο τοῦ διεκπεραιωτῆ γνώσεων καὶ, περιγράφοντας τὴ φύση, δὲν κλείνομε τὸ ἔργο μας μὲ τὴ σοφία: "Ἔτσι εἶναι τὸ φυτό! παρὰ ἐπιδιώκωμε νὰ συνηθίσωμε τὸ παιδί νὰ θέτῃ ἐρώτημα: Γιατὶ εἶναι ἔτσι; καὶ τὸ βοηθοῦμε νὰ βρῆ μόνο του τὴν ἀπάντηση.

Καὶ κάτι πάρα πάνω. Τὸ τελικὸ δὲν εἶναι οὔτε τὰ ἐρωτήματα αὐτά. Τὰ ἐρωτήματα μπορεῖ νὰ τὰ λένε καὶ τὰ χεῖλια μόνο. Μποροῦμε νὰ τὸ συνηθίσωμε τὸ παιδί, νὰ ρωτᾷ, γιὰ νὰ ρωτᾷ. Τὸ τελικὸ εἶναι νὰ βλέπη τὸ παιδί μέσα στὴ φύση, μυστήριο στὸ μυστήριο, πὺ νὰ τὸ ἀναγκάζῃ νὰ σκέφτεται γιὰ τὴν ἐξιχνίαση, ἀδιάφορα ἂν θὰ τὸ κατορθώσῃ ἢ θὰ μείνῃ μὲ τὴν ἔκπληξη.

* * *

Σήμερα ἔχομε νὰ δοῦμε ξενοδοχεῖα στὸ σχολικὸ κῆπο. Εἴχαμε περᾶση ὡς τώρα πολλὲς εὐχάριστες ὥρες παρατηρώντας τὶς βραγιές—τὰ λουλούδια, μὰ ὅταν μᾶς ἀπασχολοῦσε ἓνα νέο γενικὸ θέμα ὅλο κι ἀνακαλύφταμε στὰ γνωστὰ κάτι νέο. Ἐνα παράδειγμα: Ὅταν μιλήσαμε γιὰ πρώτη φορὰ γιὰ τὸ λελὲ μᾶς εἶχε φανῆ, σὰ στρατοκόπος μέσα στὴν ἀνοιξη. Ζυγίσαμε τότε βολβὸ καὶ πράσινο μέρος καὶ συγκρίνοντας

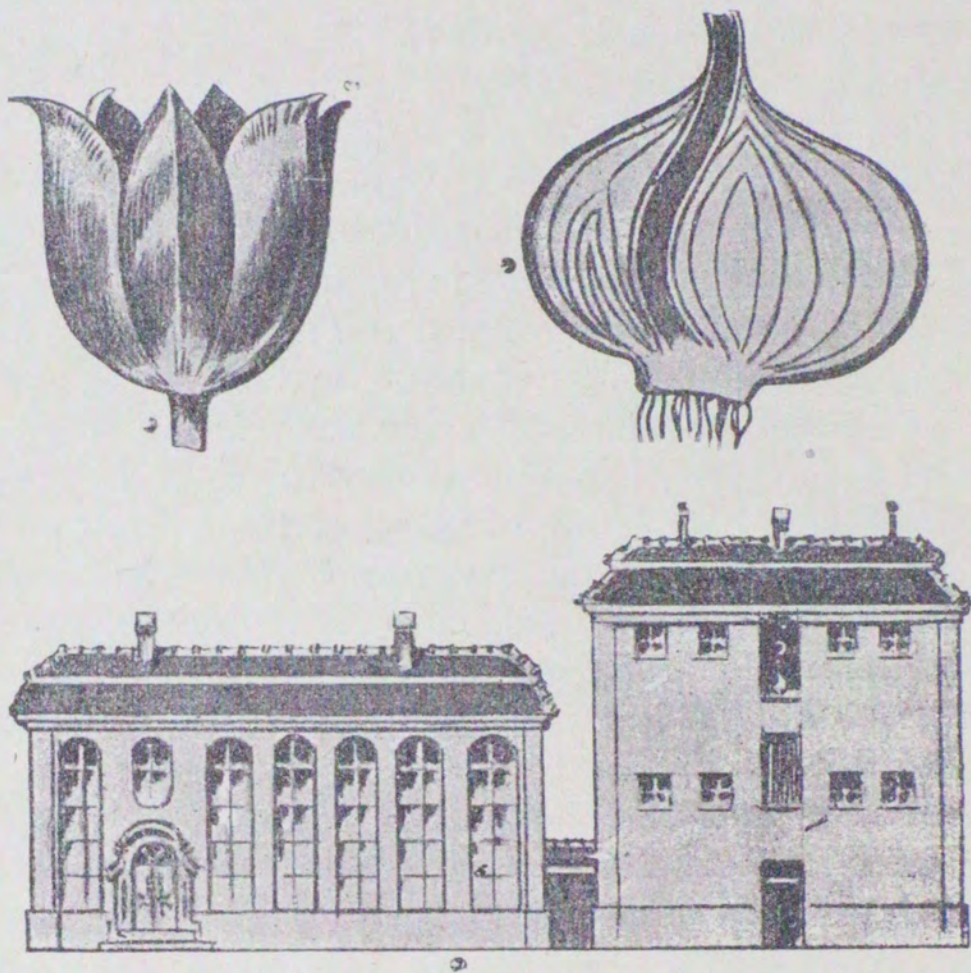
μὲ ἓνα μικρὸ διαβατικὸ πουλὶ προσδιωρίσαμε πόσο μεγάλη ἔπρεπε νᾶναι ἡ γουῖσα τοῦ τελευταίου ἂν ἦταν ὑποχρεωμένο νὰ ἀποθηκεύη πολλές προμήθειες ὅπως τὸ κάνει ὁ λελέ! Κι ὅταν ὕστερα ἀπὸ λίγες μέρες ἐπισκεφτήκαμε ἓνα ἀγρόχρημα καὶ μιλήσαμε γιὰ ἀμπάρι καὶ ἀποθήκη καὶ σκεφτήκαμε τέλος γιὰ τὴ σημασία, πὺ εἶχαν οἱ σιτοβολῶνες στὶς μεσαιωνικὲς πόλεις, μὴν ἀνάχανα γιὰ τὸ λελέ ἀμέσως κατάλαβαν, τί εἶδος ἀμπάρι, τί εἶδος ἀποθήκη, τί εἶδος ταμεῖο δύνανται εἶναι ὁ βολβὸς στὸ λελέ!

Μιὰ φορὰ στὴ ζωγραφουῖσα ἰχνογραφία εἶχαμε νὰ σκεδιάσωμε χαρτὶ ταπετσαρίας γιὰ τὸ θέατρο τῶν ἀνδρικήλων μας. Θέλαμε νὰ χρησιμοποιήσωμε μορφὲς λουλουδιῶν γιὰτι αὐτὲς προσαρμόζονταν στὸ νόημα τοῦ κομματιοῦ· ἀφήσαμε λοιπὸν νὰ περάσουν μπρὸς μας σὰ σὲ πανόραμα τῆς χρονιᾶς ὅλα τὰ φυτὰ, πὺ εἶχαμε μάθη. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν, πὺς τότε, ἐκ τῶν ὑστέρων, ἐχτιμήσαμε σωστὰ τὸ λελέ γιὰ τὴν ὡραία διεύθυνση, πὺ ἔχουν οἱ γραμμὲς τοῦ ἀνθους του. Τί ἀπλό, ὁμορφο καλλιτέχνημα ἔχει κάμη ἢ χρυσοχέρα ἢ φύση. Ὅταν τὸν πρωτοεἶδαμε τὸ λελέ, δὲν καλοπροσέξαμε τὸ γραφικὸ κάλυκα, πὺ ὑψωνόταν ἀλαφρά. Βαλμένος σὲ νέους συνδυασμοὺς ὁ λελέ, μᾶς τραβοῦσε πάντα ὅλο καὶ μὲ νέους ἐρεθισμοὺς.

Κι ἅμα σήμερα τὸν θυμῖσα στὰ παιδιῶ, τὸ λελέ, πὺ εἶχε ἀπανθίση ἀπὸ καιρὸ, δὲν εἶδαν στὸ κομψὸ φυτὸ μονάχα τὸν ξενοδόχο, πὺ στρώνει τὶς λιχουδιὲς του, μὲ σπάταλη χαριστικὴ διάθεση, μπρὸς σὲ ἀμέτρητους μικροὺς ξένους κι ὡς τόσο κάνει τὸ λογαριασμὸ του καὶ γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, παρὰ χάρηκαν καὶ γιὰ τὸ ἀστεῖο κελλάρι τῶν φαγιῶν, μέσα στὸ «Ξενοδοχεῖο στὸ λελέ», ἀπ' ὅπου μποροῦσε κανεὶς νὰ πάρη τροφὲς τῆς ἐκλογῆς του!

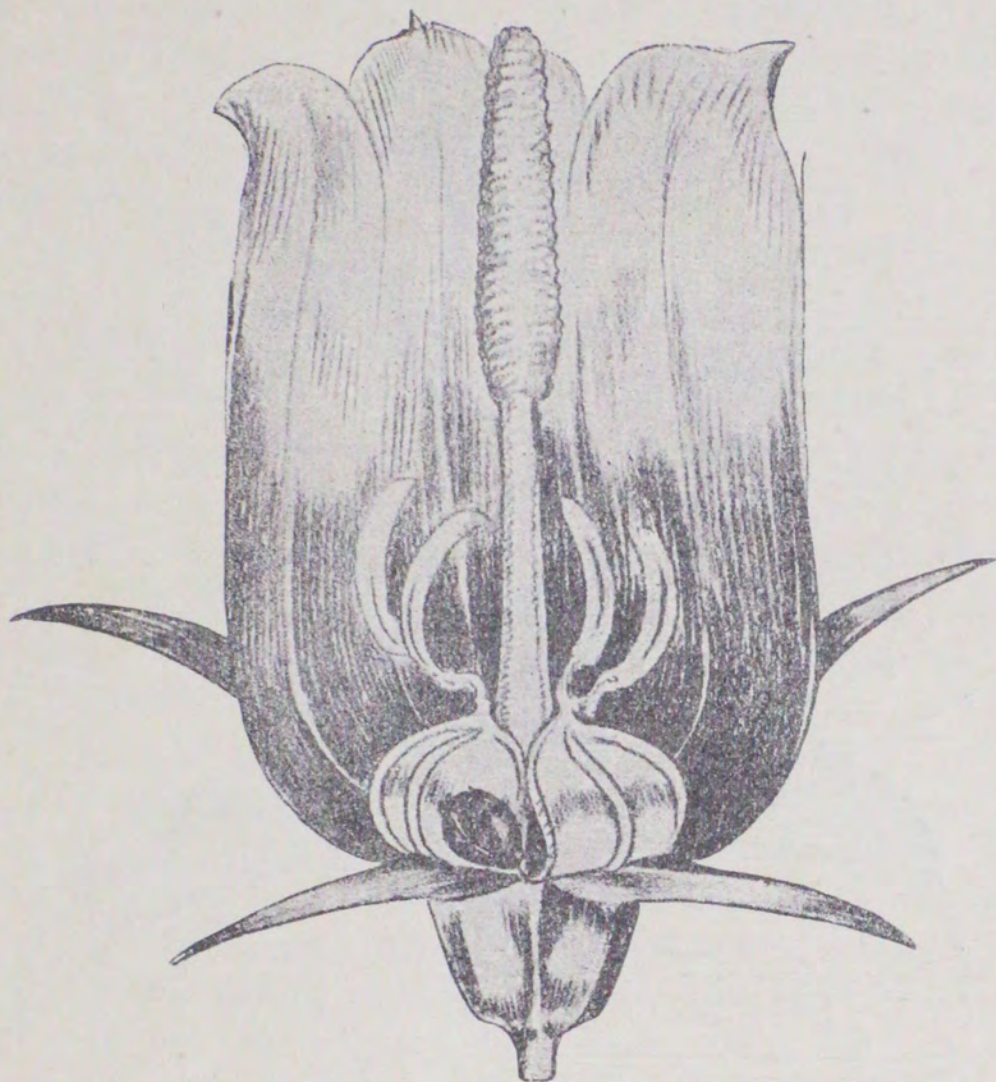
Στὴ Βοτανικὴ λοιπὸν δὲ θέλομε νὰ ἔχωμε πάντα τὴ μύτη στὸ λουλούδι, τὰ μάτια στὸ φακὸ καὶ τὸ δείχτη τοῦ χειροῦ νὰ μετράη τοὺς στήμονες, παρὰ καὶ νὰ μεταφερώμαστε σὲ θέσεις, πὺ μᾶς ἐπιτρέπουν πλατιὰ ἀνασκόπηση καὶ νὰ διδάσκωμε μὲ τὴν κατάλληλη ὁργάνωση τῆς διδασκαλίας, νὰ

ἀνακαλύπτουν τὰ παιδιὰ συνδυασμούς, πού ξανάβουν πάντα·
κι ἀπ' τὴν ἀρχὴ τὸ γνωστικὸ διαφέρει. Ἡ συγκεντρικὴ διδα-
σκαλία παραβαλλόμενῃ μὲ τὴ διδασκαλία κατὰ κλάδους, πα-
ρέχει ὁλότελα ἄλλες δυνατότητες ἐργασίας. Ἐπιτρέπει νὰ

Μέγα ξενοδοχεῖον «Στὸ λελέ». Κολοσσιαῖο χτίριο
μὲ ἀπλόχωρη αἴθουσα φαγητοῦ.

ἐμβαθύνωμε μὲ πρόγραμμα στὸ κάθε μάθημα πρὸς κάθε
διεύθυνση καὶ νὰ πλαταίνωμε τὸ γνωστικὸ ὄριζοντα τοῦ παι-
διοῦ, ἐνῶ ἡ διδασκαλία κατὰ μαθήματα μοιάζει μ' ἓνα παρ-
δαλὸ ραδιοπρόγραμμα, μὲ μόνῃ τὴ διαφορὰ, πὼς παιδιὰ σχο-
λείου δὲν εἶναι στὴν εὐτυχισμένη θέση νὰ κρεμάσουν τὰ

Στὸ ξενοδοχεῖο «Στὴν καμπανούλα». Ὁ μπουφές εἶναι
γιὰ μερικοὺς κλειστός.

ἀκουστικά. Σχεδὸν σὰν νάμασταν ἐπιστημονικὴ ἀποστολὴ
ἀπὸ ξενοδόχους γυρίζαμε τὸ μάτι μας παντοῦ στὸ σχολικὸ
κῆπο—δὲν μποροῦν νὰ βρεθοῦν κι ἄλλες ἀξιοπρόσεχτες
ἀναλογίαι ἀνάμεσα στὸ ἔργο τοῦ ξενοδόχου, πού τὸ ἀσκοῦν
ἄνθρωποι καὶ στὸ ἴδιο, πού τὸ ἀσκεῖ ἡ φύση; Μὲ τὴ βοήθεια
παρατηρήσεων καὶ διηγήσεων δοκιμάσαμε νὰ τραβήξωμε
ἀκόμη πιὸ βαθιὰ στὴν ὕλη.

«Εἶναι βράδυ βροχερό», ἄρχισα νὰ διηγίεμαι, μπρὸς στὴ
βραγιά—τὶς καμπανοῦλες. «Πολλὰ σκαθάρια σπάζουν τὸ

Ξενοδοχεῖο «Στὸ λάμιο τὸ λευκό», τὸ ἐντευκτήριο γιὰ τὶς ἀγριομέλισσες.

κεφάλι τους: Ποῦ νὰ βροῦμε μέρος νὰ μᾶς προφυλάξῃ τούτη τὴ νύχτα ἀπὸ τὴ βροχή; Σταθῆτε! Στὸ κατάλυμα: «Στὴν καμπανούλα» εἶναι ἀσφαλῶς ἀκόμη λίγος ἄδειος τόπος! Σωστά, ἢ συντροφιά τους οἱ νάνοι βολεύονται ἀναπαυτικὰ μέσα στὴ γαλανὴ στοά. Χμ! Ἐκεῖ τοὺς γαργαλίζει τὴ μύτη μιὰ σπάνια μυρουδιά ἀπὸ μέλι. Βηματίζουν καὶ συλλογιοῦνται, πῶς θὰ μπορέσουν νὰ φτάσουν στὸ δοχεῖο, ποῦχε τὸ μέλι, κοντὰ στὴν ἀγροθήκη, καὶ τότε κάνουν μιὰ πολὺ δυσάρεστη ἀνακάλυψη.....» Ἐντείνοντας τὸ βλέμμα τους τὰ παιδιὰ παρατηροῦν: Ὁ δρόμος πρὸς τὰ ἐκεῖ εἶναι

κλεισμένος. Τὸ δοχεῖο μὲ τὸ γλυκὸ παρασκεύασμα εἶναι σκεπασμένο. μὲ ἓνα φύλλο, ποὺ ἀπλώνεται ἀπάνω του, σὰ σκηνή. Πέντε μικρὲς σκισμάδες ἐπιτρέπουν νὰ βλέπουν τὰ λιχουδέα σκαθάρια καλὰ τοὺς θησαυρούς. Μὰ μόνο νὰ τοὺς βλέπουν, νὰ τοὺς ζυγώσουν εἶναι ἀδύνατο· ἔχτός, ποὺ εἶναι σκεπασμένοι, τοὺς κλείνει ἀκόμη τὸ δρόμο πρὸς τὰ ἐκεῖ καὶ ἓνα διχτυωτὸ ἀπὸ τρίχες.

Ὁ ξενοδόχος τοὺς ἔχει, τοὺς θησαυρούς του, μόνο γιὰ τοὺς ξένους, ποὺ ἔχουν μακριᾶς μουσοῦδες καὶ προβοσκίδες. Τὸ σκυλολόγι τῶν σκαθαριῶν δὲ βοηθεῖ τὸ λουλουδι στὴν ἐπικονίαση καὶ γι αὐτὸ ἡ ἐπιγραφή: Κλειστά!

Τί κατεργάρης, αὐτὸς ὁ ξενοδόχος! λένε τὰ παιδιά.

Ὅμως σὲ λίγο θυμοῦνται, πὼς καὶ στὸ μπουφὲ τοῦ ξενοδοχείου φυλάγονται λογιῶν-λογιῶν γλυκὰ καὶ φαγητὰ κάτω ἀπὸ γυάλινα κουδούνια.

* * *

«Καὶ τὸ λάμιο τὸ λευκὸ εἶναι πολὺ ἐκλεχτικὸ, σὰν πρόκειται νὰ δεχτῆ ξένους. Ἔχει τοὺς θησαυρούς, τὸ μέλι του πολὺ βαθιά, στὴ βόση τῶν λουλουδιῶν του, ποὺ εἶναι, σὰν μακριοὶ σωλῆνες γιὰ νὰ μποροῦν νὰ φτάνουν, ὡς ἐκεῖ μόνο ἔντομα μὲ μακροῦ ρύγχος. Οὔτε οἱ μέλισσες οὔτε οἱ πεταλοῦδες μὲ τὰ ἀσυμμάζευτα φτερά τους μποροῦν νὰ βάνουν χέρι σ' αὐτοὺς τοὺς θησαυρούς. Πρὸς μεγάλη λύπη τῶν μελιστῶν τὸ λάμιο τὸ λευκὸ εἶναι ἐντευκτῆριο γιὰ τὶς ἀγριομέλισσες. Καὶ ξαίρετε τί κάνουν οἱ ἀγαναχτισμένες μέλισσες; Δησμονοῦν τὴν καλή τους ἀνατροφή καὶ γίνονται διαρρηχτες. Δαγκώνουν ἀπ' ἔξω τοὺς σωλῆνες τῶν λουλουδιῶν καὶ τοὺς κάνουν τρύπες, γκρεμίζουν ἔτσι τοὺς τοίχους τοῦ σπιτιοῦ κοντὰ στὸ κελλάρι! Ποὺ ἀκούστηκε αὐτό;»

Τὰ παιδιά ὅμως μοῦ ἀναφέρουν ξενοδοχεῖα, ποὺ φρουροῦνται, συλλόγους ποὺ ἔχουν αὐτὸ τὸ σκοπὸ: νὰ φυλάνε· καὶ τὸ ξαίρουν γιὰτὶ εἶναι ἀπαραίτητο αὐτό.

* * *

Ἡ σεληνὴ εἶναι περισσότερο ἀδιάκριτη ἀπὸ τὴν καμπα-
νούλα, σὰν πρόκειται νὰ διώξη ἀνεπιθύμητη ἐπίσκεψη.
Κολοντυμένοι φτερωτοὶ καλῶς νὰ ὀρίσουν, ἀλλὰ ἄχρηστο,
πεινασμένο κόσμο, ποὺ σκαρφαλώνει ἀπὸ τὸ χῶμα, τὸν
σταματᾷ τὸ φυτὸ αὐτὸ ἀμέσως, ἀλείβει δηλαδὴ τὸ στέ-
λεχός του μὲ κόλλα».

Ξενοδόχος νὰ στήνη ξόβεργες, δὲν εἶναι παρᾶξενο; Μὰ
τὰ παιδιὰ μου διηγοῦνται, πὼς ὁ διευθυντὴς ἑνὸς πάρκου
ψυχαγωγικοῦ ἔχει κι αὐτὸς τὸ χτῆμα του φραγμένο μὲ ἀγκα-
θωτὸ σύρμα, γιὰ νὰ μὴν περνᾶνε ἀκάλεστοι ξένοι.

(Τὸ ξενοδοχεῖο «στὴ σεληνὴ» ἔχει καὶ κάτι ἄλλο ἀξιοση-
μείωτο. Ἀνοίγει ἀπὸ βραδὺς καὶ κλείνει τὰ ξημερώματα.
Μόλις σκοτεινιάζει ἀνοίγουν τὰ λουλούδια του καὶ τραβοῦν
μὲ τὴ γλυκειᾶ τους μυρουδιὰ τοὺς ξενύχτηδες. Μὲ τὰ χαρά-
ματα τὰ πέταλα, ποὺ φώτιζαν θαμπὰ ξεθωριάζουν καὶ μα-
ραίνονται, κι οἱ πόρτες κλείνουν αὐτόματα.

Γιὰ τὰ μυστικὰ ὅμως ποὺ κρύβουν τὰ νυχτερινὰ κέντρα
ποὺ μαζεύουν τοὺς ξενύχτηδες καλύτερα νὰ μὴν ποῦμε
τίποτε....)

* * *

Ὁ πυρωμένος ἥλιος τοῦ καλοκαιριοῦ ξέρανε τὸ λιβάδι,
ποὺ ἦταν ὀλοπράσινο τὴν ἀνοιξη καὶ τώκαμε νὰ φαίνεται
κίτρινο καὶ κεραμιδί. Ὅμως κάπου-κάπου ξεπετιοῦνται
μέσα ἀπὸ τὴν ἄχαρη ἐρημιὰ φοῦντες ἀπὸ ἄγρια δαυκιά,
(Δαῦκος ὁ καρωτός), ποὺ κάνουν κατάπληξη μὲ τὴ δρο-
σιὰ τους.

Αὐτὸ τὸ εἶχαμε ἄλλοτε παρατηρήσει καὶ εἶχαμε ἀκόμη
βεβαιωθῆ, πὼς τὸ «ἄνθος» αὐτοῦ τοῦ φυτοῦ παρασταίνει
ὀλόκληρη ἀνθοδέσμη, ἀλλὰ τώρα τὸ βλέπαμε, τὸ ἄγριο δαυ-
κί, σὰν σωστὴ πόλη διασκεδάσεων μὲ τὰ ξενοδοχεῖα της, τὸ
ἓνα δίπλα στὸ ἄλλο. Μπαινοβγαίνουν ἐκεῖ φτερωτοὶ καὶ
περπατάρηδες, δισταχτικὰ κουνούπια, καλοχορτασμένα σκα-
θάρια, καλοθρεμμένες ἀγριομέλισσες καὶ μέλισσες λιγνές, πε-

Μπρὸς τὸ ξενοδοχεῖο «Στὴ σεληνὴ» εἶναι στημένες ξόβεργες.
Ἡ εἴσοδος ἐπιτρέπεται μόνο στοὺς φτερωτοὺς ξενύχτηδες.

ταλοῦδες στολισμένες μὲ χάρη, ζωὴ καὶ κίνηση. Σὰ στὴν ἔμποροπανήγυρη τῆς Λειψίας.

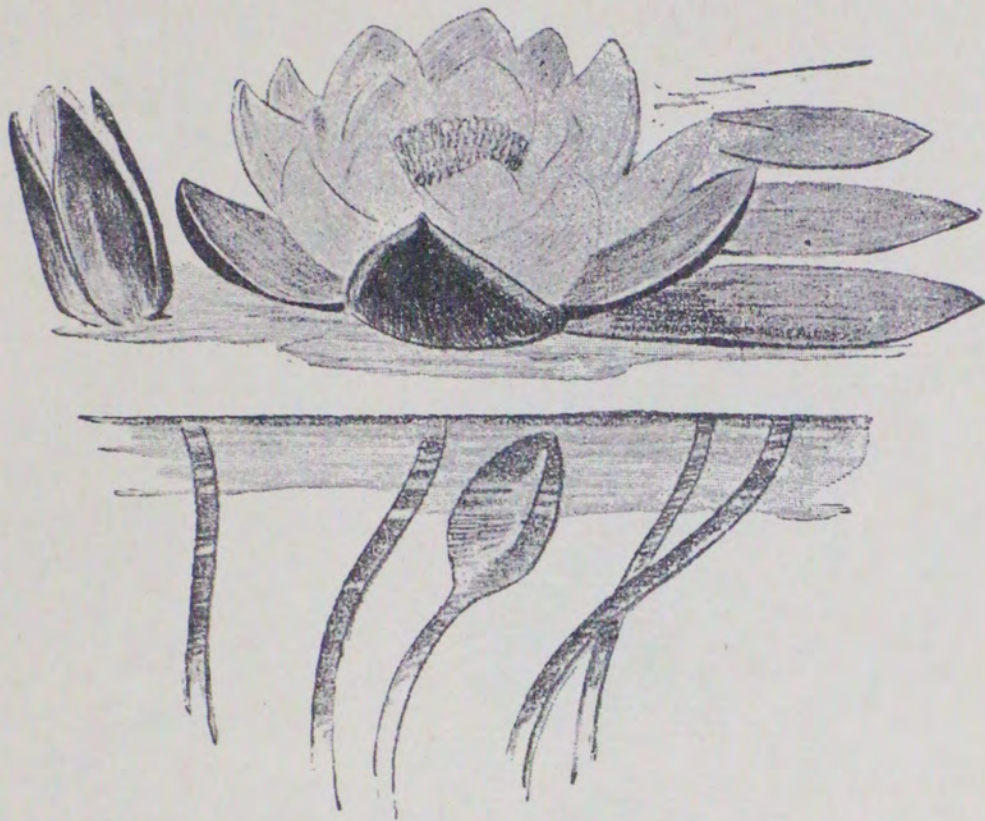
Ἀλλά, νὰ τὸ πιὸ σπουδαῖο πρόβλημα: Γιατὶ κάνει τὸ ἄγριο δαυκὶ τόσο χρυσὲς δουλειὲς τῆ στιγμῆ, πὺ γύρω του ἔχουν φέτος ἀναδουλειά; Γιατὶ ἡ ῥίζα του, ἴδια μὲ παλούκι, εἶναι ὑποδειγματικὸ κελλάρι. Ὅποιος ξαίρει νὰ τραβᾷ χυμὸ ἀπὸ τόσο δροσερὸ βάθος ἔχει ὅ,τι νὰ τοῦ γυρέψουν τὸ καλοκοίρι οἱ πελάτες του, ἀκόμη καὶ τὶς θερμότερες ἡμέρες δὲν ἀφήνει νὰ τοὺς λείψη τίποτε.

* * *

Ένα ξενοδοχεῖο κολοσσός:
Τὸ διαμέρισμα «Ἄγριο δαυκί» μὲ τὸ πλούσιο κυλιεῖο του.

Σ' ἕναν περίπατο κοιτάζομε ἀπὸ ἕνα παραθυράκι στὸ ἐσωτερικὸ ἑνὸς βαποριοῦ καὶ εἶδαμε νὰ γλεντοῦν ἐκεῖ μέσα.

«Στὴ Λευκὴ νυμφαία», πλωτὸ κι ὁμως στεγνὸ ξενοδοχεῖο, σερβίρονται μόνο φαγιά.

Σάν νὰ μὴν εἶχαν τὴ διάθεση οἱ μύγες καὶ τὰ σκαθάρια νὰ πᾶνε καὶ σὲ πλωτὸ ξενοδοχεῖο!

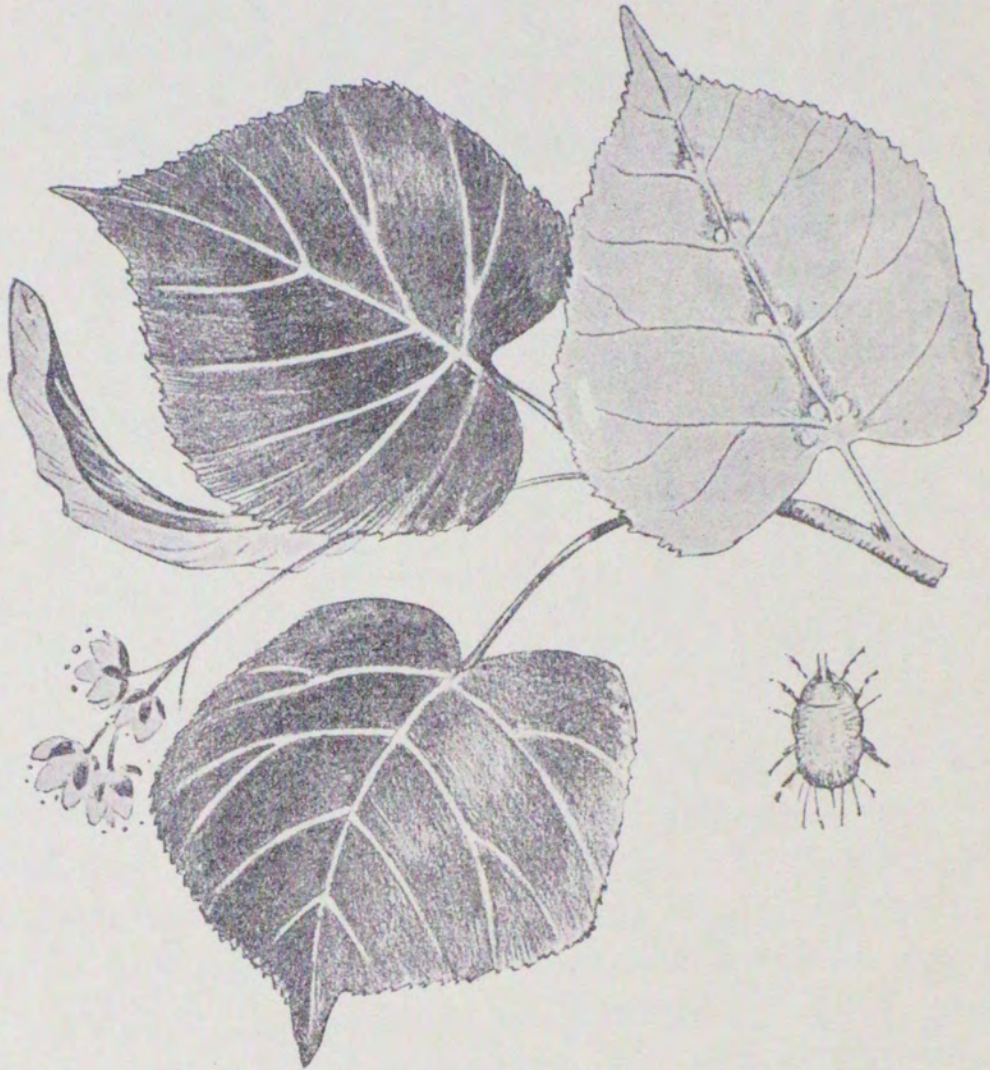
Κάθε πρωὶ μὲ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου τὸ ξενοδοχεῖο: «Στὴ λευκὴ νυμφαία» ἀνοίγει τὰ κομψά του διαμερίσματα, ἄσπρα καὶ κίτρινα, ταπετσαρισμένα καὶ σὲ μιὰ στιγμή γεμίζουν ὅλες οἱ κάμαρες. Ὅπως στὸ «λελέ», ἴδια καὶ στὸ ξενοδοχεῖο τοῦτο, δὲ σερβίρουν πιοτό, μέλι, ὁ κατάλογος γράφει μόνο: ἀνθόσκονη.

Καὶ πάλι ἡ νυμφαία ἡ λευκὴ δείχνει τὴν ἴδια πρόνοια μὲ τὴ διευθύντρια τοῦ ξενοδοχείου: ἔχουν κι οἱ δυὸ ἀποφασίσῃ ἀμετόκλητα νὰ προφυλάξουν ἀπὸ τὴν ὑγρασία τὰ ἀλεύρια, πού ἔχουν γιὰ τὰ γεύματα. Πρὶν ἀρχίσουν νὰ ἀνεβαίνουν οἱ βραδυνὲς ἀντάρες, πού

βλάπτουν τὸ ἀλεύρι, κλείνει τὸ ξενοδοχεῖο «Στὴ νυμφαία τὴ λευκὴ».

* * *

Στὸ ξενοδοχεῖο ξεπέφτει βέβαια κάποτε καὶ κανένας ξένος

Ἡ ὑπηρεσία στὸ ξενοδοχεῖο «ἡ Πράσινη φλαμουριά».

χωρὶς χρήματα καὶ παρακαλεῖ: «Κύριε Διευθυντὴ δώστε μου, παρακαλῶ, κάτι νὰ φάω. Δὲν ἔχω νὰ πληρώσω ἀλλὰ...»

«Μπορεῖ νὰ θέλῃ νὰ γιαλίση παπούτσια ἢ νὰ σκουπίση τὴν αὐλή!»

Ὁ φουκαράς, πὺ περιμένει ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὸ «Ξενοδοχεῖο: στὴν πράσινη φλαμουριά» καὶ παρακαλεῖ νὰ τοῦ δώσουν κατάλυμα καὶ θροφή εἶναι τὸ ἄκαρι μὲ τοὺς δικούς του. Τὰ παιδιὰ ἔχουν ἰδῆ κάποτε τέτια.

«Ὁ ξενοδόχος δὲ μπορεῖ ν' ἀνοίξη πλατιὰ κουβέντα μὲ τοὺς κυρίους αὐτούς, τοὺς ἀφήνει νὰ μποῦνε καὶ νὰ περάσουν τὴν ἡμέρα τους στὸ κάτω μέρος τῶν φύλλων, μέσα σὲ μικρούτσικες δέσμες τρίχες. Τὴ νύχτα ὅμως βγαίνουν ἀπὸ κεῖ μέσα, πᾶνε πέρα-δῶθε, ἀπάνω-κάτω στὰ φύλλα καὶ τὰ καθαρίζουν ἀπὸ τὴν ἀνθόσκονη καὶ ἀπὸ τὰ σακκουλάκια τῆς πὺ τὰ τινάζει ὁ ἀέρας ἀπάνω στὰ φύλλα. Ἔχουν ἐλεύθερη διαμονὴ καὶ γιὰ νὰ ξεπλερώσουν τὸ κάνουν νὰ στράφτη τὸ χαγιάτι τῶν φύλλων».

* * *

Δείχνω ἓνα ἀλαφοσκαθάρι.

«ὦ, τί μεγάλα κέρατα, πὺ ἔχει!»

«Ἀλήθεια, ἀπ' αὐτὰ καὶ τ' ὄνομα του».

«Ἐπιασα ἓνα μιὰ φορά, λέει ἓνας μαθητῆς. Μποροῦσε νὰ τσιμπήση μὲ τὰ κέρατα».

Ἐνα ἄλλο λέει:

«Αὐτὸ μπορεῖ νὰ πιάνη καὶ νὰ τρώη μεγάλα ζῶα!»

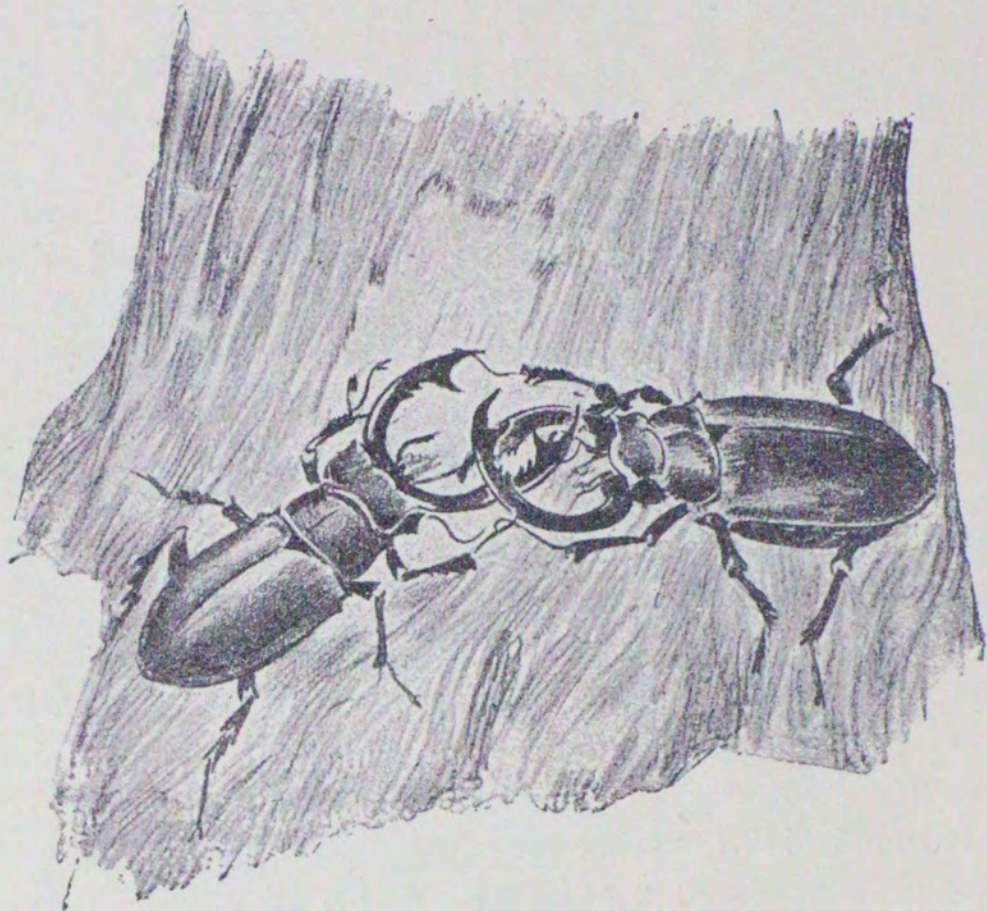
«Θὰ ἔπρεπε νὰ τοῦ κοιτάξωμε ἄλλη μιὰ φορά τὰ δόντια!» τοὺς λέω καὶ τοὺς δίνω τὸ φακό, νὰ δοῦν τὰ τρομερὰ ἐργαλεῖα, πὺ τὸ βοηθοῦν νὰ τρώη τὰ ζῶα. Μὰ δὲ βρήκαμε, παρὰ μόνο τὴν τριχωτὴ γλῶσσα τοῦ ἀλαφοσκαθαριοῦ, πὺ κρέμεται πάντα ἔξω.

«Φαίνεται, πὺς μόνο τὸ γλείψιμο τοῦ ἀρέσει!» «Σωστά, γλείφει τὸ χυμό, πὺ σταλάζει ἀπ' τὶς πληγὲς τῆς βελανιδιάς. Ἀλίμονο ἂν πλησιάζη, μουρμουρίζοντας κάποιο ἀπ' τοὺς συντρόφους, στὸ τραπέζι, πὺ καλοπερνάει αὐτό. Θὰ γίνη ἄγριο μαλλιοτράβηγμα, γιὰτὶ ὁ κραιοπατέρας μας δὲ θέλει σύντροφο στὸ τραπέζι!»

«Χωρὶς πολλὰ χυμοῦν τὸ ἓνα ἀπάνω στ' ἄλλο μὲ τὰ κέρατα!»

«'Αμ, πῶς ἀλλιῶς!»

Ἐνα παιδί διηγίεται, πὼς οἱ γονιοὶ του θὰ φεύγανε εὐχαρίστως ἀπὸ τὸ σπίτι, ποῦ κάθονται, γιατί στὸ κάτω πάτωμα εἶναι ξενοδοχεῖο, ποὺ γίνονται πάντα καυγάδες.... Μιὰ σκη-

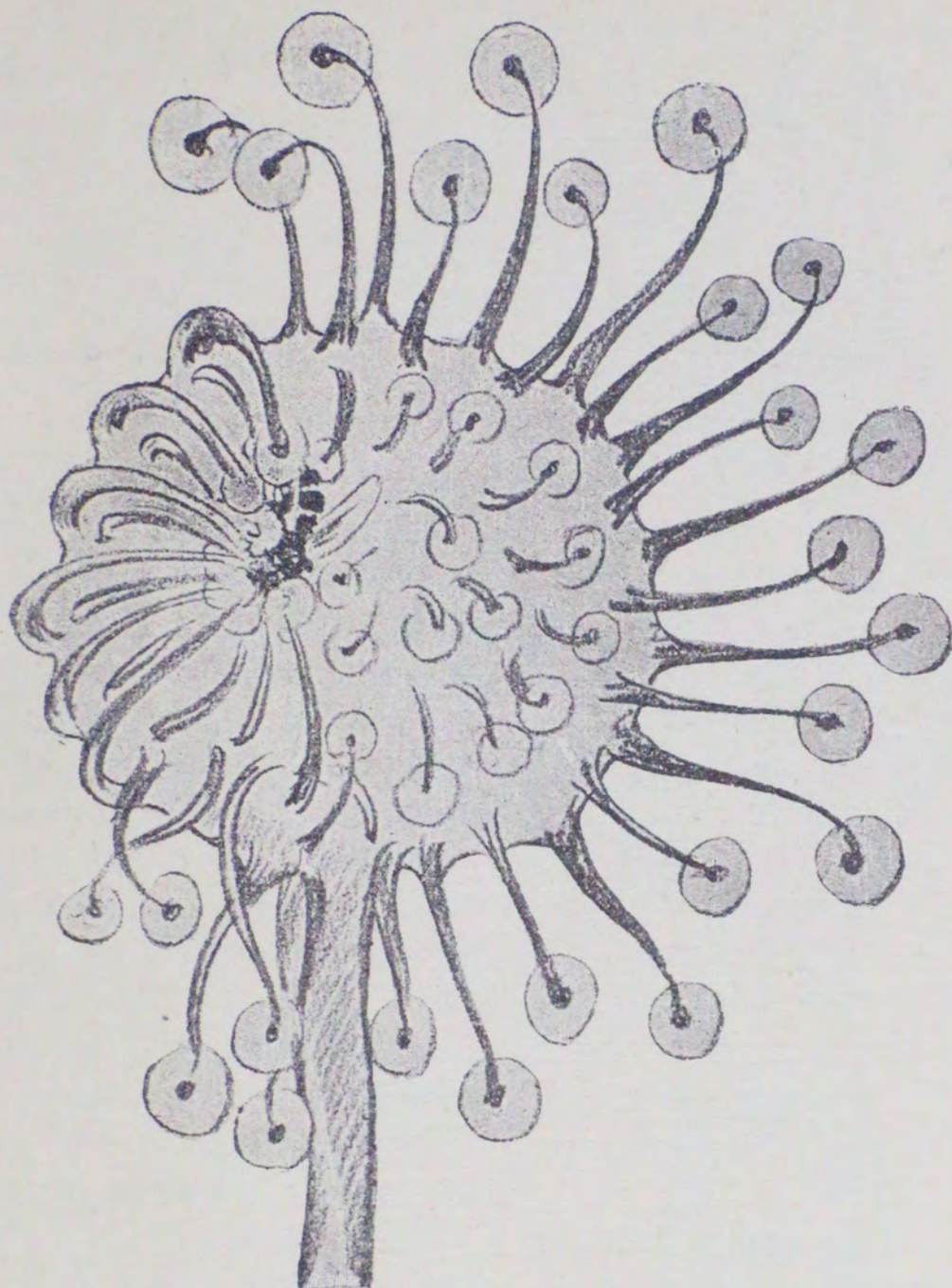
Καυγὰς στὸ ξενοδοχεῖο: «Στὴ βελανιδιά».

νούλα νέα, ποὺ σκορπίζει διάθεση, χωρὶς νὰ βγοῦμε ἀπ' τὸ πλαίσιο τοῦ γενικοῦ μας θέματος.

* * *

Ἀπίστευτα πράματα συμβαίνουν στὸ ξενοδοχεῖο: «Δροσερὰ ἢ στρογγυλόφυλλος». Κάποιο σκαθάρι πετάει ὀλόχαρο στὸ δρόμο του καὶ βλέπει ἄξαφνα στὴ γλῶση ἐλκυστικὲς ἀνθοδέσμες. Λάμπουν, σὰν νᾶχαν γιὰ πούλημα χιλιάδες στάλες μέλι. Ἄ, ἐδῶ θὰ καλοπεράσωμε!

Ὁ πεινασμένος σύντροφος κατεβαίνει καὶ τότε βλέπει,

«Στή Δροσερά τή στρογγυλόφυλλο», τὸ καπηλειό, πὸν γίνονται
τὰ κακουργήματα.

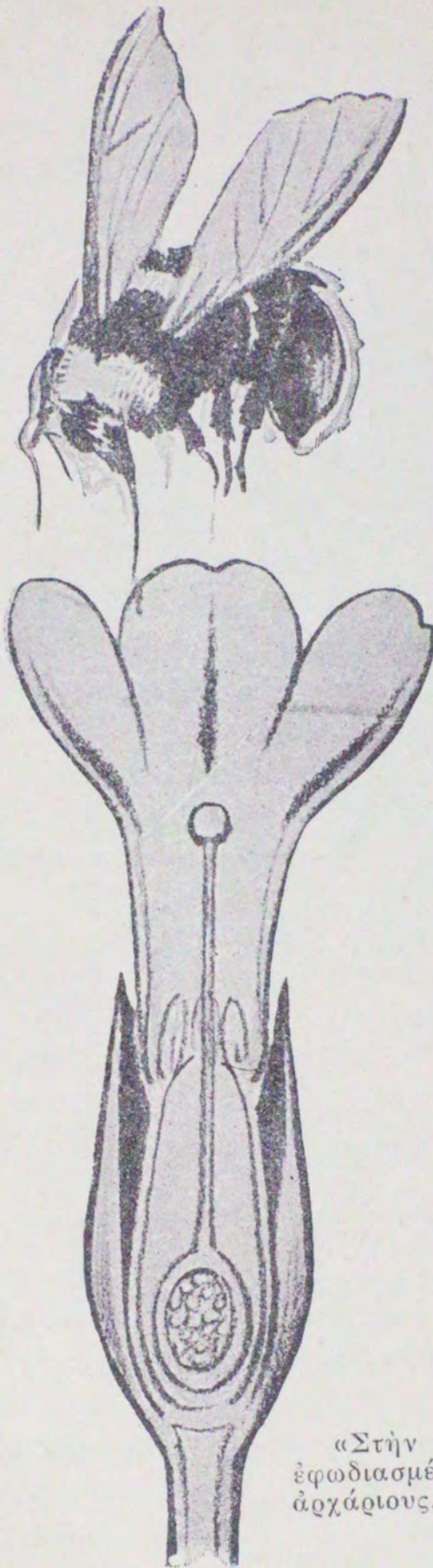
πὸς ἔπεσε σὲ φοριχτὴ ἀπάτη. Αὐτό, πὸν λάμπει ἐδῶ δὲν
εἶναι μέλι, πάρα ἓνα ὑλικὸ κολλῶδες προωρισμένο νὰ πιάνη
τοὺς ξένους! Ὁ κακουργὸς στὸ ξενοδοχεῖο «Δροσερά ἢ
στρογγυλόφυλλος» εἶναι ὁ ἴδιος ὁ ξενοδόχος! Τὰ κοτσανά-
κια μὲ τὶς στάλες, πὸν τὶς νόμιζε γιὰ μέλι ἀποδείχονται

φοβερά χέρια, πού γατζώνουν
κάθε σκαθάρι. Τους ξένους
τούς τρώει ὁ σαρκοφάγος ξε-
νοδόχος! «Ὠραία κατάσταση!»

Τὰ παιδιά ἀναγνωρίζουν
πόσο προσεχτικά πρέπει νὰ
εἶναι τὰ ἔντομα στὴν ἐκλογή
τῶν ξενοδοχείων.

* * *

Σὲ πολλὰ ξενοδοχεῖα μετα-
χειρίζονται σπάνια μέσα γιὰ
νὰ τραβήξουν πελατεία. Γιὰ
νὰ προσελκύσουν στὸ ἐστια-
τόριο πελάτες, πού βγαίνουν
τώρα στὸν κόσμο, καὶ νὰ μπο-
ροῦν αὐτοὶ νὰ βρίσκουν εὐκο-
λα τὸ δρόμο πρὸς τὰ ἐκεῖ, πού
σερβίρουν τὸ διαλεχτὸ μέλι,
βάνουν δρομοδείχτες. Ὅταν
δηλαδή ζυγώνη μιὰ νεαρὴ
ἀγριομέλισσα, τὸ πρῶτο της
πέταγμα, στὰ φωτεινὰ ἀνθὴ
τῆς πασχαλίδας, τότε τὸ βλέμ-
μα της πέφτει στὶς μικρὲς πορ-
τοκαλὶ χρωματισμένες λουρά-
δες, πού σὰν σαῖτες δείχνουν
κατὰ τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ σω-
λήνα τοῦ λουλουδιοῦ: Παρα-
καλῶ, δεσποινὶς ἀγριομέλισ-
σα, ἂν θέλετε νὰ γλείψετε

«Στὴν πασχαλίδα», ἓνα ξενοδοχεῖο
ἐφοδιασμένο μὲ δρομοδείχτες γιὰ τοὺς
ἀρχάριους.

μέλι, προσπαθήστε με την προβοσκίδα σας κατά την διεύθυνση του δρομοδείκτη, ένα πάτωμα χαμηλότερα!»

Στὸ ξενοδοχείο: «Στὸ μενεξέ» καὶ «στὸ λάμιο τὸ λευκὸ» καλύπτομε ὅμοιες διαφημίσεις. Τὸ μόνο, ποὺ δὲ βρίσκει μονάχα κανεὶς στὰ ξενοδοχεῖα τοῦ σχολικοῦ κήπου εἶναι οἱ σερβιτόροι. Στὴ φύση τὰ ξενοδοχεῖα εἶναι ὠργανωμένα ἀπάνω στὴ βάση τῆς αὐτοῦληρεσίας, δὲν ἔχουν ὑπηρετικὸ προσωπικό.

* * *

Στὸν τοῖχο τῆς σχολικῆς μας αἵθουσας ἐξακολουθοῦν ἀκόμη νὰ εἶναι κρεμασμένα τὰ ἑπτὰ σχέδια, ποὺ προκρίναμε γιὰ τὴν τελικὴ κρίση τῆς ἀγγελίας, ποὺ ἐτοιμάσαμε γιὰ τὴν ἐφημερίδα: «Ἐπισκεφθῆτε τὸ νέο ξενοδοχεῖο: «Στὰ παιδιὰ τοῦ München» μὲ λίγα λεπτὰ τρῶτε χορταστικά! 35 προσεχτικὰ γκαρσόνια κ.τ.λ.»

Κάνουν ρεκλάμα καὶ τὰ ξενοδοχεῖα, ποῦνε στὸν κῆπο μας; Καὶ βέβαια! Μιὰ κόκκινη διαφήμιση φωνάζει πρὸς τὶς μέλισσες καὶ τὶς πεταλοῦδες, ποὺ περνοῦν ἀπὸ πάνω της:

«Ἐδῶ εἶναι τὸ ξενοδοχεῖο τῆς παπαρούνας! Περάστε παρακαλῶ.»

Ὁ ἡλίανθος κρεμάει κατὰ ἔξω τὸ θεόρατο ἥλιο του:

«Ἐδῶ εἶναι τὰ ἐνωμένα ξενοδοχεῖα στὸ ἡλιόρροδο! Ἐδῶ τρῶνε καὶ πίνουν ἐξαιρετικὰ φαγιὰ καὶ πιοτά!»

«Ἡ φλαμουριά ὥστόσο δὲν ἔχει οὔτε ἰδέα ἀπὸ ρεκλάμα», τοὺς ὑποβάλλω τὴ σκέψη.

«Μ' αὐτὴ μοσκοβολάει!» μὲ διδάσκει ἓνας μικρός.

Τώρα τὰ παιδιὰ σκέφτονται λίγο γι' αὐτὸ τὸ εἶδος τοῦ προπαγανδισμοῦ τῶν πελατῶν. Κατόπι διηγίεται ἓνας, πὼς πήγαινε μὲ τὴ μάνα του ἀπὸ τὴν ὁδὸ Grimm καὶ μιὰ φορὰ μοσκοβολοῦσαν τόσο ὄμορφα ἢ σοκολάτα καὶ τὰ φρέσκα γλυκίσματα, τόσο ἐλκυστικά, ποὺ τοὺς τράβηξαν καὶ τοὺς δυὸ μέσα στὸ καφενεῖο καὶ φάγανε.

Σὰν τὸ καφενεῖο κάνουν καὶ τὸ τριαντάφυλλο, ὁ μενεξὲς καὶ ἡ κουφοξυλιά.

« Ἀλλὰ ὑπάρχουν τώρα καὶ οὐζοπότες, πὺ δὲν μπαίνουν πουθενά, ἅμα δὲν τοὺς μυρίση ἀπὸ τὴν πόρτα σπύρο. Καὶ πολλὰ φυτὰ θέλουν γιὰ καθαυτὸ πελατεία τους τέτιο ξεραστικὸ σκυλλόγι ἀπὸ μύγες, πὺ νιώθουν καλοπέραση στὰ σκουπίδια καὶ στοὺς σωρούς, τὰ ἀπορρίματα. Ἡ δρακοντιά, τὸ βρωμόδεντρο καὶ ἡ ἀγριομουσουλιά σκορποῦν μιὰ ἄσκημη μυρουδιά καὶ βροίσκουν ἔτσι τοὺς ξένους, πὺ ζητοῦν. Tout comme chez vous. Παντοῦ τὰ ἴδια....

* * *

Τέτιες παρατηρήσεις, πὺ γίνονται στὸ σχολικὸ κῆπο γιὰ ξενοδόχο καὶ ξένο δὲν μᾶς προσφέρουν πληθωρικὴ ὕλη γιὰ ν' ἀκονίσωμε τὴ σκέψη; Αὐτὲς οἱ ὄρες βοήθησαν πραγματικά, νὰ ξεκαθαρίσωμε πολλὰ ζητήματα μέσα στὸν κύκλο τοῦ θέματος, πὺ δουλεύαμε τρεῖς ἑβδομάδες. Μὲ τὴ μετάβαση ἀπὸ τὸ ἓνα μάθημα σὲ ἄλλο γεννήθηκε μιὰ ζωντάνια στὴ διδαχτικὴ ἐργασία, πὺ ἔβανε σὲ κίνηση καὶ τοὺς πιὸ νωθρούς.

Δὲν ξεκαθάρισε κάπως μὲ τίς ἐκθέσεις αὐτὲς στὰ μάτια τοῦ ἀνίδεου ἢ φύση τῆς συγκεντρικῆς διδασκαλίας; Γιὰ μένα ἦταν σπουδαῖο νὰ δείξω: σήμερα στὴ Βοτανικὴ δὲν τελειώνει πιά τὸ ἓνα ἀνθάκι ὕστερα ἀπὸ τ' ἄλλο, ὅπως μᾶς τὸ παρουσιάζει τὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸ ἢ ἀγελάδα, πὺ βόσκει, παρὰ ἓνα θέμα, πὺ τὸ πραγματευόμαστε, χωρὶς νὰ σταματοῦμε σὲ σύνορα ἀνάμεσα σὲ μαθήματα, συγκεντρώνει ἀπὸ παντοῦ ὅ,τι πέφτοντας στὴν ἀντίληψη τῶν παιδιῶν, εἶναι ἀναγκαῖο γιὰ νὰ βαθύνουν οἱ παραστάσεις καὶ νὰ σχηματιστοῦν οἱ ἔννοιες.

Στὸ τέλος τοῦ φυσιογνωστικοῦ διδαχτικοῦ μας διαλόγου βγῆκε ἡ ἀναγνώριση: Μὲ πόση σοφία εἶναι ὅλα φτιασμένα! Ὁ κῆπος τοῦ σχολείου — μιὰ καταπληχτικὴ παρομοίωση τοῦ ξενοδοχείου, πὺ ἔχουν οἱ ἄνθρωποι! Σήμερα τὴ φύση τὴν εἶδαν ἔτσι. Στὸ μέλλον θὰ τὴν

ἰδοῦν μὲ ἄλλα μάτια καὶ θὰ τρέξουν στὴ βραγιά μὲ ἓνα
σωρὸ ἄλλα ἐρωτήματα.

Κι αὐτὸς εἶναι ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς Βιολογίας στὸ
δημοτ. σχολεῖο: Νὰ προσέχουν τὴ Φύση καὶ νὰ τῆς προ-
βάλλουν ἐρωτηματικά.

Φαντασία, Λογική, Ρητορική, Θέατρο νευροσπάστων.

Οί τρεῖς ἐβδομάδες, πού εἶχαμε προβλέψη γιά τή διαπραγμάτευση τοῦ θέματος: «Στό ξενοδοχεῖο» τελείωναν σέ λίγο κι ἦταν καιρός πιά νά προετοιμάσωμε τὸ εὐχάριστο τέλος. Φέραμε τὰ νευρόσπαστα, κάτι ξύλινες κοῦκλες, πού τὶς σιάζομε καὶ τὶς χρησιμοποιοῦμε ἀνάλογα πάντα μὲ κεῖνο, πού θέλομε νά παραστήσωμε. Ἡ διακόσμηση τῶν τοίχων τοῦ θεάτρου, ἡ σκηνοθεσία, ὁ χρωματισμὸς τῆς αὐλαίας ἐπιβάλλονταν πάντα ἀπὸ τὸ ἔργο, ἀπὸ τὸ χῶρο καὶ τὸ χρόνο τῆς πράξης.

Στὴν παράσταση τῶν νευροσπάστων μας θὰ παίρνανε ρόλους οἱ ξένοι, πού χρησιμοποιοῦσαν γιά κατάλυμα τὸ ξενοδοχεῖο, ὅσοι κοιμοῦνταν ἐκεῖ τὴ νύχτα.

«Ἄς βάνωμε μὲ νοῦ μας, πὼς μένομε μιὰ νύχτα στὸ ξενοδοχεῖο: «Στὸ κόκκινο βῶδι» καὶ βλέπομε τὴ ζωὴ καὶ τὶς ἀσχολίες!»

Τὰ παιδιά ἀραδιάζουν κάθε λογῆς ἀνθρώπους, πού ζητοῦν νά μείνουν στὸ ξενοδοχεῖο.

«Ὁ ξενοδόχος κοιτάζει τὸν κάθε ξένο ἀπὸ τὰ νύχια ὡς τὴν κορφή καὶ κάνει τὸ λογαριασμό του», τοὺς εἶπα: «Δὲν τοὺς ξαίρει, τοὺς κρίνει λοιπὸν μόνο ἀπὸ τὰ ροῦχα καὶ τὴν ὀμιλία. Νᾶναι πάντα ὀρθὴ ἡ γνώμη, πού σχηματίζει γιά τοὺς ξένους;» Τὰ παιδιά παίδεψαν τὸ νοῦ τους καὶ βρήκανε παραδείγματα ἀπὸ πλάνες: «Ἀντικρίζοντας ὁ ξενοδόχος ἕνα γέρο χωρικό, λέει μὲ τὸ νοῦ του: διακονιάρης εἶναι! Καὶ ὅμως μπορεῖ ὁ χωρικός αὐτὸς νά πούλησε βῶδια καὶ νᾶναι

γεμάτος λεπτά». Ἔρχεται ἓνας μὲ στολή κι ὁ ξενοδόχος τὸν καλοδέχεται, μὰ σὲ λίγο φανερώνεται, πὼς εἶναι εἰσπράχτορας τοῦ ἀεριόφωτος (καὶ ἓναν ποὺ παρουσιάζει λογαριασμοὺς εἶναι ἀδύνατο νὰ τὸν δέχεται κανεὶς πρόσχαρα!). «Ἐνας λέει, πὼς ἔχει εἴκοσι ἄλογα, ἐνῶ δὲν ἔχει παρὰ μόνον ἓναν ἱππόδρομο!»

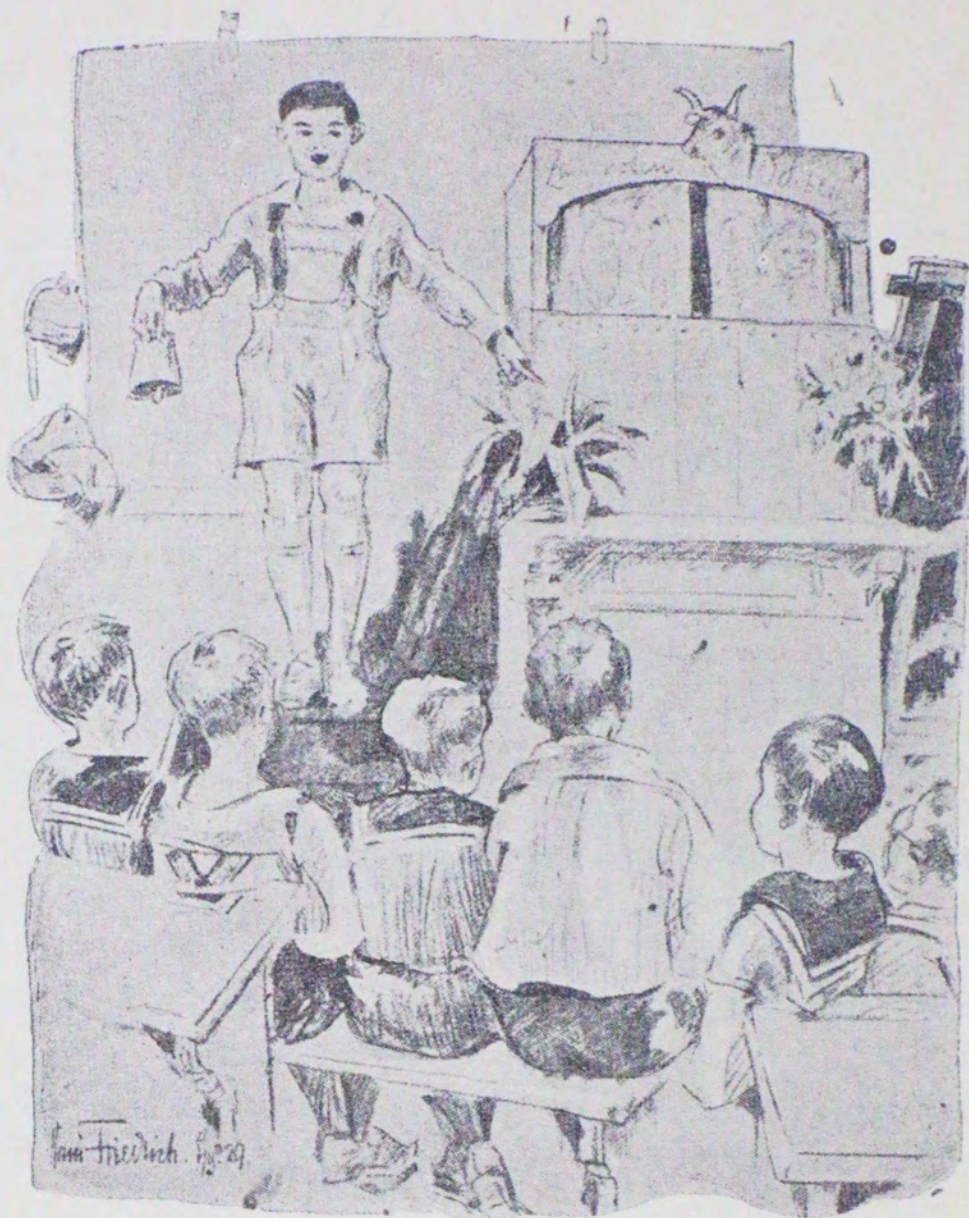
Ἡ δουλειά μας ἦταν νὰ παρουσιάσωμε τὴν κύρια ἰδέα τοῦ κομματιοῦ μας: «Ξενοδόχε μὴ γελιέσαι ἀπὸ λόγια καὶ φορέματα», στὴ μορφὴ μιᾶς ξεκαρδιστικῆς, παιδιάτικης φαρσούλας.

Γιὰ τὸ θεατρικὸ αὐτὸ ἔργο, ποὺ θέλαμε νὰ τὸ γράψωμε ὀμαδικά, διάλεξα ἀπὸ τὰ εἴκοσι νευρόσπαστα ἔξι καὶ τὰ ἔδωσα στὰ παιδιά, νὰ τὰ μεταχειριστοῦν γιὰ πρόσωπα τῆς φάρσας. Τοὺς ἔδωσα τὴν ξενοδόχισσα, τὴ χωρική, τὸν Κάσπερ, τὸ χωρικό, τὸ χωροφύλακα καὶ τὸν πραματευτὴ. Κι ἀπὸ τὰ βρισκούμενά μας, τοὺς ἔδωσα στὴ διάθεσή τους τὸ ζαχαρένιο γουρουνάκι, ποὺ τὸ εἶχαμε ἐδῶ καὶ κάμποσες μέρες ὑπόδειγμα γιὰ ἰχνογράφηση.

Τώρα λοιπὸν ἔπρεπε νὰ πλάσωμε μιὰ ἱστορία. Γιὰ νὰ βάνω σὲ κίνηση τὴ φαντασία τῶν παιδιῶν, τοὺς ἔδωσα λίγες προτάσεις, σὰν ἀπὸ διήγημα.

«Μιὰ ξενοδόχισσα ἔχει ἓνα βράδυ στὸ ξενοδοχεῖο της τὸ φτωχὸ Κάσπερ καὶ τὸν πλούσιο χωρικό. Τὸν Κάσπερ τὸν παίρνει γιὰ πλούσιο καὶ τὸ χωρικό γιὰ ψωμοζήτη. Τὰ ξημερώματα ἀγοράζει αὐτὴ ἀπὸ μιὰ χωρική ἓνα γουρούνι. Παρακαλεῖ τὸν Κάσπερ νὰ ἔχη ἔννοια τὸ γουρούνι της, ὅσο νὰ πάη αὐτὴ νὰ πῆ τοῦ χασάπη νὰ ἔρθη νὰ τὸ σφάξῃ! Καὶ παραπάνω νὰ προσέχη ὁ Κάσπερ καὶ τὸ χωριάτη νὰ μὴ φύγη χωρὶς νὰ πληρώσῃ φαῖ καὶ ὕπνο. Ἔρχεται ὁ χωρικός. Ὁ Κάσπερ τοῦ λέει, πὼς τὸ γουρούνι εἶναι δικό του καὶ τοῦ τὸ πουλεῖ. Εἶχε φύγη πιά ὁ χωρικός μὲ τὸ γουρούνι ὅταν γυρίζῃ ἢ ξενοδόχισσα..... Ὁ τίτλος τοῦ κομματιοῦ ἦταν «Γὰ ψέματα ἔχουν κοντὰ ποδάρια».

Ἔδωσα στὰ παιδιά καιρὸ νὰ μεταθέσουν τὸν ἑαυτό τους στὴ θέση, ποὺ βρέθηκε γυρίζοντας ἢ ξενοδόχισσα. Τί θὰ κάμῃ; Πῶς θὰ μεγαλώσουν τὰ πράματα; Πῶς θ' ἀνακα-

Τὸ ξενοδοχεῖο «Στὸ κόκκινο βῶδι», πὸν θὰ παίξουμε τὴ φαρσοῦλα μας,
«Τὰ ψέματα ἔχουν κοντὰ ποδάρια». Ὁ Διευθυντὴς τοῦ θεάτρου
προλογίζοντας.

τεφτοῦν στὴν ὑπόθεση κι οἱ δυὸ ἄλλοι, ὁ χωροφύλακας κι
ὁ πραγματευτὴς, πὸν δὲν τοὺς ἀνάφερα ἐγὼ καθόλου;

Δὲν ὑπάρχει οὔτε ἐλάχιστη ἀμφιβολία γιὰ τὸ ρόλο, πὸν
θέλουν τὰ παιδιὰ νὰ δώσουν στὸ χωροφύλακα.

Τὸν θέλουν ἐκδικήτρα Δικαιοσύνη. Ὁ χωροφύλακας στὸ
θέατρο τῶν νευροσπαστῶν εἶναι ὁ χορὸς τῶν Ἐρινύων στὸ

κλασικὸ θέατρο. Μὲ τὸ πρόσωπο τοῦ πραματευτῆ δὲν ξαί-
ραν ἀλήθεια ἀπὸ ποῦ νὰ πιάσουν. Ὅμως μ' αὐτὸ τὸ ζήτημα
σπάζει κάθε δραματικὸς δημιουργὸς τὸ κεφάλι του: Πῶς
νὰ δώση στὰ πρόσωπα τοῦ δράματος τοὺς ρόλους, ποὺ τοὺς
ταιριάζουν!

Ἐνας μαθητῆς φαντάστηκε τὴ συνέχεια τῆς πράξης ἔτσι:
Ἡ ξενοδόχισσα θὰ τὸν πάρη, τὸ χωρικό, γλήγορα στὸ κοντὸ
γιὰ νὰ τοῦ πάρη τὸ γουρουνί της. Μὰ τὸν κακότεχνο αὐτὸ
δραματουργὸ τὸν ἔστειλαν σπίτι του μιὰ σειρὰ παιδιὰ λέ-
γοντάς του:

«Ἀπὸ ποῦ τὸ ξαίρει ἡ ξενοδόχισσα, πῶς τὸ πῆρε τὸ γου-
ρουνί ὁ χωρικός;» Ἐνας εἶπε τούτῃ τὴ γνώμη: «Ὁ Κάσπερ
θὰ τῆς λέη ψέματα τῆς ξενοδόχισσας, πῶς τοῦφυγε τὸ γου-
ροῦνι»—Φυσικά, ὁ Κάσπερ θὰ εἶναι πρῶτος ψεύτης! Οἱ
κατεργάρηδες μέσα στὴν τάξη νιώσανε ἀληθινὴ περηφάνεια
γιατὶ ἦτανε μέσα στὰ πράματα.

Ἐνας μαθητῆς εἶπε: Ὁ Κάσπερ εἶναι ὑποχρεωμένος
μάλιστα νὰ πῆ ψέματα, γιατί ὁ τίτλος φωνάζει: τὰ ψέματα
ἔχουν κοντὰ ποδάρια: Αὐτὴ ἡ πορεία τῶν σκέψεων ἀξίζει
μεγάλῃ ἐχτίμηση. Γιατὶ ἔχει χωρὶς ἄλλο κάποια σημασία,
ὅταν λυτρώνεσαι ἀπὸ τὰ περιστατικά, ὅπως συμβαίνουν στὴ
διαδρομὴ τῆς πράξης καὶ κατευθύνῃς τὴ σκέψη σὲ κάτι τόσο
τυπικό, ὅπως εἶναι γι' αὐτὴ τὴ βαθμίδα τῆς παιδιάτικῃς ἡλι-
κίας, ἡ ἔννοια θέμα! Οἱ μικροὶ μου λοιπὸν δραματικοὶ τὸ
ξεκαθάρισαν μέσα τους: Ὁ Κάσπερ μιὰ καὶ χάθηκε τὸ γου-
ρουνί προσπαθεῖ μὲ τὰ λόγια του νὰ παραστήσῃ τὸ ἄσπρο
μαῦρο!

«Ἡ ξενοδόχισσα θὰ φέρη τὸ χωροφύλακα!»

«Μὰ ὅσο νὰ πάη καὶ νὰ γυρίσῃ δὲ θὰ τὸ σκάσῃ ὁ Κά-
σπερ;» ἦταν ἀπορία κάποιου.

«Μπορεῖ νὰ τοῦ κλειδώσῃ αὐτὴ τὴν πόρτα!»

Καλά. Τώρα κάμαμε στὰθερὸ βῆμα κατὰ μπρός:

Ἡ ξενοδόχισσα κλείνει τὴν πόρτα καὶ φέρνει τὸ χωροφύ-
λακα.

«Μὰ θὰ τὸν γελάσῃ κι αὐτὸν ὁ Κάσπερ!»

“Ένα παιδί, πού είχε κάποιο ακαθόριστο συναίσθημα για την αξία τῶν ἐλαφρυντικῶν περιπτώσεων, ἔκαμε τὴν ἀκόλουθη πρόταση: Κατάκαλα θὰ ἔκανε ὁ Κάσπερ νὰ πῆ πὼς τὸν δάγκωσε τὸ γουρούνι ἢ κάτι τέτιο, ἔτσι θὰ φαινόταν, πὼς τὸ πούλησε μὲ τὸ δίκιο του. Περιφρημη ἔμπνευση!

“Ὁ χωροφύλακας λοιπὸν πρέπει νὰ πάη ἀμέσως γιὰ τὸ γουρούνι! Βρίσκει τὸ χωρικὸ καὶ τότες βγαίνουν ὅλα στὴ φώρα!»

Μὰ πρέπει νὰ πάη κοντὰ κι ἡ ξενοδόχισσα γιὰτὶ αὐτὴ τὸ γνωρίζει τὸ γουρούνι καὶ θὰ τὸ ἀναγνωρίσει μόλις τὸ ἰδῆ!»

«Μὰ ἂν φύγουν ὅλοι» εἶπε ἓνας μαθητῆς «τότε δὲ θὰ ναι κανένας στὴ σκηνή;» Κι αὐτὸ ἦταν πάλι ἄλλη μιὰ γνωστικὴ σκέψη· τὸ παιδί εἶχε ἀπὸ τὰ τώρα τὸ συναίσθημα γιὰ κεῖνο, πού ὀνομάζουν οἱ κλασικοὶ δραματικοί: ἐνότητα τοῦ τόπου.

Ἀπὸ τίς σκέψεις, πού διατύπωναν τὰ παιδιά, τὰ λιγώτερο προικισμένα ἀπὸ τὴ φύση, φανερώθηκαν, πὼς πολλὰ εἶχαν παραστρατήση. Ἐνα ἔλεγε: «Ὁ χωρικὸς τὸ πηγαίνει τὴν ἄλλη μέρα στὸ χασάπη νὰ τὸ σφάξῃ κι ὁ χασάπης...» Τῶξαιρα πὼς ὁ χασάπης θὰ ἔπαιζε μεγάλο ρόλο στὴ φαντασία τῶν παιδιῶν, μὰ ἐπίτηδες δὲν τὸν πέρασα στὸν κατάλογο, γιὰτὶ εἶναι ζήτημα, ἂν ὑπάρχη δεύτερο μέσο καλύτερο, γιὰ ἀγωγή πρὸς τὴ χαλιναγώγησι τῆς προσοχῆς, πρὸς τὴν ἐντονη συγκέντρωσι τῶν σκέψεων, πρὸς τὴν προσαρμογὴ στὰ γεγονότα, παρὰ τὸ μέσο νὰ βαθαίνῃς ἓνα μῦθο γύρω σ' ἓναν προδιαγεγραμμένο κύκλο προσώπων. Στὸ ρόλο τοῦ μυθοπλάστη ἐπιτρέπεται νὰ εἶσαι σπάταλος, στὸ ρόλο τοῦ δραματικοῦ εἶσαι ὑποχρεωμένος νὰ εἶσαι τσιγκούνης!

Ἐνας μαθητῆς τοῦ ἀντιμίλησε τούτου, πού ἤθελε νὰ σπρώξῃ τὴ λύση τοῦ δράματος στὴν αὐριανὴ ἡμέρα, ἔτσι: «Δὲ μπορούμε νὰ περιμένουμε ἐδῶ ὡς ν᾿ῤῥθῃ αὐριό ὁ χασάπης! Πρέπει τώρα, ἀμέσως νὰ ψάξωμε γιὰ τὸ γουρούνι!» Ἐτσι φωνάζει, μεταφερόμενο στὴν παιδιάτικη γλῶσσα, τὸ δραματοουργικὸ βασικὸ ἀξίωμα, πού ὀνομάζομε: ἐνότητα τοῦ χρόνου.

Ξεκαθαρίστηκε, πώς δὲ μπορούσαμε νὰ ψάχνωμε καιρὸ γιὰ τὰ γουρούνι. Πῶς νὰ κάναμε! Μὲ τὴ λεπτὴ σκέψη βρῆκε ἓνας τὴν ποθητὴ λύση: Ἔρχεται ὁπραματευτῆς καὶ ἱστορεῖ, πῶς εἶδε τὸ χωρικὸ μὲ τὸ γουρούνι ἐδῶ πάρα κάτω ἀπ' τὸ ξενοδοχεῖο, ὄχι πολὺ μακριά. Ἐνας τετραπέρατος ἔκαμε τὴν παρακατινὴ πρόταση:

«Τὴ στιγμῇ, ποὺ τὸν ρωτᾶνε τὸνπραματευτὴ, ἡξενοδόχισσα κι ὁχωροφύλακας μὴν εἶδε τὸ γουρούνι, πρέπει νὰ τοὺς τὸ πῆ: Τὸ ξαίρω ἐγώ, ποῦ εἶναι τὸ γουρούνι, μὰ δὲν τὸ λέω, ἂν δὲ μοῦ δώσετε ἓνα ἑκατοστάρικο. Τοῦ τὸ δίνουν, τὸ βάζει στὰ πόδια καὶ δὲν ξαναγυρίζει. Ὁπραματευτῆς δηλαδὴ δὲν εἶχε δῆ τὸ χωρικὸ μὲ τὸ γουρούνι!» Αὐτὸ τὸ πρότεινε ἓνα ξεπεταροῦδι τῆς μεγαλούπολης, ποὺ δὲ δειλιάει τὸ μάτι του μπρὸς σὲ ἐγκληματικὲς περιπλοκὲς.....

Εἶναι ἀλήθεια, πῶς ἡ πρόταση αὐτὴ δὲν ἐπιδοκιμάστηκε γιὰτὶ δὲν προχωρούσαμε οὔτε βῆμα μ' αὐτὴ, ὥστόσο ἡ διασταύρωση γνώμων, ποὺ μερικὲς τοὺς ἦταν κριτικὴ ἀρνητικὴ καὶ ἄλλες ἀράδιαζαν σκέψεις ἐποικοδομητικὲς, ἀποτελοῦσε θαυμάσια ἄσκηση γιὰ νὰ γυμνάσῃ τὰ παιδιὰ νὰ σκέφτῳνται λογικά. Ἦταν ἐξαιρετικὰ ὁμορφο νὰ παρακολουθῆ κανεῖς, πῶς πάλεβαν οἱ μαθητὲς, ποὺ ἦταν προικισμένοι ἀπὸ τὴ φύση μὲ φαντασία, νὰ τραβήξουν ἀκράτητοι πρὸς τὰ ἐμπρὸς τὰ νήματά της καὶ πῶς ξεπετιοῦνταν οἱ πεζὲς φύσεις μὲ τὸ ψαλίδι τῆς λογικῆς καὶ τοὺς κόβανε τὶς κλωστὲς!

Ἀπάνω στὴν εὐκαιρία τέτιου δημιουργικοῦ παιχνιδιοῦ πρωτοφαίνεται τί λεπτοὶ ψυχολόγοι εἶναι πολλὰ παιδιὰ. Τὴ σκηνῇ, ποὺ ὁ Κάσπερ πουλάει τὸ γουρούνι στὸ χωρικὸ, τὴν εἶχαμε φαντασθῆ ἔτσι, ποὺ νὰ παρουσιάζεται ὁ Κάσπερ, πῶς πείθει «πὲς, πὲς» τὸ χωρικὸ νὰ κάμῃ τὴν ἀγορά: ἓνας μαθητῆς τὸ ἀπόρριψε αὐτό:

«Ἄμα τοῦ λέει καὶ τοῦ ξαναλέει ὁ Κάσπερ τοῦ χωρικοῦ, θὰ τὸν βάνῃ σὲ μεγάλη ὑποψία! Καλύτερα νὰ κάμῃ ὁ Κάσπερ στὴν ἀρχή, πῶς δὲν τώχει γιὰ πούλημα τὸ γουρούνι, τότε θὰ ξανάβῃ περισσότερο ἢ ἐπιθυμία τοῦ χωρικοῦ!»

Δὲν εἶναι πολὺ λεπτὴ παρατήρηση;

Τὸ θέατρο τῶν νευροσπάστων χάνει τὴ φήμη του, σὰν μέσο παιδαγωγικὸ γιὰ τὴν ἀγωγή τῶν παιδιῶν ὅταν παίζη ἔργα, ποὺ ἔχουν ὑπόθεση, σὰν τοῦ Κάσπερ. Ὅμως, ἂν ὑπάρχη κάτι τι, ποὺ γυμνάζει στὴ λογικὴ νόηση, κάτι, ποὺ γονιμοποιεῖ τὴ δύναμη τῆς φαντασίας, αὐτὸ χωρὶς ἄλλο εἶναι τὸ θέατρο τῶν νευροσπίστων, ποὺ σ' αὐτὸ ἀνεβάζουν ὅ,τι δημιούργησαν τὰ παιδιά μόνα τους! Ἐπειτα ἐδῶ συμβαίνει καὶ κάτι ξεχωριστό· δὲν καταπιάνονται ὅλα τὰ παιδιά στοὺς ρόλους τοῦ δράματος. Οἱ «ὅπως πρέπει» μέσα στὴν τάξη, νὰ τοὺς πῶ: πρῶτες φύσεις ἢ μικρογραφία καγκελαρίου, δὲν ἀνακατεύονται. Μὰ οἱ κατεργάρηδες, ποῦνε ἔτοιμοι νὰ πειράξουν μὲ τὰ χωρατὰ τους, αὐτοί, ποὺ ἔχουν ὅλη τὴν κληρονομικὴ ἰκανότητα τοῦ μυαλοῦ, ποὺ δὲν εἶναι ἐκφυλισμένο, αὐτοὶ ξαίρουν κατὰ τὸ πλεῖστο νὰ κάνουν ὁμορφὴ δημιουργία.

Τὸ μόνο δυσάρεστο στὶς ἀσκήσεις αὐτὲς ἦταν τὸ κουδούνι, ποὺ ἤθελε νὰ χῶση διαλείμματα ἀνάμεσα στὴ δουλειά μας.

* * *

Μόλις τὴ σκαρώσαμε τὴ μικρὴ μας φάρσα: «Τὰ ψέματα ἔχουν κοντὰ ποδάρια» στὶς κύριες γραμμὲς τῆς, ἀρχίσαμε νὰ δουλεύουμε τὴν κάθε μιὰ σκηνή. Ἐνα μου παράδειγμα: Κάλεσα νὰ παρουσιαστοῦν τὰ δυὸ παιδιά, ποὺ εἶχαν τὸ ρόλο τῆς ξενοδόχισσας καὶ τῆς χωρικῆς· ἔπρεπε τῶρα νὰ παίξουν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, σὰν τὰ νευρόσπαστα, ποὺ θέλανε νὰ παραστήσουνε στὸ θέατρο.

«Χωρικὴ», τῆς εἶπα, «τώρα πουλάτε ἓνα γουρούνι στὴν ξενοδόχισσα!»

Ἀρχίσανε λοιπὸν νὰ κουβεντιάζουν, ὅπως τοὺς ἔρχονταν τὰ λόγια:

«Καλὴ μέρα, κυρὰ ξενοδόχισσα!»

«Καλῶς τὴν κυρὰ γειτόνισσα!»

«Μὴ σᾶς χρειάζεται κανὰ γουρούνι;»

«Ἄν εἶναι παχιό, γιατί ὄχι;»

«Εἶναι σαποῦνι, δυόμισυ καντάρια!»

«Πόσο τὸ καντάρι;»

«80 μάρκα!» (αὐτὸς ποὺ τὰ καλολογάριαζε ἦτανε γιὸς χασάπη).

«80, 160... 200 μάρκα λοιπόν. Ἀκριβούτσικο!»

«Μὰ εἶναι τρυφερό, σᾶς δίνω τὸ λόγο μου!»

«Καλὰ τὸ παίρνω!»

Στενογράφησα τὴ συζήτηση καὶ προχώρησα μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ἀπὸ τὴ μιὰ σκηνὴ εἰς τὴν ἄλλη, ὡς ποὺ τὶς τελείωσα ὅλες. Στὴ δημιουργία αὐτῆ, ποὺ γίνεται πρόχειρα, εἶναι ἀνάγκη νὰ προσέχωμε νὰ κρατιέται αὐστηρὴ πνευματικὴ πειθαρχία, ἀλλιῶτικα καταλήγομε σὲ φαφλατίσματα καὶ ψευδίσματα, σὲ παλάβρες καὶ σαχλαμάρες καὶ μὲ ἓνα λόγο σὲ ἄδικο χάσιμο τῆς ὥρας. Αὐτονόητη προϋπόθεση γιὰ ἓνα πετυχημένο παιχνίδι εἰς τὴ σκάλα τῆς σέλας, γιὰ ἓνα παιχνίδι ἐκ τοῦ προχείρου δηλαδή: οἱ παῖχτες πρέπει νὰ ἔχουν ἀνεβῆ προτιήτερα εἰς τὴ σέλα.

Μὲ συντροφικὴ λοιπὸν συνεργασία φτάσαμε νὰ ὀλοκληρώσωμε τὸ διάλογο. Ἔμεινε νὰ ξεσφίξωμε ἀκόμη περισσότερο τὴ γλῶσσα νὰ ἐπιδιώξωμε μὲ μικροὺς γλωσσικοὺς χρωματισμούς, χαρακτηρισμοὺς τῶν προσώπων, ὑπογράμμισμα ὀρισμένων ἰδιορρυθμιῶν.

Αὐτὴ ἡ προσπάθεια γιὰ ἐξακολουθητικὰ καλύτερη καλλιλογικὴ διατύπωση, αὐτὸ τὸ λιμάρισμα τοῦ διαλόγου, ἡ αὐστηρὴ προσαρμογὴ τοῦ λόγου εἰς τὸ πρόσωπο, ἡ ἄσκηση εἰς τὸ στυλ βάσταξε ἀπάνω κάτω τρεῖς μέρες.

Τὴ διακόψαμε βέβαια αὐτὴ τὴν καθαρὰ διανοητικὴ ἐργασία πολλὰς φορὲς, βάνοντας μπρὸς τὴ σκηνή. Τῆς κολλήσαμε χαρτὶ ταπετσαρίας, βάλαμε αὐλαία καὶ τοίχους. Κατόπι τῶδωσα τὸ ὀριστικὸ κείμενο εἰς τὴ γραφομηχανὴ τοῦ σχολείου, ποὺ τὴν ἔχομε μόνο καὶ μόνο γιὰ τὶς ἐργασίαι τῆς διεύθυνσης! Ἱερὴ στατιστικὴ καὶ λαϊκὸ θέατρο νευροσπάστων - αὐτὰ μένουσιν ἀκόμη ἀπὸ τῆς φασαρίας τῆς γραφειοκρατίας!

* * *

Ἐφοῦ τελειώσαμε τὴ φαρσούλα μας καὶ ταχτοποιήσαμε τὴ σκηνή, ἦρθαν οἱ πρόβες. Τὰ παιδιά προτείνανε τέσσερες ὡς πέντε συμμαθητές τους, τοὺς πιὸ κατάλληλους γιὰ τὸν ἴδιο ρόλο. Ὅσοι διαλέγονταν παραβγαίνανε, παίζανε μὲ τὴ σειρά τὴν ἴδια σκηνή κι ἡ τάξη, πὺν ἦταν κριτής, ἔβγανε τὴν ἀπόφαση. Ὑπάρχει ἔν' ἄλλο τέτιο μέσο, νὰ τὰ συνηθίζη νὰ μιλοῦν δυνατὰ καὶ καθαρὰ, μέσο καλύτερο ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ρητορικοὺς ἀγῶνες: Ἡ κριτικὴ τῆς τάξης εἶναι ἀμείλικτη, ἀπερίστροφη, ἄγροικη πολλὰς φορὲς, ὡστόσο πειστικὴ μὲ τὴν ἀπλοϊκὴ τῆς αἰτιολογία.

Τοὺς ρόλους ὅμως δὲν πρέπει νὰ τοὺς ἔχουν κληρονομία οἱ καλύτεροι. Ἀλλάζανε κάθε φορὰ τὰ πρόσωπα κι ἔτσι εὔρισκε ὁ καθένας τὴν εὐκαιρία νὰ δοκιμάση τί ἀποτελέσματα δίνει ἡ φωνὴ του, τί ὀξύτητα ἔχει ἡ προφορὰ του, νὰ γυμνάση τὸ μνημονικὸ του καὶ ν' ἀποδείξη ἂν ἔχη τὸ τάλεντο νὰ ἐνσαρκώση ἓνα ρόλο.

* * *

Τί κερδίσαμε γιὰ τὸ γενικὸ μας θέμα. Εἶδαμε τί λογιῆς λογιῆς κόσμος περνάει τὴ νύχτα του στὸ ξενοδοχεῖο: ἓνας πλούσιος χωρικός, μὰ τόσο φτωχικὰ ντυμένος, πὺν τὸν ὑποψιάζεται ἡ ξενοδόχισσα, νὰ μὴ τῆς φύγη κρυφὰ καὶ δίπλα σ' αὐτὸν ὁ φτωχὸς Κάσπερ, πὺν τὸν ἔχει σὲ μεγάλη ὑπόληψη ἡ ξενοδόχισσα, γιὰτὶ γυρίζει ντυμένος στὸ κόκκινο καὶ κίτρινο μετὰξι. Στὸ πρόσωπο τοῦ Κάσπερ γνωρίσαμε ἓναν, πὺν τὸν εὐχαριστεῖ ἡ σκέψη νὰ φάη τὰ λεφτὰ, πὺν κάνει νὰ λάβη ἡ ξενοδόχισσα κι ἀκόμη εἶδαμε, πὺς ξεχάνει ὁ χωρικός ἀπάνω στὴ βιασύνη του τὴν πληρωμὴ, χωρὶς νὰχε κακὸ σκοπὸ.

Ὅσσο περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο τὸ θέατρό μας σημαίνει χαρούμενο τέλος τῆς τρισβδόμαδης δουλειᾶς μας. Ὁ καθένας μας ἔχει, σὰν δάσκαλος πὺν εἶναι, τοῦ κόσμου τὶς δυνατότητες νὰ σπρώχνη τὰ παιδιά σὲ δημιουργικὴ ἐργασία, ὅμως πουθενὰ δὲ μπορεῖ νὰ χαρῆ ἓνα εἶδος συνεργασίας

πού νὰ τὰ κρατῆ τόσο χαρούμενα καὶ νὰ τὰ ξεθεώνη ἀφοσιώνοντάς τα στὴ δουλειά, στὸ μέτρο, πού τὸ παθαίνουν τὰ παιδιά βαθαίνοντας ἓνα δραματικὸ μῦθο, κάνοντας ἓνα διάλογο, παρασταίνοντας μικρὲς σκηνές.

* * *

Ἐάν θέλαμε νὰ καλέσωμε τὶς ἄλλες τάξεις τοῦ σχολείου μας στὴν πανηγυρικὴ, στὴν πρώτη παράσταση τῆς φαρσούλας μας, ἔπρεπε φυσικὰ νὰ βγάλωμε πρόγραμμα—μὰ ἓνα τέτιο συνακόλουθο εἶναι σχεδὸν πιὸ σπουδαῖο κι ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ θέατρο. Ὅλοι ἡμᾶστον σύμφωνοι, πὼς τὸ θεατρικὸ πρόγραμμα δὲ μπορούσε νὰ γίνῃ στὸ γόνατο. Ἐπρεπε νὰ ναι κάτι καλομελετημένο καὶ πεταχτό, ἀνάλογα μὲ τὸ περιεχόμενο τοῦ ἔργου.

Ἄνοιξα ἓνα ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ καθηγητῆ Kuhlmann καὶ τοὺς εἶδειξα ἐκεῖ μέσα ἓνα πρόγραμμα συναυλίας ἐνὸς σχολείου τῆς Πομερανίας, πού τὸ εἶχαν γράψῃ οἱ μαθητὲς τοῦ Kuhlmann. Τὸ γραφτὸ καὶ ὁ χρωματικὸς διάκοσμος ριγμένα στὸ χαρτὶ μὲ πεταχτοὺς χαραχτῆρες τὰ ξανόψανε τὰ παιδιά. «Μάλιστα, κάτι τέτιο πρέπει νὰ ἔχωμε κι ἐμεῖς!»

Προσπαθήσαμε τίμια μὰ δὲ φτιάσαμε τίποτε, πού ν' ἀξίζη τὸν κόπο μας. Τάχαμε καλογραμμένα σὰν τὸν τιμοκατάλογο (στὴ σελ. 23) σὰν τὸ σχέδιο τῆς ἀγγελίας (στὴ σελ. 109) ὥστόσο οὔτε τὸ ζυγώνανε καθόλου στὴ γοητεία, πού ἀσκοῦσε τὸ πρόγραμμα τῆς συναυλίας τῶν Πομερανῶν. Πρὸ πάντων βρήκαμε τούτη τὴ φορὰ δυσκολίες στὴν κατανομὴ τοῦ χώρου. Γιὰ νὰ τὰ ἐνώσωμε ὅλα: τὴν ἐπικεφαλίδα τοῦ προγράμματος, τὸν κατάλογο τῶν προσώπων καὶ τὴν τελικὴ παρατήρηση γιὰ τὸν τόπο πού θὰ παιζόταν τὸ ἔργο, σὲ μιὰ συμμετρικὴ συνολικὴ εἰκόνα, νὰ χτυπάῃ καλὰ στὸ μάτι, χρειάστηκε νὰ τραβήξουν ἓνα σωρὸ βοηθητικὰ γραμμὰ καὶ νὰ κάμουν κάθε λογῆς συμπλέγματα. Κρῖμα τὴν γομολάστιχα, πού σώσανε· δὲ μπόρεσαν νὰ πετύχουν τίποτε ἀπ' αὐτό, πού εἶχαμε στὸ νοῦ μας. Κι οἱ προσ-

πάθειες, πού κάμαμε, νά τὸ διακοσμήσωμε μὲ τὴν πέννα, ἔμειναν ἄτεχνη μισοδουλειά. "Ὅ,τι ξαίραμε τὸ κάναμε. Τὰ λατινικά μας σώθηκαν. Τὸ σχέδιό μας δὲν πέτυχε τὴν ἔλκυστική δύναμη, πὺ εἶχε τὸ πρότυπό μας.

Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά, πὺ εἶχαμε τὸ θάρρος νὰ ὁμολογήσωμε τὴν ἀνικανότητά μας. Τὸ θεωρῶ γιὰ σπουδαῖο ν' ἀφήσωμε τὰ παιδιά, πὺ εἶναι ἀπάνω στὴ μόρφωσή τους, ν' ἀναγνωρίζουν : καθένας φτάνει, μὰ στιγμὴ τῆς ζωῆς του, σ' ἓνα χαντάκι, πὺ τοῦ φαίνεται πολὺ πλατιό. Τέτιες σκέψεις δὲν ἔχουν, φυσικά, θέση, στὰ σκολειά, πὺ διατηροῦν ἀκόμη τὶς περιφημες θεαματικὲς ἐξορμήσεις, τὶς λεγόμενες ἐξετάσεις. Τ' ἀλογάκια εἶναι γυμνασμένα καλά, κι ὅποιος δὲν παίρνει τὴν κάθε μάντρα, πὺ ὀρθώνεται μπρὸς του βγαίνει γιὰ τεμπέλης. Μὰ στὴ ζωὴ πολλὲς φορὲς ἔρχονται ἀλλιῶτικα, ἐκεῖ δὲν εἶναι ὁ δρόμος πάντα ὀμαλὸς κι ὅσο και νᾶναι δὲ θὰ παρουσιάζε πάντα τὴν ὀμαλότητά στο βραθμό, πὺ τὴν παρουσιάζει ἡ ἔδρα τοῦ δασκάλου, πὺ τὴ σκουπίζει μὲ τοὺς ἄρμούς του. Κι ὅταν πυργώνονται τότε τὰ ἐμπόδια, πολλοὶ φουκαράδες ἀξέβγαλτοι δὲν ξαίρουν τί δρόμο νὰ πάρουν και ἀπελπίζονται. Γι αὐτὸ ἐπιβάλλεται στὸ συγχρονισμένο δάσκαλο νὰ φροντίση νὰ μὴ φυτρώση τὸ συναίσθημα τῆς μειονεκτικότητας, τῆς ἀναξιότητος στὶς ψυχὲς τῶν νέων, πὺ θὰ ἀπαντήσουν ἀπρόβλεπτα χαντάκια και θὰ σκοντάψουν σὲ τοίχους, πὺ δὲ βάνανε μὲ τὸ νοῦ τους, παρὰ σὲ τέτιες στιγμὲς νὰ γυρίζουν στὰ περασμένα, νὰ θυμοῦνται τὸ δάσκαλό τους, πὺ ζητοῦσε ὀδηγό, ἅμα βρισκόταν στὴν ἀνάγκη, και ξανακαθόταν εὐχαρίστως στὸ θρανίο, σὰν μαθητής. Δὲ στεκόμασταν λοιπὸν μπρὸς στὸ ἀριστοτεχνικὸ πρόγραμμα σὰν τὰ βώδια μπρὸς στὸ βουνό, παρὰ παιδεύαμε τὸ νοῦ μας, τί πρέπει νὰ γίνη.

Εἶναι ἀπλή ἀλήθεια, πὺς στὴ θέση, πὺ βρεθήκαμε, μὲ ρώτησε ἓνα παιδί, ἂν δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ μᾶς ἔρθη μὰ φορὰ αὐτὸς ὁ κύριος Kuhlmann. Και μόνο αὐτὴ ἡ ἐρώτηση νὰ ἦταν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς τριשבδόμαδης διδασκαλίας, θὰ τὸ ἀνάγραφα στὸ ἐνεργητικὸ γιὰ καλὴ πληρωμὴ.

Ένας τιμημένος ξένος : ο καθηγητής Kublmann

Νὰ μὴν περιμένωμε μοιρολατρικά, ἀλλὰ νὰ καταπιανώ-
μαστε μὲ λύσεις, πὺ θὰ μᾶς ὀδηγήσουν στὸ σκοπὸ, αὐτὸ
εἶναι τὸ πᾶν.

Γυρίσαμε λοιπὸν κατὰ τὸν καθηγητὴ Kublmann. Αὐτός,
μὲ τὴ μεταρρύθμιση, πὺ ἔμπασε στὴ γραφὴ, ἔξασφάλισε
στὸν ἑαυτὸ του τιμητικὴ θέση ἀνάμεσα στοὺς ἐργάτες τῆς
ἀναγέννησης τοῦ σχολείου, ἔστω κι ἂν δὲν παραδεχώμαστε,
πὺς ἡ διαμόρφωση τῆς γραφῆς του μὲ ἔκδηλη μεσαιωνικὴ
φόρμα προσαρμόζεται σὲ ὅλα τῆς τὰ μέρη στὴν ἐποχὴ μας.

Τοῦ γράψαμε ἂν μποροῦσε νὰ ἐπισκεφτῆ μιὰ μέρα τὴν τάξη μας, γιὰτὶ εἶμασθε καταστενοχωρημένοι μὲ τὸν καταρτισμὸ τοῦ θεατρικοῦ μας προγράμματος.

Ἦρθε κι ἔφερε μαζί του – ὦ λαχτάρα μας! πλάκες, κεῖνα τὰ ἀποκρουστικὰ κατασκευάσματα, πὸν στὶς ἀκατάστατες γραμμὲς τους ἤμασταν ἓνα καιρὸ ὑποχρεωμένοι νὰ γρατσουνίζουμε γράμματα μὲ τρεμάμενα δάχτυλα. Ὅμως οἱ πλάκες του ἦταν ἀχαράκωτες καὶ τὶς εἶχε γι' ἄλλο σκοπὸ: Αὐτὲς μᾶς ἔδωσαν στὴν ἀρχὴ τὸ ὑποστήριγμα, πὸν θὰ ἀκουμπούσαμε τὰ χαρτιά μας, γιὰ νὰ σχεδιάσωμε τὸ πρόγραμμα. Μᾶς ἔδειξε εἰκόνες τοῦ μεσαίωνα μὲ καλλιτέχνες τῆς γραφῆς, πὸν γράφανε κουνώντας λεύτερα τὸ χέρι τους ἀπάνω στὸ γραφεῖο.

Τὶς πλάκες αὐτὲς τὶς στυλώσαμε μὲ δυὸ πόδια, πολὺ ἔξυπνα βαλμένα, γιὰ νὰ τοὺς δίνουν τὴν ἀπαιτούμενη κλίση καὶ τοποθετήσαμε ἀπάνω τὸ ἄγραφο χαρτί, πὸν εἶχαμε γιὰ τὸ πρόγραμμα. Γύρω στὴν κάθε πλάκα ἦταν δεμένες τεντωτὰ τέσσερες χρωματιστὲς κλωστὲς ἀπὸ μετάξι, περασμένες σὰν δαχτυλίδι στὴν πλάκα, οἱ δυὸ ὀριζόντια, οἱ δυὸ κατακόρυφα. Ἔτσι σχηματίζονταν δυὸ ὀριζόντιες καὶ δυὸ κατακόρυφες γραμμὲς. Μὲ τὸ ζώσιμο αὐτὸ ἢ ἐπιφάνεια μοιράστηκε σὲ ἔννια ὀρθογώνια γιὰ τὰ γράμματα καὶ τὴ διακόσμηση. Τὰ παιδιὰ μποροῦσαν νὰ τὰ πλατύνουν ἢ νὰ τὰ στενέψουν τὰ νημάτινα αὐτὰ περιγράμματα, ἀπομακρύνοντας ἢ ζυγώνοντας τὶς θηλιές, ὅπως τὰ ὠδηγοῦσε ἢ καλαισθησία τους καὶ νὰ ἀναλογίσουν τὶς ἔννια ἐπιφάνειες στὸ κεφάλι, στὸ κορμὶ καὶ στὰ πόδια τοῦ προγράμματος. Τώρα ἔκλεισε ὁ λαβύρινθος, πὸν ἀνοιγόταν μὲ τὶς μακριὲς βοηθητικὲς γραμμὲς, καὶ ἄρχισαν οἱ ἐπιφάνειες νὰ ζωντανεύουν. Ἄλλοι ζητοῦσαν ν' ἀρχίσουν ἀπ' τὸ γράψιμο, ἄλλοι ἀπ' τὸ διάκοσμο. Τὸ αὐγὸ τοῦ Kuhlmann-Κολόμβου στάθηκε!

Γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ κάμουν πιὸ ἐντυπωσιακὴ τὴν ἐπικεφαλίδα τοῦ προγράμματος, τοὺς μοίρασε μυτερὰ ξυλάκια ἀπὸ σπίρτα, πὸν τὰ βουτοῦσαν στὸ μελάνι καὶ τὰ μεταχειρίζονταν γιὰ πέννες. Εὐχαριστήθηκα πολὺ, ὅταν τὰ ἀντίκρισα

Ο καθηγητής Kuhlmann βοηθάει τούς μαθητές μου νά σχεδιάσουν τὸ θεατρικὸ πρόγραμμα.

τὰ παιδιὰ μὲν πρὸς τὰ μικρὰ τρίποδα. Ἀπὸ τὸ γράψιμο μὲν κρεμασμένο κεφάλι ἔγινε τώρα γράφουσα ἰχνογραφία! Δὲν ἦταν ἀνάγκη νὰ τοὺς συστήσῃ νὰ μὴν πατοῦν τὸ ξύλο καὶ τρέμουν τὰ δάχτυλα· ἂν τὸ κάνανε θὰ ἀναποδογύριζε τὸ τρίποδο, πὺ ὑποχωρεῖ σὲ κάθε πίεση.

Μὲ τί χαρὰ εἶχαν ριχτῆ τώρα στὴ δουλειά! Τὰ ξυλαράκια, τὰ σπύρτα, εἶχαν ἀληθινὰ μεταβληθῆ σὲ μαγικὰ ραβδιὰ καὶ ἀπ' αὐτὰ ἔβγαιναν τὰ παιδιὰ ὄχι μονάχα γράμματα μὲ γοητευτικὴ συμμετρία σὲ μέγεθος καὶ πάχος παρὰ καὶ διακοσμητικὰ σκίτσα βαθυστόχαστα καὶ ἑναρμονισμένα στὴν ἰδέα τοῦ ἔργου μας.

Ὁ καθηγητὴς Kuhlmann ἦταν φαρμάκι στὶς κρίσεις του, ἀλλὰ ἑμεῖς ὅλοι εἶχαμε τὴ συνείδηση, πὺς ἀντιμετωπίζομε ἓνα μαέστρο τῆς τέχνης του. Ἡ ἐπίκρισή του δὲ μποροῦσε νὰ πληγώσῃ, μὰ ὁ ἔπαινός του ἐμφύχωνε. Ἐγὼ ὁ ἴδιος καθόμουν σα μαθητὴς ἀνάμεσα στοὺς μαθητὲς καὶ τὰ παιδιὰ ἀναγνώρισαν γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ, πὺς γιὰ ὅλους ἰσχύει· ὅποιος θέλει νὰ προοδεύῃ πρέπει νὰ ξαναπηγαίνει ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ στοὺς δασκάλους στὸ σχολεῖο νὰ μαθαίνει νέα καὶ νὰ μαθαίνει ἄλλιῶς ὅ,τι εἶχε μάθῃ.

Ἔτσι βγῆκαν ντουζίνες προγράμματα. Δὲ βρίσκονταν δύο ἴδια, καθένα ὅμως ἦταν δημιουργία ἀπὸ ἰδιαίτερη τοῦ καθενὸς δύναμη, ἀπὸ χαρωπὴ θέληση σὲ μιὰ μικρὴ καλλιτεχνικὴ ἐργασία καὶ ἃς ἦταν ἀπλὴ καὶ μέτρια στ' ἀποτελέσματά της.

Τώρα μποροῦσαμε νὰ ὀρίσωμε γιὰ αὔριο τὴν πρώτη μὲν πρὸς τὸν καλεσμένο κόσμον.

Σήμερα ή πρώτη
στά Νευρόσπαστα τής Γ'

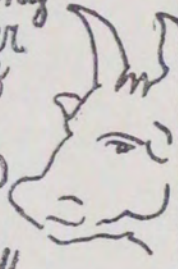
“Τά Ψέματα έχουν
μοντά ποδαρία”

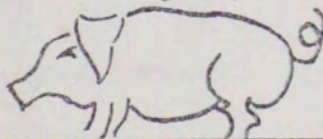
Η Ξενοδόχισσα	Γεράρδος Schulze
Η Χωριή	Günter Blumenau
Κάσπερ	Γεράρδος Brautzch
Χωριός	Wolfgang Schlichting
Χωροφύλακας	Eitmann Baer
Πραματευτής	Hermann Kolb

Θάσαιχθῆ στο ξενοδοχείο
“Στό ύόμυνο βώδι”

= Τά νευρόσπαστα μᾶς τᾶ παρεχίρη-
σε ή υ. Καρλότα Schulze
ἀπό τό Μαγτεμβούργο

Μιά δουλειά δύσκολη: Τό πρόγραμμα τοῦ θεάτρου.

«Τὰ ψέματα ἔχουν κοντὰ ποδάρια»

Παρασταίνουν νευρόσαστα

Πρόσωπα: Ξενοδόχισσα, Χωρικός,
Χωρική, Χωροφύλακας,
Κάσπερ, Πραματευτής,

Ἡ σκηνὴ στὸ ξενοδοχεῖο: «Στὸ κόκκινο βώδι».

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ θεάτρου: (προβάλλει στὴ σκηνὴ καὶ χτυπάει τὸ κουδούνι): Προσοχὴ κύριοι! Ἀρχίζει ἡ παράσταση. Θὰ παιχτῆ τὸ ἔργο: «Τὰ ψέματα ἔχουν κοντὰ ποδάρια». Εἶναι ἔργασία ὄλων μας. Παρακαλῶ ἐπίσης νὰ προσέξετε τὴν αὐλαία καὶ τὰ χαρτιὰ τῆς ταπετσαρίας, ἡμεῖς τὰ σχεδιάσαμε κι αὐτά! (χτυπάει τὸ κουδούνι καὶ ὑψώνεται ἡ αὐλαία).

1 σ κ η ν ή :

Ξενοδόχισσα (μονάχη): Τοὺς ὑπναράδες! Εἶναι ἐννιὰ ἡ ὥρα, τὰ παιδιὰ ἔχουν μιὰ ὥρα, πὺ πῆγανε στὸ σκολειό, κι οἱ δύο τους κοιμοῦνται ἀκόμη! Στάσου! Ἔχω νὰ ψῆσω καὶ τὸν καφέ καὶ νὰ ἐτοιμάσω καὶ τοὺς λογαριασμούς.

Ὁ κ. Κάσπερ, χμ, αὐτὸς εἶναι πλούσιος ἄνθρωπος. Ἄ, αὐτὸς περπατεῖ καλοντυμένος, αὐτουνοῦ θὰ τοῦ βάνω 3 μάρκα τὸ κρεβάτι! Ὅμως τὸ φτωχὸ τὸ χωρικόκι, φαίνεται φουκαράς, τὸ πολὺ-πολὺ νὰ τοῦ ζητήσω ἕνα μάρκο.

Χωρική. (ζυγώνει μὲ τὸ γουρούνι).

2 σ κ η ν ή .

Ξενοδόχισσα, Χωρική.

Χωρική: Καλημέρα, κυρὰ ξενοδόχισσα!
Ξενοδόχισσα: Καλῶς τὴν κυρὰ γειτόνισσα!
Χωρική: Νὰ μὴ σᾶς χρειάζεται κανὰ γουρούνι;
Ξενοδόχισσα: Ἄν εἶναι παχιό, γιατί ὄχι;
Χωρική: (δείχνει τὸ γουρούνι) Δὲ ματαγίνεται.
Ξενοδόχισσα: Πολὺ παχιό! Πάει δυὸ καντάρια;
Χωρική: Διόμισυ!
Ξενοδόχισσα: Πόσο τὸ καντάρι;

Χωρική: 80 μάρα.

Ξενοδόχισσα: 80, 160...200 λοιπόν. Ἄκριβούτσικο!

Χωρική: Μὰ τόσο τρυφερό δὲ θάχουν ξαναφάη οἱ πελάτες σου!

Ξενοδόχισσα: Καλά, σύμφωνες. Πάρε τώρα 20 μάρα καὶ τ' ἄλλα τὰ παίρνεις τὴν ἐρχόμενη βδομάδα.

Χωρική: Κάμε δουλειά σου. Δὲν τὰ χάνω ἀπὸ σᾶς! Καλὸ βράδυ κυρὰ Ξενοδόχισσα!

Ξενοδόχισσα: Κοπιάστε στὸ καλό, κυρὰ γειτόνισσα!

3 σ κ η ν ή.

Ξενοδόχισσα, Κάσπερ.

Ξενοδόχισσα (μόνη): Τώρα θὰ πάω ἀμέσως γιὰ τὸ χασάπη!

Κάσπερ: Καλημέρα, κυρία Ξενοδόχισσα!

Ξενοδόχισσα: Καλημέρα, κύριε Κάσπερ! Κοιμηθήκατε καλά;

Κάσπερ: Δὲν πέρασα καθόλου καλά! Ἔπεσα ἀπ' τὸ κρεβάτι! Ὀνειρευόμουν, πὼς ἤμουν στὸ κυνήγι τῶν λιονταριῶν, πὼς κάποια στιγμή πρόβαλε τὸ λιοντάρι, πὼς ἤθελα νὰ τὸ βάνω στὰ πόδια, καὶ μπούμ! σωρὸ δεμάτι ἀπ' τὸ κρεβάτι!

Ξενοδόχισσα: Ἄ, εἶστε ἀλήθεια γενναῖος κυνηγὸς τῶν λιονταριῶν!

Κάσπερ: Καὶ χτύπησα ἀκριβῶς στὴ μύτη! Νομίζω πὼς στράβωσε ὀλότελα.

Ξενοδόχισσα: Εἶναι λίγο στραβή, μὰ θαρρῶ καὶ χτὲς ἦταν τὸ ἴδιο! Κάσπερ, ἐσεῖς μορεῖτε νὰ μοῦ κάνετε μιὰ χάρη. Θέλω νὰ πάω μιὰ στιγμή ὡς τὸ χασάπη γιὰ νάρθη αὔριο νὰ μοῦ σφάξῃ τὸ γουρούνι. Ἔχετε τὴν καλοσύνη νὰ προσέχετε τὸ γουρούνι μου ὥσπου νὰ πάω καὶ νάρθω;

Κάσπερ: Μὰ φυσικά, κυρία Ξενοδόχισσα, θέλει καὶ ρώτημα;

Ξενοδόχισσα: Δὲν ἐμπιστεύομαι τὸ πολῦτιμο ζωντανὸ στὸν καθένα, μὰ σεῖς εἶστε ἕνας λαμπρὸς κύριος. Νὰ ἔχει ἔπίσης ἔννοια, παρακαλῶ, τὸ χωρικό, μήπως τὸ κόψη λάσπη χωρὶς νὰ πληρώσῃ τὸν ὕπνο καὶ τὸ φαί! Χαίρετε, Κάσπερ.

Κάσπερ: Χαίρετε κυρία Ξενοδόχισσα. Καὶ μείνετε ἡσυχῇ!

4 σ κ η ν ή.

Κάσπερ, Χωρικός.

Κάσπερ (μόνος): Συμφορὰ μου! Νὰ γυρίσῃ ἡ Ξενοδόχισσα καὶ νὰ μοῦ παρουσιάσῃ, ἐμένα τοῦ «λαμπροῦ κυρίου», τὸ

λογαριασμό! "Ένα τρίλεπτο ἔχω ἀκόμη στή τσέπη!
Στάσου! Τὸ κόβω λάσπη!

Χωρικός :

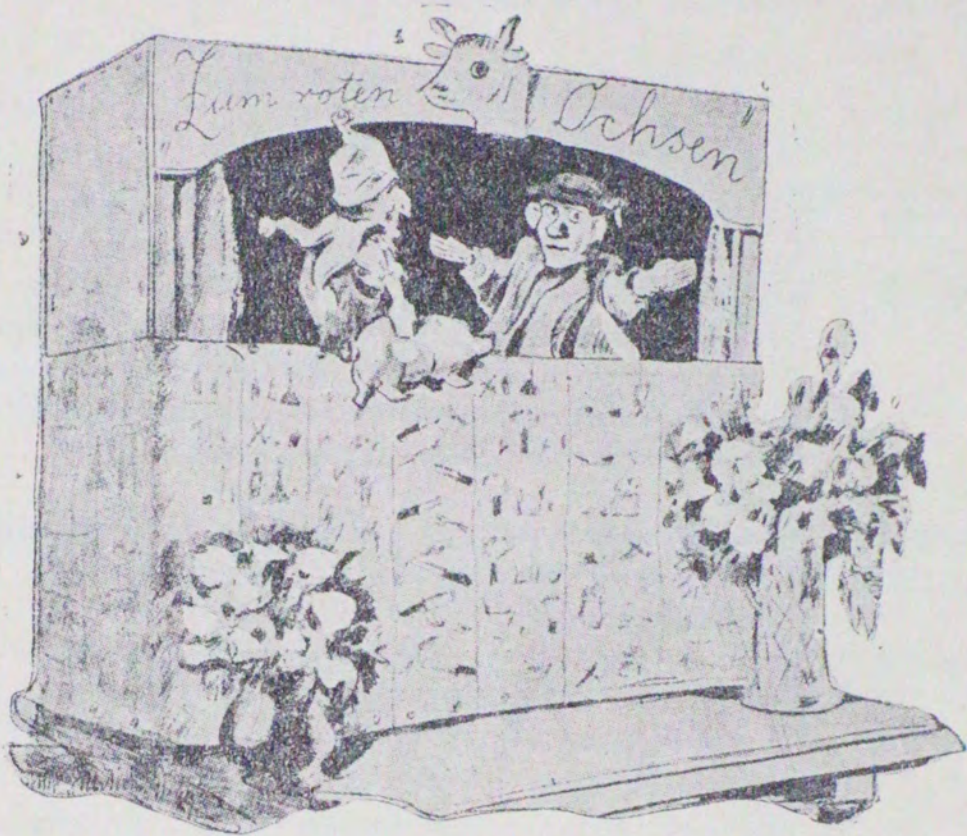
Κάσπερ :

Χωρικός :

"Ε, Κάσπερ, Για ποῦ τόσο βιαστικά;

"Ἦθελα νὰ πάω νὰ χαλάσω, δὲν ἔχω ψιλὰ, κρατῶ μόνο ἓνα χιλιάρικο!

"Αχ, μποροῦσα νὰ σᾶς τ' ἀλλάξω κι ἐγώ, πούλησα ψὲς
δὺὸ βώδια καὶ πῆρα ἀκριβῶς χίλια μάρκα!

Ὁ Κάσπερ πουλεῖ στὸ χωρικὸ ἓνα ξένο γουρούνι.

Κάσπερ :

Χωρικός :

Κάσπερ :

Χωρικός :

Κάσπερ :

Χωρικός :

Κάσπερ :

Χωρικός :

Κάσπερ :

Μμ... ἔχομε... ἔχομε καιρὸ γιὰ τὸ... χάλασμα....

Τότε... τί ὀλόπαστο γουρουνάκι εἶναι αὐτὸ Κάσπερ;

Εἶναι τὸ πιὸ θαυμαστὸ γουρούνι τοῦ κόσμου!

"Ὁμορφο ζωτανό!

Εἶναι παιδεμένο! Νὰ τὸ γυρίση κανεὶς στὰ χωριά,
βγαίνει παρὰ, πολὺ παρὰ!

Κι εἶναι δικό σας;

Φυσικά, ποιονοῦ ἄλλουνοῦ θᾶναι;

Βάλτε το νὰ κάμη μερικὰ γυμνάσια!

Τὸ πρωὶ θέλει ἡσυχία, ἀπόλυτη ἡσυχία. Μόλις κατὰ

τις τέσσερις τὸ δειλινὸ ἀρχίζει ἢ πρώτη παράσταση.

Χωρικός :

Τότε τί παιχνίδι ξαίρει ;

Κάσπερ :

Σηκώνεται στὰ πισινὰ ποδάρια καὶ χορεύει ! Κατόπι σηκώνεται στὰ μπροστινὰ καὶ κάνει ἰσορροπία !

Χωρικός :

Μωρὸ τί λές ! Για πές μου πόσο στοιχίζει τὸ γουρούνι ;

Κάσπερ :

500 μάρκα. Μὰ ποιὸς τὸ πουλάει τέτιο πολύτιμο ζωντανό !

Χωρικός :

Τί κοῖμα ! Θὰ τὸ ἀγόραζα στή στιγμή !

Κάσπερ :

Ἡ καρδιά μου τὸ πονεῖ. Μά, ἐπειδὴ εἶστε τοῦ λόγου σας, πάρτε το !

Χωρικός :

Σπολλάτη, Κάσπερ ! Νά τὰ 500 μάρκα.

Κάσπερ :

Μὰ τώρα φεύγα ἀέρας ! Νᾶναι τὸ μεσημέρι στὸ στάβλο, γιὰ νὰ κοιμηθῆ τὸ μεσημεριανό του ὕπνο.

Χωρικός :

Θὰ τρέχω ὅσο παίρνει ! Καλὴ ἀντάμωση, Κάσπερ !

Κάσπερ :

Γειά σου, κύριε γείτονα !

5 σ κ η ν ή.

Κάσπερ, Ξενοδόχισσα.

Κάσπερ (μόνος) : Χαχαχά ! Κάσπερ, τώρα ξανάχεις λεπτά ! Μὰ πρέπει νὰ στρίψης ἀμέσως.

Ξενοδόχισσα :

Ἔεε, Κάσπερ, γιὰ ποῦ τόσο βιαστικός ; Για ὄνομα Θεοῦ, ποῦ εἶναι τὸ γουρούνι μου ;

Κάσπερ :

Τρομερὴ ἀτυχία... τὸ γουρούνι μούφυγε !

Ξενοδόχισσα :

Τὸ γουρούνι μου ; Τ' ἀγαπημένο μου γουρουνάκι ; Καὶ πῶς μπορεῖ νὰ γένη αὐτό ;

Κάσπερ :

Τραβοῦσε ἅπαντα τὸ σκοινί, κάποια στιγμή κόπηπε καὶ πιάστο ὕστερα !

Ξενοδόχισσα :

Μὰ δὲ φαίνεται τίποτε κεῖ, πὺ τῶχα δεμένο. Κι' ὅμως τὸν τοῖχο τὸν εἶχα τώρα ἀσπρίση ! Κάσπερ εἶσαι ψεύτης ! Θὰ φέρω τὸ χωροφύλακα !

6 σ κ η ν ή.

Κάσπερ, Χωροφύλακας, Ξενοδόχισσα.

Κάσπερ :

(μονάχος) : ὦ, συμφορὰ μου, ὦ, συμφορὰ μου ! Τώρα φτάνει ὁ χωροφύλακας ! τί μοῦ μένει νὰ κάμω ! Θὰ τὸ σκάσω ! (γυρίζει πίσω) ὦ, ποτέ ! Κι ἄλλο κακό : Ἡ πόρτα εἶναι κλειδωμένη. Τί ἄλλο μένει ; Νὰ σκαρφολώσω στὸ παράθυρο νὰ πηδήσω ἔξω !

Χωροφύλακας :

(Ἔρχεται μὲ τὴν ξενοδόχισσα) : Στάσου ! ἐσὺ παλιό-

σκυλο! Τώρα σὲ βουτήξαμε! Πές το τώρα! Ποῦναι τὸ γουρούνι;

Κάσπερ: Ἦθελα νὰ τὸ κρατήσω καὶ μὲ δάγκωσε στὸ χέρι!

Χωροφύλακας: Σὲ ποιὸ χέρι;

Κάσπερ: Ἐδῶ, στ' ἄριστερό.

Χωροφύλακας: Μ' αὐτοῦ δὲν φαίνεται τίποτε.

Κάσπερ: Ἄχ, ἔχετε δίκιο, κύριε χωροφύλακα, ἦτανε τὸ δεξί.

Χωροφύλακας: Οὔτε κι αὐτοῦ δὲ βλέπω τίποτε! Εἶσαι ἕνας ἀρχιψεύ-
ταρος!

Κάσπερ: Ὅχι, ἀλήθεια σᾶς λέω, μούφυγε!

7 σ κ η ν ή.

Κάσπερ, Ξενοδόχισσα, Χωροφύλακας, Πραματευτής.

Πραματευτής: Πάρτε κορδόνια, τιράντες, κουμπιὰ γιὰ πουκάμισα,
λάστιχα, σπίρτα, κλωστές, καρφίτσες.

Ξενοδόχισσα (σταματώντας τον): Τοῦ λόγου σου, μὴν εἶδες κανὰ
γουρούνι;

Πραματευτής: Ἐνας χωρικός πήγαινε ἕνα στὸ δρόμο.

Ξενοδόχισσα: Ἐνας μὲ στρογγυλὸ καπελάκι;

Πραματευτής: Τὸ πέτυχε. Ἐνας μὲ στρογγυλὸ καπελάκι.

Ξενοδόχισσα: Χωρὶς ἄλλο αὐτὸς εἶναι ὁ χωρικός, ποὺ κοιμήθηκε
ἀπόψε ἐδῶ.

Χωροφύλακας: Θὰ κοιτάξω νὰ τὸν φέρω πίσω τὸ χωρικό.

8 σ κ η ν ή.

Κάσπερ, Ξενοδόχισσα, Πραματευτής.

Κάσπερ: Φαίνεται, πὼς τὸ γουρούνι κίνησε κοντὰ στὸ χωρικό.

Ξενοδόχισσα: Θὰ μάθωμε σὲ λίγο, πὼς πῆγε στὰ χέρια τοῦ χωρικοῦ.

Πραματευτής: Δὲ χρειάζεστε τίποτε τιράντες.

Ξενοδόχισσα: Τούτη τῇ στιγμῇ δὲ χρειάζομαι τίποτε ἄλλο παρὰ τὸ
γουρούνι μου!

Πραματευτής: Λοιπόν, καλὸ ξημέρωμα!

9 σ κ η ν ή.

Κάσπερ, Ξενοδόχισσα.

Κάσπερ: ὦ, ἐγὼ ὁ βλάκας, ἐγὼ ὁ ἠλίθιος, ἐγὼ τὸ πρόβειο κε-
φάλι! Ἐγὼ τὸ παλιογάιδουρο. Τώρα πᾶνε ὅλα χαμένα.
Νὰ μὴν τῶχα κάμη!

Ξενοδόχισσα: Ἄ χά! Πῶς τὸν τρώει ἡ καρδιά του!

Κάσπερ, Ξενοδόχισσα, Χωροφύλακας.

Χωροφύλακας (γυρίζει με τὸ γουρουνί): Τοῦτο εἶναι τὸ γουρουνί σου, κυρία Ξενοδόχισσα:

Ξενοδόχισσα: Ναί, ναί, βέβαια, αὐτὸ εἶναι.

Χωροφύλακας: Ὁ Κάσπερ, αὐτὸς ὁ παλιοπαλιάνθρωπος, τὸ πούλησε στὸ χωρικό. Τοῦκοψε καὶ τοῦρραψε, πὼς εἶναι γυμνασμένο γουρουνί.

Κάσπερ: Κύριε χωροφύλακα, δὲ θὰ τὸ ξανακάνω ποτὲ μὰ ποτέ!

Χωροφύλακας: Τώρα θὰ τὸν πάω μέσα! Ἐκεῖ θὰ τὸν μάθωμε νὰ πουλῇ τὰ ξένα γουρουνία!!!

Κάσπερ: ὦ ω ω! γιατίι τὰ ψέματα ἔχουν τόσο κοντὰ ποδάρια;!

Διευθυντῆς τοῦ θεάτρου: (προβάλλει χτυπώντας τὸ κουδούνι). Κύριοι τελείωσε ἡ παράσταση. Ἄν σᾶς ἀρέση τὸ κομμάτι ρίχτε παρακαλῶ κάτι στὸ κουτὶ τῆς τάξης μας γιὰ ν' ἀγοράσωμε τὸν ἐρχόμενο χειμῶνα ἓνα γουρουνί καὶ νὰ γιορτάσωμε, ὅταν ἔρθῃ ἡ ἡμέρα πὸν θὰ τὸ σφάξωμε. Γιὰ τέτιο σκοπὸ σᾶς παρακαλοῦμε σήμερα θερμά, νὰ μᾶς συντροφέξετε!

(Αὐτὸς ὁ ἐπίλογος κάπως μιρομπάντικος εἶχε ἀλληγορικὸ σκοπὸ. Κάθε χρόνο μᾶς ἐπισκέπτονται στὴ τάξη μας χιλιάδες ξένοι ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Γιατίι νὰ μὴ δίνουν οἱ κύριοι αὐτοὶ τὸν ὀβολό τους γιὰ τὸ γερμανικὸ σχολεῖο; Ἡ τάξη, πὸν λαχταράει γιὰ ἐκδρομὲς ἔχει πάντα ἀνάγκη ἀπὸ χοῦμα!)

'Ακροατές.

Μιά σύντομη παρατήρηση ακόμη και τελειώνω ! Δέν πρόκειται πιά για τή διδασκαλία καθ'αυτό, παρὰ για τήν ἐπίδραση, πού ἄσκησε στὸν κόσμον.

'Ακόμη καὶ σήμερα βρίσκονται στὶς γερμανικὲς χῶρες παρὰ πολλοὶ ἀντίπαλοι τοῦ νέου σχολείου: Ἀπογοητευμένοι, πού δέν περνάει πιά ἢ μπογιά τους, ἐχθροὶ ἀπὸ οἰκογενειακὴ παράδοση. Πεισματάρηδες, πού πίνουν φαρμάκια, γιατί τὸ νέο σχολεῖο ἀντιτίθεται στὸ πολιτικὸ τους πρόγραμμα, ἄλλοι, πού χάφτουν ὅ,τι τοὺς σφυρίζει καθέννας καὶ τὸ λένε ὕστερα σὲ ἄλλους, χωρὶς νὰ αἰτιολογοῦν καὶ νὰ φωτίζουν τήν κρίση τους, ἄνθρωποι δηλαδή σὰν τοῦτο τὸ εἶδος: «Δὲ μοῦ ἄρέσει ἐμένα ἢ ὅλη κατεύθυνση!» Ἡ σελίδα πού μεταφέρνω ἐδῶ ἀπὸ τὸ βιβλίον τῶν ξένων μου, αὐτὸν τὸ σκοπὸ ἔχει, νὰ μιλήσῃ σ' αὐτοὺς τοὺς ἀρνητὲς τοῦ νέου σχολείου, πού ἐκφράζουν μεγαλόστομα ἢ ψιθυριστὰ τήν ἀγανάκτησίν τους.

Τί πρόκειται νὰ κάμουν τὰ ὀνόματα αὐτά;

Νὰ ξαναφέρουν ἀναμνήσεις, νὰ παρουσιάσουν ἀποδείξεις καὶ νὰ πειράξουν λίγο τοὺς ξεροκέφαλους.

Ἐδῶ καὶ τριάντα χρόνια, μόλις ἀκούστηκαν οἱ πρώτες ἐπικλήσεις γιὰ σχολικὴ μεταρρύθμιση καὶ δόθηκε ἀφορμή, ἀπὸ τὶς πρώτες προσπάθειες γιὰ ἀνανέωση τῆς ἀγωγῆς, νὰ γίνεται λόγος γι' αὐτές, ὡς ἦταν καὶ συντηρητικὲς, πρόβαλε ἐνάντια στὸ σχέδιον ὀλόκληρος στρατὸς ἀπὸ ἐπίσημους θεατῆς, πού προλέγανε τὸ σύντομον καὶ οἰκτρὸ τέλος ὅλων αὐ-

Ernst Ledström, Linköping
 Schweden
 Herald H. Punks Chicago
 Prof. Bül-Hansen
Ods Norwegen
 Albresconi Jensen, Indienet ans Vangem
 Otto Erkkilä, Tampere Finland
 Dim. W. Litvoff, Bulgarien, Sapritza
 Franz Adami Begulin, Sappo
 Prof. Bül-Hansen, Estland
 東尾真三郎 S. Higashio, Tallinn
Oosaka KiK
Japan
 Benjamin Bremer, Pelöötina
Tel-Aviv
 P. Jensen, Feldroy Dänemark
 Charlesita Jolano, Santiago de Chile
 Dr. Ricardo, Mexico
 Dr. Kenech, Rauv Krakow
 Julie Heikant, Besti Haapsal

Μιά σελίδα από το βιβλίο τῶν ἐπισκέψεων:
 Τὸ λαϊκὸ σχολεῖο τῆς Γερμανίας ἔχει σ' ὅλο τὸν κόσμον καλὸ ὄνομα!

τῶν τῶν μεταρρυθμιστικῶν προσπαθειῶν. Ὁρισμένες τάξεις ἀπὸ εἰδικούς καὶ ὠρισμένοι κοινωνικοὶ κύκλοι θεωροῦσαν, πὼς εἶχαν καθῆκον, πὼς ἦταν ἔργο εὐσυνειδησίας νὰ χαρακτηρίζουν τὰ προγράμματα τῶν νεωτεριστῶν γιὰ φαντασιοπληξίες, νὰ γελοιοποιοῦν κάθε πρακτικὴ μεταρρυθμιστικὴ ἐργασία καὶ νὰ ἐξευτελίζουν τὰ ἰδανικά τοῦ διδασκαλικοῦ κλάδου. Πολλοὶ ἐπιθεωρητὲς τῶχαν κάμη σκοπὸ τῆς ζωῆς των νὰ παραμερίσουν ἀπὸ τὸν ἐπαγγελματικὸ δρόμο τὶς μεταρρυθμιστικὰς ἐπιθυμίες τῶν δασκάλων. Ἐμᾶς τοὺς νέους, ποὺ ἀπὸ τότε πήραμε γιὰ δουλειά μας τὴν ἀναγέννηση τοῦ σχολείου, ἐμᾶς τοὺς ἐπιπόλαιους νέους, ποὺ μὲ ἀπερισκεψία καὶ μὲ τὴν τόλμη τῆς ἄγνοιας εἶχαμε ἀφοσιωθῆ στὸ σκοπὸ μας, μᾶς παρακολουθοῦσανε σὰν αἰρετικούς. Ὅταν βγῆκε στὰ 1908 τὸ βιβλίο μου «Γύρω στὸ κόκκινο μελανοδοχεῖο,» ἓνα βιβλίο, ποὺ σήμερα περνάει γιὰ ἀθῶο, κι ἐκεῖ μέσα ἔρχονα ἐλαφροὺς ὑπαινιγμούς, ὁ ἐπιθεωρητὴς μὲ ἐπιθεωροῦσε ἡμέρες ὀλόκληρες, ἢ κριτικὴ μὲ φερμάριζε χρόνια κι ἔπαθα πολλά. Καὶ καθέννας, μὰ καθέννας, ποὺ πάλεβε γιὰ ἀπολύτρωση τοῦ σχολείου ἔχει νὰ πῆ τὸ πάθημά του. Προσπάθεια γιὰ βαθιὰ θεμέλια, σήμαινε, πὼς κούφωνες τὸ ἔδαφος, ποὺ πατοῦσαν οἱ αὐθεντίες. Ὅπου κι ἂν γύριζες τοῖχος μπροστά, πρόοδο ἦταν τὸ σκόνταμα πάνω στὰ ντουβάρια. Ὅστοςο δὲ λιγοψυχῆσαμε, δὲν κάναμε ἀβαρίες στὰ ἰδανικά μας, τραβήξαμε τὸ δρόμο μας, ἀδιαφορώντας γιὰ τὶς μαγκοῦρες, ποὺ σφεντόνιζαν ξωπίσω μας φιλοφρονητικά. Καὶ νὰ σήμερα μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ καὶ μᾶς ψάλλει ὕμνους ὁ παιδαγωγικὸς τύπος ὅλου τοῦ κόσμου.

Γιατί δίνω σημασία ἀκριβῶς στὶς κρίσεις, ποὺ μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ; Μιὰ καθημερινὴ ἐφημερίδα, γερμανικὴ, ποὺ στέκει πολὺ δεξιά, ἓνα φύλλο, ποὺ δὲν ἀφίνει νὰ τοῦ φύγη εὐκαιρία χωρὶς νὰ κολλήσῃ στοὺς μεταρρυθμιστὲς τὴν ἐτικέτα τοῦ ἄθεου, χωρὶς νὰ τοὺς χαρακτηρίσῃ χασομέρηδες, ποὺ τρῶνε τὸν καιρὸ μὲ τὸν περίπατο ἢ καὶ παῖχτες, ποὺ τρῶνε τὴν ὥρα σὲ κάθε λογῆς χειροτεχνικὰς ἐργασίας,

ἔγραφε σὰν συμπέρασμα, στὰ τελευταῖα γυμνάσια τῆς ἔθνοφρουρᾶς, τὸ φθινόπωρο, τὶς παρακατινὲς σκέψεις, πολὺ λογικὲς: Ποὺ τὰ παρακολούθησαν ξένοι ἀξιωματικοὶ τὰ γυμνάσια τῆς ἔθνοφρουρᾶς, εἶναι ἓνα καλὸ δεῖγμα γιὰ τὴν ἐργασία, ποὺ γίνεται στὸ στρατῶνα· γιατί δὲ θ' ἄξιζε ἢ μικρὴ ἔνοπλη δύναμη, ποὺ ἔχομε, τὴ στιγμὴ, ποὺ τὸ ἐξωτερικὸ δὲ θὰ μπορούσε νὰ πάρῃ κανένα δίδαγμα ἀπὸ μᾶς.

“Ὅταν τὴν ἄρᾳ ἐγὼ μπορῶ νὰ ξεδιπλώσω ἓνα κατάλογο μακροῦ, μὲ δυὸ χιλιάδες πεσταλοτιστὲς ἀξιωματικούς, ποὺ ἐπισκεφτήκανε πολλοὺς γερμανοὺς δημοδιδασκάλους κι ἐμένα τὸν ἴδιο καὶ παρακολούθησαν τὸ ἔργο μας ἡμέρες κι ἐβδομάδες, δὲν ὄφειλαν (αὐτὸ τὸ λέω στὴν ἐφημερίδα ἐκείνη) νὰ εἶναι καὶ οἱ ἐπισκέψεις αὐτὲς καλὸ σημάδι γιὰ τὴν ποιότητα τῆς ἐργασίας μας; Μάλιστα! ἀγράμματα, αὐτὸ εἶναι κάτι διαφορετικὸ! Ἡ πολεμικὴ τέχνη καὶ ἡ ἐκπολιτιστικὴ ἐργασία εἶναι δυὸ ἐντελῶς ξεχωριστὰ πράγματα. Ἐνας δάσκαλος δὲ μπορεῖ βέβαια νὰ γίνῃ σὲ μιὰ στιγμὴ ἐπιτελικὸς ἀξιωματικὸς. Τὸ εἶπα μάλιστα στὴν ἀρχή, πὼς αὐτὴ ἡ σελίδα ἀπ' τὸ βιβλίό τῶν ξένων μου θὰ πειράξῃ λίγο τοὺς ξεροκέφαλους.

“Ἄν ἐμεῖς οἱ ὀπαδοὶ τῆς μεταρρύθμισης ἐξακολουθοῦσαμε νὰ διευθύνουμε πάντα τὰ σχολεῖα ἔτσι ἀξιέπαινα, ὅπως ποθοῦσαν τὸν καιρὸ ἐκεῖνο οἱ ἐπικρατοῦντες κύκλοι, σήμερα δὲ θὰ μᾶς ἐρχόταν οὐτ' ἓνας ἀπ' τὸ ἐξωτερικὸ κι ἔτσι θὰ τᾶχαμε ἀποσώση ὅλα μὲ τὴν παιδαγωγικὴ ἔθνοφρουρά. Πέρα δηλαδὴ ἀπ' τὰ βουνὰ κατοικοῦν καὶ δάσκαλοι! Καὶ τί ὀλοκληρωμένοι ἄνθρωποι. Ἀνακαίνιση τῆς διδασκαλίας καὶ γενικὰ τῆς σχολικῆς ἀγωγῆς ἀναγράφεται σήμερα στὸ πρόγραμμα τῶν διδασκαλικῶν ἐνώσεων ὅλων τῶν πολιτισμένων χωρῶν. Ὑπάρχουν στὸ ἐξωτερικὸ σκολεῖα, ποὺ σ' αὐτὰ μποροῦν νὰ πραγματοποιοῦνται οἱ νέες παιδαγωγικὲς ἰδέες πολὺ καλύτερα παρ' ὅσο εἶναι τοῦτο μπορετὸ στὴ Γερμανία.

Γιατὶ χρειάζεται χρῆμα, πολὺ χρῆμα, νὰ χτιστοῦν μοντέρνα σχολικὰ χτίρια, νὰ κατασταθοῦν ὠφέλιμες στὴ νεολαία οἱ τελευταῖες καταχτήσεις τῆς τεχνικῆς, νὰ σπρωχθῆ κοντύτερα

της ἢ τέχνη, σὰν ἐξηγήτρα καὶ δημιουργός, νὰ τῆς δημιουργήση παραρτήματα γιὰ πειραματικὴ διδασκαλία ἢ γιὰ δυνάμωμά της μὲ τὰ σπόρ, νὰ δώσῃ στὰ σχολεῖα τὸ χαραχτῆρα τοῦ σπιτιοῦ καὶ τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ κέντρου τῆς κοινότητος!

Ἄν μολοντοῦτο ξένοι μὲ τὶς ὑπερβολικὰς τοὺς ἀπαιτήσεις ἔρχονται στὴ Γερμανία καὶ, ὅπως συμβαίνει στὴν περίπτωσή μου, μπαίνουν σὲ ἀπλὰ σχολικὰ χτίρια, ποὺ ἔχουν τὴν καταγωγή τους στὸν περασμένο αἰῶνα, τὴ στιγμὴ, ποὺ μποροῦνε νὰ βρίσκωνται σὲ μοντέρνες ἐγκαταστάσεις, καὶ ἂν οἱ ξένοι αὐτοὶ, παρακολουθοῦν ἄντρες τοῦ εἴδους τοῦ δικοῦ μου, δασκάλους δηλαδή, ποὺ οὔτε τίτλους ἔχουν, οὔτε σὲ διακριμένη θέσῃ ἐργάζονται, ἀνάγκη καλὰ ἢ κακὰ νὰ παραδεχτοῦμε: Τὸ γερμανικὸ σχολεῖο, οἱ γερμανοὶ δασκάλοι ἔχουν πάντα κάτι νὰ ποῦν στὸν κόσμον!

Γι' αὐτὸ λοιπὸν πρέπει νὰ στέκεται ἐδῶ αὐτὴ ἡ σελίδα ἀπὸ τὸ βιβλίον τῶν ξένων μου, σὰν χεροπιαστὸ ἀποτέλεσμα δουλειᾶς, ποὺ κάναμε τριάντα χρόνια μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ σχολείου ἐργασίας, σὰν ἓνα ξεπέρασμα ἀπάνω ἀπὸ ὅλες τὶς ἐναντιότητες, βασισμένον στὴν αὐτοπεποίθησιν, σὰν μιὰ ἐλαφρὰ κοροϊδευτικὴ πινακίδα, ποὺ κρεμάει ἓνας ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἦταν καταδικασμένοι νὰ σβήσουν σὲ λίγο καὶ περιμενόταν μὲ χαρὰ τὸ τέλος τους, στὸ μεγάλο Ἰνστιτοῦτο ἑνταφιασμοῦ τῆς σχολικῆς μεταρρύθμισης: στὴν «Ἀντίδραση», γράφοντας ἀπάνω: «Ἄ, ζῆτε ἀκόμη!»

* * *

Ὅστοςο καὶ σκέψη ἄλλη πολὺ πρὸ σπουδαία μὲ ἔσπρωξε νὰ δημοσιέσω αὐτὴ τὴ σελίδα.

Στὸ βιβλίον μου, ποὺ ὑπογράφουν οἱ ἐπισκέπτες, μέσα σὲ δέκα ὀνόματα ξένων βρίσκεις στὰ τελευταῖα χρόνια ἓνα μόνον γερμανικόν. Αὐτὸ εἶναι ἀπόδειξις, πὼς οἱ ἀρχές μας περιώρισαν τὰ ταξίδια, ποὺ γιὰ νὰ γίνωνται, στὴν κλίμακα, ποὺ ἐπιβάλλεται, πρέπει νὰ τὸ ἐπιτρέπη καὶ ἡ οἰκονομικὴ μας θέσις. Γιατὶ εἶναι βέβαια αὐτονόητο, πὼς οἱ προσπάθειες ποὺ κά-

νουν οί Γερμανοί δάσκαλοι γιά τή μόρφωσή τους εἶναι τὸ λιγώτερο ἴσες μ' ἐκεῖνες, πὸν καταβάλλουν οί συνάδελφοί τους τοῦ ἔξωτερικοῦ.

Ὅποιος διαβάξει τίς γραμμὲς αὐτὲς κι ἔχει ἐπιρροή σὲ ἀνθρώπους, πὸν δουλειά τους εἶναι νὰ ἀγρυπνοῦν ἀπάνω στὶς δαπάνες, πὸν κάνουν οί ἀρχὲς στὴ Γερμανία γιά τὴν ἐκπαίδευση, αὐτὸς ἄς ξεσπαθῶση γιά ν' ἀρχίσουν καὶ οί δάσκαλοι τῆς Γερμανίας πάλι τὰ ταξίδια τους, σὲ μέτρο, πὸν εἶναι ὅπωςδήποτε μπορετό. Ἐνας παιδαγωγικὸς λεπτοτέχνης μορφώνεται μέσα στὴν ἡσυχία, στὰ ἐκπαιδευτικὰ ταξίδια ὡστόσο πλαταίνει τὸ βλέμμα. Ἀπὸ πουθενὰ δὲ φεύγει κανένας ὅταν εἶναι ἀκροατής, χωρὶς νὰ πάρῃ κάποιο δῶρο, πάντα κάτι μαθαίνει κι ἄς εἶναι αὐτὸ πολλὲς φορὲς καὶ μόνο ἔξωτερικὸ μέτρο ἢ κάτι, πὸν τὸ τελειοποιεῖ ὁ ἴδιος ἐντείνοντας τὴν κριτικὴ του συνείδηση. Δὲν ξαίρω τί θὰ ἦταν παραγωγικώτερο, ἀπρόσβλητο ἀπὸ κάθε ἐπιδημία, δὲν ξαίρω τί ἄλλο θὰ ἀναδεχόταν ἢ ἐρχόμενη γενεὰ νὰ ἐξοφλήσῃ τοκοχρεωλυτικὰ, μὲ μεγαλύτερη προθυμία, παρὰ τὸ κεφάλαιο, πὸν ξοδεύτηκε σὲ ἐκπαιδευτικὲς ἐκδρομὲς!

* * *

Τώρα, ὑπάρχουν, βέβαια, ἀνάμεσα στοὺς μοντέρνους παιδαγωγοὺς καὶ περίεργοι τύποι, δάσκαλοι, πὸν βρίσκουν δουλειά, χρησιμοποιοῦντας ὑπουλα τοὺς ἄκακους αὐτοὺς ἀκροατὲς. Ἐνας τέτιος εἶμαι κι ἐγώ. Τοὺς ἀξιότιμους ξένους τοὺς θεωρῶ σχεδὸν σὰν ἐποπτικὸ μέσο, σὰν περιοδεύοντα θέματα ἐκθέσεων, σὰν λαμπρὲς εὐκαιρίες γιά ρεπορτάζ, πὸν τραβάει τὸ διαφέρο μας.

Ὅταν εἶναι ἀκροατὲς στὴν τάξη μου, οί μαθητὲς μου ξαίρουν τὰ κατατόπια. Ὅποιος ἔχει σήμερα σειρὰ ἐφοδιάζεται μὲ τετράδιο καὶ μολύβι, σκαρφαλώνει χωρὶς ἰδιαίτερη πρόσκληση στὸ δημοσιογραφικὸ του θεωρεῖο, σὲ μιὰ γωνιὰ ἀπάνω στὸ παράθυρο καὶ χωρὶς νὰ τὸν προσέξῃ τὸ θῦμα του καταγίνεται, νὰ μὴν τοῦ ξεφύγῃ τίποτε. Γουρλώ-

νει ὅλη τὴν ὥρα, τί κάνουν καὶ τί μελετοῦν οἱ καλοὶ ξένοι, εἶναι παρατηρητῆς ἐκείνου, πὺ γίνεται στὰ μετόπισθεν τῆς διδασκαλίας. Ὑστερα, πὺ τελειώνει ἡ διδασκαλία, διαβάζει μπρὸς στὴν τάξη τί παρατήρησε. Μὲ τὶς ἐκθέσεις τοὺς αὐτοὶ οἱ μικροὶ τοὺς φαίνονται συχνὰ τοὺς ξένους, σὰν μικροὶ διαβόλοι, πὺ τοὺς κρατοῦν μπροστά τους τὸν καθρέφτη τους.

Ἐδῶ καὶ λίγες ἡμέρες ἕνας μικρὸς εἶχε γράψη: «Σήμερα ἔχομε ἀκροατὴ ἕνα μικρόσωμο κύριο. Ἐχει χρυσὰ γυαλιά. Τὸ δέσμα του εἶναι κιτρινωπό. Τὰ μάτια του εἶναι ἀλλιώτικα ἀπ' τὰ δικά μας μάτια· δὲ βλέπει ἴσια, κοιτάζει λοξά. Χωρὶς ἄλλο εἶναι Ἰάπωνας. Τοὺς γνωρίζω ἐγὼ ἀπὸ τὸν κινηματογράφο. Στὸ μεγάλο του χαρτοφυλάκιο ἔχει μιὰ φωτογραφικὴ μηχανή. Ὅταν ὁ κ. Münch, στὴν ἀριθμητικὴ, ἔδωσε στὸ κάθε παιδὶ ἕνα κέρμα καὶ ἀληθινὰ δεκάρικα καὶ εἰκοσάρικα χαρτονομίσματα, αὐτὸς παρακολουθοῦσε μὲ γουρλωμένα μάτια ὅλη τὴ σκηνὴ καὶ τὰ σημείωνε ὅλα. Τοῦ περνοῦσε ἡ ἰδέα, πὺς ἦταν κίβδηλα νομίσματα. Κι ἐκεῖ, πὺ εἶπε ὁ κ. Münch, πὺς αὐτὴ ἡ ἀσκηση μόνο στὸ πρῶτο μισὸ τοῦ μήνα εἶναι μπορετὴ, αὐτὸς γέλασε. Πολλὲς φορὲς ἔβανε τὸ χέρι στ' αὐτί, φαίνεται πὺς βάρυακούει, μὰ πολλὲς φορὲς. Ἡ δὲν καταλαβαίνει τί ἐννοοῦμε ἐμεῖς. Τὰ ἔγραφε ὅλα μας σ' ἕνα μεγάλο βιβλίο κι ἰχνογραφοῦσε κίολας ἐκεῖ μέσα. Ἀμα βγῆκε ὁ κ. Münch στὸ διάλειμμα ἔξω, αὐτὸς κοίταξε μέσα στὴν ντουλάπα καὶ ἔπιανε τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο».

Τέτιες θαρρετὲς ἐργασίες, εἶναι μπορετὲς μόνο ἅμα γίνεται, ἀπὸ τὴν πρώτη ἡμέρα, πὺ ἔρχεται τὸ παιδὶ στὸ σχολεῖο, ἀσκηση, νὰ βλέπη τὰ πράματα καταπρόσωπα ἀντὶ νὰ τορνεύη φροῖσεις. Ἄν τὸ παιδὶ σκοτῶνη τὸ νοῦ του καὶ στριφογυρίζη δεκατέσσερες ὀλόκληρες μέρες, πὺ εἶχε στὴ διάθεσή του, γιὰ νὰ γράψη μιὰ ἀπὸ τὶς ἐκθέσεις πὺ ξαίρομε, «Τὸ πρόβατο, ὁ φίλος τοῦ ἀνθρώπου», «Γιατὶ εἶναι ὁμορφα στὸ Ρῆνο;», «Ἡ σταδιοδρομία μιᾶς ὀδοντογλυφίδας», «Ἡ ἄσπρη κουφοξυλιὰ στὴν σημερινὴ ποίηση» ἀσφαλῶς δὲν κά-

“Ένας μικρός ρεπόρτερ παρακολουθεί από κει πίσω
και κριτικάρει τούς ξένους μας.

νομε τίποτε άπ’ ό,τι χρειάζεται για να αντιλαμβανώμαστε
καλλιλογικά τò περιβάλλον, για νάχουμε τήν έτοιμότητα να
αίχμαλωτίζουμε με τήν πέννα ένα κομμάτι άπ’ τή ζωή.

Μακριά λοιπόν οί μεγαλόπρεπες έπινοήσεις θεμάτων! Κα-
λύτερα στο ψητό! Στους ανθρώπους και στα περιστατικά!

Χωρίς είσαγωγή και ταξινόμηση νὰ καταγράφεται τώρα στὴ στιγμὴ τὸ πηγαῖο, καθετὶ ποὺ μ' αὐτὸ μπορεῖ νὰ κάνουν τὰ παιδιά ἐντύπωση στοὺς συμμαθητές τους. Σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη τοῦ Γκαῖτε καλὸς στυλίστας εἶναι μονάχα ἐκεῖνος, ποὺ ἔχει κάτι νὰ πῆ.

Ἔνας μικρὸς εἶδε ἐδῶ καὶ λίγες μέρες δυὸ ἀκροατές μου ἔτσι :

«Σήμερα ἔχομε δυὸ δασκάλες ἀπὸ τὴ Σουηδία, ἀπὸ ἐκεῖ, ποὺ μᾶς ἔρχονται τὰ σπύρτα. Ἡ μιὰ ἔχει ξανθὰ μαλλιά καὶ γαλάζιο φόρεμα, ποὺ ἀφήνει νὰ φαίνωνται οἱ ἀνοιχτές κάλτσες. Κάποια φορὰ ἔφερε τὴν τσάντα της μπροστὰ στὸ πρόσωπό της. Χωρὶς ἄλλο θὰ εἶχε μέσα καθρέφτη. Ἡ ἄλλη φορεῖ καφετὶ φόρεμα μὲ μικρὰ λουλούδια. Ἀπ' αὐτὸ ἔχομε ἐμεῖς μπερντέδες στὴν κρεβατοκάμαρά μας. Ἡ μιὰ γράφει ὀλοένα σ' ἓνα μεγάλο βιβλίο, τὰ γράφει ὅλα, ὅσα λέμε. Ἡ ἄλλη γράφει σ' ἓνα μικρὸ σημειωματάριο, μὰ μονάχα, ἂν εἶναι κάτι ἀστεῖο Ἡ μιὰ μὲ γούρλωνε πολλὲς φορὲς, πιθανὸ νὰ σκέφτεται: Τί κάνει αὐτὸς ἐκεῖ στὴ σανίδα ἀπάνω στὸ παράθυρο; Τὴν ὥρα ποὺ τραγουδήσαμε, τελευταῖα, ἔσεισε ἡ μιὰ τὴν ἄλλη κι' ἔκαμε μιὰ γοιμάτσα. Φαίνεται, δὲ θὰ τὸ τραγουδήσαμε καὶ πολὺ καλά. Ὅμως ἔβαναν τρία μάρκα στὸ γραφεῖο τῆς τάξης μας. Ἀπ' αὐτὸ καταλαβαίνει κανεὶς ἀμέσως, πὼς εἶναι πολὺ λεπτὲς κυρίες».

Κάνοντας ἔτσι καρτέρι καὶ ἀποδίνοντας τίμια τὶς παρατηρήσεις, μπορεῖ νὰ πειράξης τὰ νεῦρα τοῦ ἐπισκέπτη καὶ θὰ τὸ βρῆ καθένας εὐκολονόητο, ποὺ οἱ δυὸ συνάδελφες ἐξακολουθώντας τὸ ἐκπαιδευτικὸ τους ταξίδι γιὰ πρώτη τους δουλειά, ὅταν μπαίνανε σὲ σκολειό, θὰ εἶχαν νά..... καθαρίσουν τὴ σανίδα ἀπὸ τοὺς ρέπορτες.

Ἐγὼ ὅμως δὲ σκοτίζομαι γιὰ τὸ μέλλον τῶν μαθητῶν μου. Ἄν μείνουν ἔτσι, ποὺ εἶναι θὰ διατηροῦν τὰ μάτια τους ἀνοιχτὰ καὶ θὰ γράφουν ἐπιστολές, ποὺ δὲ θὰ ναι ἀπλὸ συγκόλλημα κακογραμμένων φράσεων. Θὰ ἀναπολοῦν μὲ εὐχαρίστηση τὰ μαθητικά τους χρόνια κι ἂν κάποτε ἡ τύχη τοὺς φερθῆ σκληρά, θὰ ἔχουν στὴν καρδιά

τους μιὰ λάμψη ἡλίου, κάποια αἰσιοδοξία, πὺ τὸς ἔρχεται
σὰν ἀντιφεγγιὰ ἀπὸ τὰ χαρούμενα παιδικὰ τους χρόνια. Κι
ἓνα ἀπόφωνο χαρὰ ἀπ' τὰ μαθητικά μας τὰ χρόνια θὰ
εἶναι πάντα εὐεργετικὸ καὶ γιὰ τὴν ἐρχόμενη γενεὰ καὶ γιὰ
τὴ σχολικὴ πρόοδο!

1912

1912

1912

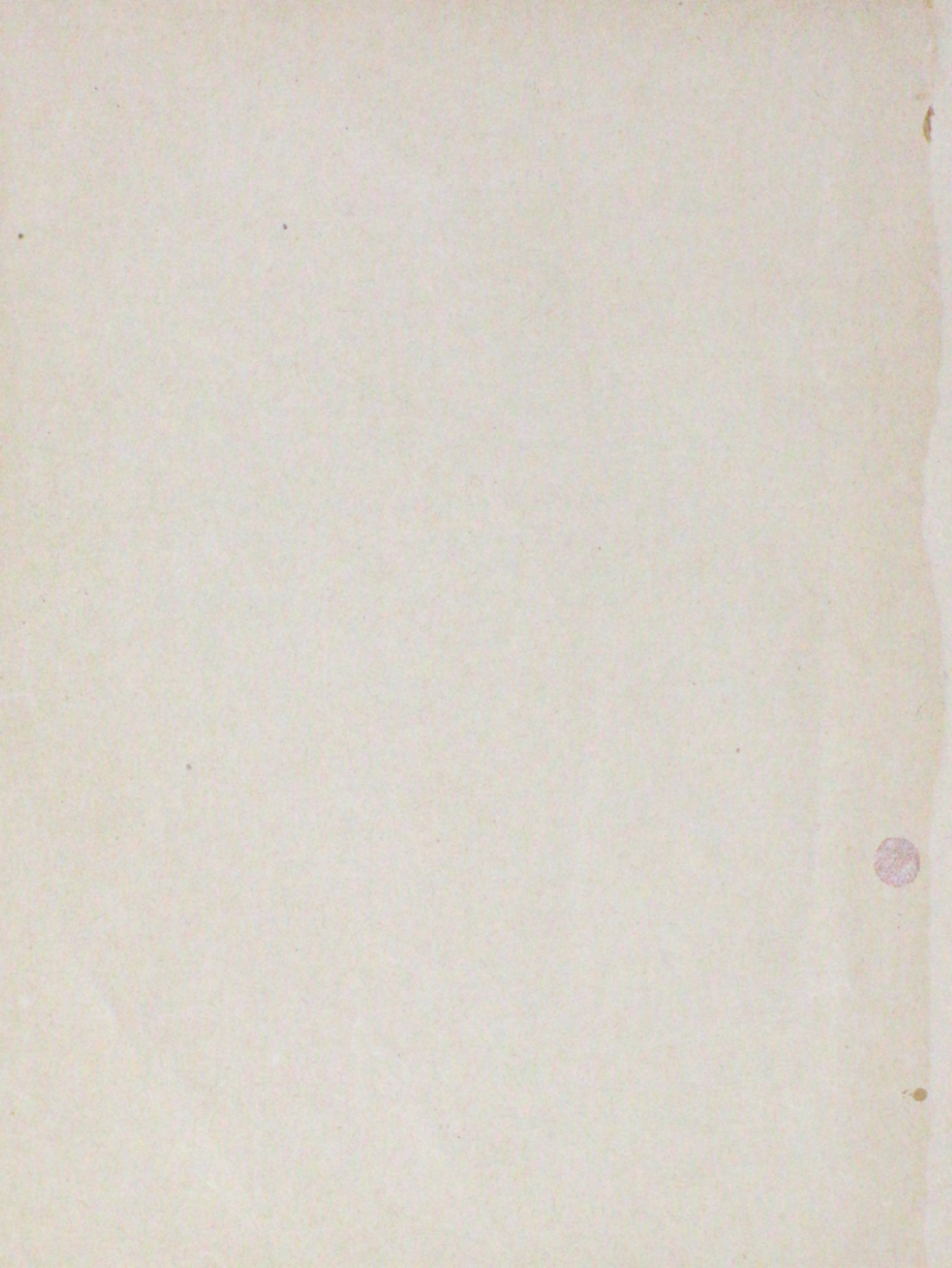
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Τί εικόνα παρουσιάζει ἡ τάξη.....	Σελ.	1
2. «Κοιμηθήκατε καλά;»	»	7
3. Προσπόλευση	»	11
4. Ὀρθογραφία	»	19
5. Ἐκθεση	»	27
6. Ζωγραφοῦσα Ἰχνογραφία	»	35
7. Γραμματική	»	44
8. Πατριδογνωσία.....	»	53
9. Ἀριθμητική	»	64
10. Βιογνωσία	»	72
11. Ποίημα	»	84
12. Γράψιμο	»	99
13. Βιολογία	»	114
14. Νευρόσπαστα - θέατρο	»	134
15. Ἀκροατὲς	»	156

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Διορθώνουμε μόνο τις τυπογραφικές ἀβλεψίες, πὸν ἀλλοιώνουν τὸ νόημα, τὶς ἄλλες τὶς ἀφήνομε στὴν ἐπιείκεια τῶν ἀναγνωστῶν μας.

Σελ.	4	στιχ.	6	ἀντὶ καρανιόλες	διάβαζε	καραμανιόλες
»	82	»	7	» μπουῶμε	»	μποροῶμε
»	93	»	32	» δὲ	»	δὲν
»	134	»	4	» καλύπτομε	»	ἀνακαλύπτομε.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

005400028291

